

POPULAČNÝ VÝVOJ V OKRESOCH SLOVENSKEJ REPUBLIKY 2009

INFOSTAT

Výskumné demografické centrum

INFOSTAT – INŠTITÚT INFORMATIKY A ŠTATISTIKY
Výskumné demografické centrum

POPULAČNÝ VÝVOJ V OKRESOCH SLOVENSKEJ REPUBLIKY 2009

Edícia: Aktá
Bratislava, november 2010

Analytická publikácia zameraná na hodnotenie všetkých stránok reprodukcie a jej dopadu na počet, prírastok a štruktúru obyvateľstva v okresoch SR. Jej súčasťou je regionálna demografická typizácia okresov.

Analytical publication focused on the evaluation of all aspects of reproduction and its impact on the size, growth and structure of population in the districts of Slovakia. It includes regional demographic typology of the districts of Slovakia.

Autori: © Danuša Jurčová, Ján Mészáros – editori
Viera Pilinská
Michaela Potančoková
Branislav Šprocha

2010 © INFOSTAT – Inštitút informatiky a štatistiky Bratislava

Obsah tohto dokumentu je chránený autorským zákonom. Nemožno ho meniť alebo z neho odstrániť informácie o správe práv k nemu. Na spracovanie, preklad, adaptáciu, zaradenie do súborného diela, vystavenie, vykonávanie alebo prenos dokumentu je nutný súhlas nositeľa majetkových práv. Vyhradené je aj právo na udelenie súhlasu na rozmnožovanie a verejné rozširovanie rozmnožením, predajom alebo inou formou prevodu vlastníckeho práva. Bez súhlasu možno z obsahu tohto dokumentu použiť iba krátku časť vo forme citácie, len na účel jeho recenzie alebo kritiky alebo na vyučovacie účely, vedeckovýskumné účely alebo umelecké účely. Rozsah citácie nesmie presiahnuť rámec odôvodnený jej účelom. Majetkové práva vykonáva INFOSTAT – Inštitút informatiky a štatistiky Bratislava.

Práca neprešla jazykovou úpravou.

ISBN 978-80-8938-17-1

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. METODICKÉ POZNÁMKY	7
3. SOBÁŠNOSŤ	9
4. ROZVODOVOŠŤ	21
5. PLODNOSŤ	33
6. POTRATOVOSŤ	43
7. ÚMRTNOSŤ	53
8. MIGRÁCIA	67
9. PRÍRASTOK OBYVATEĽSTVA	73
10. VEKOVÁ ŠTRUKTÚRA	81
11. REGIONÁLNA DEMOGRAFICKÁ TYPIZÁCIA OKRESOV SR	93
12. ZÁVER	97
PREHĽAD POUŽITÝCH SKRATIEK	100
LITERATÚRA	101
TABUĽKOVÁ PRÍLOHA	103

1. ÚVOD

Danuša Jurčová

Významné regionálne rozdiely sú jedným zo základných spoločenských problémov na Slovensku. Týka sa to aj demografického vývoja. Rozdiely vo vývoji počtu, a najmä vo vývoji štruktúry obyvateľstva, sú obvykle dôsledkom a zároveň predpokladom pre rozdiely v sociálno-ekonomickom vývoji regiónov. Demografická analýza regiónov je tak nevyhnutným podkladom pre práce týkajúce sa regionálneho rozvoja.

Publikácia „Populačný vývoj v okresoch SR 2009“ je ďalšou publikáciou Výskumného demografického centra zameranou na analýzu regionálneho demografického vývoja.

Z časového hľadiska publikácia analyzuje obdobie rokov 2000–2009. Jej cieľom je upozorniť na pretrvávajúce rozdiely v demografickom vývoji na úrovni okresov SR a zároveň ukázať, ako sa zmeny v reprodukčnom správaní populácie SR prejavujú v jednotlivých regiónoch, či a kde sa rozdiely v demografickom správaní stierajú alebo prehlbujú, kde sú zmeny v porovnaní období 2000–2004 a 2005–2009 najvýraznejšie. Zároveň sme chceli ukázať, do akej miery sú jednotlivé regióny z hľadiska demografického vývoja navzájom podobné alebo rozdielne.

Komplexná analýza obsahuje hodnotenie všetkých stránok reprodukcie a jej dopadu na počet, prírastok a štruktúru obyvateľstva. Jednotlivé kapitoly sú venované podrobnej analýze vývoja jedného demografického procesu, či štruktúry na úrovni okresov. Ak to bolo potrebné, niektoré charakteristiky procesov a štruktúr sú doplnené aj komparatívnymi ukazovateľmi na úrovni SR. Priestorový aspekt vybraných ukazovateľov jednotlivých procesov je vyjadrený v každej kapitole prostredníctvom máp. Zároveň sme tieto ukazovatele charakterizovali pomocou opisných štatistík a histogramov, aby sme tak poukázali na ich vypovedaciu schopnosť.

Súčasťou sumarižacej kapitoly v závere práce je regionálna demografická typizácia. V nej sme na základe reprodukčného správania obyvateľstva a s využitím metód zhlukovej analýzy zaradili okresy SR do šiestich typov demografických štruktúr, čo umožnilo zvýrazniť podobnosti a rozdiely medzi jednotlivými okresmi.

Tabuľková príloha na konci práce obsahuje vybrané analytické ukazovatele na úrovni okresov v jednotlivých etapách sledovaného obdobia.

Údaje, ktoré boli v analýze použité, pochádzajú zo zdrojov Štatistického úradu SR. Niektoré údaje uvedené v tejto publikácii sa celkom nezhodujú s údajmi, ktoré sa nachádzajú v predchádzajúcich publikáciách Výskumného demografického centra. Ide len o výnimočné prípady, ktoré si vyžadovali spresnenie alebo úpravu výpočtu príslušného ukazovateľa.

Publikáciu pripravili pracovníci Výskumného demografického centra: Branislav Šprocha kapitoly sobášnosti a rozvodovosti, Michaela Potančoková kapitoly o plodnosti a potratovosti, Ján Mészáros kapitolu o úmrtnosti, Danuša Jurčová kapitoly o migrácii, prírastku a počte obyvateľov a Viera Pilinská o vekovej štruktúre. Metodicky a editorsky publikáciu pripravili Ján Mészáros a Danuša Jurčová, ktorí vypracovali aj regionálnu demografickú typizáciu okresov.

Práca vychádza v obmedzenom náklade v slovenskej verzii. Resumé v anglickom jazyku v závere každej kapitoly a dvojjazyčne spracované tabuľky, grafy a mapy zabezpečujú dostupnosť publikácie aj pre neslovenských čitateľov.

Publikácia je vystavená v plnom znení na internetovej stránke Výskumného demografického centra na adrese: www.infostat.sk/vdc.

2. METODICKÉ POZNÁMKY

Danuša Jurčová, Ján Mészáros

Predkladaná práca analyzuje demografický vývoj na úrovni okresov SR. Z metodického hľadiska je postavená na klasickej regionálnej analýze a zároveň na podstatne širšom využití štatistických metód.

Okresy SR ako regionálne jednotky sú veľmi rozdielne aj z demografického hľadiska. Len pre ilustráciu, v okrese Medzilaborce, ktorý je podľa počtu obyvateľov najmenší, žilo ku koncu roka 2009 12,8 tisíc obyvateľov a v najväčšom okrese – Prešov 166,9 tisíc obyvateľov. Výrazné diferencie sa ukazujú aj z hľadiska ďalších demografických charakteristík, ktoré sa vyznačujú často výraznými medziročnými výkyvmi. Preto aby sme tieto výkyvy eliminovali, rozdelili sme analyzované obdobie rokov 2000–2009 do dvoch etáp (2000–2004 a 2005–2009). Do analýzy potom vstupujú jednotlivé ukazovatele ako **priemery hodnôt za uvedené etapy**. Vybrané ukazovatele každej kapitoly sú znázornené na mapách a doplnené sú o opisné štatistiky a histogramy. Priemerné ročné hodnoty jednotlivých ukazovateľov v sledovaných obdobiach obsahuje aj tabuľková príloha.¹

Na vytvorenie komplexného obrazu o demografickej situácii v okresoch SR v poslednom období sme využili metódy zhlukovej analýzy (Stankovičová a Vojtková 2007). Z metodického hľadiska sme postupovali tak, že sme utvorili maticu vstupných ukazovateľov, ktoré charakterizovali procesy prirodzeného vývoja z hľadiska ich intenzity (úhrnná prvosobášnosť, úhrnná rozvodovosť, úhrnná plodnosť, úhrnná potratovosť, stredná dĺžka života pri narodení) a migráciu reprezentoval relatívny migračný prírastok, resp. úbytok. Keďže medzi zvolenými ukazovateľmi sa objavili výrazné koeficienty korelácie, nemohli vstupovať takéto ukazovatele do analýzy priamo. Preto sme pomocou metódy hlavných komponentov (PCA) vytvorili štyri hlavné komponenty, ktoré predstavovali umelé nezávislé premenné a vysvetľovali 93,54 % celkovej variability pôvodných ukazovateľov. Tieto štyri hlavné komponenty tvorili vstupy zhlukovej analýzy. Naším cieľom bolo vytvoriť optimálny rozklad objektov s vopred určeným počtom zhlukov. Aplikovaním hierarchických metód zhľukovania sme zistili, že súbor 79 okresov možno rozložiť do 10 zhlukov, ale z hľadiska vecnej analýzy sa ako najvhodnejšie ukázalo triedenie do 6 zhlukov, ktoré sme vytvorili pomocou nehierarchickej zhľukovacej metódy k-priemerov (K-means). Kritérium konvergenzie bolo splnené po štyroch iteráciách.

Výsledkom použitia uvedených metód je teda šesť typov demografických priestorových štruktúr. Tieto priestorové štruktúry sú z hľadiska demografického správania navzájom rozdielne a súčasne vo vnútri jednotlivých štruktúr je demografické správanie obyvateľstva okresov navzájom podobné. Výsledná typizácia je znázornená na mape (obr.11.2) a charakteristiky jednotlivých štruktúr sú uvedené v 11. kapitole.

METHODOLOGICAL NOTES

Publication analyses demographic trends at the district level (LAU 1) of Slovakia. From a methodological point of view, it is based on the classical principles of regional analysis. We employ a much broader set of statistical methods compared to our previous publications.

Differences across districts as regional units are profound and demographic variables are often characterized by a considerable annual variation. In order to eliminate fluctuations, we divided the analysed period 2000–2009 into two temporal phases (2000–2004 a 2005–2009). Individual variables entering the analysis are averages of the values for calendar years within the respective phase. Selected demographic indicators are presented on the maps and supplemented by the descriptive statistics and histograms in each chapter. Tabulation appendix also includes average values of individual indicators in the periods studied.

For a comprehensive overview of the demographic situation in districts in recent years, we employed cluster analysis method. We have created the matrix of input variables describing the processes of reproduction in terms of intensity (total first marriage rate, total divorce rate, total fertility rate, total abortion rate, life expectancy at birth) and migration that was represented by relative net migration. Because the selected variables have significant correlation coefficients, they cannot enter the analysis directly. Therefore, we used the method of principal components (PCA) and developed four main components – artificial and independent variables. They explained 93.54% of the total variability of the original variables. These four principal components became inputs for the cluster analysis. The aim was to create an optimal decomposition of objects with predetermined number of clusters. Applying hierarchical clustering methods, we found that the file of 79 districts can be decomposed into 10 clusters. In terms of substantive analysis, the classification of districts into six clusters was most appropriate. Clusters were created using non-hierarchical clustering method K-means. Convergence criterion was met after four iterations.

¹ Ročné údaje za jednotlivé ukazovatele sú k dispozícii v publikáciách Štatistického úradu SR *Stav a pohyb obyvateľstva 1996–2009* a v pramenom diele *Pohyb obyvateľstva 1996–2009*.

The result of the exercise are six types of spatial population structures. In terms of demographic behaviour, the spatial structures differ across clusters, while the demographic behaviour of the population of districts within the cluster is similar. The resulting typology is described in the 11th chapter.

3. SOBÁŠNOSŤ

Branislav Šprocha

Aj napriek významným zmenám v reprodukčnom správaní v populácii Slovenska po roku 1989, zohráva sobášnosť a s ňou spojený rodinný stav osôb naďalej dôležitú úlohu v procese demografickej reprodukcie. V 90. rokoch, a najmä v ich prvej polovici, sme boli svedkami prudkého zníženia intenzity sobášnosti slobodných osôb. Kým ešte na konci 80. rokov by do manželstva aspoň raz vstúpilo viac ako 90 % všetkých slobodných mužov a žien, na začiatku 21. storočia by to pri zachovaní intenzity a časovania prvých sobášov bolo len približne 70 % slobodných osôb (Šprocha 2009). Intenzita prvosobášnosti na Slovensku dosahovala najnižšie hodnoty v roku 2001. Od tohto momentu síce došlo k niekoľkým nárastom počtu uzavretých manželstiev a aj intenzity sobášnosti (napr. v rokoch 2002–2003, 2007–2008), no tento vývoj stále nepripomína jasne stanovenú a očakávanú líniu realizácie odkladaných sobášov, keďže je prerušovaný obdobiami poklesu (napr. 2005–2006, 2009). Ukazuje sa, že vo vývoji sobášnosti na Slovensku zatiaľ nemôžeme hovoriť o podobnom vývoji, aký sledujeme pri plodnosti, a je preto otázne do budúcnosti, aký celkový rozsah napokon bude mať predpokladaná rekuperácia odkladaných sobášov a aká časť z doposiaľ nevydatých a neženatých osôb z generácií zo 70. a v prvej polovici 80. rokov vstúpi aspoň raz do manželstva.

K hlavným znakom vo vývoji sobášnosti na Slovensku v posledných desiatich rokoch patrí nízka intenzita a neustály posun vstupov do prvého manželstva do vyššieho veku (Vaňo 2007, Šprocha 2009). Nízka úroveň sobášnosti slobodných je ovplyvnená dvomi navzájom sa podmieňujúcimi sa skutočnosťami. Predovšetkým je to odkladanie prvých sobášov do vyššieho veku, ktoré praktizujú mladšie generácie. Vo vyššom veku (nad 35 rokov) sú naopak generácie, ktoré sa riadili predchádzajúcim modelom sobášnosti a väčšina z nich už aspoň raz uzavrela manželstvo.

Zdá sa, že model skorej a častej sobášnosti, ktorý prevládal v populácii Slovenska pred rokom 1990, sa definitívne modifikoval a vystriedala ho veľká diferenciácia životných dráh a s ňou spojených modelov demografického správania. Preto v súčasnosti už nemôžeme hovoriť o jednotnom modeli sobášneho správania a ani o jasne stanovenom slede životných udalostí, ale o vysoko diferencovanom spektre rôzne nastavených životných dráh s rôznymi absolvovanými demografickými udalosťami.

Otázkou zostáva, prečo mladí ľudia nevstupujú do manželstva a odkladajú tento krok čoraz častejšie do vyššieho veku. Vo všeobecnosti sa za účelom vysvetlenia celkovej premeny reprodukčného správania po roku 1989 vyformovali dva základné teoretické prúdy (pozri napr. Hašková 2006). Na jednej strane sú to tzv. normatívne premenné (kultúrne faktory), ktoré sa snažia tieto zmeny popísať v kontexte hodnotových a ideových posunov v spoločnosti a v rámci jednotlivých generácií. Do popredia sa dostávajú otázky spojené s hodnotou manželstva, potrebami manželského spolužitia. Na druhej strane stoja štrukturálne (ekonomické a sociálne) faktory podmienené politickou a socioekonomickou transformáciou a jej dôsledkami. Ako však uvádza Lesthaeghe a Surkyn (2002), Philipov (2003) tieto dve veľké skupiny nie je možné brať ako dve súperiace a protichodne postavené bloky, ale je potrebné na ne nazerať ako na navzájom kompatibilné a navzájom sa podmieňujúce množiny faktorov. Okrem toho miera ich vplyvu sa navyše v čase pravdepodobne významne modifikuje. Kým na začiatku transformačného obdobia dominovali štrukturálne faktory a s nimi spojené sociálne a ekonomické problémy (napr. nový fenomén nezamestnanosť, pokles životnej úrovne, finančná nedostupnosť bytov a pod.), v čase stabilizácie hospodárskych pomerov a s ním spojeného rastu životnej úrovne sa do popredia môžu dostávať hodnotové zmeny. Transformácia spoločnosti a s ňou spojená socioekonomická anómia mohli urýchliť a zintenzívniť už naštartované procesy premeny reprodukčného správania z 80. rokov (Philipov 2003, Možný 2004, Rabušic 2001).

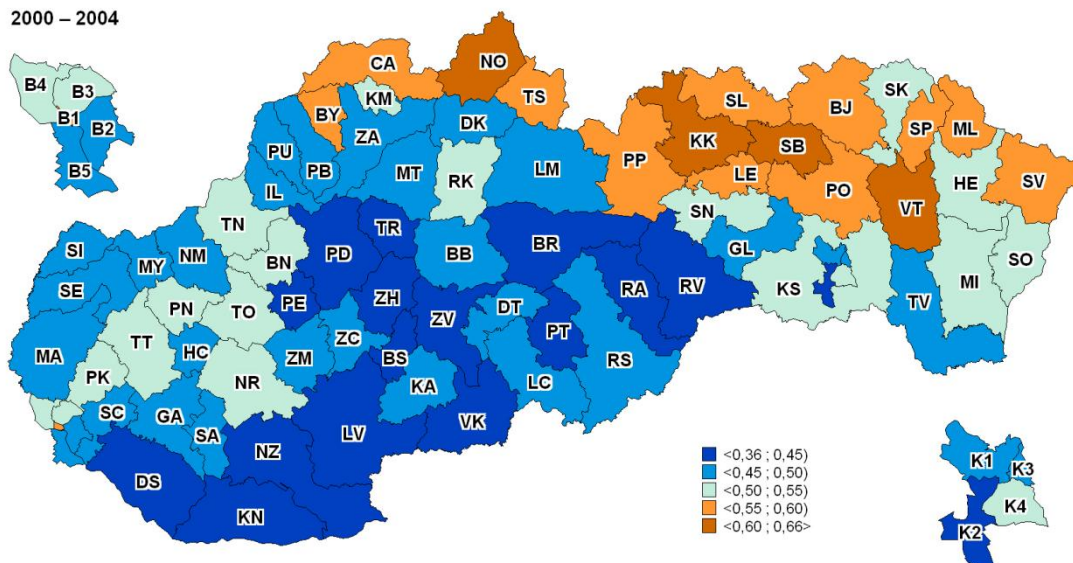
Ako môžeme vidieť z obr. č. 3.1 a 3.2, proces sobášnosti na Slovensku z regionálneho pohľadu sa vyznačuje pomerne výraznými regionálnymi disproporciami. Prechodné zvyšovanie hodnôt úhrnnej prvosobášnosti sa čiastočne odzrkadlilo aj na okresnej úrovni. Celkovo sa medzi obdobiami 2000–2004 a 2005–2009 zvýšila intenzita sobášnosti slobodných mužov v 36 okresoch, pričom v prípade slobodných žien to bolo až v 53 okresoch. Z vizuálneho porovnania je zrejmé, že v mužskej časti populácie najvýraznejšie vzrástli hodnoty úhrnnej prvosobášnosti v mestských okresoch Košice III (o 35 %), Bratislava IV (30 %) a niektorých okresoch na severe a severovýchode Slovenska: Dolný Kubín (17 %), Bardejov (12 %), Stará Ľubovňa (12 %). K nim sa ešte pridali okresy Banská Štiavnica (14 %), Ilava (12 %) a Košice IV (11,5 %).

U žien bol rozsah zvyšovania intenzity väčší. Podobne ako u mužov sa dotýkal predovšetkým okresov Košice III (o 37,5 %), Bratislava IV (27 %) ďalej okresov východného a severovýchodného Slovenska: Svidník (18 %), Bardejov (18,5 %), Stará Ľubovňa (15 %), Sobrance (15 %), Levoča (11,5 %), Gelnica (12 %), severného Slovenska: Dolný Kubín 12 % a stredného Považia: Ilava (17 %), Považská Bystrica (14 %).

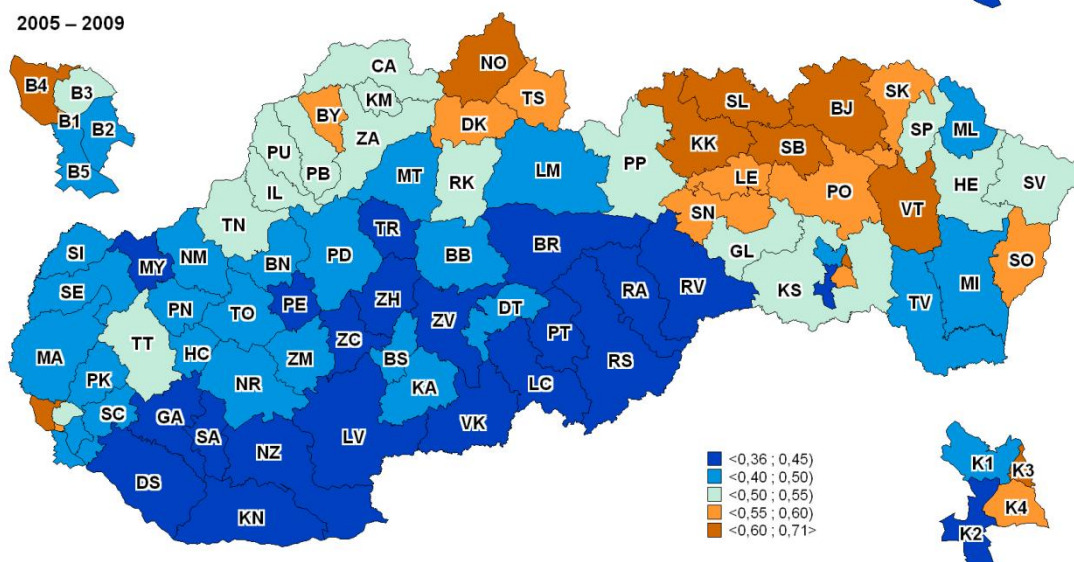
Na druhej strane sa vykryštalizovali okresy, v ktorých medzi sledovanými obdobiami došlo k poklesu sobášnosti. V prípade mužov dokonca vidieť, že okresy s poklesom prvosobášnosti mali miernu početnú prevahu. Výsledkom je rozšírenie oblastí s nízkou a veľmi nízkou úrovňou sobášnosti slobodných do ďalších okresov západného a juhozá-

Obr. 3.1 Úhrnná prvosobašnosť mužov / Total first marriage rate, men

2000 – 2004

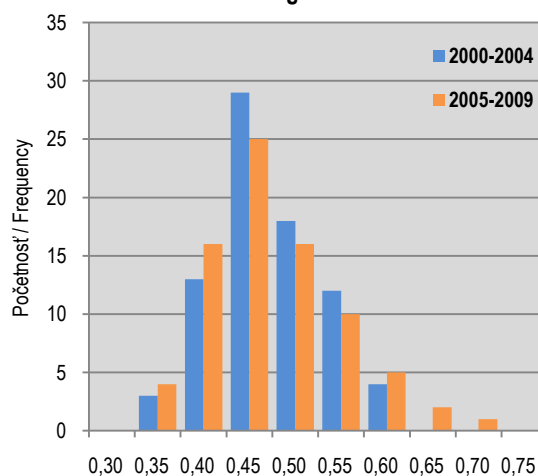

2005 – 2009

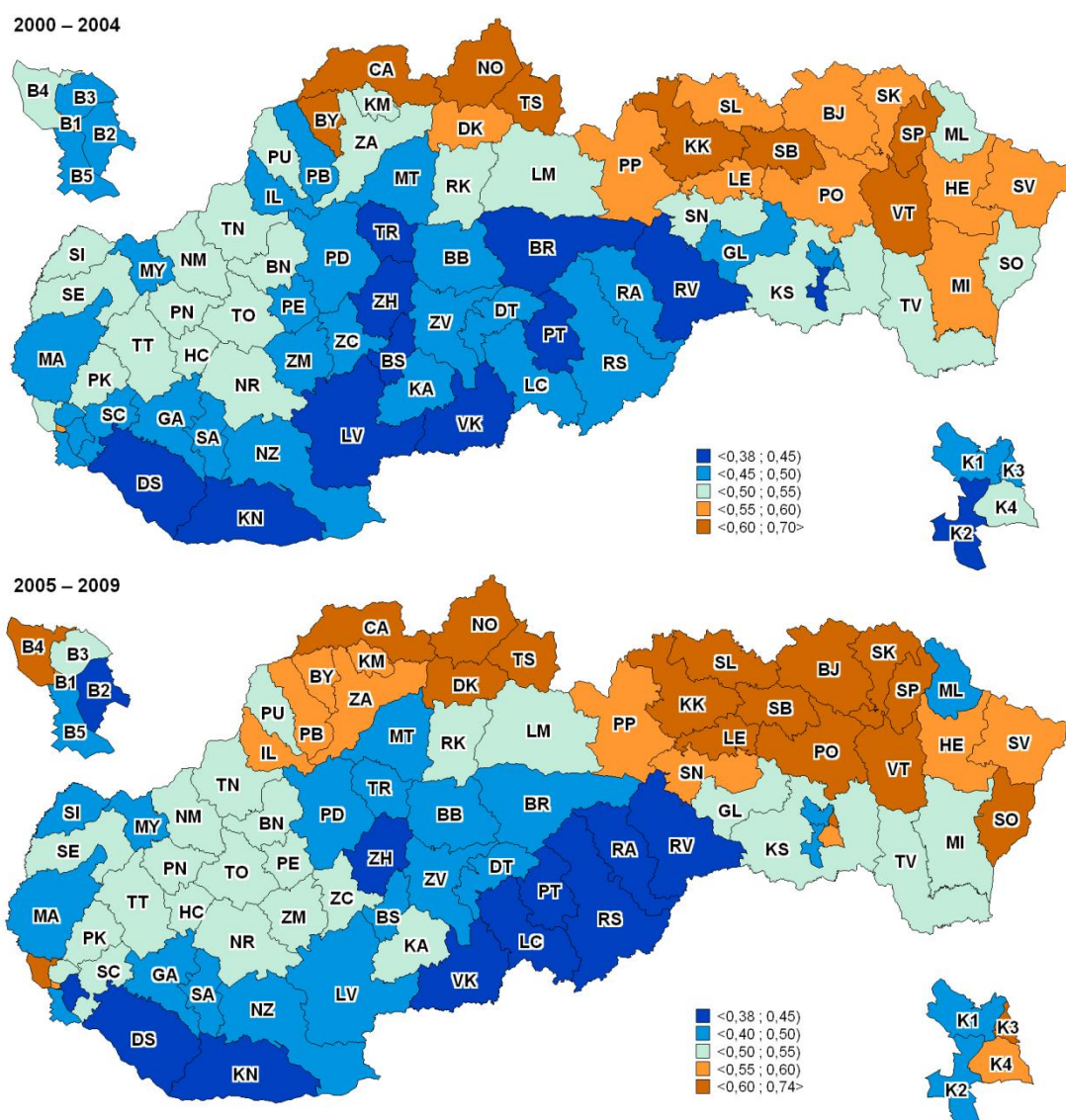

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	12,10	15,19	Variation coefficient
Stredná hodnota	0,50	0,50	Mean
Medián	0,49	0,49	Median
Smerodajná odchýlka	0,06	0,08	Standard deviation
Špicatosť	0,10	0,10	Kurtosis
Šikmosť	0,42	0,64	Skewness
Minimum	0,36	0,36	Minimum
Maximum	0,66	0,71	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	0,46	0,45	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	0,53	0,54	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	0,34	0,32	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	0,65	0,67	Upper fence

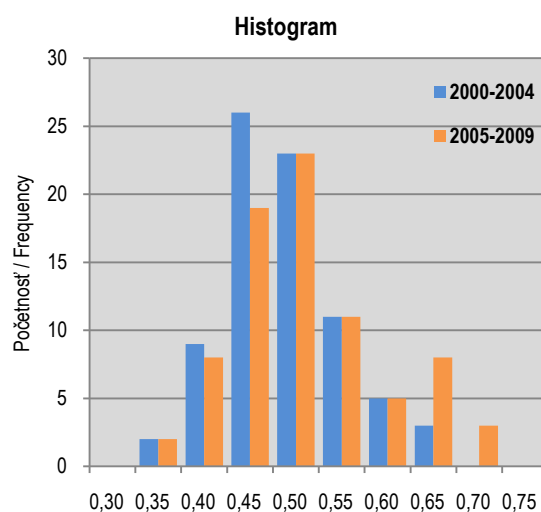
Histogram

Obr. 3.2 Úhrnná prvosobášnosť žien / Total first marriage rate, women

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	12,38	15,33	Variation coefficient
Stredná hodnota	0,51	0,53	Mean
Medián	0,51	0,52	Median
Smerodajná odchýlka	0,06	0,08	Standard deviation
Špicatosť	0,36	-0,24	Kurtosis
Šikmosť	0,64	0,64	Skewness
Minimum	0,38	0,39	Minimum
Maximum	0,69	0,74	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	0,47	0,48	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	0,55	0,59	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	0,36	0,31	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	0,66	0,75	Upper fence

padného Slovenska (s výnimkou niektorých okresov Bratislavy a okresu Trnava) a ďalšie posilnenie južného poddimenzovaného pásma okresov v Juhoslovenskej kotline. Najvýraznejšie sa znížila úroveň sobášnosti slobodných mužov vo východoslovenských okresoch Medzilaborce (-19 %), Michalovce (-10 %) nasledované juhoslovenskými okresmi Rimavská Sobota (-13 %), Veľký Krtíš (-12 %), Lučenec (-10 %) a stredoslovenským okresom Žiar nad Hronom (-12 %). Podobne aj v ženskej časti populácie najvýraznejšie poklesla prvosobášnosť v okrese Medzilaborce (-15 %), Rimavská Sobota (-11 %), Lučenec (-7 %), Veľký Krtíš (-6 %), Žiar nad Hronom (-7 %). Okrem toho sa k nim pridali ešte Bratislava II (-7 %), Senica (-6 %) a Galanta (-5 %). Celkovo však priestorový rozsah poklesu bol výrazne menší ako v prípade mužov.

Vzhľadom k predchádzajúcej analýze rozloženia okresov s najväčšími zmenami v intenzite prvosobášnosti je potrebné poznamenať, že jej zvýšenie, rovnako ako jej pokles, boli len v niektorých prípadoch štatisticky významnejšie.²

Najvyššiu intenzitu sobášnosti slobodných majú predovšetkým okresy severného a severovýchodného Slovenska

V oboch sledovaných obdobiach 2000–2004 a 2005–2009 bola intenzita sobášnosti slobodných u mužov i žien najvyššia v severných a severovýchodných okresoch Slovenska (pozri obr. č. 3.1 a 3.2), ku ktorým sa postupne pripájali niektoré mestské okresy Bratislavy a Košíc. Naopak najnižšiu prvosobášnosť jednoznačne mali okresy južného a stredného Slovenska. Ukazuje sa, že na Slovensku z pohľadu sobášnosti pretrvávajú disproporcie medzi severom, severovýchodom a južnými regiónmi. Potvrdzujú to aj výsledky z posledných piatich rokov.

V rokoch 2005–2009 v mužskej časti populácie do prvého manželstva najčastejšie vstupovali muži s trvalým pobytom v severovýchodných prihraničných okresoch Kežmarok, Stará Ľubovňa, Bardejov, Sabinov, ku ktorým sa pripájal Vranov nad Topľou a Námestovo na severe, spolu s mestskými celkami Bratislava IV a Košice III. V týchto okresoch intenzita sobášnosti slobodných prekračovala úroveň 0,6 sobášov na jedného muža. Celkovo najvyššiu prvosobášnosť mali muži v okrese Bratislava IV (0,71 sobáša na muža), v okrese Kežmarok (0,69 sobáša) a okrese Námestovo (0,65 sobáša).

Na druhej strane najnižšie hodnoty dosahovala úhrnná prvosobášnosť v pásme juhozápadných a južných prihraničných okresov tiahnucich sa od Dunajskej Stredy, Galanty, Šale cez Komárno, Nové Zámky, Levice, Veľký Krtíš, Lučenec až po Rožňavu. Na tento pás severnejšie nadväzoval centrálna stredoslovenská oblasť nízkej sobášnosti s okresmi Brezno, Zvolen, Žarnovica a Turčiansky Teplice. Pod hranicou 0,45 prvých sobášov na jedného muža sa nachádzali v rokoch 2005–2009 aj mestský okres Košice III a okres Myjava. Vôbec najnižšiu prvosobášnosť mali okresy Poltár (0,36 sobáša), Veľký Krtíš (0,37 sobáša), Rožňava (0,37 sobáša) a Žiar nad Hronom (0,38 sobáša).

Veľmi podobné regionálne rozloženie hodnôt úhrnnej prvosobášnosti mali v rokoch 2005–2009 aj ženy. Najvyššiu úroveň vykazovali opätovne administratívne celky severovýchodného a severného Slovenska. Do skupiny okresov, kde na jednu ženu vo veku 16 – 49 rokov pripadalo viac ako 0,6 sobášov slobodných patrili tiež mestské okresy Bratislava IV, Košice III a okres Sobrance. Celkovo najvyššiu prvosobášnosť zaznamenali období 2005–2009 okresy Kežmarok (0,74 sobáša na ženu) Námestovo (0,72 sobáša), Bardejov a Vranov nad Topľou (0,70 sobáša).

Juhoslovenské okresy od Veľkého Krtíša po Rožňavu spolu s okresmi Dunajská Streda, Komárno na juhozápade, Žiar nad Hronom a spolu mestským okresom Bratislava II predstavovali skupinu, ktorá sa vyznačovala najnižšou intenzitou sobášnosti slobodných žien. Priemerne na jednu ženu vo veku 16–49 rokov tu nepripadalo ani 0,45 sobáša slobodných. Absolútne najnižšiu úroveň sobášnosti v tejto skupine mali Rožňava (0,39 sobáša), Poltár (0,40 sobáša) a Žiar nad Hronom (0,41 sobáša).

Nárast intenzity a jej nadpriemerné hodnoty u mužov i žien v niektorých mestských okresoch Bratislavy a Košíc s najväčšou pravdepodobnosťou predznamenávajú nastupujúcu rekuperáciu odkladaných sobášov. Na druhej strane stabilne vysoké hodnoty v severných a severovýchodných okresoch Slovenska nie je možné vysvetliť realizáciou odložených vstupov do manželstva. Ide o trvalý priestor vyznačujúci sa nadpriemernou intenzitou sobášnosti. S najväčšou pravdepodobnosťou je to výsledok prameniáci z celého komplexu navzájom sa podmieňujúcich faktorov, pričom hlavnú úlohu zohráva faktor religiozity a s ním spojené normatívne pohľady na úlohu manželstva v živote človeka.

Na druhej strane juhoslovenský priestor s nízkou intenzitou sobášnosti predstavuje dlhodobo regióny vyznačujúce sa viacerými nepriaznivými známkami nielen v oblasti reprodukčného správania. Len veľmi ťažko je možné určiť konkrétny faktor, ktorý by stál v pozadí výrazne podpriemernej úrovne prvosobášnosti. Opätovne ide o celý systém znakov, ktoré ovplyvňujú rozhodnutie mužov a žien vstupovať do manželstva, resp. odkladať ho alebo vôbec odmietajú potrebu spolužitia v manželskom zväzku.

² V mužskej časti populácie bol len v 15 okresoch nárast vyšší ako 5 %, pričom v prípade poklesu intenzity túto hranicu prekročilo len 16 okresov. U žien bola situácia veľmi podobná na strane klesajúcej prvosobášnosti, kde len 8 okresov presiahlo spomínanú hranicu. Na druhej strane nárast sobášnosti slobodných žien bol intenzívnejší, keďže až 31 okresov zaznamenalo v rokoch 2005–2009 o viac ako 5 % vyššiu intenzitu prvosobášnosti.

V oboch sledovaných obdobiach 2000–2004 a 2005–2009 bola najvyššia intenzita sobášnosti koncentrovaná u slobodných mužov do vekovej skupiny 25–29 rokov. V prvom i druhom období sa tu uskutočnilo približne 42 % z celkovej intenzity prvosobášnosti. Rozdiel medzi nimi spočíval vo váhe vekových skupín nad 30 rokov a do 25 rokov. Kým v rokoch 2000–2004 pripadalo na interval 30 a viac rokov necelých 23 %, v druhom období 2005–2009 to bola už takmer tretina. Uvedený posun išiel predovšetkým na vrub podielu intenzity sobášnosti slobodných mužov vo veku do 25 rokov, ktorá klesla práve o spomínaných približne 10 % medzi sledovanými obdobiami. V rokoch 2005–2009 sa intenzita prvosobášnosti u mužov do 25 rokov podieľala na celkovej sobášnosti slobodných 23 %, pričom vo veku 16–19 išlo o zanedbateľné necelé 2 %.

Maximálna intenzita sobášnosti mužov i žien sa posúva do vyššieho veku

Štruktúra sobášnosti slobodných podľa veku mužov vstupujúcich do manželstva sa z regionálneho pohľadu najvýraznejšie modifikovala v mestských okresoch Bratislavy a Košíc. V nich došlo k najvýraznejšiemu posunu vrcholu intenzity sobášnosti slobodných do vyššieho veku. Dokazuje to predovšetkým ich postavenie z hľadiska váhy vekových skupín nad 30 rokov na úhrnnej prvosobášnosti. Vo všetkých bratislavských okresoch a treťom košickom okrese dosahoval tento ukazovateľ hodnoty cez 44 %³, čím prevyšovali intenzitu sobášnosti slobodných mužov vo veku 25–29 rokov. Veľkú úlohu na celkovej prvosobášnosti zohrávali tieto vekové skupiny aj v okresoch stredného Slovenska: Banská Bystrica, Žiar nad Hronom, Banská Štiavnica, Zvolen, Martin, v ostatných okresoch mesta Košice, a tiež v niektorých ďalších okresoch západného Slovenska: Piešťany, Myjava, Pezinok a Malacky, kde ich podiel dosiahol 35–44 %.

Na druhej strane stáli regióny, kde sa zmeny v štruktúre sobášnosti slobodných mužov tak výrazne zatiaľ ešte nepresadili. Dôkazom toho je nielen nižší podiel vekových skupín nad 30 rokov na celkových hodnotách úhrnnej prvosobášnosti, ale najmä váha intervalu do 25 rokov. Vo všeobecnosti išlo v rokoch 2005–2009 predovšetkým o okresy severovýchodného Slovenska Kežmarok, Vranov nad Topľou, Stropkov, Sabinov, Svidník, Stará Ľubovňa, Bardejov, Snina, okresy severného Slovenska Námestovo, Tvrdošín, Čadca, Kysucké Nové Mesto, a tiež okresy juhovýchodného Slovenska Trebišov, Košice okolie, Rimavská Sobota, Revúca, kde intenzita prvosobášnosti vo veku do 25 rokov predstavovala viac ako 30 % z celkovej úhrnnej sobášnosti slobodných.⁴

U žien v prvom sledovanom období mali prevahu sobáše do 25 rokov. Viac ako 50 % z celkovej intenzity sobášnosti slobodných žien sa koncentrovalo do vekovej skupiny 20–24 rokov, pričom do 20. roku života sa odohrálo približne 12 %. Vo veku 30 a viac rokov sa váha prvosobášnosti pohybovala na úrovni jednej desatiny z celkovej úhrnnej prvosobášnosti.

V druhom období, v rokoch 2005–2009 výrazne poklesla intenzita sobášnosti do 25 rokov. Predovšetkým na úkor vekovej skupiny 20–24 ročných žien sa zvýšilo zastúpenie vekovej skupiny 25–29 a tiež nad 30 rokov. Maximálna prvosobášnosť sa presunula do veku 25–29 rokov, kde sa uskutočnilo viac ako 40 % z celkovej intenzity sobášnosti slobodných žien Slovenska v rokoch 2005–2009. Príspevok vekovej skupiny 20–24 rokov sa znížil na hranicu 37 %, pričom do 20. roku života sa odohráva už len niečo cez 6 % z úhrnnej prvosobášnosti. Vo veku nad 30 rokov sa váha intenzity sobášnosti slobodných žien posunula na úroveň 22 %.

Podobne ako u mužov, aj v prípade žien sa najrýchlejšie modifikovalo rozloženie sobášnosti v mestských okresoch Bratislavy a v treťom košickom okrese, kde v rokoch 2005–2009 intenzita sobášnosti predstavovala 33–39 % (Bratislava V 39 %, Bratislava I 37,2 %). Za touto skupinou nasledoval okres Banská Bystrica, zvyšné košické mestské okresy, okresy Martin, Piešťany a Pezinok. Obdobne boli najmenej poznačené zmenou štruktúry sobášnosti slobodných žien podľa veku severovýchodné okresy Kežmarok, Vranov nad Topľou, Stará Ľubovňa, Bardejov, Medzilaborce, Snina, Sobrance, okresy severného Slovenska Námestovo, Čadca, Kysucké Nové Mesto a tiež okresy juhovýchodného Slovenska Trebišov, Rimavská Sobota, Gelnica, Revúca, Košice okolie, kde sa príspevok slobodných žien vo veku do 20 rokov, resp. do 25 rokov k celkovej intenzite prvosobášnosti pohyboval na úrovni 10–22 %, resp. 45–57 %.

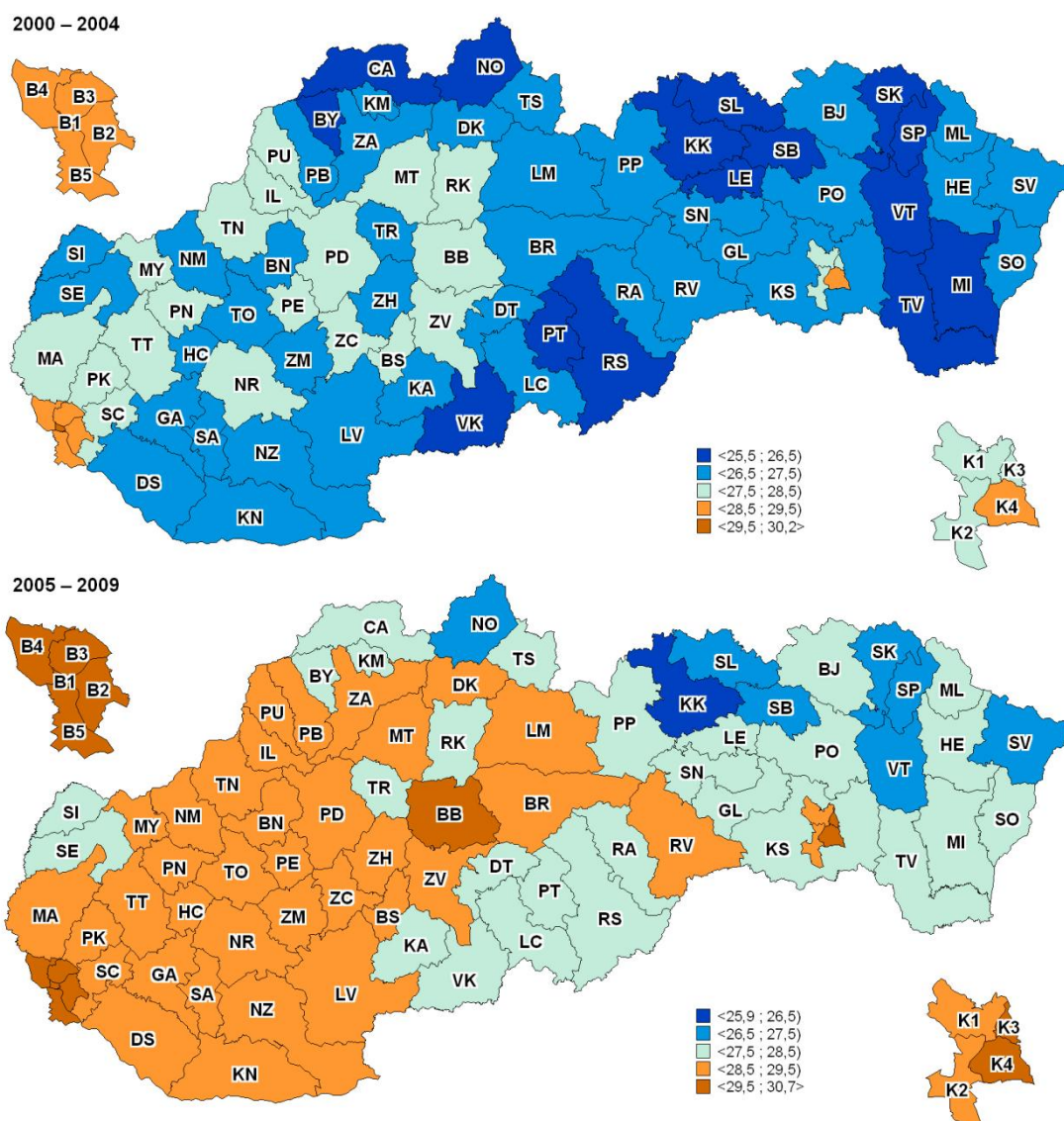
Najskôr vstupujú do prvého manželstva muži i ženy na severe, severovýchode a východe Slovenska

Modifikácia rozloženia intenzity sobášnosti slobodných mužov a žien podľa ich veku pri sobáši sa významnou mierou podpisuje pod zmeny v charakteristikách časovania vstupov do prvého manželstva. Jedným z hlavných znakov premeny sobášneho správania u slobodných osôb na Slovensku je pomerne výrazný nárast priemerného veku pri prvom sobáši u mužov i žien. Na začiatku sledovaného obdobia v roku 2000 sa pohyboval u mužov na úrovni približne 26,6 rokov a u žien 24,0 rokov. Do konca druhého sledovaného intervalu v roku 2009 sa u oboch pohlaví zvýšil o takmer

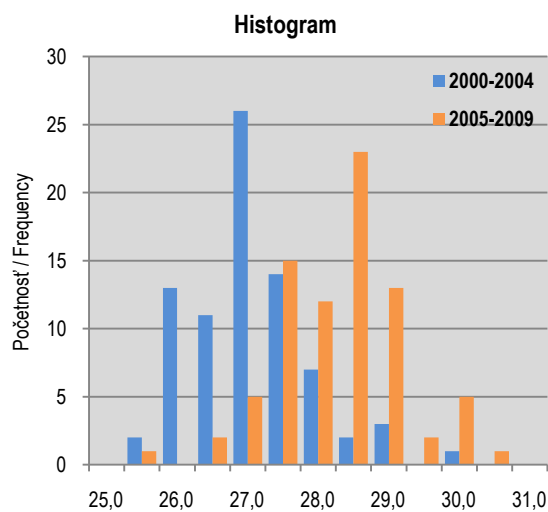
³ Absolútne najvyššiu váhu mala intenzita sobášnosti slobodných mužov vo veku nad 30 rokov v okresoch Bratislava V (50,1 %), Bratislava I (47,7 %) a Bratislava II a III (42,3 %).

⁴ Vôbec najvyššie hodnoty dosiahli rokoch 2005 – 2009 Kežmarok (48,8 %), Vranov nad Topľou (41,3 %) a Námestovo (38,6 %).

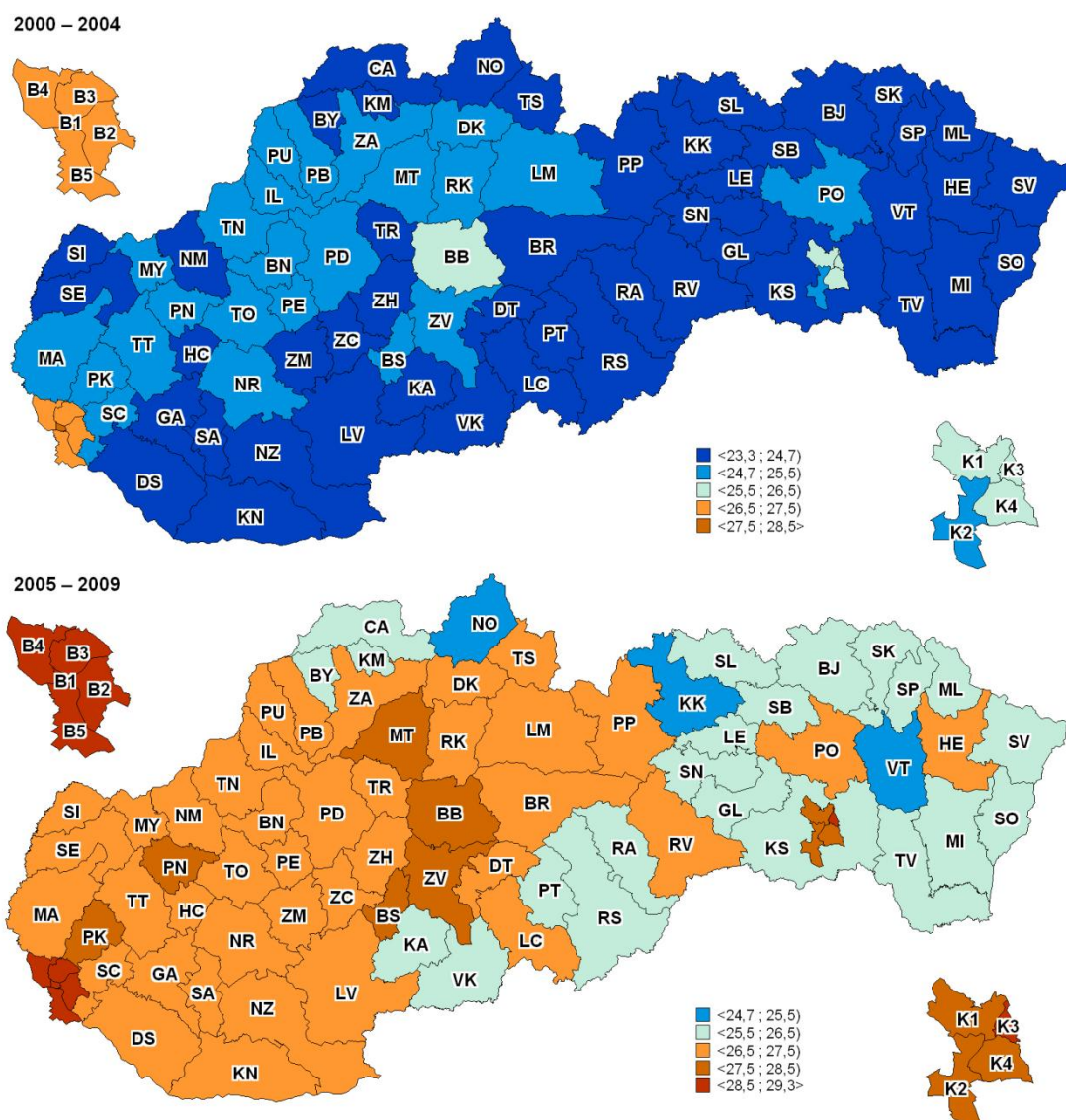
Obr. 3.3: Priemerný vek mužov pri prvom sobáši / *Mean age at first marriage, men*

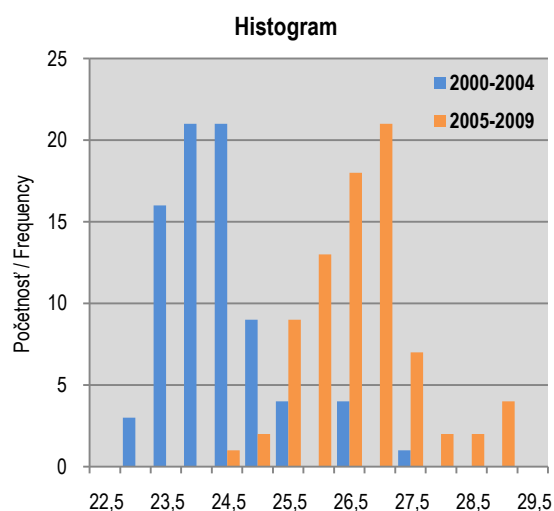
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	3,06	3,10	Variation coefficient
Stredná hodnota	27,28	28,52	Mean
Medián	27,25	28,65	Median
Smerodajná odchýlka	0,83	0,88	Standard deviation
Špicatosť	1,39	0,51	Kurtosis
Šikmosť	0,83	-0,07	Skewness
Minimum	25,52	25,94	Minimum
Maximum	30,13	30,62	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	26,68	27,92	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	27,62	29,01	Upper quartile
Dolná príhlá hodnota	25,27	26,28	Lower fence
Horná príhlá hodnota	29,04	30,64	Upper fence

Obr. 3.4: Priemerný vek žien pri prvom sobáši / *Mean age at first marriage, women*

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	3,36	3,32	Variation coefficient
Stredná hodnota	24,60	26,94	Mean
Medián	24,48	26,97	Median
Smerodajná odchýlka	0,83	0,89	Standard deviation
Špicatosť	2,11	0,93	Kurtosis
Šikmosť	1,26	0,56	Skewness
Minimum	23,25	24,70	Minimum
Maximum	27,51	29,26	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	24,00	26,39	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	24,96	27,29	Upper quartile
Dolná príhlá hodnota	22,57	25,04	Lower fence
Horná príhlá hodnota	26,39	28,63	Upper fence

2,8 roka. Priemerne tak muži na Slovensku v rokoch 2005–2009 vstupovali najčastejšie do prvého manželstva vo veku 28,5 rokov a ženy 26,9 rokov.

Podobne ako v prípade intenzity sobášnosti slobodných, v časovaní prvých sobášov existujú na Slovensku pomerne veľké regionálne rozdiely. O tom, že odkladanie prvých sobášov do vyššieho veku predstavuje dominantnú životnú stratégiu z pohľadu sobášnosti v populácii Slovenska svedčí fakt, že ani jeden z okresov medzi obdobiami 2000–2004 a 2005–2009 nezaznamenal pokles hodnoty priemerného veku.

Vo všeobecnosti môžeme povedať, že u mužov k najväčšiemu zvýšeniu priemerného veku pri prvom sobáši došlo v západnej časti krajiny s výnimkou väčšej časti mestských okresov Bratislavy. Okrem toho dynamickejší rast sledujeme aj v regiónoch vo východnom a juhovýchodnom cípe Slovenska s väčšími mestskými centrami (najmä Michalovce, Trebišov, Humenné a Sobrance). Vôbec najvýraznejšie vzrástol priemerný vek slobodných mužov vstupujúcich do manželstva v mestskom okrese Košice III (2,2 roku), Poltári (2,1 roku), Žiari nad Hronom (1,95) a Rožňave (1,8 roku).

Naopak najmenšie zmeny nastali v severných a najmä severovýchodných okresoch Slovenska. V tomto priestore sa vytvoril pás tiahnući sa v podstate už od okresu Námestovo, Tvrdošín a pokračujúci v okresoch Kežmarok, Stará Ľubovňa, Bardejov až po okres Svidník, na ktorý od juhu nadväzovali okresy Sabinov, Prešov, Vranov nad Topľou až k okresu Gelnica a Košice okolie. Vytvoril sa tým súvislý S – J blok okresov (Dolný Kubín, Lipovský Mikuláš, Brezno a Rožňava), ktoré oddeľovali spomínaný západný a východný, resp. juhovýchodný priestor s nadpriemerným rastom priemerného veku pri prvom sobáši u mužov.

U žien bolo odkladanie prvých sobášov, a tým aj nárast priemerného veku slobodných žien pri vstupe do prvého manželstva dynamickejšie ako u mužov. Najväčšie zmeny sa odohrali v južných a juhozápadných okresoch s výnimkou okresov Rimavská Sobota a Revúca, na ktoré nadväzovali stredoslovenské okresy Brezno, Zvolen, Žiar nad Hronom, Banská Štiavnica, Turčianske Teplice a Martin. Na východe sa k nim pridal okres Sobrance. V absolútnom poňatí sa medzi obdobiami 2000–2004 a 2005–2009 najvýraznejšie zvýšil priemerný vek slobodných žien pri sobáši v mestskom okrese Košice III (o 3,3 roku), ďalej v okrese Turčianske Teplice (3,2 roku), Šaľa (3,0 roku), Dunajskej Strede (3,0 roku), Sobranciach (2,9 roku), Veľkom Krtíši (2,8 roku) a Komárne (2,8 roku).

Vo všeobecnosti u slobodných žien nedošlo k takým výrazným zmenám v časovaní prvosobášnosti v západoslovenskom priestore a jeho okresy sa skôr radili do skupiny s nižšou dynamikou zvyšovania priemerného veku. Rovnako ako u mužov, aj u žien najmenej rástol priemerný vek pri prvom sobáši v páse prihraničných okresov v severovýchode Slovenska, na ktorý nadväzovali okresy Prešov, Vranov nad Topľou až po okresy Gelnica a Košica okolie a na severe Námestovo a Tvrdošín.

V priemere najdlhšie odkladajú vstup do prvého manželstva muži s trvalým pobytom v mestských okresoch Bratislavy, Košíc, v okresoch Banská Bystrica, Pezinok, Piešťany a Myjava (obr. č. 3.3). K nim sa v rokoch 2005–2009 v podstate pridalo takmer celé západné Slovensko (s výnimkou okresov Skalica a Senica) a tiež veľká časť okresov stredného Slovenska. V týchto regiónoch sa priemerný vek mužov pri prvom sobáši pohybuje nad úrovňou 28,5 roku. Dominantné postavenie však majú všetky bratislavské okresy spolu s tretím košickým okresom, kde priemerný vek slobodných mužov pri vstupe do manželstva presahuje hranicu 30 rokov.⁵ Nasledujú ich okresy západného a stredného Slovenska s významnými regionálnymi centrami a okresy v ich tesnej blízkosti. Predovšetkým ide o okresy Banská Bystrica (29,7 rokov), Žiar nad Hronom (29,4 rokov), Martin (29,3 rokov), Piešťany (29,3 rokov), Trenčín (29,1 rokov), Zvolen a tiež zvyšné mestské okresy Košíc. Celkovo až v 21 okresoch sa priemerný vek muža pri vstupe do prvého manželstva pohyboval v rokoch 2005–2009 nad hodnotou 29 rokov.

Najskôr vstupujú do manželstva muži v severných, severovýchodných a východných okresoch Slovenska, ku ktorým sa pridávajú ešte okresy Juhoslovenskej kotliny, tiahnuce sa od okresu Krupina cez Veľký Krtíš, Lučenec, Poltár, Rimavská Sobota až po okres Revúca (obr. 3.3). Celkovo 23 okresov malo v druhom sledovanom období 2005–2009 priemerný vek pri prvom sobáši nižší ako 28 rokov. Úplne najnižšie hodnoty dosahovali okresy Kežmarok (25,9 rokov), Námestovo (26,7 rokov), Vranov nad Topľou (26,8 rokov) a Svidník (27,0 rokov).

Veľmi podobné regionálne disproporcie z pohľadu časovania prvosobášnosti nájdeme aj u žien. Okresy s najvyšším priemerným vekom pri prvom sobáši sa vo všeobecnosti koncentrovali do mestských okresov Bratislavy, Košíc (s výnimkou druhého okresu) a v okrese Banská Bystrica (obr. 3.4). Okrem nich nadpriemerné hodnoty dosahovali v prvom sledovanom období 2000–2004 k Bratislave prilahlé okresy Malacky, Senec, Pezinok, na ktoré nadväzovali ďalej okresy Trnava, Piešťany, Topoľčany, Nitra a ďalšie okresy stredného a horného Považia lemujúce tok rieky Váh. Na strednom Slovensku k banskobystrickému centru sa pridali ešte okresy Zvolen a Banská Štiavnica. Na východe Slovenska okrem Košíc častejšie odkladali vstup do prvého manželstva ženy s trvalým pobytom v okrese Prešov.

V druhom sledovanom období sa rozsah územia s vyšším priemerným vekom pri prvom sobáši značne zväčšil, pričom proces odkladania sa prehĺbil najmä v západoslovenských a stredoslovenských okresoch (obr. 3.4). Celkovo až 36 okresov dosahovalo v tomto období vyššie priemerné hodnoty ako bol priemer Slovenska (26,9 rokov). Vôbec

⁵ Celkovo presiahlo hranicu 30 rokov šesť mestských okresov Slovenska, pričom dominuje piaty bratislavský okres, kde sa priemerný vek pri prvom sobáši u mužov pohyboval v rokoch 2005–2009 na úrovni 30,6 roku.

najdlhšie odkladajú vstup do prvého manželstva ženy s trvalým pobytom v mestských okresoch Bratislava (Bratislava V, Bratislava I, Bratislava III) a v treťom košickom okrese, kde priemerný vek pri prvom sobáši presahoval hodnotu 29 rokov (obr. 3.4). Nad hranicou 28 rokov sa vydávajú najčastejšie slobodné ženy zo zvyšných bratislavských okresov, ďalej zo štvrtého košického mestského okresu a z okresu Banská Bystrica.

Podľa priemerného veku pri prvom sobáši z rokov 2005–2009 najskôr uzatvárajú manželstvo slobodné ženy s trvalým pobytom v severovýchodnom Slovensku v okresoch Kežmarok (24,7 rokov), Vranov nad Topľou (25,4 rokov), Sabinov (25,8 rokov), Stará Ľubovňa (25,8 rokov), Snina, Svidník, ďalej v severných okresoch Námestovo (25,3 rokov), Čadca (25,9 rokov). Na juhovýchode Slovenska sa k tejto skupine administratívnych celkov, kde sa priemerný vek pri prvom sobáši u žien pohybuje do 26 rokov, pripájajú ešte okresy Gelnica, Košice okolie, Rimavská Sobota a Revúca. Oblasť skorých sobášov slobodných žien následne zaplňa takmer celé východné Slovensko s prihraničnými výbežkami na juhu až po okres Krupina a na severe po okresy Bytča a Kysucké Nové Mesto.

Regionálna analýza intenzity a časovania prvých sobášov ukazuje na výrazné regionálne disproporcie medzi mestskými okresmi Bratislava, Košíc, západným Slovenskom a okresmi severného a severovýchodného Slovenska. S výnimkou juhovýchodných a južných prihraničných okresov v oboch sledovaných obdobiach platilo, že okresy vyznačujúce sa skorým vstupom do prvého manželstva súčasne patrili do skupiny okresov s najvyššou intenzitou sobášnosti slobodných. Na druhej strane výnimku predstavovali niektorí spomínané mestské okresy, kde aj pri najvyšších hodnotách priemerného veku pri prvom sobáši bola intenzita sobášnosti tiež vysoká. Špecifická situácia je na juhu stredného Slovenska, približne v pásme od okresu Veľký Krtíš po okres Košice okolie. Tu je síce časovanie prvých sobášov u mužov i žien posunuté do mladšieho veku, no celková intenzita prvosobášnosti patrí k najnižším na Slovensku.

Severné a severovýchodné okresy sa vyznačujú do veľkej miery stále odlišným sobášnym správaním, ktoré má viac spoločného s charakterom sobášneho správania existujúceho vo všeobecnosti na Slovensku pred rokom 1989. Na druhej strane predovšetkým v mestských okresoch, ďalej okresoch ležiacich na západe Slovenska a v okresoch s veľkými regionálnymi centrami, ako napr. Banská Bystrica došlo k výraznej modifikácii sobášneho správania. Na jednej strane sme svedkami odkladania vstupu do prvého manželstva, ktorého výsledkom je posun v štruktúre a súčasne aj charaktere časovania sobášnosti slobodných. Na druhej strane predovšetkým v niektorých mestských okresoch Bratislava a Košíc sa prejavujú náznaky nastupujúcej rekuperácie odložených sobášov, čoho výsledkom je nárast intenzity sobášnosti slobodných. Môžeme predpokladať, že v najbližšej dobe sa tento proces prejaví aj v ďalších západoslovenských okresoch. Otázne však je, do akej miery a s akou intenzitou k tomu dôjde.

Ešte zaujímavejšie sa vyvíja situácia v okresoch s dlhodobo najvyššou intenzitou sobášnosti. Ako sme už uviedli, na severe a severovýchode Slovenska sa charakter sobášnosti výraznou mierou odlišuje situácie na západe Slovenska. Dynamika vývoja medzi obdobia 2000–2004 a 2005–2009 však nenaznačuje, že by malo v najbližšej dobe dôjsť k nejakej výraznej transformácii. Nárast priemerného veku pri prvom sobáši je tu najnižší, no súčasne sa významne zvyšuje aj intenzita sobášnosti slobodných mužov a žien. Môžeme preto predpokladať, že tieto okresy si aj do budúcnosti zachovávajú svoje odlišné sobášne správanie, ktoré sa na jednej strane bude vyznačovať skorým vstupom do manželstva a na druhej aj vysokou intenzitou týchto vstupov.

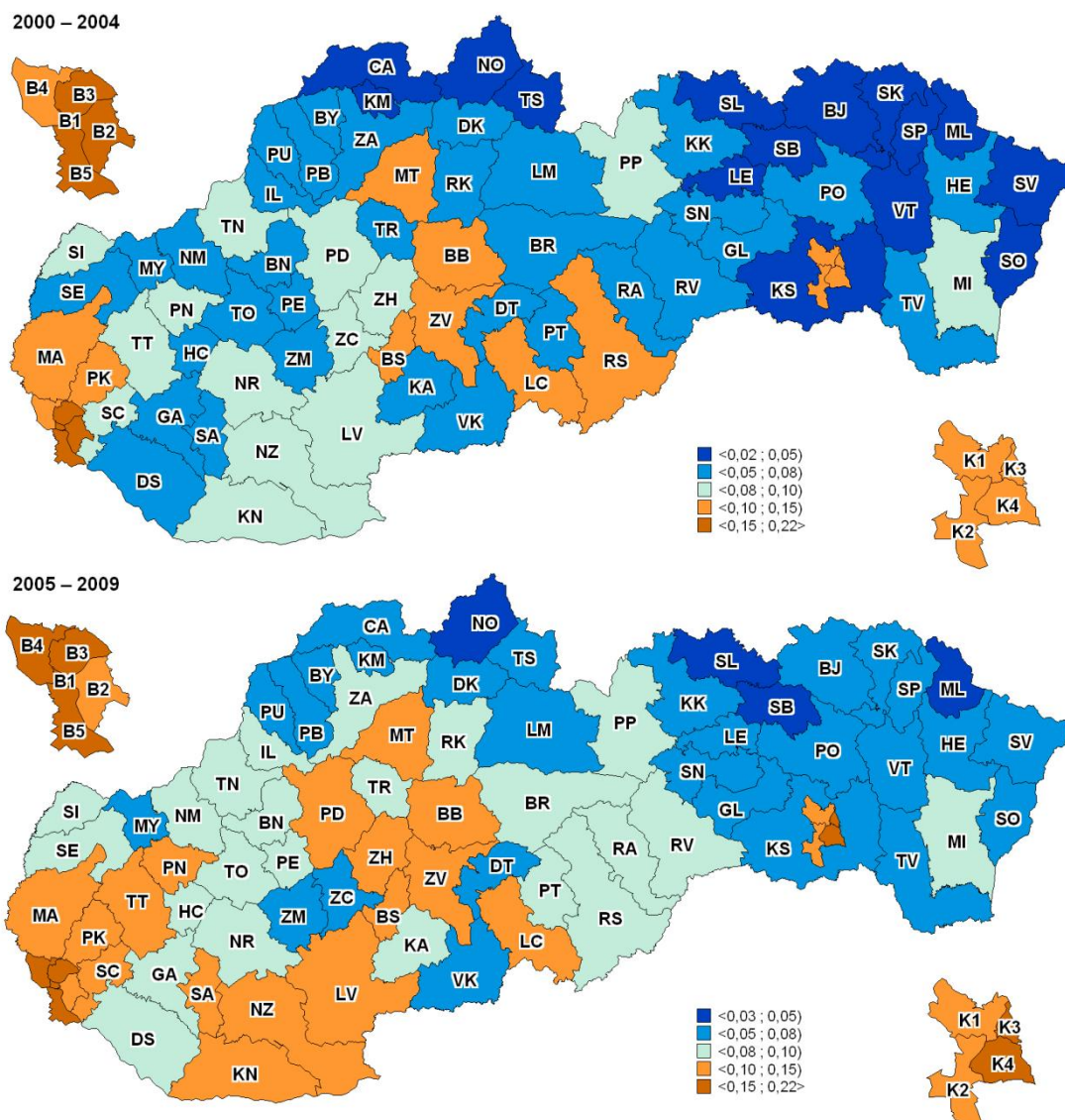
Najčastejšie do opakovaných manželstiev vstupujú muži i ženy s trvalým pobytom v mestských okresoch Bratislava a Košíc

Hlavnú úlohu na celkovej úrovni sobášnosti v populácii Slovenska zohrávajú sobáše slobodných osôb (Šprocha 2009). Intenzita opakovaných sobášov je pomerne nízka a rovnako malé boli aj rozdiely medzi jednotlivými obdobia. V prvom sledovanom období v rokoch 2000–2004 pripadalo na 1000 mužov vo veku 16–64 rokov v priemere 80 sobášov odvozených alebo rozvedených osôb. V druhom období to bolo 100 sobášov. U žien bola intenzita ešte nižšia, pričom sa pohybovala v rozmedzí 70 – 80 sobášov na 1000 žien vo veku 16–64 rokov.

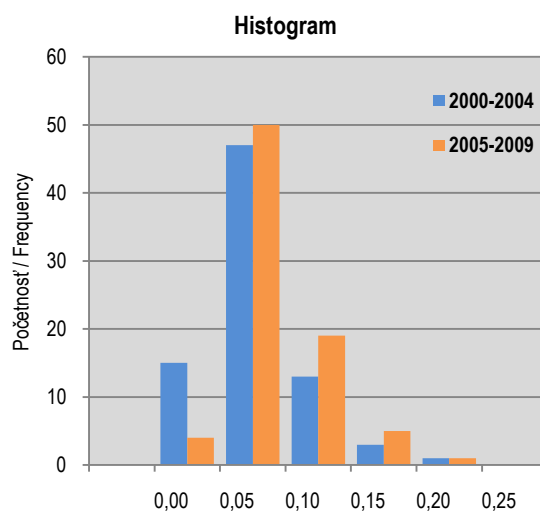
Na regionálnej úrovni najčastejšie do opakovaných manželstiev vstupovali muži na západe Slovenska. Najvyššiu intenzitu opakovanej sobášnosti mali najmä mestské okresy Bratislava a Košíc. K nim sa v rokoch 2005–2009 pridali takmer všetky okresy západného Slovenska s výnimkou okresov Myjava, Bánovce nad Bebravou, Zlaté Moravce a Žarnovica. Súvislý pás nadpriemerných hodnôt úhrnnej opakovanej sobášnosti sa následne pokračoval do stredo-slovenskej oblasti s centrami v okresoch Banská Bystrica, Zvolen, Brezno. Na severe vyššiu intenzitu opakovanej sobášnosti vykazovali muži v okresoch Žilina, Martin. Do tejto skupiny sa ešte pridali okresy Poprad a na juhu stredného Slovenska okresy Revúca a Lučenec.

Naopak najnižšiu úhrnnú opakovanosť sobášnosti mali severné okresy tvoriace súvislý priestor od okresu Púchov cez okresy Považská Bystricu, Bytču na sever do okresov Čadca, Kysucké Nové Mesto, Námestovo, Tvrdošín, Dolný Kubín. Na východe Slovenska sa k nim pridali predovšetkým severovýchodné prihraničné okresy Stará Ľubovňa, Bardejov, Sabinov, Medzilaborce a Snina. V podstate môžeme povedať, že od pásma Poprad a Rožňava všetky okresy na východ vykazovali veľmi nízke hodnoty opakovanej sobášnosti. Výnimku tvorili už spomínané okresy mesta Košice a čiastočne tiež okres Michalovce.

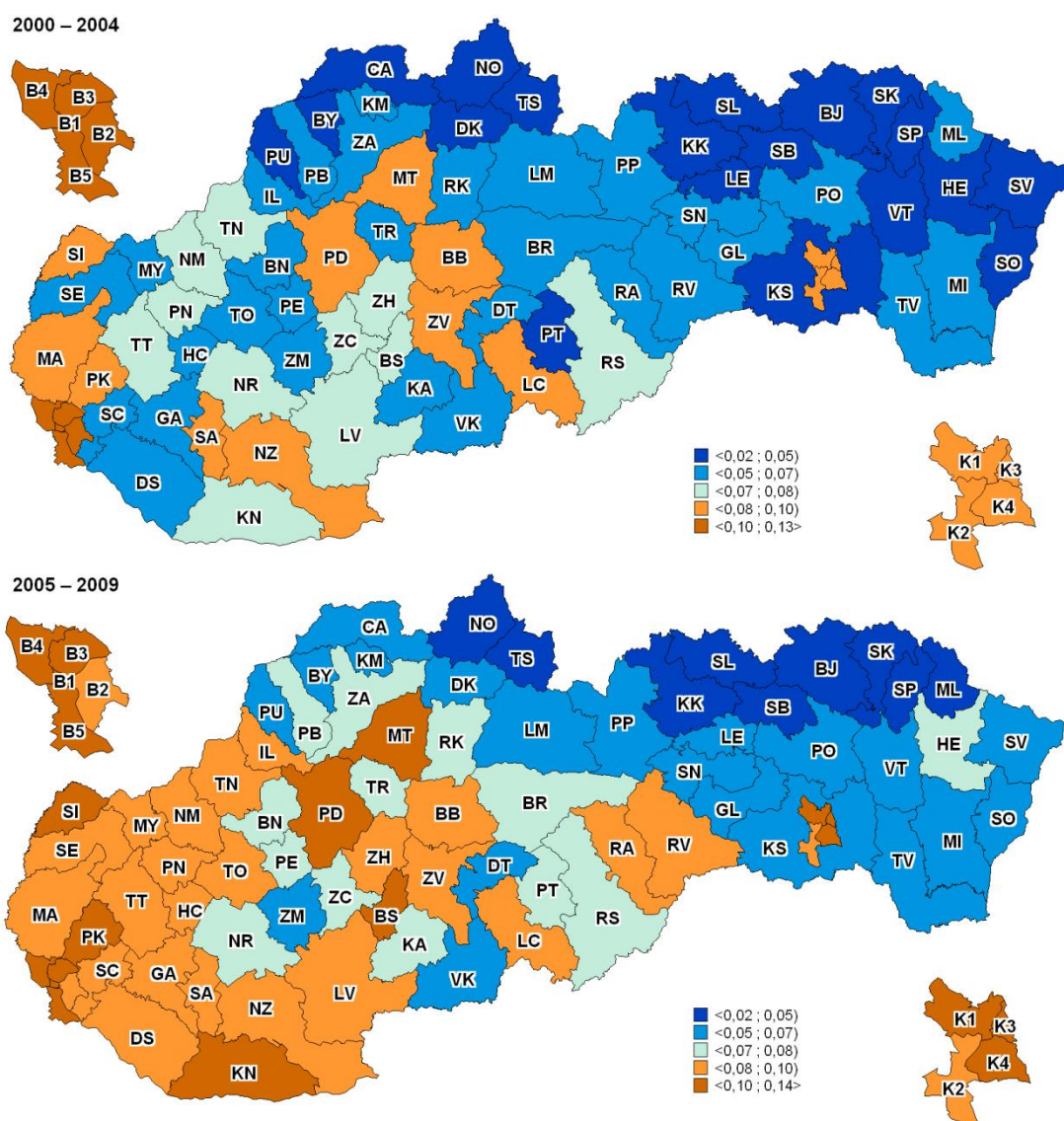
Obr. 3.5: Úhrnná opakovaná sobášnosť mužov / Total remarriage rate, men

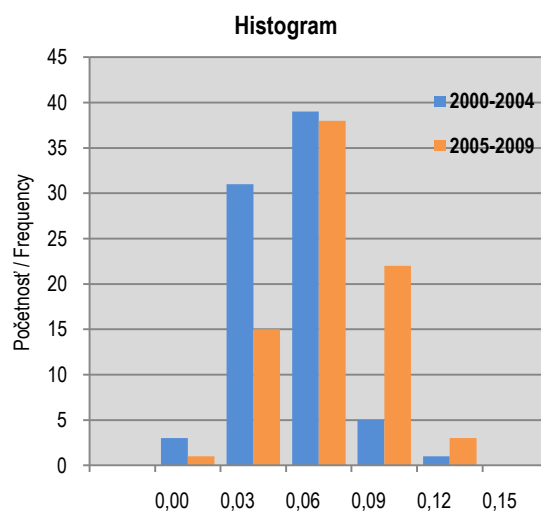
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	43,75	35,71	Variation coefficient
Stredná hodnota	0,08	0,09	Mean
Medián	0,07	0,09	Median
Smerodajná odchýlka	0,03	0,03	Standard deviation
Špicatosť	3,26	2,21	Kurtosis
Šikmosť	1,49	1,07	Skewness
Minimum	0,02	0,03	Minimum
Maximum	0,22	0,22	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	0,06	0,07	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	0,09	0,11	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	0,00	0,02	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	0,15	0,16	Upper fence

Obr. 3.6: Úhrnná opakovaná sobášnosť žien / Total remarriage rate, women

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	33,41	30,09	Variation coefficient
Stredná hodnota	0,07	0,08	Mean
Medián	0,06	0,08	Median
Smerodajná odchýlka	0,02	0,02	Standard deviation
Špicatosť	0,49	0,17	Kurtosis
Šikmosť	0,39	0,15	Skewness
Minimum	0,02	0,02	Minimum
Maximum	0,13	0,14	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	0,05	0,06	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	0,08	0,09	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	0,01	0,01	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	0,12	0,14	Upper fence

Veľmi podobné regionálne rozloženie úhrnnej sobášnosti ovdovených a rozvedených bolo v rokoch 2005–2009 aj u žien (obr. 3.6). Maximálnu intenzitu opätovne mali bratislavské a košické okresy. Na západe vznikol pás prihraničných okresov od okresu Skalica, Senica, Malacky, Pezinok až ku okresu Senica. Ďalej na juhozápade vyššiu opakovanú sobášnosť mali okresy Komárno, Nové Zámky, Levice, ktoré nadväzovali na stredoslovenský región zvýšenej hladiny sobášnosti rozvedených a ovdovených žien. V tomto priestore dominoval predovšetkým okres Prievidza, ku ktorému sa pripájali okresy Martin, Banská Bystrica, Žiar nad Hronom a Zvolen. Okrem týchto súvislejších celkov mali vyššiu opakovanú sobášnosť ešte na západe Slovenska okres Nové Mesto nad Váhom a na juhu stredného Slovenska okres Lučenec, na juhovýchode okres Rožňava.

Najmenej opakovaných sobášov na 1000 žien pripadalo v rokoch 2005–2009 na ženy s trvalým pobytom v severných a severovýchodných okresoch. Obdobne ako u mužov do kategórie podpriemerných celkov môžeme zaradiť takmer všetky východoslovenské okresy s výnimkou Košíc a čiastočne tiež okres Humenné.

SUMMARY - MARRIAGE

In terms of intensity and timing of marriage, we observe relatively large regional differences across districts of Slovakia. We find the highest male and female first marriage rate in the districts of Northern and North-eastern Slovakia. On the one hand, it is a result of different matrimonial models and, on the other hand, these differentials are influenced by a later onset of changes in demographic reproduction which started after 1989. Some urban districts of Bratislava and Košice also belong to a group of districts with highest intensity of first marriage. This is a result of delayed recovery of marriage rates due to the increasing age at marriage.

The entry into first marriage is significantly affected by the timing of marriage, namely the ongoing postponement of family formation. The mean age at first marriage increased gradually in all districts. Differing initial values from which the process has started stand behind the significant regional differences. The most pronounced delay of the entry into first marriage, concerning both men and women, is observed in the districts of Western Slovakia and especially in urban districts of Bratislava. On average youngest enter first marriage men and women in the Northern, North-eastern and Eastern Slovakia.

4. ROZVODOVOSŤ

Branislav Šprocha

Proces rozvodovosti na rozdiel od ostatných demografických procesov na Slovensku v 90. rokoch sa vyznačoval rastúcou intenzitou a rastúcim počtom rozvedených manželstiev. Platí to aj pre vývoj v sledovaných obdobiach 2000–2004 a 2005–2009. Kým v prvom z nich pripadalo na jedného muža vo veku 16–64 rokov⁶ v priemere 0,26 rozvodov a na jednu ženu 0,23 rozvodov, v rokoch 2005–2009 to bolo na celoslovenskej úrovni priemerne už 0,31 rozvodov mužov a 0,30 rozvodov žien.⁷ Príčiny nárastu rozvodovosti na Slovensku je potrebné hľadať vo viacerých faktoroch. Na jednej strane treba povedať, že populácia Slovenska je pomerne dlhodobo vystavená ľahko dostupnému legislatívnemu ukončeniu manželstva, keďže možnosť rozvodu existuje v podstate už od prvej Československej republiky. Na druhej strane sa ukazuje, že práve vďaka dlhodobému ľahko prístupnému rozvodu právne ukončenie manželstva sa berie už ako legitímny spôsob riešenia manželských problémov. Spoločnosť preto postupne čoraz viac akceptovala inštitút rozvodu a tiež rozvedené osoby. Okrem toho treba spomenúť, že najmä v posledných rokoch sa pod nárast intenzity a počtu rozvedených manželstiev čiastočne mohol tiež podpísať nárast realizovaných žiadostí o rozvod z celkového počtu podaných návrhov. Kým v rokoch 2001–2005 cca 80 % žiadostí končilo rozvodom manželstva, v rokoch 2006–2009 to bolo už viac ako 90 %. Je to výsledok toho, že menej často boli návrhy rozvádžajúcimi sa partnermi vzaté späť a tiež sudy menej často zamietali návrhy na rozvod.

Intenzita rozvodovosti sa zvyšuje aj na regionálnej úrovni

Zvyšovanie intenzity rozvodovosti sa prejavilo aj na regionálnej úrovni. Medzi obdobiami 2000–2004 a 2005–2009 došlo u mužov v 68 okresoch a u žien v 67 okresoch k nárastu priemerných hodnôt úhrnnej rozvodovosti. Najvýraznejšie zmeny zaznamenali okresy západného Slovenska v páse od okresu Skalica (nárast o 42 %), Senec (42 %), Myjavu (53 %), Nové Mesto nad Váhom (39 %). K nim sa pridal tiež okres Trnava (38 %). Výrazné zvyšovanie rozvodovosti postihlo aj okresy na severe a severovýchode Slovenska. Išlo predovšetkým o okresy Námestovo, Bytča, Stará Ľubovňa, Snina, Levoča, kde nárast intenzity rozvodovosti sa pohyboval nad hranicou 40 %. Okrem toho viac ako 30% zvýšenie zaznamenali tiež okresy Tvrdošín, Sabinov, Bardejov, Kežmarok a Vranov nad Topľou. Do skupiny okresov s vysokým nárastom intenzity rozvodovosti je možné zaradiť tiež niektoré okresy na juhovýchode Slovenska, okres Košice – okolie, a najmä okres Revúca, ktorý sa u mužov i žien vyznačoval vôbec najvyšším zvýšením hodnôt úhrnnej rozvodovosti (o 108 % muži, o 110 % ženy). Celkovo vzrástla intenzita rozvodovosti mužov o viac ako 30 % v 23 okresoch Slovenska.

U žien sa nárast rozvodovosti dotýkal v podstate rovnakých územných celkov. Na západe Slovenska to boli predovšetkým prihraničné okresy Skalica, Myjava (51 %), na ktoré nadväzovali Senica, Trnava a Senec (všetky nárast nad 40 %). Na severe to boli Bytča, Námestovo, Tvrdošín s pokračovaním na severovýchode okresmi Levoča (o 55 %), Stará Ľubovňa a Snina (všetky nad 40 %). Podobne ako u mužov k vysokému nárastu došlo aj v okrese Košice okolie, a najmä v okrese Revúca. Celkovo vzrástla intenzita rozvodovosti žien o viac ako 30 % v 23 okresoch Slovenska.

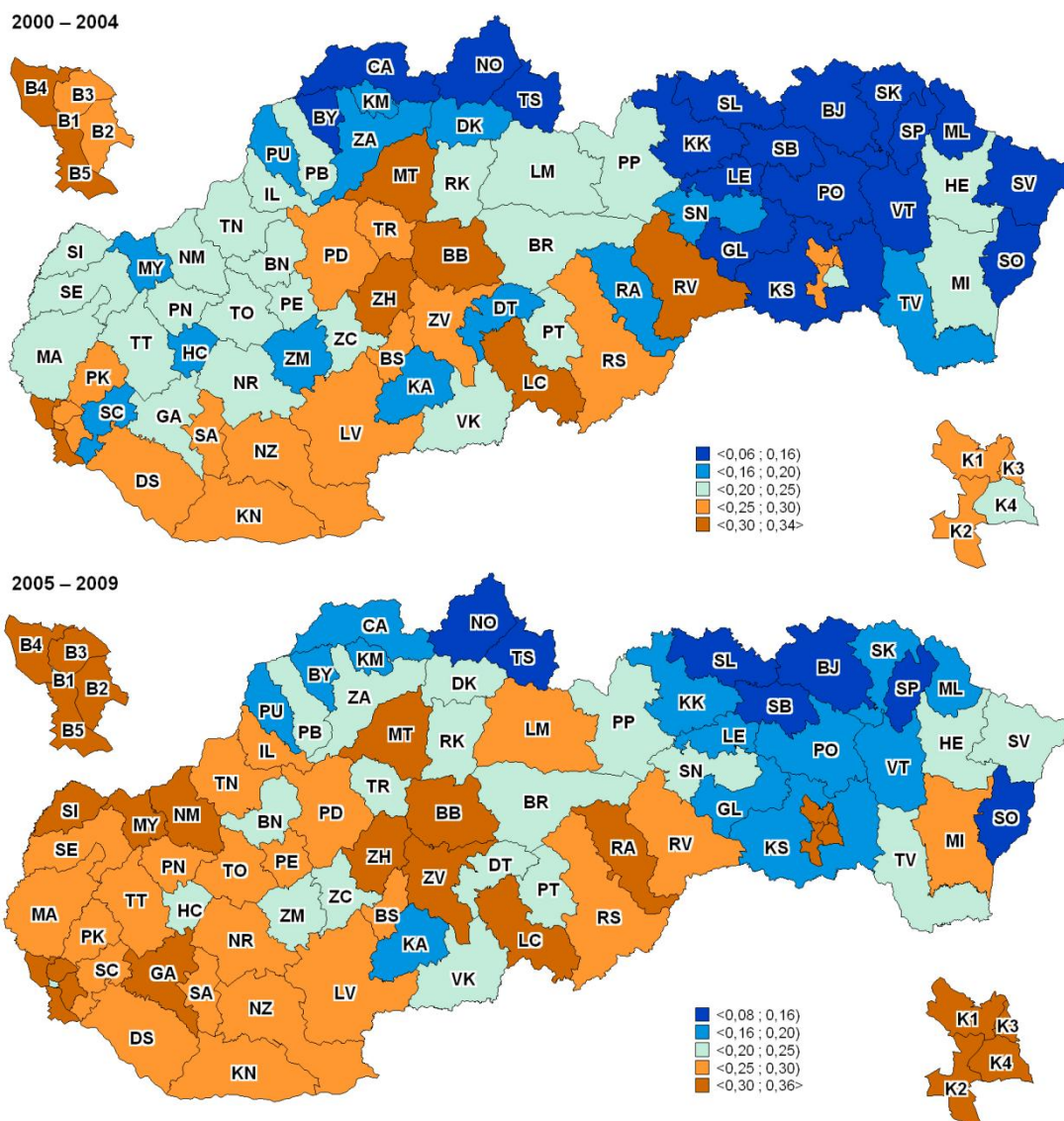
Pokles rozvodovosti mužov medzi sledovanými obdobiami sa dotkol len v malej miere (približne o 2,5–20 %) juhovýchodných okresov Poltár, Rimavská Sobota, Rožňava, Lučenec, Veľký Krtíš, Komárno a okresov stredného Slovenska Brezno, Banská Bystrica, Turčianske Teplice a v prvého a piateho bratislavského mestského okresu. V prípade žien (pokles v rozmedzí 1–17 %) išlo o rovnaké administratívne celky, pričom navyše k nim patril ešte okres Krupina. Najvýraznejšie sa hodnoty úhrnnej rozvodovosti u mužov i žien znížili v okrese Bratislava I (-20 % muži, ženy -17 %) a Poltár (pokles približne o 11 %).

Popísané zmeny v úrovni rozvodovosti sa premietli čiastočne aj do regionálneho rozdelenia intenzity rozvodovosti mužov i žien v rokoch 2005–2009. Vo všeobecnosti môžeme v prípade rozvodovosti mužov rozdeliť celé územie Slovenska do dvoch rozdielnych celkov. Okresy západného Slovenska spolu s väčšinou stredoslovenských okresov sa vyznačovali zvýšenou rozvodovosťou (úhrnná rozvodovosť viac ako 0,3 rozvodu na jedného muža). Najviac rozvodov na jedného muža pripadalo v bratislavských mestských okresoch (s výnimkou Bratislavy I), v okrese Galanta, Skalica, Myjava a Nové Mesto nad Váhom. K nim sa v spomínanom stredoslovenskom priestore pripojili okresy Martin, Banská Bystrica, Žiar nad Hronom a na juhu stredného Slovenska Lučenec a Revúca. Z východného Slovenska môžeme do tejto skupiny priradiť len mestské okresy Košice. Ako však možno vidieť na obr. č. 4.1 takmer všetky západoslovenské

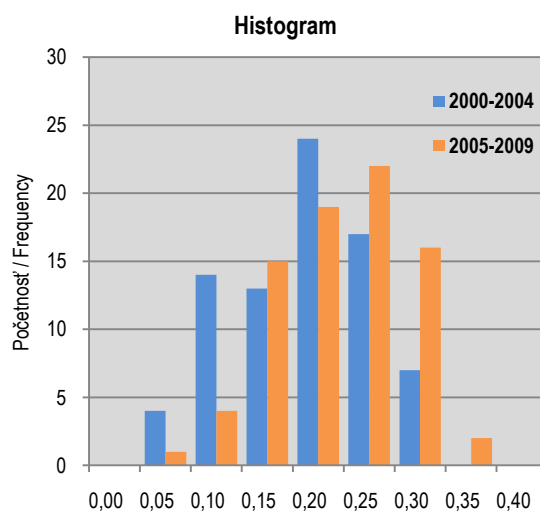
⁶ V prípade, že sledujeme len vek 16 – 49 rokov intenzita rozvodovosti u mužov sa pohybovala na úrovni 0,22 rozvodu na jedného muža v rokoch 2000 – 2004 a 0,23 rozvodu na jednu ženu. V druhom sledovanom období vzrástli hodnoty úhrnnej rozvodovosti na 0,25 rozvodov na muža a 0,27 rozvodov na jednu ženu.

⁷ Vzhľadom na dostupnosť údajov za okresy Slovenska sme museli pri analýze intenzity a časovania rozvodovosti použiť vekovo-súhrnné miery rozvodovosti mužov a žien a z nich vypočítanú úhrnnú rozvodovosť namiesto tradične použíwanej úhrnnej rozvodovosti manželstiev počítanej z mier rozvodovosti podľa dĺžky trvania manželstva.

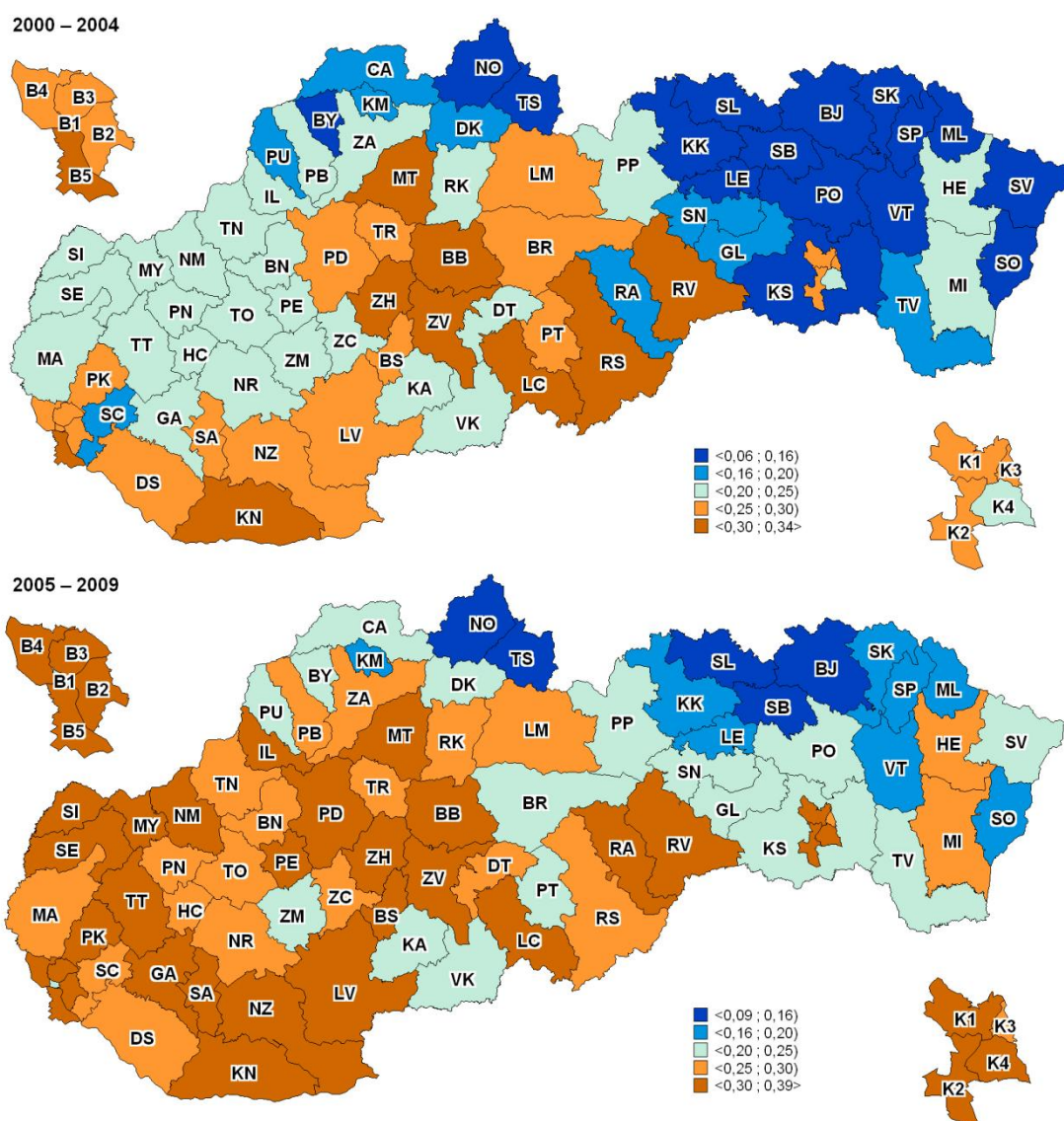
Obr. 4.1: Úhrnná rozvodovosť mužov / Total divorce rate, men

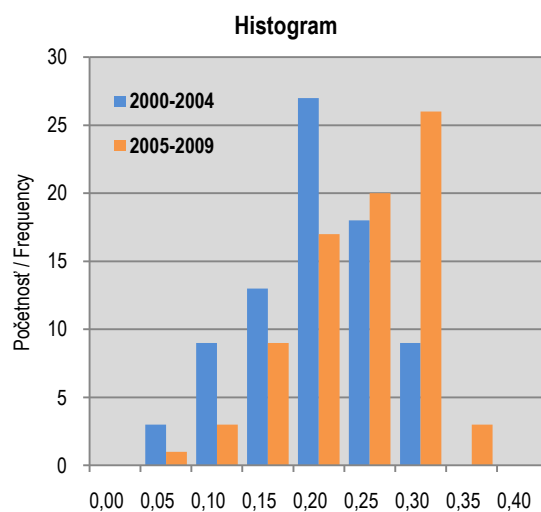
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	30,96	25,12	Variation coefficient
Stredná hodnota	0,21	0,25	Mean
Medián	0,22	0,25	Median
Smerodajná odchýlka	0,07	0,06	Standard deviation
Špicatosť	-0,53	-0,32	Kurtosis
Šikmosť	-0,27	-0,47	Skewness
Minimum	0,06	0,08	Minimum
Maximum	0,34	0,36	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	0,17	0,20	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	0,26	0,29	Upper quartile
Dolná príhlá hodnota	0,04	0,06	Lower fence
Horná príhlá hodnota	0,39	0,43	Upper fence

Obr. 4.2: Úhrnná rozvodovosť žien / *Total divorce rate, women*

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	28,62	23,50	Variation coefficient
Stredná hodnota	0,22	0,26	Mean
Medián	0,23	0,27	Median
Smerodajná odchýlka	0,06	0,06	Standard deviation
Špicatosť	-0,34	-0,06	Kurtosis
Šikmosť	-0,38	-0,58	Skewness
Minimum	0,06	0,09	Minimum
Maximum	0,34	0,39	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	0,18	0,22	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	0,27	0,31	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	0,06	0,08	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	0,39	0,45	Upper fence

okresy sa vyznačovali pomerne vysokou rozvodovosťou. Výnimku predstavovali okresy Hlohovec, Zlaté Moravce, Bánovce nad Bebravou v páse po okres Ilava a Prievidza. Na tento región nadväzoval stredoslovenský priestor okrem okresov Žarnovica, Krupina, Detva, Brezno, Poltár a Veľký Krtíš.

Najnižšiu intenzitu rozvodovosti majú okresy severného, severovýchodného a východného Slovenska

Na druhej strane sa vytvoril súvislý priestor s nízkou úrovňou rozvodovosti na severe Slovenska, na ktorý nadväzovala väčšina okresov severovýchodného a východného Slovenska. Jeho začiatok je možné vidieť už v okresoch na strednom Považí Púchov a Bytča. Ďalej pokračuje okresmi Čadca, Kysucké Nové Mesto, Námestovo, Dolný Kubín a Tvrdošín a od pásu Poprad – Rožňava ďalej do priestoru východného a severovýchodného Slovenska. Výnimku v tomto území predstavovali v podstate len mestské okresy Košíc, okresy Michalovce a čiastočne tiež Humenné spolu s okresom Trebišov. Ostatné regionálne celky sa vyznačovali nízkou a veľmi nízkou intenzitou rozvodovosti.

U žien bolo v rokoch 2005–2009 regionálne rozloženie vysokých a nízkych, resp. veľmi nízkych hodnôt úhrnnej rozvodovosti veľmi podobné ako v prípade mužov (pozri obr. č. 4.2). Rozdiel spočíval najmä v rozsahu západo-slovenskej oblasti s vysokou rozvodovosťou. Predovšetkým v centrálnej časti – v okresoch Topoľčany, Nitra, Zlaté Moravce, Hlohovec, Piešťany a ďalej v okresoch Trenčín, Bánovce nad Bebravou vznikla oblasť s nižšou úrovňou rozvodovosti žien. K nej môžeme ešte na západe Slovenska pripočítať okresy Malacky, Senec a Dunajská Streda. Aj napriek tomu však na západnom Slovensku dominovala vo všeobecnosti vysoká intenzita rozvodovosti. Druhá oblasť s vysokou rozvodovosťou sa vyformovala v stredoslovenskom regióne. Išlo predovšetkým o okresy Zvolen, Martin, Žiar nad Hronom, Banská Bystrica, Banská Štiavnica, ku ktorým na juhu a juhovýchode stredného Slovenska pribudli ešte Lučenec, Levice, Revúca a Rožňava. Z východného Slovenska, podobne ako u mužov, môžeme do skupiny okresov vyznačujúcich sa vysokou rozvodovosťou žien zaradiť len mestské okresy Košíc (s výnimkou okresu Košice III). Celkovo v priemere rokov 2005–2009 nad hladinou 0,30 rozvodu na jednu ženu bolo 29 okresov.

Najnižšia úroveň rozvodovosti žien sa koncentrovala najmä v oblasti na severe Slovenska so začiatkom v okresoch stredného Považia (Púchov, Bytča), aby svoj najväčší rozsah dosiahla na východnom Slovensku. Tu s výnimkou Košíc, Michaloviec, Humenného a Trebišova všetky okresy na východ od pásu Poprad – Rožňava mali úhrnnú rozvodovosť nižšiu ako 0,25 rozvodov na ženu.

Maximálne hodnoty rozvodovosti sa posúvajú do vyššieho veku

Rozloženie mier rozvodovosti podľa veku muža a ženy poukazuje na postupné posúvanie maximálnych hodnôt do vyššieho veku. Tento trend je predovšetkým výsledkom odkladania sobášov a tiež predlžovania dĺžky trvania manželstva pri rozvode. Okrem toho k poklesu rozvodovosti v mladom veku prispelo tiež zníženie intenzity sobášnosti mladých párov, kde sobáše boli často vynútené tehotenstvom partnerky, či po krátkej známosti. Vo všeobecnosti sa takéto sobáše vyznačovali nižšou stabilitou, a tým vyššou pravdepodobnosťou rozvodu.

Kým v rokoch 2000–2004 bola maximálna intenzita rozvodovosti mužov na Slovensku koncentrovaná do vekových skupín 30–34 rokov, v druhom sledovanom období rokov 2005–2009 sa posunula už do veku 35–39 rokov. Okrem toho došlo tiež k poklesu intenzity rozvodovosti v mladších vekových skupinách a nárastu jej váhy vo veku nad 40 rokov.

U žien sa maximálna úroveň intenzity zachovala v oboch sledovaných obdobiach vo veku 30–34 rokov, no došlo k posilneniu jej váhy, a tiež zastúpenia vekových skupín nad 35 rokov.

Vyššie naznačený trend potvrdzuje zastúpenie jednotlivých vekových skupín na celkovej intenzite rozvodovosti mužov a žien. V rokoch 2000–2004 sa intenzita rozvodovosti vo veku do 30 rokov podieľala na hodnote úhrnnej rozvodovosti u mužov takmer 18 % a u žien 34 %. V druhom sledovanom období v rokoch 2005–2009 váha vekových skupín do 30 rokov poklesla u mužov na necelých 11 % a u žien na 33 %. Na druhej strane sa v dôsledku nárastu intenzity rozvodovosti vo vyššom veku zvýšilo zastúpenie 40 a viac ročných, u mužov zo 44 % na takmer 50 % a u žien z 34 % na 38 %.

Na regionálnej úrovni v období 2005–2009 sa vekové skupiny nad 40 rokov podieľali na celovej intenzite rozvodovosti viac ako 50 % až v 28 okresoch. Najvyššiu váhu mali u mužov predovšetkým v mestských okresoch Bratislavy (Bratislava I až 63 %), ďalej v okresoch Košíc (I – III), v okrese Pezinok, Senec, Banská Štiavnica, Brezno, Poprad a Prešov. Súčasne v týchto administratívnych celkoch bol podiel vekových skupín do 30 rokov najnižší. U žien sa váha skupín nad 40 rokov najvýraznejšie podieľala opätovne v mestských okresoch Bratislavy a Košíc (I – III), kde tvorili viac ako 40 %. Za nimi nasledovali podobne ako u mužov okresy Pezinok, Senec, Banská Štiavnica a Poprad.

Naopak najvyššie zastúpenie mali vekové skupiny do 30 rokov predovšetkým v severných a severovýchodných okresoch, kde sa udržiava pomerne vysoká intenzita sobášnosti a súčasne muži i ženy vstupujú do manželstva skôr. U oboch pohlaví v rokoch 2005–2009 išlo predovšetkým o okresy Námestovo (20 % muži, 29 % ženy), Bytča, Kysucké Nové Mesto, Vranov nad Topľou, Medzilaborce, Svidník, Humenné. Na juhu a juhozápade sa k nim pridali ešte okresy Veľký Krtíš, Krupina, Lučenec, Galanta, Dunajská Streda.

Najvyšší priemerný vek pri rozvoze majú muži i ženy v Bratislave

Posun maximálnych hodnôt intenzity rozvodovosti do vyššieho veku, a tým posilňovanie váhy vyšších vekových skupín na celkovej rozvodovosti, sa prejavuje aj v hodnotách priemerného veku pri rozvoze. V rokoch 2000–2004 sa priemerne muži na Slovensku rozvádzali najčastejšie vo veku 36,5 roka a ženy vo veku 34,8 roka.⁸ V druhom sledovanom období sa hodnoty priemerného veku pri rozvoze u mužov zvýšili o 1,3 roku a u žien o 1,2 roku.

Okrem intenzity rozvodovosti a jej časovania sa v priemernom veku pri rozvoze odráža tiež vek muža a ženy pri vstupe do manželstva, samotná dĺžka trvania manželstva pri rozvoze, a tiež prítomnosť maloletých detí v manželstve. Najvyšší priemerný vek pri rozvoze dosahovali v rokoch 2005–2009 predovšetkým okresy miest Bratislava a Košice (pozri obr. 4.3). V nich sa muži priemerne rozvádzali vo veku 38,7–39,6 rokov (Bratislava I 39,6 rokov, Bratislava IV 39,1 rokov). Okrem nich vysoké hodnoty priemerného veku pri rozvoze mali tiež okresy západného Slovenska: Pezinok, Ilava, Púchov, Trenčín, Prievidza, Nové Mesto nad Váhom, stredného Slovenska: Brezno, Banská Štiavnica, Martin, Žiar nad Hronom, Banská Bystrica, Žarnovica a z východného Slovenska okrem Košíc aj okres Prešov. Celkovo až v 23 okresoch sa priemerný vek pri rozvoze u mužov v rokoch 2005–2009 pohyboval nad hranicou 38 rokov.

U žien bol najvyšší priemerný vek pri rozvoze tiež koncentrovaný do mestských okresov Bratislavy (Bratislava IV 37,4 rokov, Bratislava III a I 37,3 rokov) a Košíc (najmä Košice II a III). V nich hodnota priemerného veku pri rozvoze presahovala 37 rokov. Vysoké hodnoty sledovaného ukazovateľa časovania rozvodovosti u žien v rokoch 2005–2009 dosahovali tiež okresy západného Slovenska: Trenčín, Ilava, Prievidza, Púchov, Piešťany, Senec, Pezinok, stredného Slovenska: Brezno, Žiar nad Hronom, Žarnovica, Banská Štiavnica, Banská Bystrica, Martin, Žilina a tiež Poprad a Stará Ľubovňa. Nad úroveň 36 rokov malo priemerný vek pri rozvoze žien 28 okresov.

Naopak najnižší priemerný vek pri rozvoze dosahovali u mužov i žien predovšetkým okresy severného a severo-východného a východného Slovenska: Námestovo, Bytča, Vranov nad Topľou, Humenné, Svidník, Michalovce, Humenné, Snina, Trebišov, Stropkov.

Priemerná dĺžka trvania manželstva pri rozvoze sa predlžuje

Okrem zmien v celkovej intenzite rozvodovosti a jej časovania dochádza tiež k posunu maximálneho rizika rozpadu manželstva z pohľadu jeho trvania. Kým v prvej polovici 90. rokov bolo maximum rozvodovosti po troch rokoch trvania manželstva, v rokoch 2007–2009 sa najvyššia pravdepodobnosť rozvodu koncentruje do piateho roku od uzavretia manželstva. Pokles, resp. stagnácia rozvodovosti v prvých rokoch od uzavretia manželstva je pravdepodobne do veľkej miery podmienená už spomínaným poklesom sobášnosti v mladom veku. Predovšetkým zmena pohľadu na slobodnú matku už nevytvára všeobecný nátlak na ženu ihneď sa vydať, aj za cenu, že by napríklad nešlo o biologického otca dieťaťa. Tehotné mladé ženy tak nevstupujú do manželstva v takom rozsahu ako v minulosti, nevytvárajú tak často nestabilné manželské spoluzitíe, ale oveľa častejšie zostávajú slobodné, resp. žijú s partnerom v neformálnom zväzku (Vašková 2005).

Na druhej strane na dĺžku trvania manželstva a s ním spojené riziko jeho rozvodu vplýva okrem veku snúbencov pri sobáši tiež prítomnosť maloletých detí. Manželstvá bez maloletých detí majú najvyššie riziko rozvodu posunuté do 2–3 rokov od sobáša. Druhé vzniká po 20 rokoch, kedy už maloleté deti dospelí alebo manželstvo bolo dlhodobo bezdetné. V prípade, že sú prítomné maloleté deti, tieto manželstvá majú najvyššie riziko rozvodu po 6 rokoch od sobáša, pričom vysokú pravdepodobnosť rozvodu si udržiavajú až do 16 rokov od uzavretia manželstva.

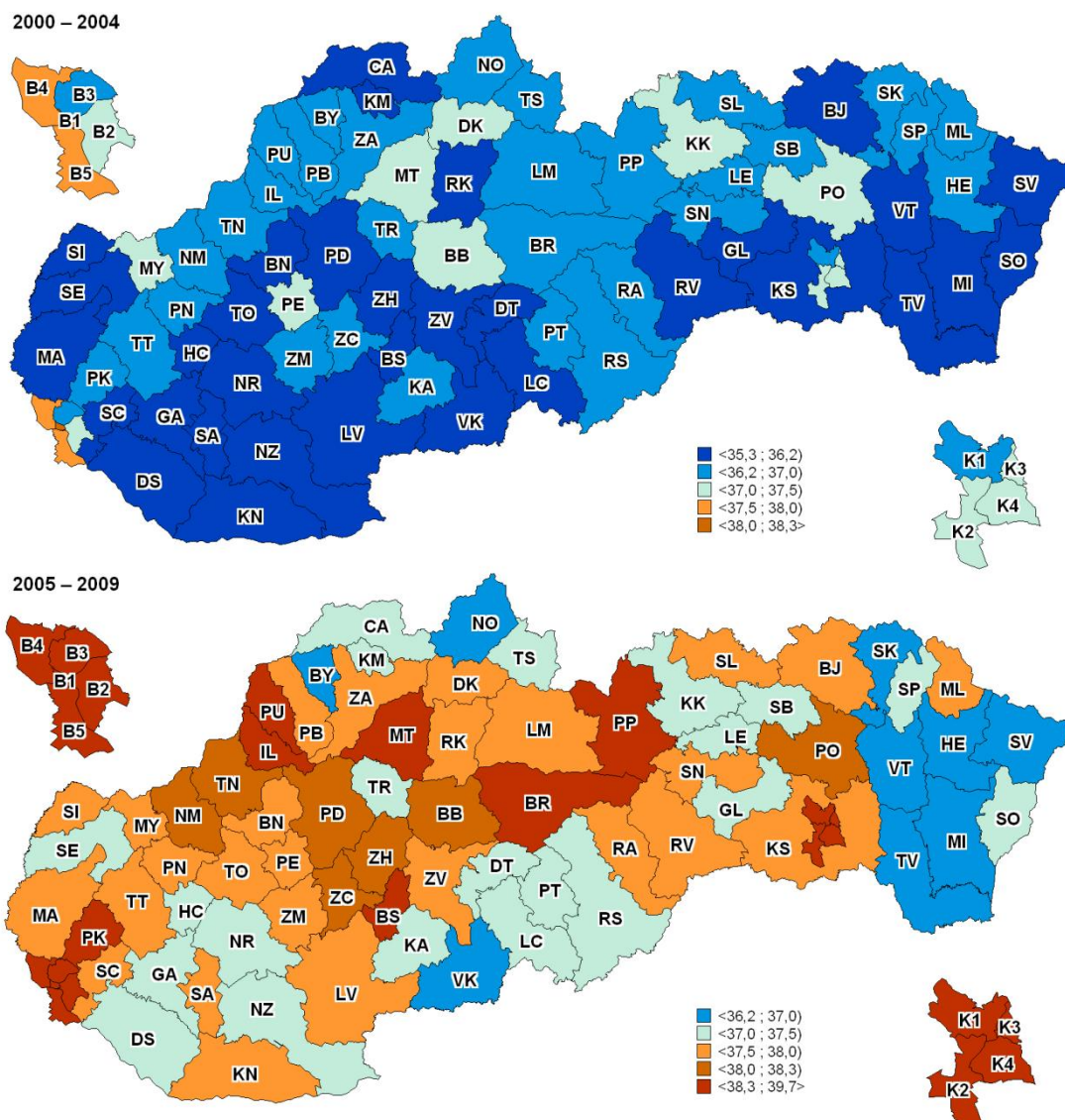
Výsledkom zvyšovania intenzity rozvodovosti po dlhšom trvaní manželstva, presunu maximálnych hodnôt a súčasne stagnácie, resp. poklesu pravdepodobnosti rozvodu v prvých rokoch manželstva, je pomerne intenzívne zvyšovanie priemernej dĺžky trvania manželstva pri rozvoze. Medzi obdobiami 2000–2004 a 2005–2009 sa hodnota priemernej dĺžky trvania manželstva na Slovensku posunula z 13 rokov na 13,7 rokov.⁹ Celkovo až v 67 okresoch došlo medzi sledovanými obdobiami k nárastu tohto ukazovateľa. Najvýraznejšie predĺženie trvania manželstva pri rozvoze sa odohralo v okrese Banská Štiavnica (o 2,9 rokov), Sobrance (2,3 rokov), ďalej v okresoch Košice I, Žarnovica, Brezno, Prievidza, Tvrdosín, Rožňava, Košice okolie, Levoča, Šaľa, Bratislava III a Piešťany. Celkovo až 26 okresov zaznamenalo zvýšenie hodnoty priemernej dĺžky trvania manželstva o viac ako jeden rok.

Na druhej strane najvýraznejší pokles priemernej dĺžky trvania manželstva pri rozvoze zaznamenali okresy Košice III (–1,7 roku), Bratislava V (–1,0 roku), Zlaté Moravce (–0,7 roku) a Bratislava I (–0,5 roku). Okrem nich sa priemerná dĺžka trvania manželstva skrátila ešte v okrese Myjava, Kežmarok, Svidník, Bytča, Gelnica, Turčianske Teplice a Stará Ľubovňa. Rozsah tohto skrátenia však predstavoval len 0,1–0,3 roka.

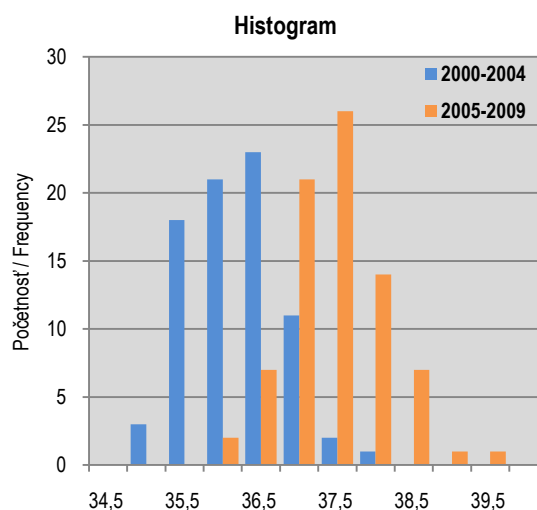
⁸ Uvedené hodnoty priemerného veku pri rozvoze sú vypočítané z mier rozvodovosti pre vekový interval 16–49 rokov. V prípade, že do analýzy zahrnieme aj staršie vekové skupiny (16 – 64 rokov) priemerný vek pri rozvoze nadobúdal v rokoch 2000–2004 v priemer 39,4 rokov u mužov a 36,6 rokov u žien. V druhom sledovanom období došlo v tomto prípade k posunu na hladinu 40,8 rokov u mužov a 37,9 rokov u žien.

⁹ Hodnota priemernej dĺžky trvania manželstva bola počítaná pre dĺžku 0–30 rokov od manželstva. V prípade, že do úvahy zoberieme aj dĺžky nad 30 rokov, priemerná dĺžka sa zvýšila z 13,9 rokov (2000–2004) na 14,9 rokov (2005–2009).

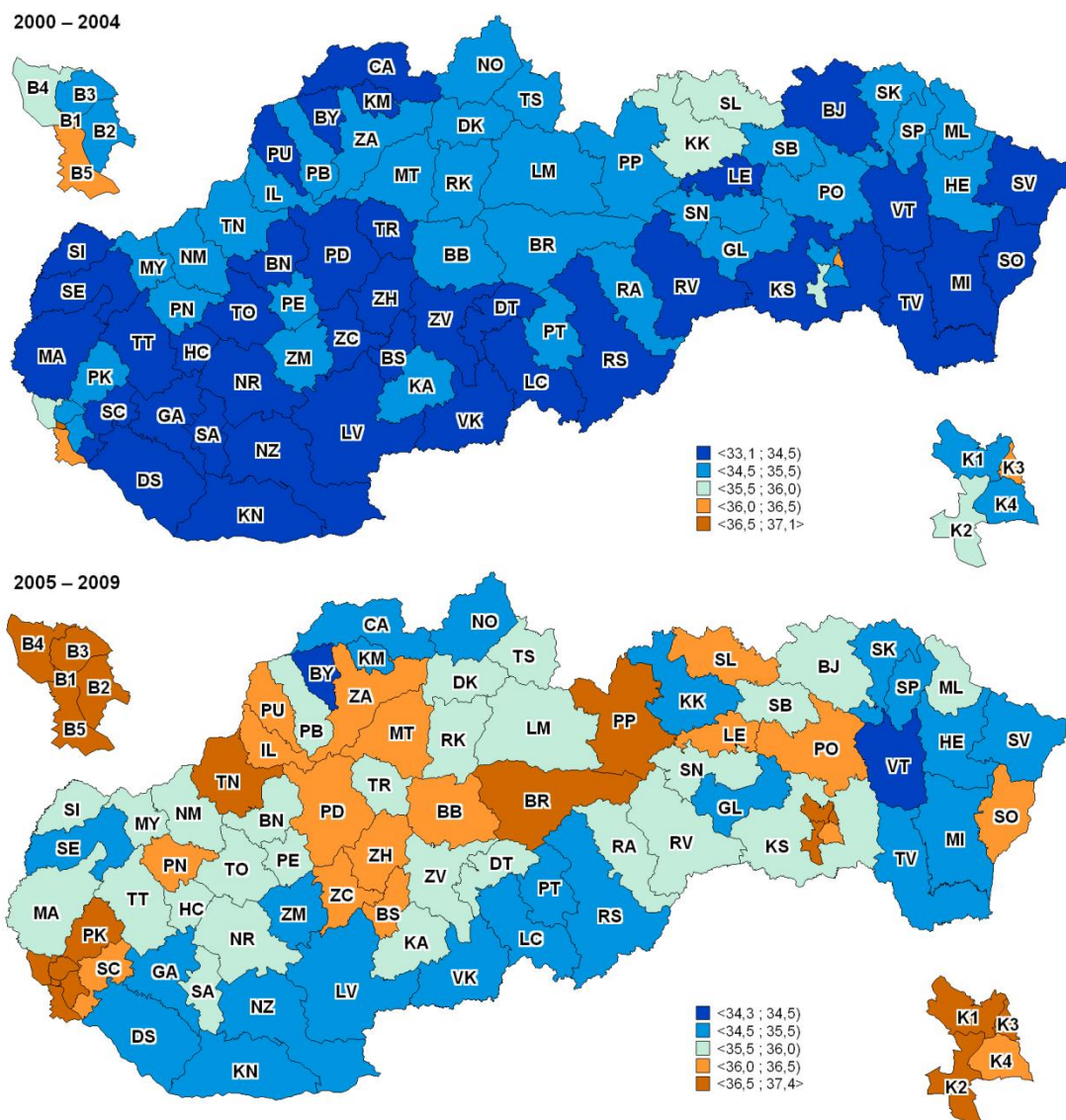
Obr. 4.3: Priemerný vek mužov pri rozvode / Mean age at divorce, men

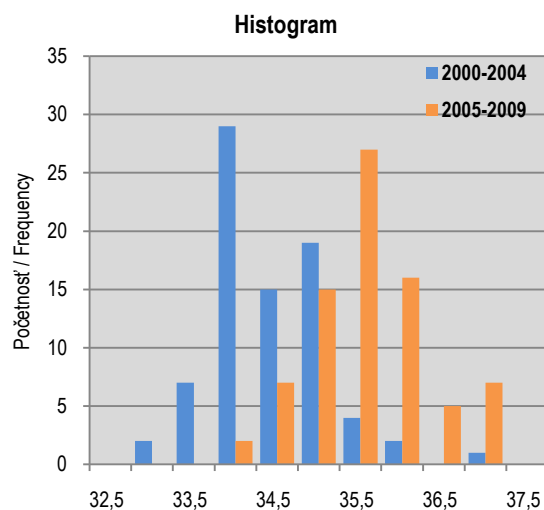
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	1,60	1,71	Variation coefficient
Stredná hodnota	36,43	37,73	Mean
Medián	36,47	37,72	Median
Smerodajná odchýlka	0,58	0,64	Standard deviation
Špicatosť	-0,04	0,26	Kurtosis
Šikmosť	0,35	0,23	Skewness
Minimum	35,36	36,26	Minimum
Maximum	38,27	39,60	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	35,96	37,40	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	36,81	38,11	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	34,67	36,34	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	38,10	39,18	Upper fence

Obr. 4.4: Priemerný vek žien pri rozvoze / Mean age at divorce, women

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	1,92	1,87	Variation coefficient
Stredná hodnota	34,69	35,83	Mean
Medián	34,62	35,83	Median
Smerodajná odchýlka	0,66	0,67	Standard deviation
Špicatosť	1,08	0,02	Kurtosis
Šikmosť	0,52	0,25	Skewness
Minimum	33,13	34,27	Minimum
Maximum	37,04	37,38	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	34,24	35,41	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	35,11	36,22	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	32,94	34,19	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	36,42	37,44	Upper fence

Najdlhšie v priemere rokov 2005–2009 trvali rozvádžajúce manželstvá v okresoch Košice II a I, Brezno, Banská Štiavnica, Bratislava V a IV, Rožňava, Revúca a Ilava. Až v 21 okresoch sa hodnota priemernej dĺžky trvania manželstva vyšplhala nad 14 rokov.

Naopak, najkratšie trvali rozvádžajúce sa manželstvá v okresoch Vranov nad Topľou, Námestovo, Kežmarok, Humenné, Gelnica, Košice IV a Senica, kde hodnota priemernej dĺžky trvania manželstva pri rozvode nedosahovala ani 13 rokov.

Podiel rozvodov s maloletými deťmi sa znižuje. Najväčšie zastúpenie majú na severe Slovenska

Najväčšie negatívum prinášajú rozvody manželstiev s maloletými deťmi. Okrem stresovej situácie pri samotnom rozvodovom konaní najvýznamnejším sociálnym dopadom na dieťa je obmedzenie každodenného kontaktu s jedným z rodičov. Vo všeobecnosti medzi sledovanými obdobiami 2000–2004 a 2005–2009 došlo na Slovensku k miernemu poklesu zastúpenia rozvedených manželstiev s maloletými deťmi. Kým v prvom období predstavovali takmer 70 %, v druhom sa ich podiel pohyboval na úrovni necelých 66 %. Podľa posledných dostupných údajov z roku 2009 na Slovensku rozvody manželstiev s maloletými deťmi predstavujú necelých 61 %. Tento trend je dlhodobým a pravdepodobne jediným pozitívnym znakom v procese rozvodovosti na Slovensku.¹⁰ Medzi hlavné faktory poklesu počtu a podielu rozvádžajúcich sa rodín s maloletými deťmi môžeme zaradiť predovšetkým pokles intenzity plodnosti a zmeny v jej časovaní. V populácii Slovenska dochádza k tomu, že v rodinách je na jednej strane menej detí, tie sa častejšie rodia s určitým časovým odstupom od uzavretia sobáša, v dôsledku čoho sú bezdetné manželstvá dlhšie vystavené riziku rozvodu.

Pokles zastúpenia rozvodov manželstiev s maloletými deťmi sa premietol aj do regionálneho pohľadu. Medzi obdobiami 2000–2004 a 2005–2009 iba v 11 okresoch došlo k nárastu podielu rozvádžajúcich sa rodín s maloletými deťmi. Miera tohto zvýšenia navyše dosahovala len nízku úroveň v rozmedzí 0,1–2,4 %. Najviac sa ich zastúpenie zvýšilo v okresoch Zlaté Moravce (o 2,4 %), Košice IV (o 2,0 %), Bytča (o 1,5 %), Detva (o 1,3 %) a Žarnovica (o 1,3 %).

Naopak pokles váhy rozvodov s maloletými deťmi bol medzi sledovanými obdobiami výraznejší. Nad hranicou 5 % sa pokles dotýkal celkovo až 27 okresov. Vôbec najviac sa znížilo zastúpenie rozvodov manželstiev s maloletými deťmi v západoslovenských okresoch: Bratislava I (o 10,3 %), Bratislava IV (8,9 %), Senec (8,9 %), Bratislava V (8,9 %), Piešťany (8,6 %), Dunajská Streda (8,2 %) a okrem nich v okrese Stropkov (9,7 %), Banská Štiavnica (9,2 %) a Sobrance (8,2 %).

Práve tieto okresy sa v prevažnej miere vyznačovali v rokoch 2005–2009 aj najnižším zastúpením rozvodov manželstiev s maloletými deťmi. Do tejto skupiny patrili predovšetkým okresy Bratislavy (najnižšie hodnoty Bratislava I 47,8 %; Bratislava V 50,8 %), Košice III (55,9 %). Celkovo štyri bratislavské (I, II, III, V) a jeden košický okres (Košice III) nedosahovali ani 60% hranicu. Nízke zastúpenie rozvodov rodín s maloletými deťmi vykazovali tiež ďalšie okresy západného Slovenska: Bratislava IV, Senec, Malacky, Trnava, Pezinok, Piešťany, Ilava, okresy s centrami stredného Slovenska: okresy Banská Bystrica, Zvolen a tiež viaceré administratívne celky východného Slovenska s významnými hospodárskymi centrami: Košice I, II, Prešov, Humenné, Michalovce, Poprad spolu s okresmi Košice –okolie, Rožňava a Medzilaborce.

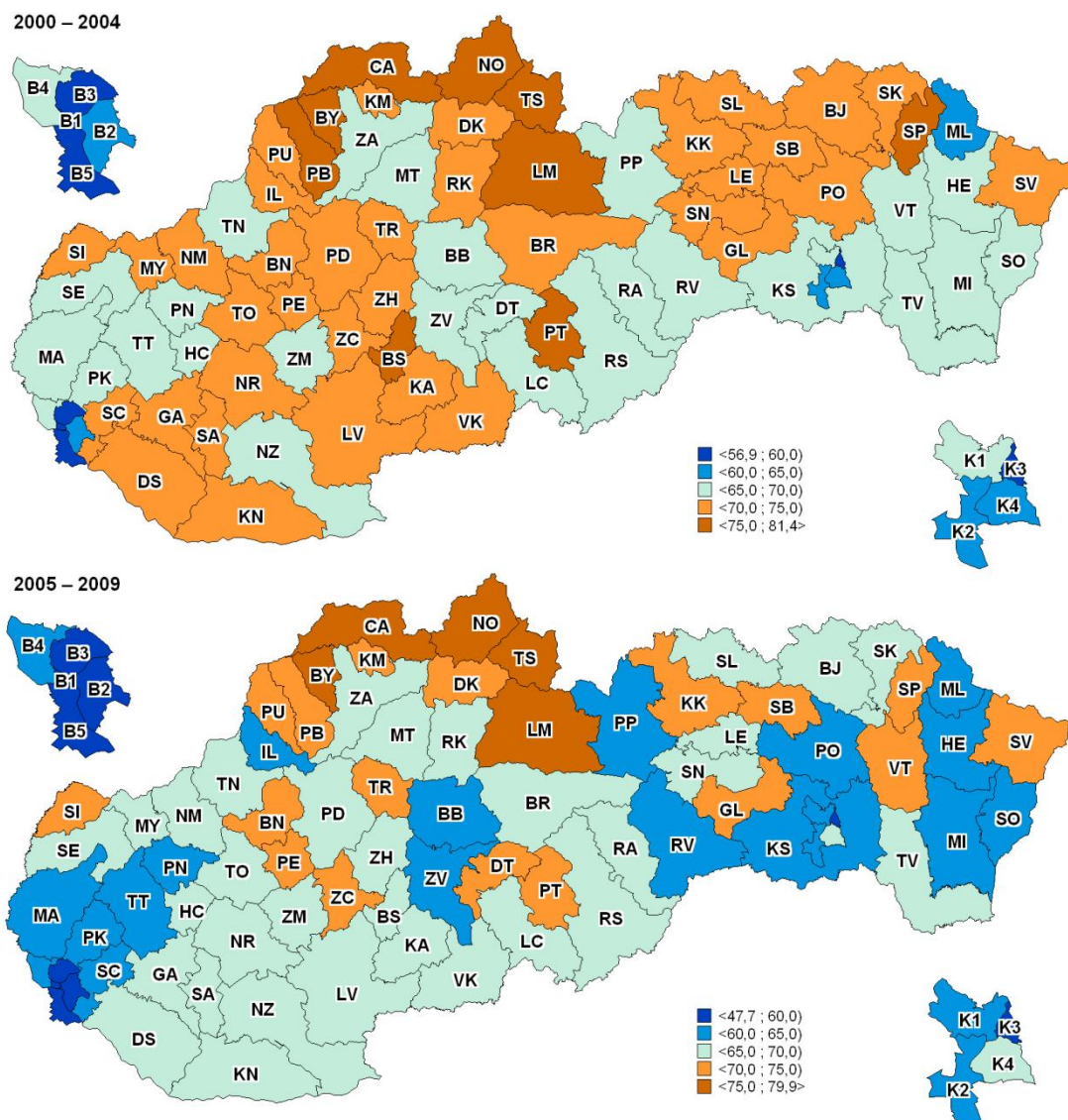
Najväčšie zastúpenie mali rozvody manželstiev s maloletými deťmi predovšetkým v okresoch severného Slovenska (Tvrdošín 79,9 %; Námestovo 79,2 %; Bytča 77,8 %; Čadca 75,6 %), ďalej v niektorých stredoslovenských (Detva, Turčianske Teplice, Poltár, Žarnovica), východoslovenských okresoch (Snina, Sabinov, Stropkov, Gelnica, Kežmarok), a tiež na Považí (okresy Púchov, Považská Bystrica, Bánovce nad Bebravou). Celkovo v rokoch 2005–2009 hranicu 70 % presahovali rozvody s maloletými deťmi v 22 okresoch.

Extrémne príčiny rozvodu na strane muža i ženy dominujú najmä v niektorých okresoch severného a južného Slovenska

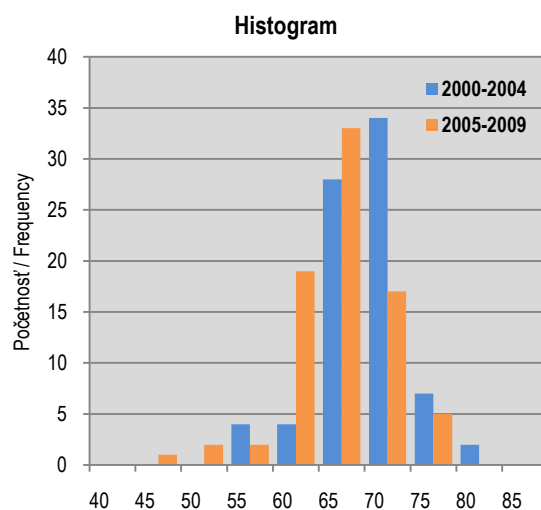
Dlhodobo najčastejšie udávanou príčinou rozvodu manželstva na Slovensku zo strany muža i ženy je rozdielnosť pováh, názorov a záujmov. Jej zastúpenie sa neustále zvyšuje. Kým v rokoch 2000–2004 predstavovala táto kategória v priemere 56,6 %, v rokoch 2005–2009 stála v pozadí už 61% rozvodov. Vysoká prevalencia kategórie rozdielnosť pováh, názorov a záujmov nepriamo naznačuje stále častejšie pristúpenie k rozvodu po vzájomnej dohode medzi manželmi. Jej konštitúcia umožňuje zachovať si pocit súkromia a anonymity pri rozvode. Výsledkom tohto stavu je potom fakt, že štruktúra rozvodov podľa príčin ponúka len orientačný pohľad. V rámci skupiny rozdielnosť pováh a názorov sa preto môžu skrývať rôzne prvotné príčiny, ktoré skutočne viedli k rozpadu manželstva. Aj z tohto hľadiska je preto dôležité sledovať najmä výskyt ostatných príčin rozvodu a ich priestorové rozmiestnenie.

¹⁰ V roku 1995 predstavovali rozvody s maloletými deťmi takmer 75 % zo všetkých rozvedených manželstiev. Na druhej strane treba však povedať, že najmä vďaka zvyšovaniu počtu rozvodov sa počet maloletých detí zasiahnutých rozvodom výraznejšie nemení (Šprocha, 2009).

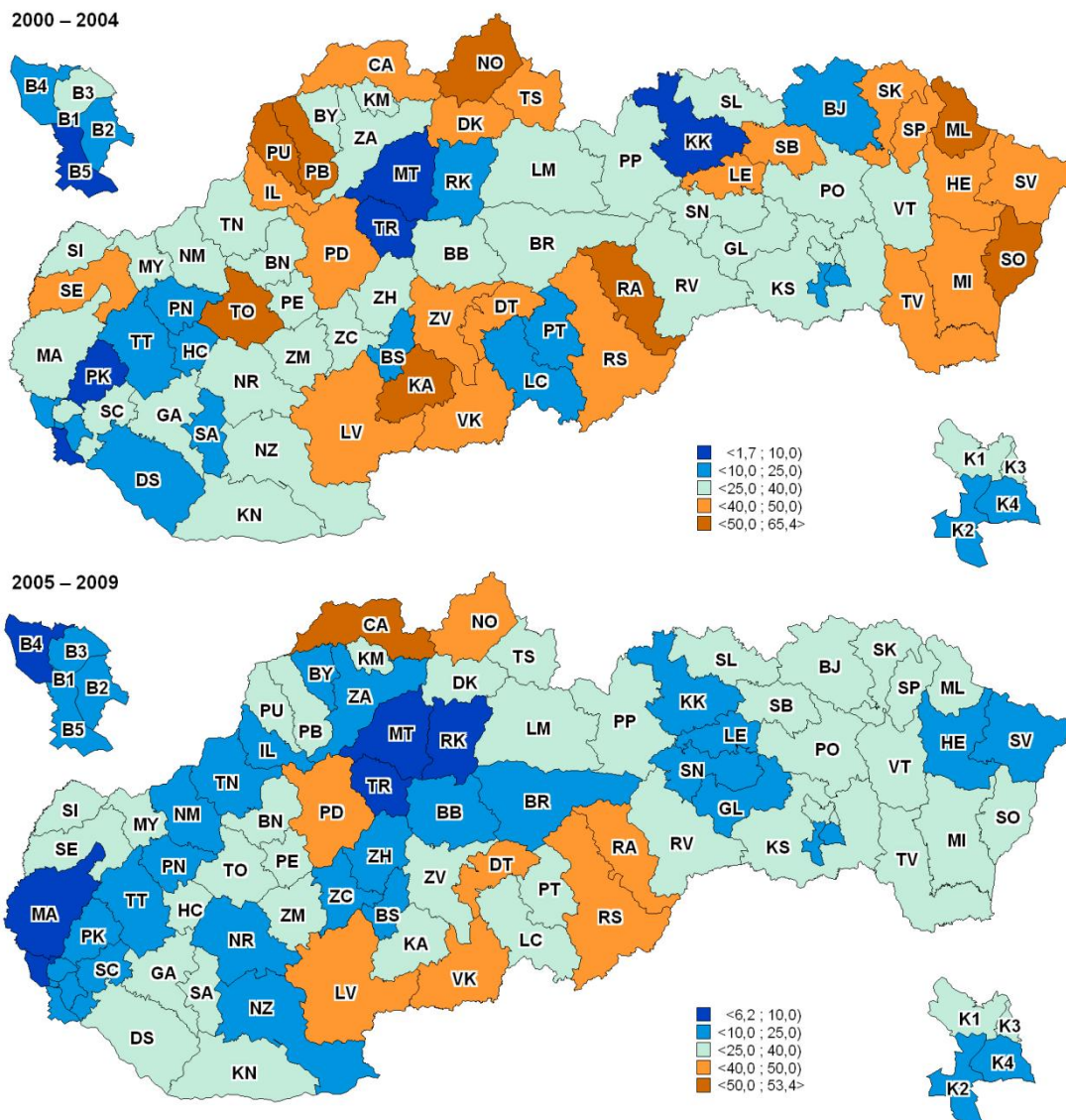
Obr. 4.5: Podiel rozvodov s maloletými deťmi (%) / *Proportion of divorces with under-age children (%)*

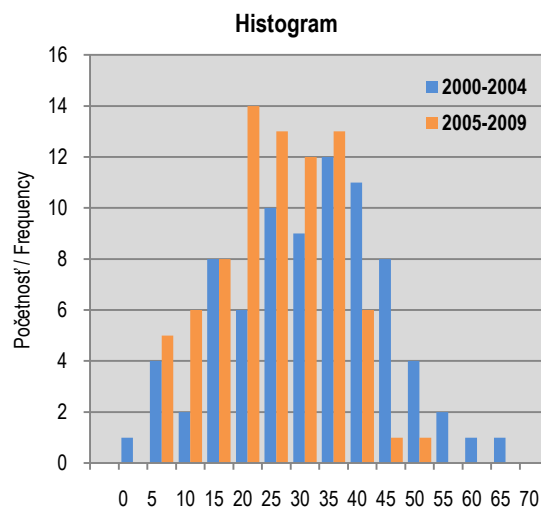
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	6,40	8,23	Variation coefficient
Stredná hodnota	70,53	67,00	Mean
Medián	70,32	67,37	Median
Smerodajná odchýlka	4,51	5,51	Standard deviation
Špicatosť	1,60	2,08	Kurtosis
Šikmosť	-0,55	-0,64	Skewness
Minimum	56,92	47,80	Minimum
Maximum	81,31	79,90	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	68,71	64,45	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	73,08	70,16	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	62,17	55,89	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	79,63	78,72	Upper fence

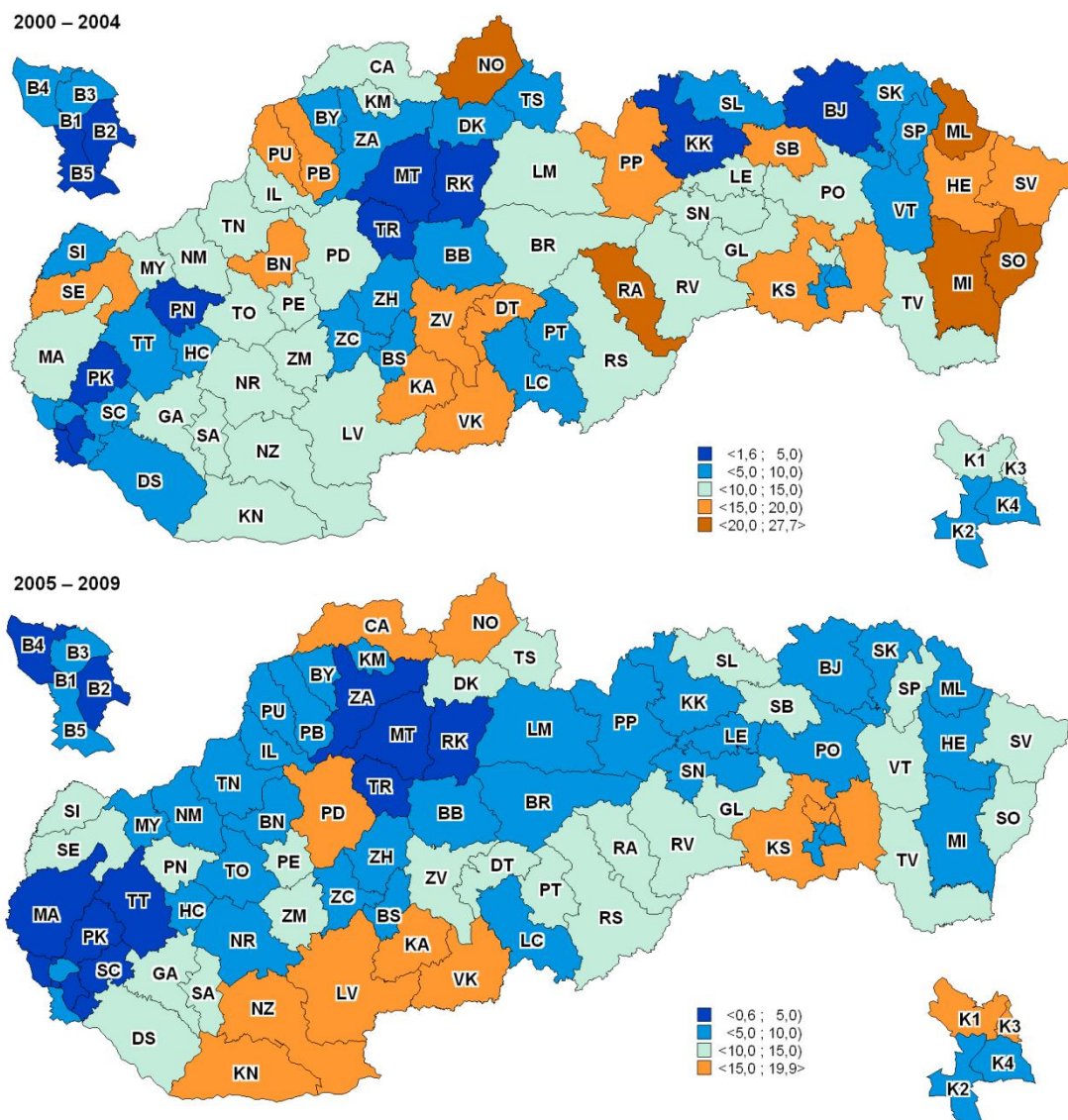
Obr. 4.6: Podiel extrémnych príčin rozvodu na strane muža (%) / Proportion of extreme causes of divorce on the part of the man (%)

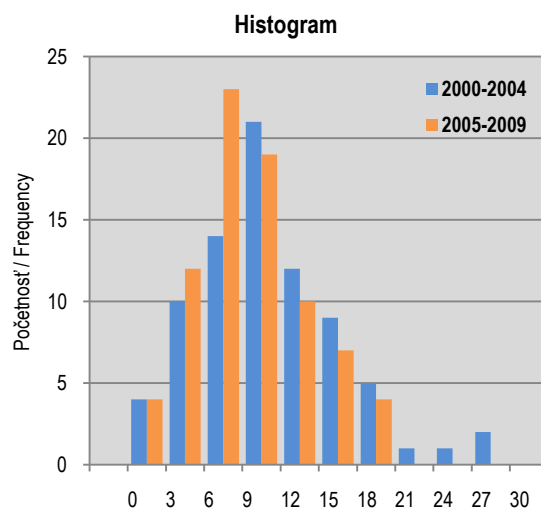
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	40,90	37,44	Variation coefficient
Stredná hodnota	33,50	27,73	Mean
Medián	33,90	29,22	Median
Smerodajná odchýlka	13,70	10,38	Standard deviation
Špicatosť	-0,29	-0,40	Kurtosis
Šikmosť	-0,07	-0,11	Skewness
Minimum	1,76	6,26	Minimum
Maximum	65,35	53,40	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	24,98	20,39	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	42,47	35,12	Upper quartile
Dolná príhlá hodnota	0,00	0,00	Lower fence
Horná príhlá hodnota	68,70	57,22	Upper fence

Obr. 4.7: Podiel extrémnych príčin rozvodu na strane ženy (%) / Proportion of extreme causes of divorce on the part of the woman (%)

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	50,58	45,18	Variation coefficient
Stredná hodnota	11,31	9,73	Mean
Medián	10,69	9,33	Median
Smerodajná odchýlka	5,72	4,40	Standard deviation
Špicatosť	0,52	-0,24	Kurtosis
Šikmosť	0,72	0,40	Skewness
Minimum	1,60	0,61	Minimum
Maximum	27,63	19,87	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	7,26	6,97	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	14,86	12,08	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	0,00	0,00	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	26,25	19,75	Upper fence

Pozitívnym trendom z pohľadu príčin rozvodu je najmä pokles váhy tzv. extrémnych príčin, medzi ktoré môžeme zaradiť alkoholizmus, neveru, nezáujem o rodinu, zlé zaobchádzanie a odsúdenie pre trestný čin. Ich priemerné zastúpenie sa na Slovensku medzi sledovanými obdobiami znížilo z takmer 31 % na 26 %.

Na regionálnej úrovni v rokoch 2005–2009 bola táto skupina najčastejšie uvádzaná na strane mužov predovšetkým v okresoch južného Slovenska: Levice, Veľký Krtíš, Rimavská Sobota a Revúca a tiež na severe v okresoch Čadca a Námestovo. Okrem toho viac ako 40% podiel mali extrémne príčiny rozvodu manželstva na strane muža tiež v okrese Prievidza a Detva.

Za viac ako tretinou rozvodov stáli extrémne príčiny tiež v ďalších juhoslovenských okresoch: Krupina, Lučenec, Poltár, Rožňava. Na východnom Slovensku nadväzovali okresy Košice – okolie, mestský okres Košice III, Vranov nad Topľou, Michalovce a Sobrance. Na severe Slovenska išlo predovšetkým o okres Dolný Kubín, Tvrdošín a na severovýchode okresy Poprad, Stará Ľubovňa a Sabinov.

Najnižšie zastúpenie, do 15 %, mali extrémne príčiny na strane muža v bratislavských okresoch (okrem okresu Bratislava III) a priľahlých okresoch Malacky, Pezinok a Senec. Okrem toho menší priestor s minimálnym podielom tejto skupiny príčin rozvodu sa vytvoril na strednom Slovensku okresmi Turčianske Teplice, Martin a Ružomberok. Na východe Slovenska sem spadali len okres Spišská Nová Ves.

Veľmi podobné rozloženie okresov s vysokým a nízkym podielom extrémnych príčin nachádzame aj na strane ženy. Na jednej strane stáli okresy severného Slovenska (Čadca, Námestovo), regióny na juhozápade Slovenska od okresu Komárno, cez Nové Zámky, Levice, Krupinu až po Veľký Krtíš a na východe Košice – okolie a mestské okresy Košice I a Košice III s vysokým zastúpením extrémnych príčin na celkovej štruktúre rozvodov manželstiev podľa príčin. Nad 15% hranicu sa v rokoch 2005–2009 dostal aj okres Prievidza. Vysokú úroveň z pohľadu žien mali extrémne príčiny rozvodu aj v ďalších okresoch stredného Slovenska: Detva, Zvolen a na východe v okrese Rožňava, Revúca a Trebišov. Na severe sa k okresom Čadca a Námestovo pridali Dolný Kubín, Tvrdošín a na severovýchode Stará Ľubovňa a Sabinov.

Podobne najnižšiu váhu (do 5 %) mali extrémne príčiny na strane žien v Bratislave (okrem Bratislavy III a V), v okresoch okolí Bratislavy (Malacky, Pezinok, Trnava a Senec) a na strednom Slovensku v skupine okresov Martin, Žilina, Ružomberok a Turčianske Teplice.

SUMMARY - DIVORCE

The intensity of divorce in Slovakia has been increasing and this also is reflected at regional level. In addition to the increasing levels of divorce, our analysis confirmed the existence of relatively large regional differences in the intensity of this process. Generally speaking, Slovakia can be divided into two parts in terms of divorce indicators: in the west we find the districts with highest intensity of divorce and, conversely, the lowest divorce rate display districts of Northern and North-eastern Slovakia.

Decomposition of divorce rates of men and women by age shows a gradual shift of the maximum values towards more advanced ages. This trend is primarily the result of the postponement of marriage and of the prolonging duration of the marriage at divorce. The highest mean age at divorce in both, men and women, is in Bratislava districts. Conversely, the lowest mean age of men and women at divorce was reached in the Northern, North-eastern and Eastern Slovakia.

At the regional level, we can see a shift of the maximum risk of marriage breakdown in terms of its duration. The proportion of divorced marriages with under-age children is decreasing. Extreme grounds for divorce (infidelity, alcoholism, lack of interest in the family, treatment, criminal conviction) on the part of man and woman dominated particularly in some districts of Northern and Southern Slovakia.

5. PLODNOSŤ

Michaela Potančoková

V tejto časti hodnotenia populačného vývoja okresov SR sa zameriame na tri aspekty procesu plodnosti: intenzitu plodnosti meranú prierezovými ukazovateľmi, časovanie rodičovstva a nemanželskú plodnosť. Počas skúmaného obdobia rokov 2000–2009 došlo vo vývoji plodnosti k mnohým významným premenám. Predovšetkým pokračuje proces odkladania rodičovstva do vyššieho veku, ktorý ovplyvnil aj vývoj úhrnnej plodnosti a ostatných prierezových mier. Odkladanie rodičovstva do vyššieho veku sa odrazilo v celoslovenskom pohľade v rokoch 2000–2007 v prepade úhrnnej plodnosti pod úroveň tzv. veľmi nízkej plodnosti (1,3 dieťaťa na ženu počas reprodukčného obdobia) a v dosiahnutí historického minima úhrnnej plodnosti v roku 2002 (1,18 dieťaťa na ženu). Pre prvú polovicu sledovaného obdobia je charakteristická veľmi nízka priemerná hodnota úhrnnej plodnosti – iba priemerne 1,22 dieťaťa na ženu pre SR ako celok. Druhá časť sledovaného obdobia je už v znamení začínajúcej rekuperácie mier plodnosti. Tá sa v celoslovenskom pohľade výraznejšie prejavila dynamickejším rastom úhrnnej plodnosti z úrovne približne 1,25 dieťaťa na ženu, okolo ktorej fluktovala v rokoch 2004–2007, na 1,41 dieťaťa na ženu v roku 2009. Priemerná úroveň úhrnnej plodnosti počas obdobia 2005–2009 tak dosiahla 1,30 dieťaťa na ženu. Fáza rekuperácie mier plodnosti, t.j. tzv. „dohánania“ odkladaných pôrodov, je záverečnou fázou transformácie režimu plodnosti (tzv. postponement transition, pozri Goldstein et al. 2009), ktorá prebieha na Slovensku od začiatku 90. rokov. Vývoj plodnosti na úrovni celej republiky však nie je plne totožný s regionálnou úrovňou, na ktorej pozorujeme tak značnú variabilitu hodnôt jednotlivých ukazovateľov intenzity a časovania plodnosti, ako aj diferencie v temporálnom priebehu celého procesu transformácie reprodukčného správania.

Úroveň plodnosti je výrazne heterogénna, vo väčšine okresov sa zvyšuje

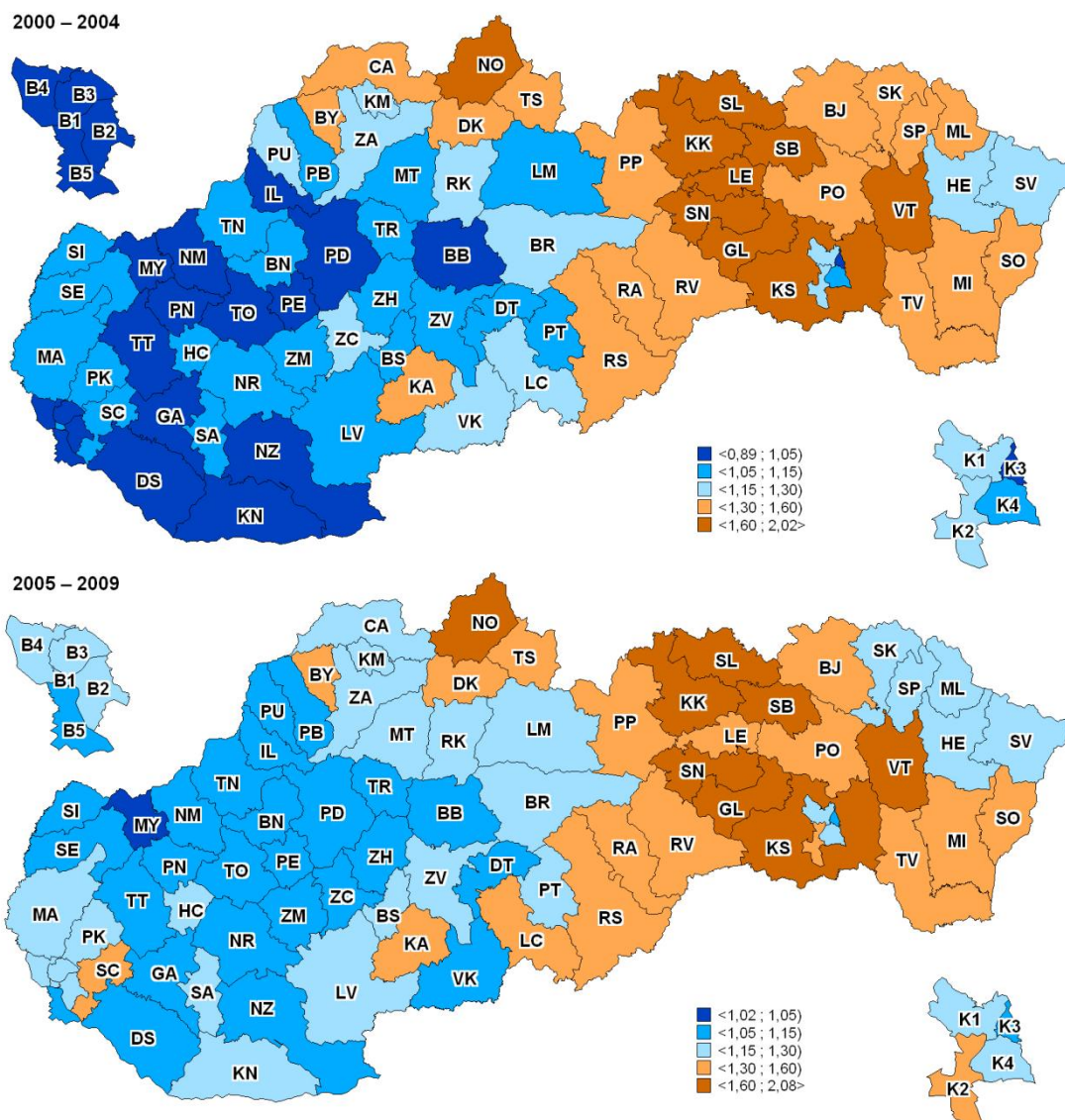
Počas poklesu plodnosti, trvajúceho viac než dekádu, sa vytvorili rozsiahle regióny s extrémne nízkou úhrnnou plodnosťou, ktoré zahŕňali v rokoch 2000–2004 okresy bratislavského, trnavského, trenčianskeho a nitrianskeho kraja, časť okresov stredného Slovenska a mesta Košice. Až 2/3 okresov vykazovali v oboch skúmaných obdobiach úhrnnú plodnosť pod úrovňou veľmi nízkej plodnosti (53 okresov období 2000–2004, 54 okresov v období 2005–2009). V súvislosti s nastupujúcou rekuperáciou mier plodnosti sa zvýšila úhrnná plodnosť hlavne v tých okresoch, v ktorých predtým dosahovala extrémne nízke hodnoty, pod 1,05 dieťaťa na ženu. Na takejto nízkej úrovni zotrval tento ukazovateľ už len v okrese Myjava (1,02 dieťaťa na ženu). Nárast intenzity plodnosti v okresoch s veľmi nízkou plodnosťou však nebol v období 2005–2009 taký výrazný, aby v nich úhrnná plodnosť presiahla 1,3 dieťaťa na ženu.

Celkom 36 okresov malo v období rokov 2005–2009 úhrnnú plodnosť v rozmedzí 1,02–1,2 dieťaťa na ženu, čo je stále veľmi nízka úroveň. Z histogramu (obr. 5.1) je zreteľný posun úhrnnej plodnosti do intervalov vyšších hodnôt v porovnaní s obdobím 2000–2004, v ktorom boli vo väčšine okresov dosiahnuté minimálne hodnoty ukazovateľa. Najviac okresov sa presunulo do intervalu 1,2–1,4 dieťaťa na ženu. Rekuperácia sa prejavila predovšetkým na konci sledovaného obdobia. Na úroveň úhrnnej plodnosti na celoslovenskej úrovni malo vplyv zvýšenie intenzity plodnosti v populačne silných okresoch a postupné odznievanie extrémne nízkej plodnosti.

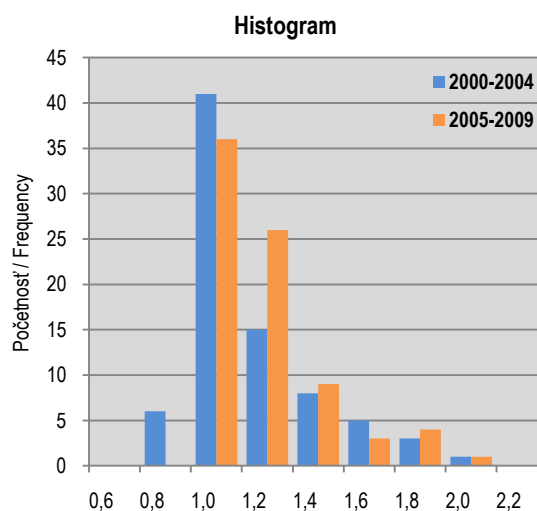
Variačné rozpätie hodnôt úhrnnej plodnosti sa v súbore okresov mierne zúžilo aj napriek tomu, že maximálna dosiahnutá úhrnná plodnosť bola v období 2005–2009 vyššia. Rozpätie hodnôt úhrnnej plodnosti však zostáva veľmi široké. V období rokov 2000–2004 úhrnná plodnosť variovala medzi 0,89 dieťaťa na ženu (Bratislava V) a 2,02 dieťaťa na ženu (Námestovo), v nasledujúcom období to bolo rozpätie od 1,02 dieťaťa na ženu (Myjava) po 2,08 dieťaťa na ženu (Kežmarok).

Nadalej zostávajú zachované významné regionálne diferencie. Regióny s tradične vyššou intenzitou plodnosti – Orava, väčšina okresov východného Slovenska a okresy na juhu stredného Slovenska – si udržiavajú vyššie hodnoty. Pri porovnaní dvoch skúmaných období je trend vývoja úhrnnej plodnosti v okresoch s vysokou intenzitou plodnosti nejednotný. V niektorých okresoch, ktoré vykazujú odľahlé hodnoty úhrnnej plodnosti, sa medzi dvoma sledovanými obdobiami intenzita plodnosti zvýšila (napr. okresy Gelnica, Spišská Nová Ves, Kežmarok, Košice-okolie), kým v iných došlo počas pozorovaného obdobia k poklesu (Tvrdosín, Námestovo, Stará Ľubovňa a Levoča, pokles o viac než 0,1 dieťaťa na ženu). V okresoch Púchov, Veľký Krtíš, Žarnovica a Snina sa mierne znížila úhrnná plodnosť z veľmi nízkej úrovne na ešte nižšiu (o cca 0,04 dieťaťa na ženu). Celkovo hodnoty ukazovateľa klesli v 17 okresoch. Vyčlenili sa pritom tri oblasti, v ktorých sa úhrnná plodnosť znížila: Orava (Námestovo, Tvrdosín, Dolný Kubín) a Kysuce (Kysucké Nové mesto, Čadca a Žilina), severovýchod Slovenska (Svidník, Stropkov, Sobrance, Snina, Humenné a Vranov nad Topľou) a tri okresy v južnej časti stredného Slovenska (Žarnovica, Krupina a Veľký Krtíš). Hoci si predovšetkým oravské okresy udržiavali počas výrazného poklesu nadpriemerne vysokú úhrnnú plodnosť, je zrejmé, že aj v týchto okresoch prebiehajú zmeny v časovaní plodnosti a zdá sa, že priebeh transformácie reprodukčného správania v nich bude voči iným regiónom o niečo oneskorený.

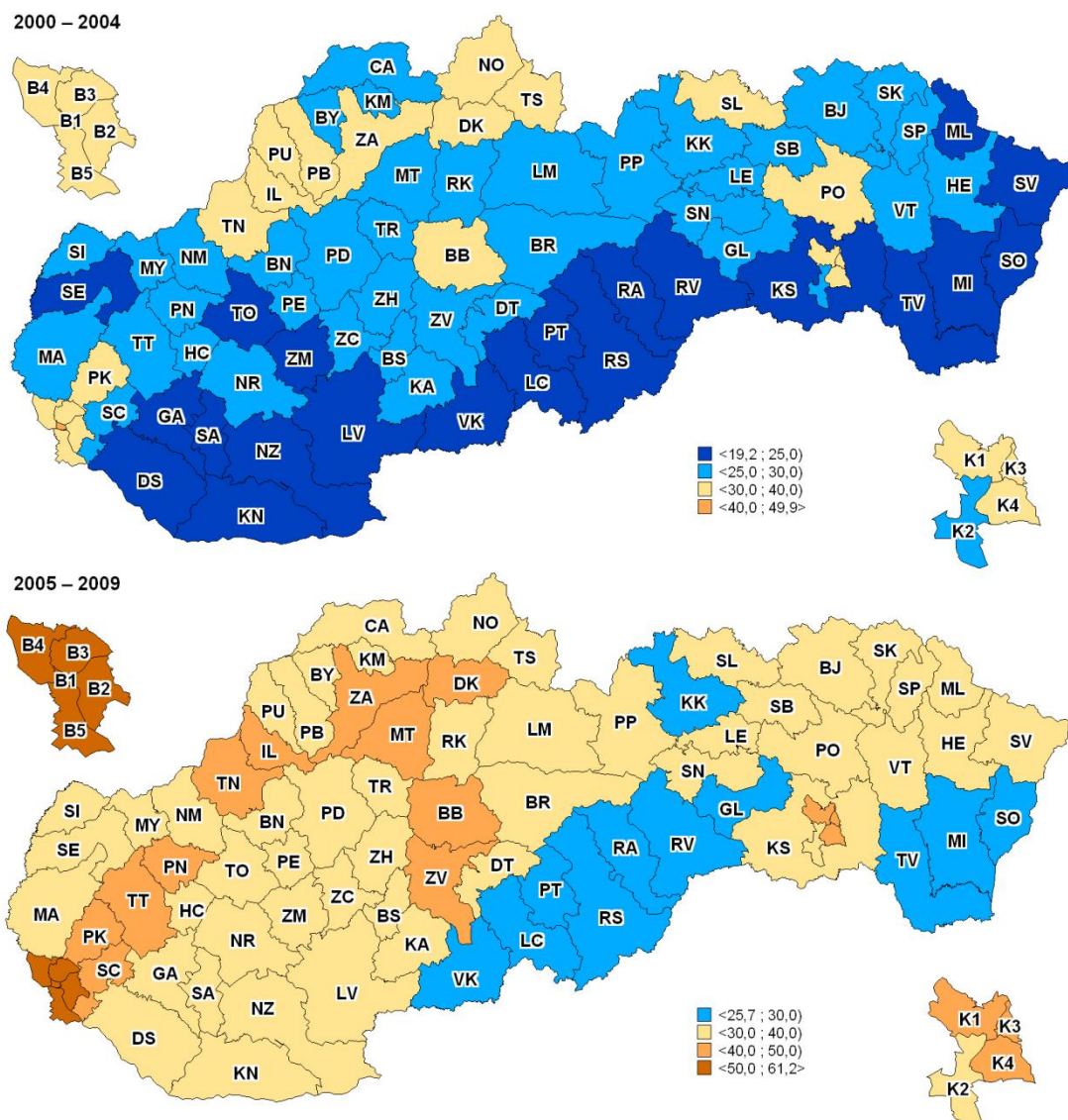
Obr. 5.1: Úhrnná plodnosť (priemerný počet živonarodených detí na ženu v reprodukčnom veku) / Total fertility rate (live births per woman)

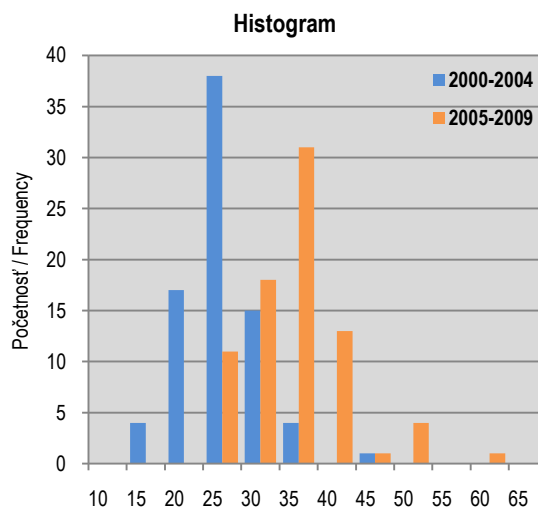
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	20,66	17,85	Variation coefficient
Stredná hodnota	1,24	1,29	Mean
Medián	1,14	1,24	Median
Smerodajná odchýlka	0,26	0,23	Standard deviation
Špicatosť	1,23	2,03	Kurtosis
Šikmosť	1,32	1,56	Skewness
Minimum	0,89	1,02	Minimum
Maximum	2,02	2,08	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	1,06	1,13	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	1,36	1,35	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	0,61	0,80	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	1,81	1,68	Upper fence

Obr. 5.2: Podiel plodnosti žien 30-ročných a starších na úhrnnej plodnosti (%) / Proportion of fertility realised by women aged 30+ (as % of total fertility rate)

	2000-2004	2005-2009	
Variačný koeficient	17,77	17,41	Variation coefficient
Stredná hodnota	27,49	37,06	Mean
Medián	26,62	36,53	Median
Smerodajná odchýlka	4,88	6,45	Standard deviation
Špicatost'	5,38	2,33	Kurtosis
Šikmost'	1,66	1,06	Skewness
Minimum	19,23	25,72	Minimum
Maximum	49,87	61,19	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	24,82	33,71	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	29,97	39,45	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	17,09	25,09	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	37,70	48,07	Upper fence

V Bratislave a v okresoch v jej zázemí je situácia opačná. V dôsledku rapidného odkladania rodičovstva do vyššieho veku klesla úhrnná plodnosť v bratislavských okresoch na extrémne nízke hodnoty už na konci 90. rokov a v období 2005–2009 pozorujeme dynamický nárast. Práve v okresoch Bratislava II až V, Senec a Pezinok vzrástla úhrnná plodnosť v porovnaní s obdobím 2000–2004 najdynamickejšie, a to o 0,23–0,26 dieťaťa na ženu, pričom v okresoch Pezinok a Senec je úhrnná plodnosť vyššia než v Bratislave. O niečo menej výrazné bolo zvýšenie úhrnnej plodnosti v okrese Malacky. V okrese Senec presiahla úhrnná plodnosť úroveň 1,3 dieťaťa na ženu. Na náraste úhrnnej plodnosti sa v prípade okresov v zázemí Bratislavy podieľa aj fenomén suburbanizácie. Príčinou je selektívny charakter migrácie, ktorý sa prejavuje nielen na ukazovateľoch intenzity plodnosti. Do okresov v zázemí Bratislavy migrujú predovšetkým mladé páry, ktoré sa do týchto okresov sťahujú aj kvôli cenovo dostupnejšiemu bývaníu. Jedným z dôvodov migrácie je v mnohých prípadoch tiež zámer založiť si rodinu.

Rodičovstvo sa postupne presúva do veku nad 30 rokov

Prechod od skorého režimu plodnosti koncentrovanej do úzkeho intervalu veku a ukončením reprodukcie prevažne do veku 35 rokov k modelu neskoršieho materstva sa spočiatku prejavoval poklesom prierezových mier plodnosti a následne ich dynamickejším nárastom počas rekuperačnej fázy, ktorá podľa našich očakávaní pretrvá ešte niekoľko nasledujúcich rokov. Kým pokles intenzity plodnosti sa na začiatku procesu odkladania rodičovstva prejavil vo všetkých vekových skupinách, a predovšetkým na intervale veku 20–24 rokov, v ktorom miery plodnosti dosahovali maximum, rekuperácia mier plodnosti sa prejavuje vo veku nad 25 rokov. S týmito zmenami súvisí rast proporcie plodnosti realizovanej vo veku nad 30 rokov na úhrnnej plodnosti (obr. 5.2).

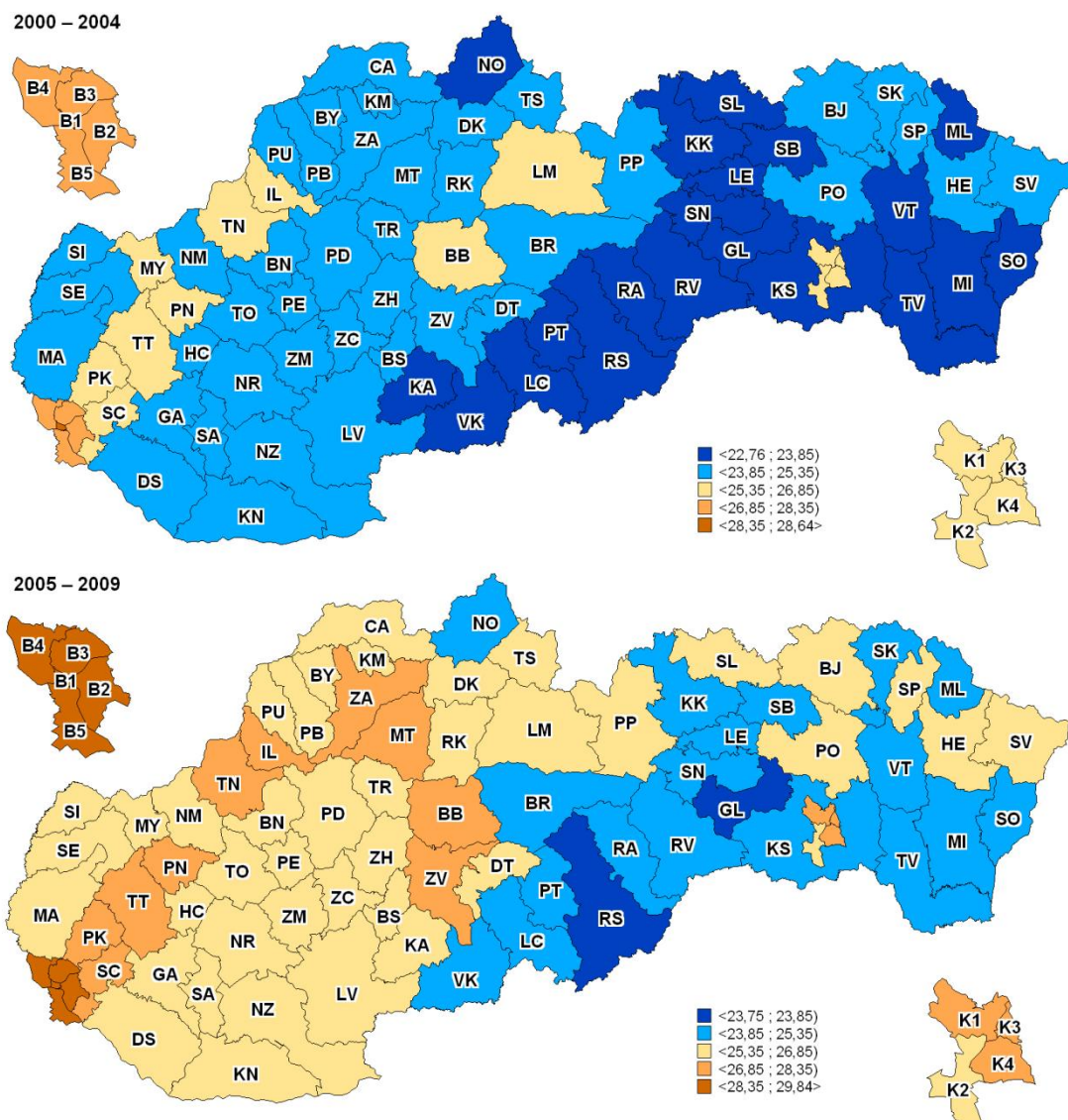
Keďže pracujeme so špecifickými mierami plodnosti bez ohľadu na poradie narodeného dieťaťa, prezentované výstupy nedokumentujú len posúvanie materského štartu do vyššieho veku, ale odrážajú aj posúvanie pôrodov vyššieho poradia. Proces odkladania rodičovstva totiž prebieha v postupných fázach. Pretože odkladanie rodičovstva sa týkalo spočiatku najmä odkladu prvých pôrodov a čiastočne aj odkladu druhých pôrodov (Potančoková 2008), aj rekuperácia mier plodnosti bola na jej začiatku spôsobená hlavne rastom intenzít plodnosti prvého poradia a nárast intenzity plodnosti vyšších poradií sa len začína prejavovať. K tomu treba vziať do úvahy temporálny posun v priebehu procesu odkladania rodičovstva na okresnej úrovni a špecifiká niektorých regiónov. Jednoznačnou avantgardou z pohľadu odkladania rodičovstva sú ženy bývajúc v Bratislave. 30-ročné a staršie matky tu prispievajú k úhrnnej plodnosti viac než 50 % (všetky bratislavské okresy vykazujú odľahlé hodnoty). Vysoký podiel pôrodov vo veku nad 30 rokov tu šiel v období 2000–2004 predovšetkým na vrub prvorodičiek s vysokým vekom. Podobne vidíme vyšší podiel pôrodov žien nad 30 rokov v okresoch, ktoré majú mestský charakter (väčšie mesto + zázemie) – Prešov, Banská Bystrica a Zvolen, Trenčín, Trnava, Žilina, okresy Košíc.

Väčšia frakcia mier plodnosti žien nad 30 rokov sa prejavuje aj v tých okresoch, ktoré si udržali vyššiu plodnosť, a v ktorých sa vo veku nad 30 rokov realizujú predovšetkým pôrody vyšších poradií. Takáto je situácia napr. oravských okresov, ale aj okresov na Považí a na severe východného Slovenska. K úhrnnej plodnosti málo prispievajú matky vo veku nad 30 rokov v okresoch, v ktorých sa udržal skorý model časovania rodičovstva, resp. v ktorých koexistuje režim skorého a odkladaného rodičovstva. Sú to najmä okresy s vyšším zastúpením Rómov, resp. s vysokým výskytom sociálne vylúčených komunít (juh stredného a východného Slovenska, spišské okresy). Odkladanie rodičovstva sa však prejavuje celoplošne, čo je evidentné z nárastu váhy plodnosti realizovanej ženami vo veku nad 30 rokov vo všetkých okresoch. Proporciami mier plodnosti nad 30 rokov na úhrnnej plodnosti a podiel pôrodov nad 30 rokov sa bude zvyšovať aj v budúcnosti, keďže predpokladáme, že k rekuperácii začnú výraznejšie prispievať aj pôrody vyšších poradií, ktoré sa z dôvodu z neskoršieho materského štartu odsúvajú čoraz výraznejšie do veku nad 30 rokov.

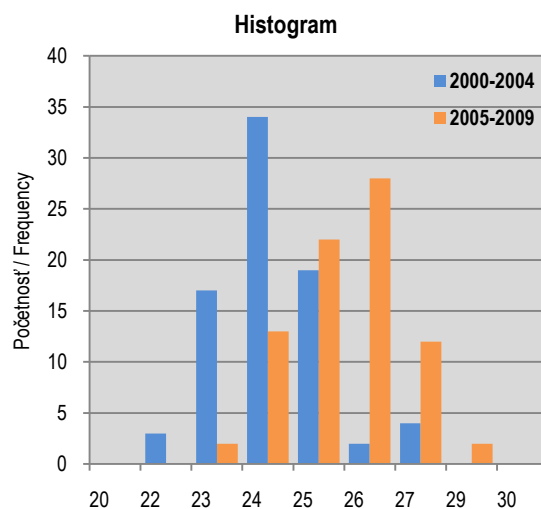
Posúvanie prvého materstva do vyššieho veku je spojené so zvyšovaním heterogenity režimov plodnosti na regionálnej úrovni

Ako sme už spomenuli, proces odkladania materstva sa prejavuje najmä posúvaním materského štartu do vyššieho veku. Bežne používanou súhrnnou charakteristikou časovania prvého materstva je priemerný vek matky pri prvom pôrode. Na celoslovenskej úrovni sa zvýšil v sledovaných obdobiach z 24,72 na 26,24 roka. Uvedené hodnoty sú priemerom 5-ročných období. V roku 2009 dosiahol priemerný vek matky pri prvom pôrode na Slovensku vyššiu hodnotu, a to 26,73 roka. Na regionálnej úrovni hodnoty ukazovateľa značne varíujú, a to v rozpätí 22,76 až 28,64 roka v období 2000–2004 a v rozpätí 23,75 a 29,84 roka v období 2005–2009 (obr. 5.3). Najstaršie prvorodičky boli v Bratislave, naopak v priemerne najnižšom veku sa stávajú matkami ženy v okresoch na juhu stredného a východného Slovenska a na Spiši. Načasovanie prvého materstva sa posunulo vo väčšine okresov do veku nad 25 rokov. Kým v prvom období dosiahli prvorodičky priemerný vek nižší ako 25 rokov v 54 okresoch, v druhom sledovanom období to bolo už len v 15 okresoch. Zároveň prestáva univerzálne platiť, že okresy s vyšším priemerným vekom matky pri narodení prvého dieťaťa majú extrémne nízku úhrnnú plodnosť. Príkladom sú práve okresy bratislavského kraja,

Obr. 5.3: Priemerný vek matky pri narodení 1. dieťaťa / Mean age of the mother at first birth

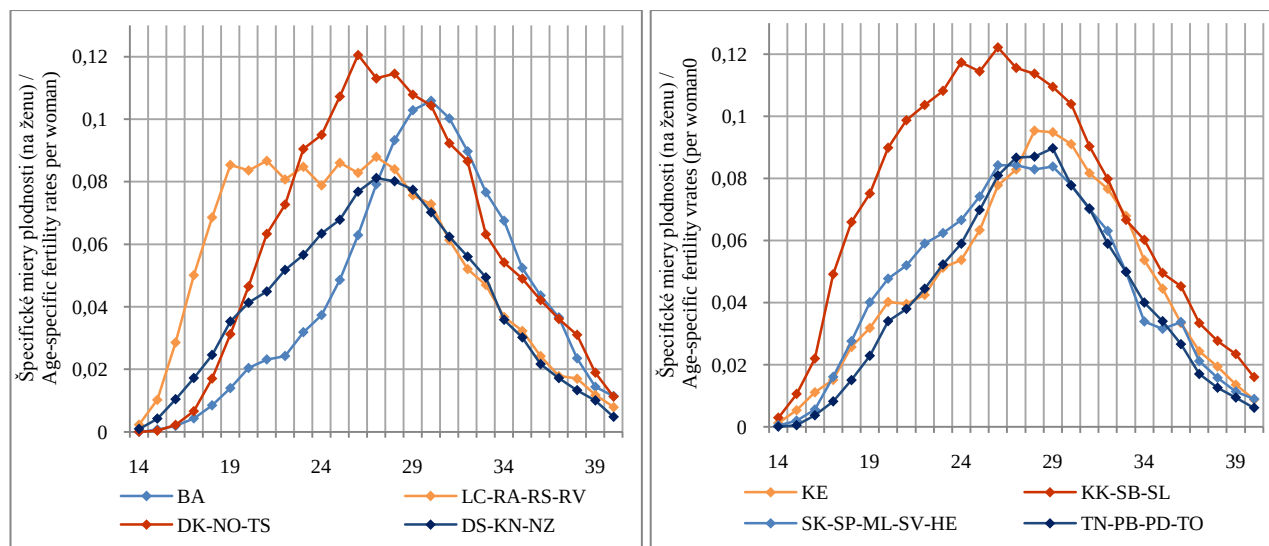
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	4,59	4,71	Variation coefficient
Stredná hodnota	24,62	26,11	Mean
Medián	24,52	26,09	Median
Smerodajná odchýlka	1,13	1,23	Standard deviation
Špicatosť	1,59	0,61	Kurtosis
Šikmosť	0,91	0,50	Skewness
Minimum	22,76	23,75	Minimum
Maximum	28,64	29,84	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	23,95	25,34	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	25,21	26,72	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	22,07	23,27	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	39,06	41,47	Upper fence

v ktorých sa úhrnná plodnosť najdynamickejšie zvyšuje. Príčinou je „dobíhanie“ predtým odkladaných pôrodov, ktoré ženy realizujú vo vyššom veku, takže tieto okresy majú zároveň najvyšší priemerný vek pri narodení prvého dieťaťa.

Zároveň je však potrebné upozorniť na fakt, že priemerný vek matky pri prvom pôrode, a najmä priemerný vek matky pri pôrode (bez ohľadu na poradie), nie je ideálnou charakteristikou časovania rodičovstva na celoštátnej ani na regionálnej úrovni. Mal by byť minimálne doplnený inými charakteristikami časovania, napr. kvartilmi alebo priebehom kriviek špecifických plodností podľa veku. Dôvodom je fakt, že v mnohých okresoch koexistujú dva odlišné typy reprodukčného správania a rozloženie mier plodnosti vykazuje lokálne maximá vo veku okolo 20 rokov, resp. v niektorých regiónoch sledujeme polarizované správanie podľa dvoch úplne odlišných reprodukčných modelov (graf 5.1a,b). Pred začiatkom procesu odkladania rodičovstva bol dominantný model skorého založenia rodiny a majoritná populácia sa z hľadiska prechodu k rodičovstvu nesprávala natoľko odlišne od napr. rómskej populácie, pre ktorú je typické skoré načasovanie rodičovstva (Kumanová a Džambazovič 2002, Šprocha 2007). Keďže si však najmä sociálne vylúčené obyvateľstvo udržiava model skorého časovania rodičovstva, prejavuje sa príklon k skoršiemu časovaniu rodičovstva predovšetkým v regiónoch typických vysokou nezamestnanosťou, slabou rozvinutou ekonomikou s nedostatkom pracovných príležitostí a s vysokou koncentráciou sociálne vylúčeného obyvateľstva v segregovaných a separovaných rómskych komunitách. Aj preto, že toto obyvateľstvo je výrazne koncentrované v okresoch na juhu a východe Slovenska, došlo k výraznej diferenciacii typov reprodukčného správania v rámci Slovenska. Krivky špecifických mier plodnosti jednoznačne dokumentujú výraznú heterogenitu reprodukčného správania v jednotlivých regiónoch Slovenska, ktorá sa v priebehu rekuperácie mier plodnosti začína čoraz výraznejšie prejavovať.

Graf 5.1a,b: Rozloženie špecifických mier plodnosti žien podľa veku, obdobie 2005–2009, vybrané typy okresov / *Distribution of age-specific fertility rates (per woman) in 2005–2009 in selected groups of districts*

Pozn: Špecifické miery plodnosti boli vypočítané z dát agregovaných do skupín okresov, aby sa zamedzilo fluktuáciám z dôvodu malého počtu udalostí v jednotlivých vekových skupinách. Farebná škála vyjadruje úroveň dosiahnutej úhrnnej plodnosti (červená = najvyššia hodnota, tmavomodrá = najnižšia hodnota).

Note: Age-specific fertility rates were computed from aggregated data for the districts in order to eliminate fluctuations due to low number of events in single age-groups. The colours of the lines match the level of total fertility rate in the districts (red = highest TFR, dark blue = lowest TFR).

Model skorého rodičovstva sa prejavuje zvýšenou intenzitou plodnosti v nízkom veku. Keď porovnáme dve skupiny okresov s vysokou úhrnnou plodnosťou, vidíme vyššie špecifické miery plodnosti vo veku do 25 rokov v okresoch Kežmarok – Stará Ľubovňa – Sabinov, v porovnaní s oravskými okresmi. Podobný režim plodnosti, avšak nižšiu úhrnnú plodnosť ako Orava, vykazujú aj Kysuce. Dva polarizované typy reprodukčného správania sa prejavujú v okresoch na juhu stredného Slovenska. V grafe sú reprezentované okresmi Lučenec – Rimavská Sobota – Revúca a Rožňava. Predovšetkým v prípade takéhoto takmer bimodálneho rozloženia mier plodnosti je priemerný vek pri narodení dieťaťa nevhodnou charakteristikou časovania. Nízke miery plodnosti vo veku do 20 rokov vidíme v tých okresoch, v ktorých je zastúpenie (neintegrovane) rómskeho etnika veľmi nízke (napr. niektoré okresy horného Považia a hornej Nitry reprezentované okresmi Považská Bystrica – Trenčín – Prievidza – Topoľčany a Bratislava). Vo väčšine okresov sa maximá plodnosti presúvajú do veku 27 až 29 rokov. Malo by byť preto predmetom ďalšieho výskumu, pre ktoré konkrétne skupiny obyvateľstva je skoré materstvo relevantnou reprodukčnou stratégiou a prečo. Faktom však zostáva, že intenzita plodnosti v nízkom veku je najvyššia v okresoch s vyšším zastúpením rómskeho obyvateľstva. Pokiaľ si spomínané skupiny obyvateľstva budú naďalej udržiavať skoršie časovanie rodičovstva, bude

jednou zo základných črt transformácie reprodukčného správania divergentný vývoj v jednotlivých regiónoch, ktorý môžeme očakávať v súvislosti s rekuperáciou mier plodnosti.

Podiel nemanželsky narodených detí stúpa vo všetkých okresoch

Rast podielu narodených mimo manželstva je popri odkladaní rodičovstva do vyššieho veku dominantným trendom vo vývoji plodnosti po roku 1990. Na celoslovenskej úrovni sa v porovnaní s obdobím 2000–2004 zvýšil podiel nemanželsky živonarodených o 7,3 % na úroveň 28,9 % v období 2005–2009. Aktuálna hodnota v SR za rok 2009 je 31,6 % nemanželsky narodených, oproti 18,3 % v roku 2000. Hodnoty ukazovateľa sa zvyšujú aj v jednotlivých okresoch¹¹, avšak rôznym tempom a z veľmi odlišnej úrovne.

Podobne ako v prípade skorého časovania rodičovstva, aj proporcia nemanželsky narodených detí je najvyššia v okresoch na juhu Slovenska, v ktorých sú výrazne zastúpené segregované a separované rómske komunity (obr. 5.4). Viac než 50 % nemanželských detí sa narodilo počas obdobia 2005–2009 v okresoch Rožňava, Rimavská Sobota a Revúca. V týchto okresoch boli dosiahnuté najvyššie hodnoty aj v predchádzajúcom období (nad 40 % nemanželsky narodených). Vysoká nemanželská plodnosť časti rómskeho etnika odráža odlišný postoj k legálnemu manželstvu v rámci niektorých rómskych komunít. Antropologické výskumy (napr. Selická 2003) dokumentujú, že oficiálny sobáš nemusí nasledovať po uzavretí tradičného zväzku v rámci komunity, čo vplyva na vyšší podiel štatisticky vykazovaných nemanželských pôrodov. Neznamena to však, že vyšší podiel nemanželsky narodených je výrazom klesajúcej hodnoty manželstva, pretože oficiálne uzavretý zväzok z pohľadu zákonov majoritnej spoločnosti je len jednou (hoci jedinou legislatívne uznanou) formou uzavretia manželstva. Navyše, prekážkou uzavretia legálneho manželstva môže byť často veľmi nízky vek dievčat – pod hranicu minimálneho veku pre uzavretie manželstva. Zdá sa, že odlišný postoj k uzavretiu oficiálneho manželstva majú členovia rómskych komunít v regiónoch, kde je vyššia religiozita majoritného obyvateľstva (Kežmarok, Stará Ľubovňa), čo môže byť podmienené konformitou k zvyklostiam majoritnej spoločnosti.

Naopak, najmenej detí sa narodí mimo manželstva v okresoch na severe Slovenska – na Orave, Kysuciach a v okresoch Prešovského kraja. Vysoká religiozita, a najmä dominancia obyvateľstva hlásiaceho sa ku katolicizmu, má evidentný vplyv na pevnú inštitucionalizáciu rodičovstva do manželského zväzku. Okresy Tvrdosín a Námestovo vykazujú tradične najnižšie hodnoty nemanželskej plodnosti, hoci aj v týchto okresoch sa podiel narodených mimo manželstva zvýšil (v okrese Námestovo z 3,1 na 6,5 %, v okrese Tvrdosín z 4,9 na 9,5 %). Relatívne nízky, resp. priemerný podiel nemanželsky narodených nájdeme aj v okresoch Bratislava, v okrese Trnava a v okresoch v ich zázemí. Celková tendencia zvyšovania podielu nemanželsky narodených pravdepodobne súvisí s rastúcou akceptáciou nemanželských spolužití v niektorých regiónoch.

Najvyšší podiel nemanželských detí sa narodí matkám s nízkym dosiahnutým vzdelaním (Potančoková 2009). Tento vzdelanostný gradient, ktorý sa od roku 1990 spolu s rastom nemanželskej plodnosti prehĺbuje, platí bez výnimky aj na úrovni okresov SR. Avšak aj v tomto aspekte reprodukčného správania sa prejavujú značné regionálne diferencie. V období 2005–2009 varíroval podiel nemanželsky narodených matkám s vysokoškolským vzdelaním od 1,1 % v okrese Sabinov po 14,2 % v okrese Bratislava I (okresy Bratislava I až III vykazujú odľahlé hodnoty, t.j. výrazne vyšší podiel nemanželsky narodených vysokoškolsky vzdelaným ženám; celoslovenský priemer pre dané obdobie bol 5,7 %). Percento nemanželsky narodených matkám s dosiahnutým základným vzdelaním sa pohybovalo v rozmedzí od 19,5 % v okrese Stropkov po 85,2 % v okrese Martin. Výrazne nižší bol podiel v tých okresoch, v ktorých je aj celkový podiel nemanželsky narodených najnižší: v okresoch Námestovo, Kežmarok, Stará Ľubovňa, Svidník, Stropkov, Vranov nad Topľou. Slovenský priemer bol 62,6 %, pričom podpriemerné hodnoty dosiahlo 23 okresov, z ktorých väčšina sa nachádzala v Prešovskom, Košickom a Žilinskom kraji. Naopak nadpriemerné hodnoty boli typické pre okresy s vysokým celkovým podielom nemanželsky narodených.

Uvedené charakteristiky matiek nemanželských detí, vysoký podiel nemanželsky narodených detí a skorý materský štart korelujú s inými nepriaznivými socio-ekonomickými charakteristikami (vysoká miera nezamestnanosti, sociálna exklúzia a pod.) okresov, v ktorých sú tieto fenomény reprodukčného správania najvýraznejšie. Preto môžeme skoré materstvo a rodenie detí mimo manželstva pokladať za jednu z foriem reprezentácie sociálnych nerovností. Podobným spôsobom interpretuje nemanželskú plodnosť Hamplová (2010), keďže empirické výskumy v Českej republike naznačujú, že rast podielu nemanželsky narodených je sprevádzaný výraznejším šírením slobodného materstva medzi ženami s nižším vzdelaním (Hamplová 2007 a 2006). Aj iní autori (Perelli-Harris et al. 2010) sa prikláňajú k názoru, že rastúci podiel nemanželsky narodených detí v krajinách strednej a východnej Európy nie je uspokojivo vysvetlený nástupom tzv. druhého demografického prechodu, ale je prejavom rastúcich sociálnych rozdielov a jednou z charakteristík znevýhodnenia. Na rastúcom podiele nemanželsky narodených sa dozaista podieľa aj rozširovanie a akceptácia nemanželského spolužitia a zmena reprodukčných stratégií obyvateľstva. Avšak potrebný je ďalší empirický výskum, ktorý by určil, akými zmenami prechádza rodina na Slovensku. Jednou z aktuálnych otázok je, aká časť detí narodených

¹¹ Stagnáciu, resp. mierny pokles zaznamenali len dva okresy: Kežmarok (-0,1 %) a Vranov nad Topľou (-1,6 %).

mimo manželstva sa narodí do de facto funkčných rodín a na aké (sociálne) skupiny obyvateľstva je viazané slobodné materstvo. V súvislosti so značnou regionálnou diferenciáciou nemanželskej plodnosti, ale aj rozvodovosti, by bolo isto zaujímavé bližšie preskúmať tieto rozdiely a pokúsiť sa ich interpretovať a vysvetliť. Bežne dostupné štatistické dáta bohužiaľ neposkytujú dostatočne podrobné informácie, ktoré by nám umožnili zodpovedať tieto otázky.

SUMMARY - FERTILITY

During the two periods 2000–2004 and 2005–2009 the postponement transition continued and sharp regional differences in quantum and timing of fertility became even more emphasised. In the first period, total fertility rate (TFR) dropped to historical lows in most districts as well as at the level of the whole county (1,18 children per woman in 2002, average for the period 1,22 children per woman). During the next period 2005–2009 recuperation of fertility initiated and total fertility rate increased in nearly all districts and at the country level (average for the period 1,30 children per woman, 1,41 children per woman in 2009). The most pronounced rise occurred in 2008 and 2009. Districts in the north of Slovakia and some of those with highest TFR diverge from this trend and witness decreasing fertility quantum. Despite the recuperation, 54 out of 79 districts still have TFR below the lowest-low fertility threshold of 1,3 children per woman. The most pronounced increase of total fertility rate was observed in those districts which had the lowest fertility in the period 2000–2004 (located in the Bratislava, Trnava, Trenčín and Žilina region including some of the districts in central Slovakia). TFR ranges between 1,02 and 1,2 children per women in 36 districts, located mostly in the South-west.

Notable are huge regional differences in TFR. In 2000–2004 the indicator varied between 0,89 and 2,02 children per woman, in 2005–2009 between 1,02 and 2,08 children per woman. Districts in the Northern and North-eastern Slovakia, typical of traditionally higher fertility, still keep high fertility rate, which significantly exceeds the national average. Largest increase in TFR between the two periods took place in the capital Bratislava and in the bordering districts. In Bratislava TFR dropped to extremely low level of about 1 child per woman already in the late 1990s and, therefore, the recuperation is most pronounced here. A special case is Senec district typical of high immigration and TFR above 1,3 children per woman. It is a result of suburbanisation process and a selective migration – primarily young couples migrate to Senec due to lower prices for real estate and it is likely that these migrants immigrate with the intention of starting a family, which consequently leads to higher TFR.

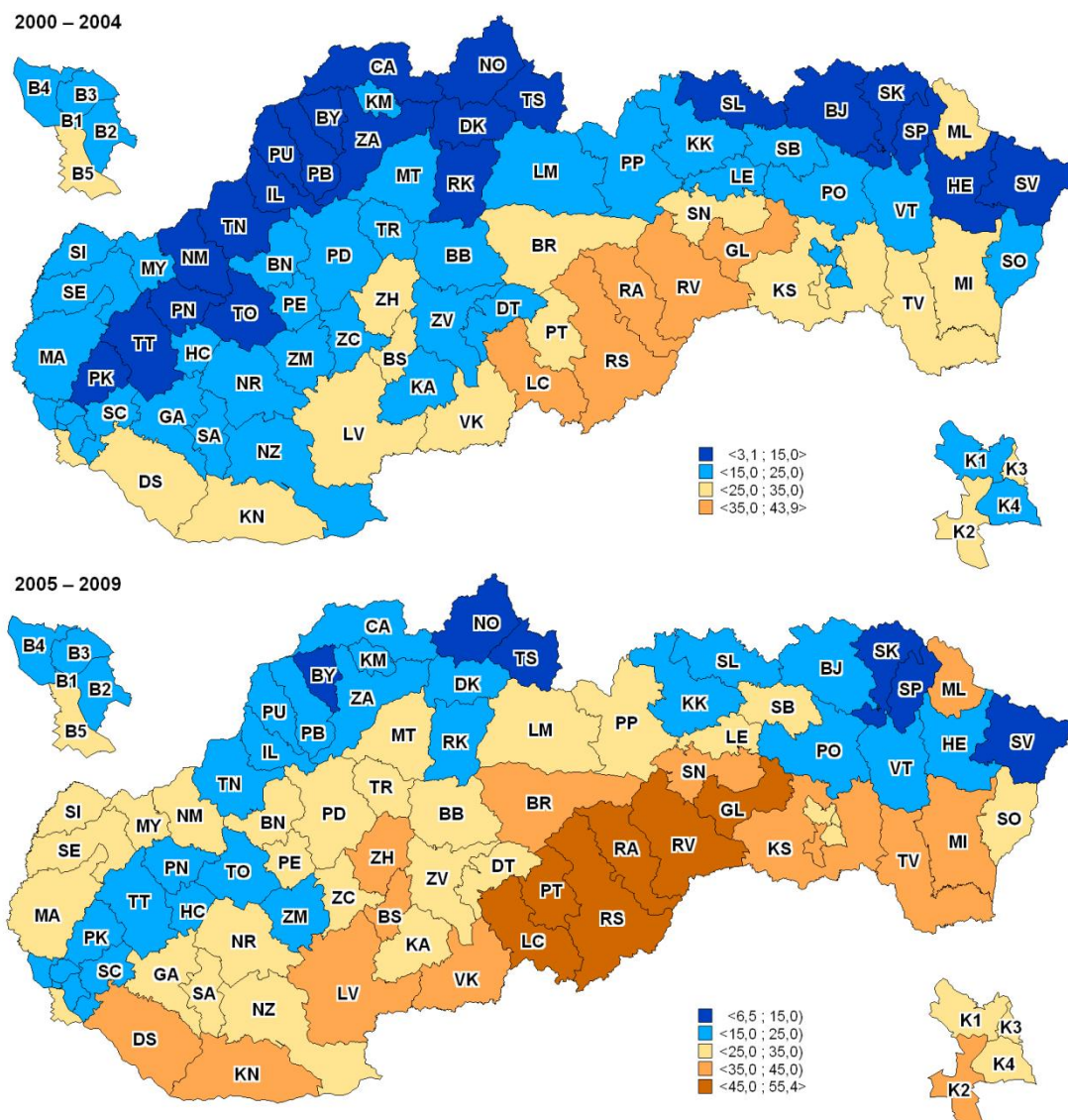
Bratislava displays largest increase in TFR and also highest mean age of the mother at first birth. More than 50 % of all children born in Bratislava is to mothers aged 30+. As the postponement transition continues, we can see that the regions with highest mean age of the mother at birth do not display lowest fertility rates as it used to be the case during the fertility decline.

An important consequence of the postponement of childbearing is an increasing heterogeneity of fertility age-patterns across the districts. While the postponement of parenthood towards the age 30 is the main process, in districts with higher proportion of socially excluded Roma communities we observe a coexistence of two diverging fertility patterns: one typical of early onset of childbearing and high fertility rates around age 20 and the later one with maximum of fertility shifted to age 27–28 years (Graph 5.1).

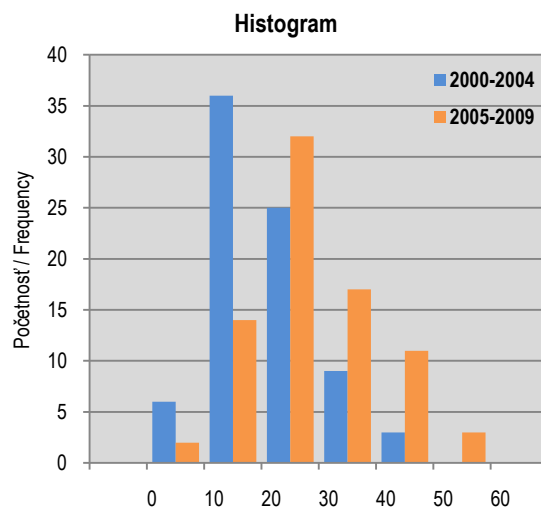
The ever-increasing proportion of non-marital births is another important tendency in fertility since the early 1990s. Also in this indicator we observe huge regional variance. Non-marital births were on the rise in nearly all districts between the two periods (the exceptions were Kežmarok and Vranov nad Topľou located in the east of the country). Similarly to the early childbearing pattern, high non-marital fertility is typical for the districts located in South-central and South-eastern Slovakia. These regions face high unemployment and socially excluded Roma communities are over-represented here. The proportion of non-marital births exceeds 50 % in these districts. This indicates that widespread non-marital childbearing is becoming one of the representations of social inequality within Slovakia.

Districts in Northern Slovakia show lowest proportion of non-marital childbearing, although the proportion has increased in these as well (for example in Námestovo from 3,1 to 6,5 % between the two periods; Námestovo is a district with the lowest share of non-marital births in the long run). High religiousness (Catholicism) is a typical explanation given for the strong institutionalisation of childbearing into marriage in cultural regions of Orava, Kysuce and North-eastern Slovakia.

Obr. 5.4: Podiel nemanželsky živonarodených (%) / *Proportion of non-marital births (%)*

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	41,57	37,05	Variation coefficient
Stredná hodnota	20,84	28,65	Mean
Medián	19,59	27,36	Median
Smerodajná odchýlka	8,66	10,61	Standard deviation
Špicatosť	0,08	-0,15	Kurtosis
Šikmosť	0,59	0,47	Skewness
Minimum	3,09	6,49	Minimum
Maximum	43,90	55,35	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	14,55	21,00	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	26,09	34,53	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	0,00	0,71	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	43,39	54,83	Upper fence

6. POTRATOVOSŤ

Michaela Potančoková

Znižovanie počtu potratov, a predovšetkým umelej potratovosti, je ostro sledovaným aspektom reprodukčného správania. V tejto kapitole sa zameriame na hodnotenie intenzity samovoľnej a umelej potratovosti v okresoch Slovenska a v ďalších častiach analýzy sa budeme venovať štruktúre ukončených tehotenstiev, ako aj charakteristikám žien podstupujúcich umelé prerušenie tehotenstva (UPT) z hľadiska ich rodinného stavu a počtu živonarodených detí. Ako ukáže nasledujúca analýza, nielen na regionálnej úrovni je nutné hodnotiť indukovanú a samovoľnú potratovosť¹² vo vzájomnom vzťahu.

Spôsob vykazovania spontánnych a umelých potratov závisí do veľkej miery od praxe jednotlivých lekárov a zdravotníckych zariadení, hoci je usmernený metodickými pokynmi MZ SR. Vykonanie legálneho UPT na žiadosť ženy je zo zákona možné do 12. týždňa tehotenstva a je spoplatnené (jednotlivé zariadenia si môžu stanoviť poplatok do výšky stanovenej opatrením MZ SR; táto suma v súčasnosti predstavuje 248,5 eur a za nadštandardnú starostlivosť si môžu zdravotnícke zariadenia účtovať doplatky k tejto sume). Umelé prerušenie tehotenstva vykonané zo zdravotných dôvodov je od poplatku oslobodené. Za zdravotnú indikáciu je považovaný aj vek ženy do 14 a nad 40 rokov, ako aj možné negatívne psychologické dôsledky neželaného tehotenstva. V závažných prípadoch je možné vykonať UPT zo zdravotných príčin do 24. týždňa tehotenstva¹³. Od 1.9.2009 platí novelizovaný zákon, ktorý ustanovuje informovaný súhlas o fyzických i psychických rizikách UPT a zavádza predpis, podľa ktorého sa UPT na žiadosť ženy môže vykonať najskôr po 48 hodinách od odoslania hlásenia o poskytnutí informácií. Zároveň MZ SR zverejňuje na svojich stránkach zoznam organizácií a zariadení, ktoré môžu poskytnúť žene finančnú, materiálnu a psychologickú pomoc. Očakáva sa však, že zavedenie tejto novely nebude mať výrazný vplyv na pokles umelej potratovosti, keďže už predtým intenzita UPT už dosiahla relatívne nízku úroveň. Prijaté nové opatrenia, napr. stanovená lehota 48 hodín, do istej miery zodpovedajú reálnemu stavu a nepredstavujú zásadnú zmenu praxe vykonávania UPT.

Umelá potratovosť naďalej klesá, regionálne diferencie pretrvávajú

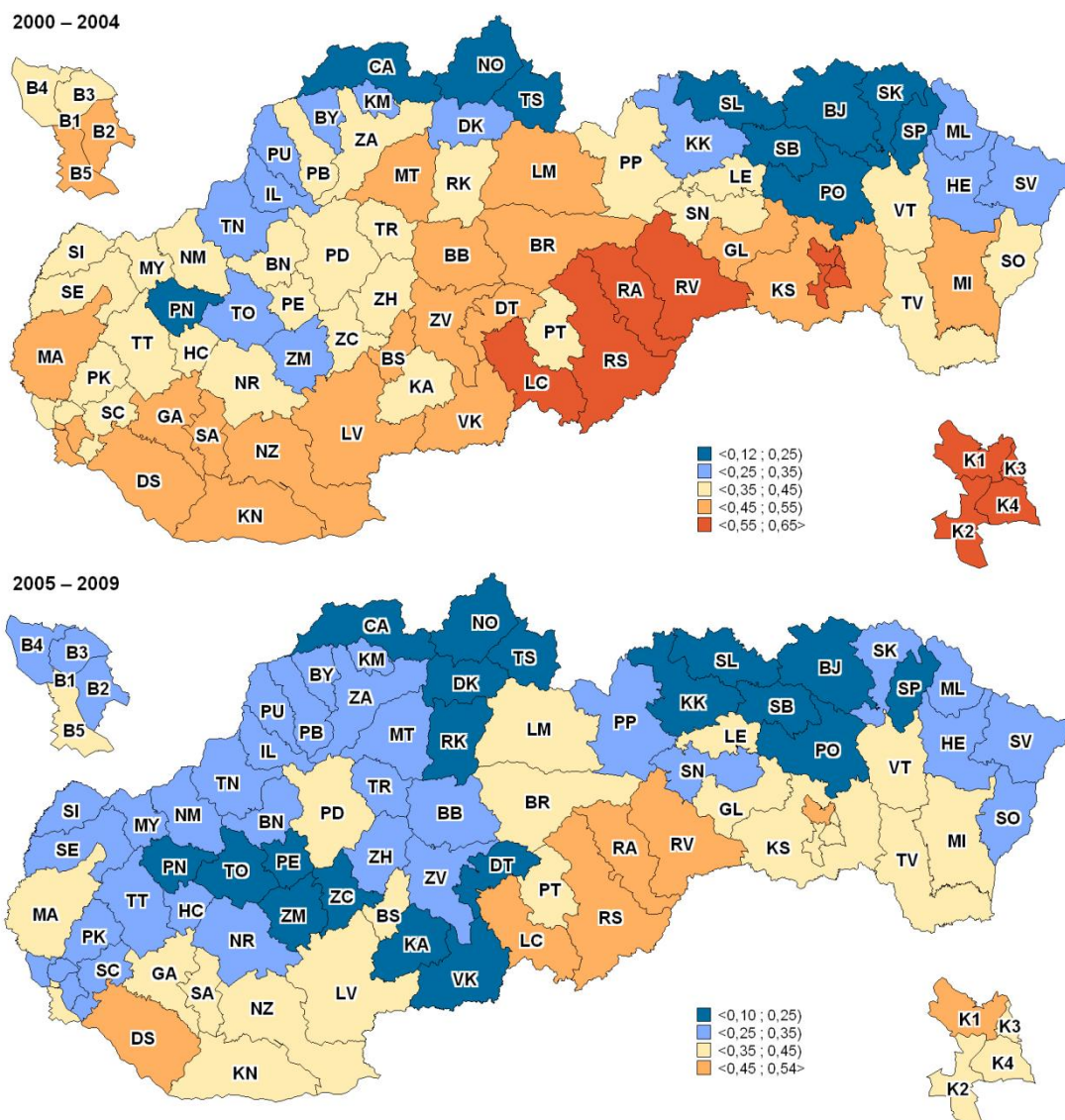
Intenzita umelej potratovosti na Slovensku sa v rokoch 2000–2009 naďalej znižovala, hoci pokles sa postupne spomaľoval a nebol taký intenzívny ako v predchádzajúcej dekáde. Na tomto mieste však musíme upozorniť na fakt, že v priebehu 90. rokov sa umelá potratovosť znižovala z extrémne vysokej úrovne, takže aj potenciál poklesu bol väčší, než v období od roku 2000. V dôsledku osvety lekárov, cirkvi aj mimovládnych organizácií, ktoré zdôrazňovali zodpovedné rodičovstvo, sa zmenilo vnímanie úlohy UPT, ktoré prestalo fungovať ako lacná a dostupná antikoncepcia ex post. Významnú úlohu zohralo rozšírenie spektra efektívnych a bezpečných antikoncepčných prípravkov na trhu, ako aj spoplatnenie UPT na žiadosť ženy v roku 1993. Vplyv týchto zmien pretrvával aj po roku 2000, o čom svedčí tak klesajúca intenzita umelej potratovosti, ako aj meniaci sa štruktúra žien podstupujúcich UPT podľa rodinného stavu a počtu narodených detí (ktorej sa venujeme v záverečnej časti tejto analýzy).

Úhrnná umelá potratovosť klesla na celoslovenskej úrovni z 0,45 UPT na ženu v roku 2000 na 0,31 v roku 2009. Priemer v dvoch sledovaných obdobiach predstavoval 0,41 UPT na ženu v prvom období a 0,33 UPT na ženu v druhom období. Pri pohľade na jednotlivé okresy zistíme, že úhrnná umelá potratovosť sa medzi obdobiami 2000–2004 a 2005–2009 znížila v 75 okresoch. Posun k nižším hodnotám je evidentný aj z histogramu (obr. 6.1). Kým v prvom období spadali hodnoty umelej potratovosti do rozpätia 0,13 až 0,65 UPT na ženu, v období 2005–2009 sa znížili na 0,11 až 0,53 UPT na ženu. Úhrnná umelá potratovosť je stabilne najnižšia v okresoch Stará Ľubovňa, Tvrdošín, Námestovo, Stropkov, Bardejov a v druhom období pribudli aj Piešťany. Naopak, najvyššie hodnoty dosahujú okresy Rimavská Sobota, Rožňava a Revúca. Nárast umelej potratovosti zaznamenali len štyri okresy, v ktorých bola v období 2000–2004 nízka intenzita umelej potratovosti (a zároveň vysoká intenzita samovoľnej potratovosti): Svidník, Vranov nad Topľou, Sabinov a Prešov. Je teda možné, že sa zmenil skôr spôsob vykazovania UPT a samovoľných potratov v niektorých zdravotníckych zariadeniach v tomto regióne, než že sa zásadne zmenilo reprodukčné správanie obyvateľstva.

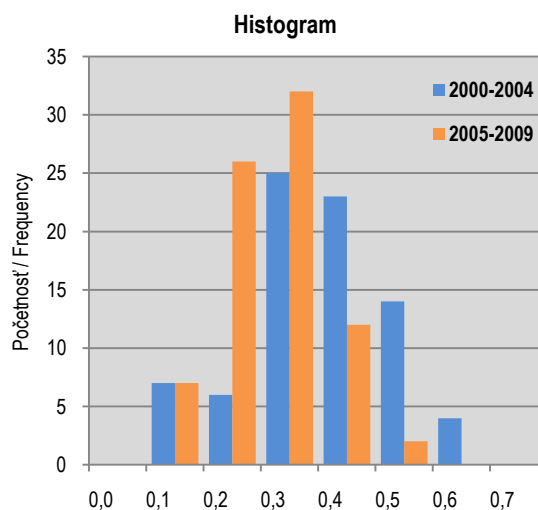
¹² V tejto analýze používame členenie potratov podľa ŠÚ SR, ktoré sa odlišuje od kategórií publikovaných NCZI. V počte umelých prerušení tehotenstva sú zahrnuté aj prerušenia mimomaternicového tehotenstva (MMT) a tzv. ostatné potraty, ktoré NCZI eviduje samostatne a uvádza ich len v celkovom počte potratov, nie v počte UPT. Zahnutie ukončení MMT do počtu UPT výsledný počet UPT nijako výrazne neovplyvní, keďže tvoria iba približne 2,0 až 2,5 % UPT. Naopak, značne stúpa počet tzv. ostatných potratov, ktoré by mali byť vykonané len zo zdravotných dôvodov (a teda sú oslobodené od poplatku), avšak lekári nemajú povinnosť pri ich vykazovaní uvádzať diagnózu (NCZI 2009), na základe ktorej bol zákrok vykonaný. Výrazne rastúci počet týchto zákrokov vyvoláva otázky, nakoľko sa do tejto kategórie dostávajú aj UPT, ktoré sú de facto UPT na žiadosť ženy. V roku 2000 bolo evidovaných 1427 ostatných potratov, ktoré tvorili 7,7 % UPT, avšak v roku 2009 to bolo už 2888 a podieľali sa na celkovom počte UPT 21,8 %. Z tohto dôvodu pokladáme za vhodnejšie analyzovať kategóriu tzv. ostatných potratov v rámci UPT.

¹³ Podiel interrupcií vykonaných medzi 13.–24. týždňom tehotenstva sa v rokoch 2005–2009 pohyboval na úrovni 2 až 3 %.

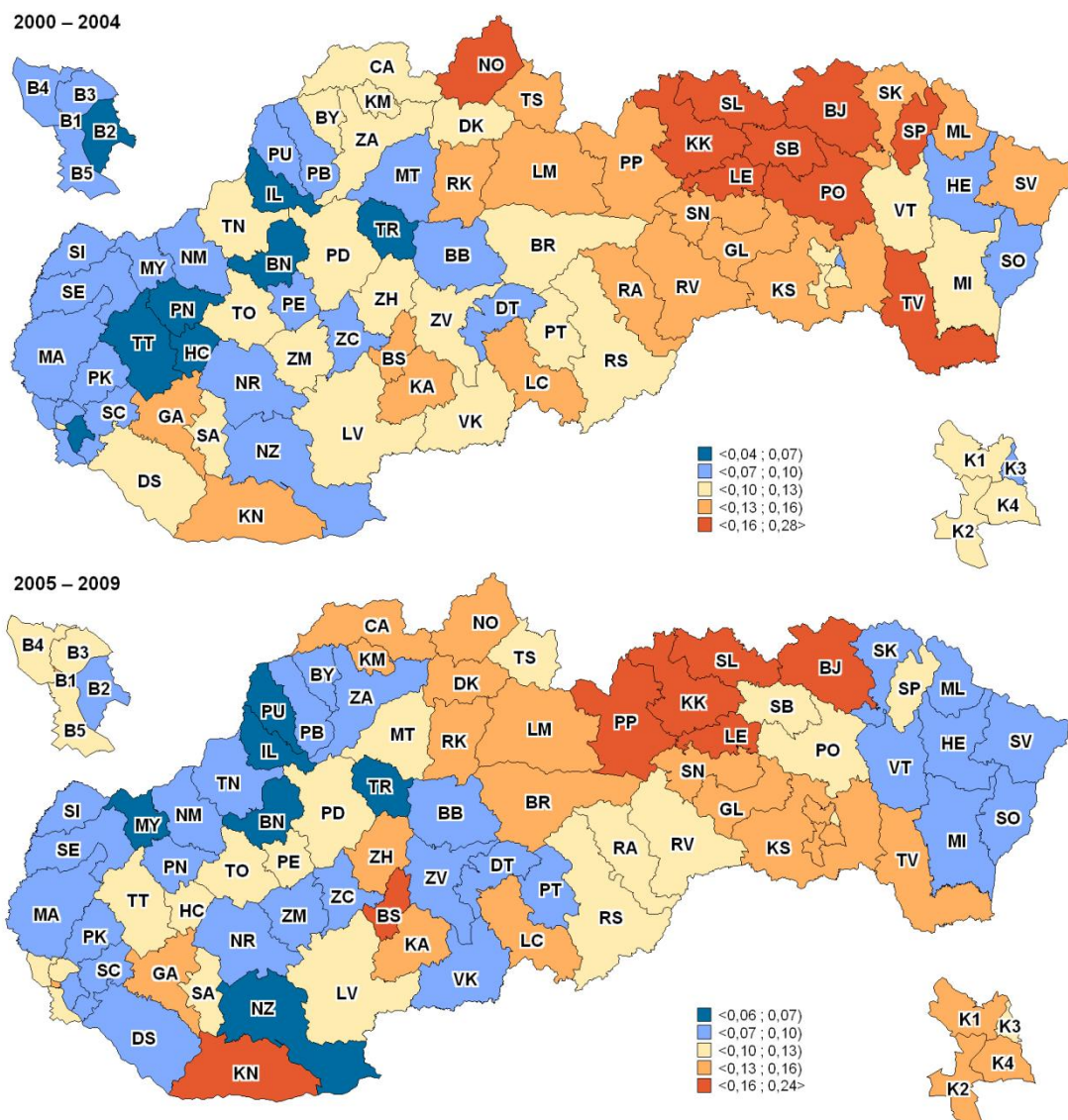
Obr. 6.1: Úhrnná miera umelej potratovosti (priemerný počet UPT na ženu v reprodukčnom veku) / Total induced abortion rate (per woman)

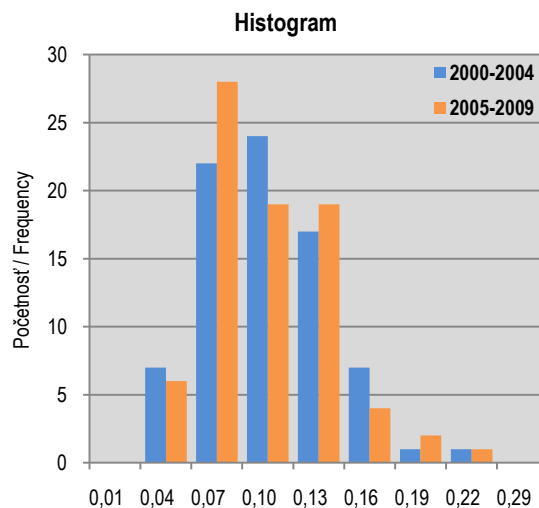
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	29,36	27,83	Variation coefficient
Stredná hodnota	0,40	0,32	Mean
Medián	0,41	0,31	Median
Smerodajná odchýlka	0,12	0,09	Standard deviation
Špicatosť	-0,18	-0,07	Kurtosis
Šikmosť	-0,29	0,07	Skewness
Minimum	0,13	0,11	Minimum
Maximum	0,65	0,53	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	0,34	0,25	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	0,49	0,38	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	0,12	0,06	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	0,70	0,57	Upper fence

Obr. 6.2: Úhrnná miera samovoľnej potratovosti (priemerný počet samovoľných potratov na ženu v reprodukčnom veku) / Total miscarriage rate (per woman)

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	32,56	30,71	Variation coefficient
Stredná hodnota	0,12	0,11	Mean
Medián	0,12	0,11	Median
Smerodajná odchýlka	0,04	0,03	Standard deviation
Špicatosť	2,65	0,96	Kurtosis
Šikmosť	0,98	0,92	Skewness
Minimum	0,04	0,06	Minimum
Maximum	0,28	0,23	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	0,09	0,09	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	0,14	0,13	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	0,01	0,01	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	0,22	0,21	Upper fence

V niektorých okresoch s veľmi nízkou intenzitou umelej potratovosti je vysoká samovoľná potratovosť

Značne varíruje intenzita samovoľnej potratovosti. V období 2000–2004 sa pohybovala úhrnná samovoľná potratovosť v okresoch Slovenska medzi 0,04 a 0,28 spontánneho potratu na ženu (obr. 6.2), pričom priemer SR v tomto období predstavoval 0,12 samovoľného potratu na ženu v reprodukčnom veku. V nasledujúcom období zostal priemer SR zachovaný a rozpätie hodnôt sa mierne zmenilo na 0,06 až 0,23 samovoľného potratu na ženu. K nárastu samovoľnej potratovosti došlo v 35 okresoch, v 41 okresoch sa znížila. Pod mierny nárast samovoľnej potratovosti v niektorých okresoch sa mohla podpísať rastúca miera ukončených tehotenstiev¹⁴. Najnižšie hodnoty samovoľnej potratovosti nájdeme v okresoch Považia, naopak najvyššie v okresoch Levoča, Stará Ľubovňa a Kežmarok (prvé dva okresy vykazujú odľahlé hodnoty intenzity samovoľnej potratovosti).

O tom, že existuje vzťah medzi vykazovaním spontánnych potratov a interrupcií svedčia aj inverzné regióny, ktoré sa vyprofilovali pri porovnaní intenzity umelej a samovoľnej potratovosti (porovnaj obr. 6.1 a 6.2). V okresoch Námestovo, Dolný Kubín, Tvrdošín, Čadca, Ružomberok, Poprad, Kežmarok, Stará Ľubovňa, Levoča, Bardejov, a v období 2000–2004 aj v okresoch Prešov, Sabinov, Stropkov, Svidník a Medzilaborce vidíme veľmi nízku alebo výrazne podpriemernú intenzitu úhrnnej umelej potratovosti. Zároveň v týchto okresoch nájdeme vysokú intenzitu samovoľnej potratovosti, ktorá je v niektorých prípadoch až dvojnásobne vyššia než priemer SR v danom období (nehovoriac o ešte výraznejšom rozdiely v porovnaní s okresmi s nízkou intenzitou samovoľnej potratovosti). Podobná je situácia aj v troch okresoch stredného Slovenska – Banská Štiavnica, Krupina a Žiar nad Hronom. Je otázne, či vysoká samovoľná potratovosť môže byť vysvetlená výrazne horším reprodukčným zdravím žien žijúcich v týchto okresoch. V týchto regiónoch totižto nájdeme aj vyššiu mieru ukončených tehotenstiev, ktorá môže prispievať k vyššej samovoľnej potratovosti. Zároveň však vidíme, že v iných okresoch (napr. Revúca, Rimavská Sobota, Rožňava) je intenzita samovoľnej potratovosti nižšia (a intenzita umelej potratovosti vyššia), hoci úhrnná miera ukončených tehotenstiev tu dosahuje podobné hodnoty ako v okresoch severného Spiša. Znamená to, že výslednú intenzitu samovoľnej potratovosti podľa všetkého ovplyvňuje aj odlišný prístup lekárov, resp. zdravotníckych zariadení k vykazovaniu umelých a samovoľných potratov. Motiváciou k takémuto vykazovaniu potratov môže byť snaha oslobodiť ženu od poplatku za UPT.

Spomínané anomálie spôsobujú, že vzťah medzi trendom vo vývoji úhrnnej miery ukončených tehotenstiev a intenzitou samovoľnej potratovosti nie je jednoznačný a je ťažko interpretovateľný. Teoreticky by mali tieto dva javy súvisieť a nárast intenzity samovoľnej potratovosti by mal byť čiastočne vysvetlený nárastom počtu tehotenstiev. Takáto je situácia v bratislavských okresoch a v okresoch zázemí Bratislavy, v ktorých došlo k najvýraznejšiemu nárastu úhrnnej miery ukončených tehotenstiev, a zároveň mierne stúpila intenzita samovoľnej potratovosti a klesla umelá potratovosť. Opačná je však situácia v košických okresoch. V nich miera ukončených tehotenstiev klesla, zároveň sa však zvýšila intenzita samovoľnej potratovosti a znížila sa umelá potratovosť. Medzi dvoma sledovanými obdobiami sa výrazne znížila samovoľná potratovosť v okresoch Stropkov, Svidník a Medzilaborce, v ktorých v prvom období dosahovala vysoké hodnoty. V týchto okresoch klesla úhrnná miera ukončených tehotenstiev, je však otázne, či tento trend môže plne vysvetliť pokles samovoľnej potratovosti na veľmi nízku úroveň, pravdepodobná je skôr zmena vo vykazovaní potratov zdravotníckymi zariadeniami.

Pokiaľ je prejavom zodpovedného reprodukčného a sexuálneho správania nízka umelá aj samovoľná potratovosť, môžeme takto označiť väčšinu okresov západného Slovenska (Považie, Horná Nitra, Trnava a Bratislava s okolitými okresmi), ktoré tvoria celistvý región s nízkou intenzitou oboch potratovostí. V období rokov 2005–2009 sa takýto región vyprofiloval aj v okresoch v centrálnej časti Slovenska (Turčianske Teplice, Banská Bystrica, Zvolen, Detva) a na krajnom východe Slovenska (Svidník, Stropkov, Medzilaborce, Snina, Sobrance, Humenné). Naopak za problematické môžeme považovať už spomínané okresy na Spiši, juhu stredného a východného Slovenska, ale aj okresy Galanta, Dunajská Streda a Komárno, v ktorých je vysoká umelá a často aj samovoľná potratovosť. Ide pritom o „problémové“ okresy, v ktorých nájdeme aj iné negatívne črty demografického správania – vysokú rozvodovosť a/alebo úmrtnosť (pozri kapitoly 4 a 7 v tejto publikácii).

Pôrodom končí v jednotlivých okresoch 66 až 87 % ukončených tehotenstiev, podiel interrupcií na ukončených tehotenstvách sa znížil v 71 okresoch

Na potratovosť je potrebné tiež nazerať v kontexte štruktúry ukončených tehotenstiev. Percentuálny podiel spontánnych, resp. umelých potratov z celkového počtu ukončených tehotenstiev nám umožní dať proces potratovosti do súvisu s pôrodnosťou. Keďže predovšetkým v druhej časti skúmaného obdobia sú trendy vo vývoji (umelej) potratovosti a pôrodnosti protichodné (miery plodnosti žien sa zvyšujú v dôsledku rekuperácie, kým umelá potratovosť

¹⁴ Ukončené tehotenstvá sú súčtom počtu pôrodov a všetkých potratov. Úhrnná miera ukončených tehotenstiev vyjadruje priemerný počet tehotenstiev pripadajúcich na jednu ženu v reprodukčnom veku v danom kalendárnom období.

sa naďalej znižuje), pokladáme štruktúru ukončených tehotenstiev za vhodnejší ukazovateľ než index (umelej) potratovosti¹⁵.

Podiel UPT na celkovom počte ukončených tehotenstiev sa pohyboval v období 2000–2004 medzi 5,53 % v okrese Sabinov (odľahlá hodnota) a 36,12 % v okrese Bratislava V (obr. 6.3). V nasledujúcom období sa dolná hranica variačného rozpätia znížila na 5,0 % v okrese Stará Ľubovňa, ktorý spolu s okresmi Sabinov a Námestovo vykazuje odľahlé hodnoty ukazovateľa. Naopak, najvyšší podiel UPT na ukončených tehotenstvách sa znížil na 27,2 % (okres Dunajská Streda), hranicu 25 % prekročil ešte okres Rožňava.

Pri porovnaní mapy úhrnnej umelej potratovosti a podielu tehotenstiev ukončených UPT vidíme, že regiónom s nízkou mierou umelej potratovosti zodpovedá aj nízky podiel UPT na ukončených tehotenstvách a vice versa (porovnaj obr. 6.1 a 6.3). Avšak tento vzťah nie je lineárny za každých okolností. Platí napr. pre okresy Oravy a na severe východného Slovenska, v ktorých nájdeme najnižšie hodnoty oboch ukazovateľov, t.j. tehotenstvo tu najčastejšie končí pôrodom dieťaťa. Keďže do obrazu vstupuje aj počet pôrodov, vidíme, že hoci bola intenzita umelej potratovosti napr. v okresoch Rimavská Sobota a Revúca vyššia než v okrese Banská Bystrica, pri pohľade na podiel tehotenstiev, ktoré boli ukončené UPT, je situácia opačná (obdobie 2000–2004). Znamená to, že priemerný počet UPT pripadajúci na jednu ženu bol vyšší v okresoch Rimavská Sobota a Revúca, ale v dôsledku vysokého počtu ukončených tehotenstiev tvorili UPT menší podiel na ich celkovom počte, než v okrese Banská Bystrica, v ktorom bola nízka úhrnná plodnosť žien. Hoci v okrese Banská Bystrica pripadalo na jednu ženu menej UPT než v spomínaných okresoch, interrupcie sa tu podieľali významnejším dielom na ukončených tehotenstvách. Vidíme tiež, že v období 2000–2004 mali vysoký podiel UPT na ukončených tehotenstvách aj okresy Bratislava V, Šaľa, Nové Zámky a Košice II a III.

Medzi sledovanými obdobiami klesol podiel interrupcií na ukončených tehotenstvách v 71 okresoch. Najvýraznejšie, o viac než 10 percentuálnych bodov, sa znížil podiel UPT v už spomínanom okrese Banská Bystrica, ďalej v okresoch Banská Štiavnica, Bratislava II až V, Košice II a Senec. Naopak, najvyšší nárast zaznamenali okresy Svidník (+5,4 %) a Stropkov (+3,2 %), ktorých špecifickú pozíciu sme už spomínali v súvislosti s vývojom úhrnnej samovoľnej a úhrnnej umelej potratovosti. V ostatných okresoch bol nárast mierny a nepresiahol 1,2 percentuálneho bodu.

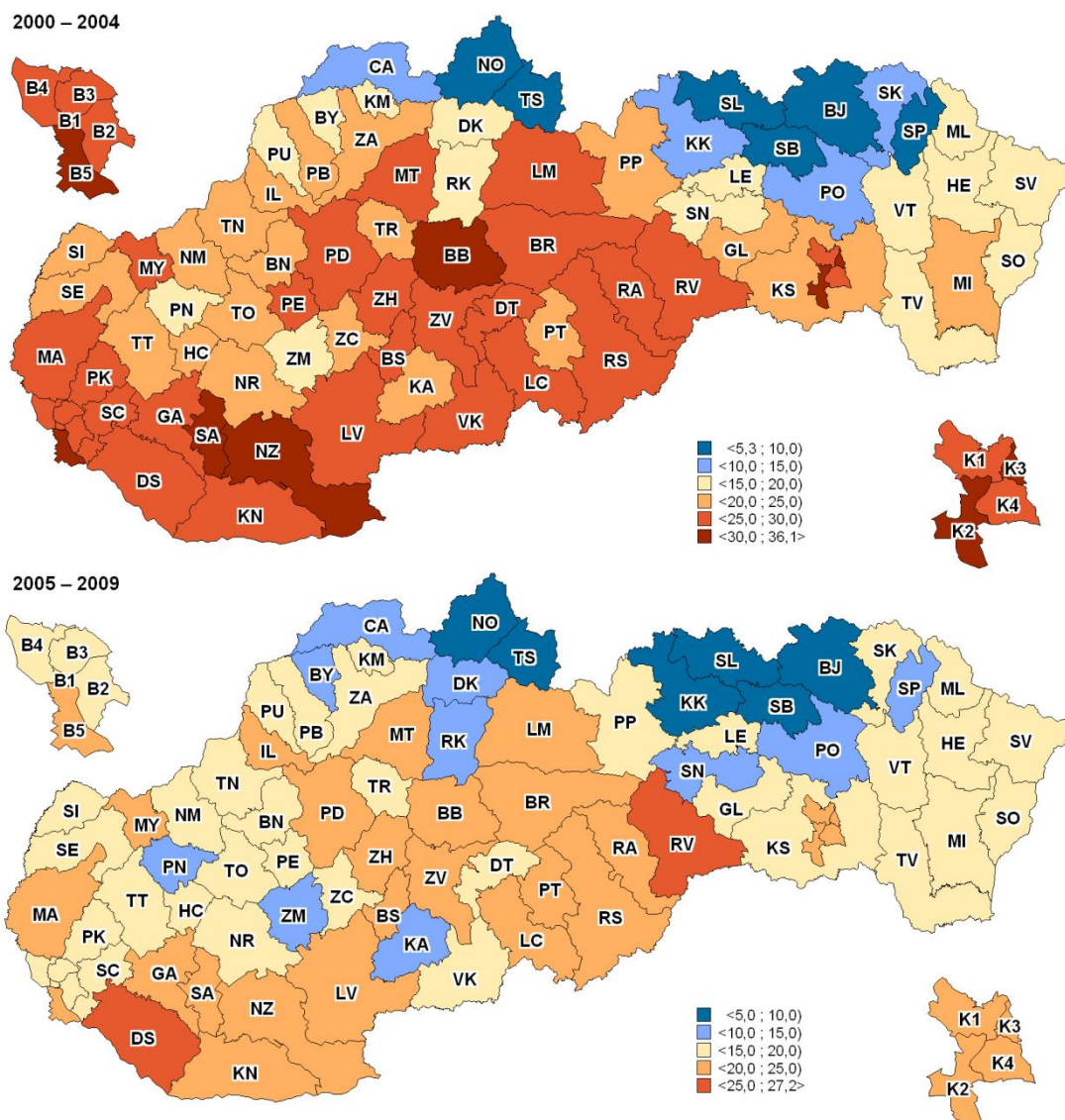
V prípade spontánnych potratov je situácia obdobná a pri pohľade na obrázky 6.2 a 6.4 je evidentné, že regióny s nízkou, resp. vysokou intenzitou samovoľnej potratovosti sa prekrývajú s regiónmi s nízkym resp. vysokým zastúpením spontánnych potratov na ukončených tehotenstvách. Zastúpenie samovoľných potratov na ukončených tehotenstvách sa v období 2000–2004 pohybovalo medzi 2,94 % v okrese Bratislava II a 11,76 % v okrese Levoča (priemer SR pre toto obdobie bol 6,5 %) a v období 2005–2009 medzi 4,04 % v okrese Vranov nad Topľou a 10,74 % v okrese Stará Ľubovňa (priemer SR zostal zachovaný). Okresy s extrémnymi hodnotami vykazujú zároveň odľahlé hodnoty. Pod zvýšenie dolnej hranice sa pravdepodobne podpísal už spomínaný nárast intenzity ukončených tehotenstiev. Podiel spontánnych potratov na ukončených tehotenstvách bol najnižší v okresoch na krajnom západe Slovenska, v období rokov 2005–2009 aj v skupine okresov na krajnom východe krajiny. Regióny s podielom spontánnych potratov nad 7 % úhrnu ukončených tehotenstiev v podstate kopírujú regióny vysokej úhrnnej miery samovoľnej potratovosti. V dvoch analyzovaných obdobiach 14, resp. 13 okresov zaznamenalo podiel spontánnych potratov nad 8 % ukončených tehotenstiev.

Poslednú zložku úhrnu ukončených tehotenstiev predstavujú pôrody¹⁶. Túto zložku neprezentujeme graficky, v nasledujúcom texte sumarizujeme len základné poznatky plynúce z analýzy. Hodnoty proporcie pôrodov na ukončených tehotenstvách v jednotlivých okresoch sú uvedené v tabuľkovej prílohe. Vplyvom znižovania umelej potratovosti sa zvýšil podiel tehotenstiev ukončených pôrodom medzi dvoma sledovanými obdobiami vo všetkých okresoch SR, s výnimkou okresov Námestovo (-0,5 %), Tvrdošín (-1,4 %) a Stropkov (-2,4 %). Variačné rozpätie sa pohybovalo v období 2000–2004 medzi 58,9 % v okrese Bratislava V a 86,8 % v okrese Námestovo, v období 2005–2009 medzi 66,6 % v okrese Košice I a 87,9 % v okrese Sabinov. Pozitívne môžeme hodnotiť fakt, že zastúpenie tehotenstiev ukončených pôrodom sa zvýšilo najmä v tých okresoch, v ktorých podiel pôrodov na ukončených tehotenstvách bol nízky v predchádzajúcom období. Prejavil sa tak pokles vysokej umelej a do istej miery aj samovoľnej potratovosti, a tiež prispel už spomínaný efekt rekuperácie mier plodnosti. Kým v období 2000–2004 až 23 okresov vykazovalo podiel pôrodov na ukončených tehotenstvách do 66 %, v nasledujúcom období už nenájdeme žiadny takýto okres. Do 70 % pôrodov z úhrnu ukončených tehotenstiev vykazovalo 37 okresov v prvom období, v nasledujúcom období to bolo už len 7 okresov (Košice I, Komárno, Dunajská Streda, Liptovský Mikuláš, Galanta, Banská Štiavnica a Rožňava). Výraznejšie sa však nemení horná hranica, ani počet okresov, v ktorých je 80 a viac % tehotenstiev ukončených pôrodom. V oboch sledovaných obdobiach to bolo zhodne 10 takmer totožných okresov lokalizovaných predovšetkým na severe krajiny (Námestovo, Tvrdošín, Sabinov, Stará Ľubovňa, Kežmarok, Prešov, Bardejov, Piešťany, Čadca a Stropkov, resp. Bytča).

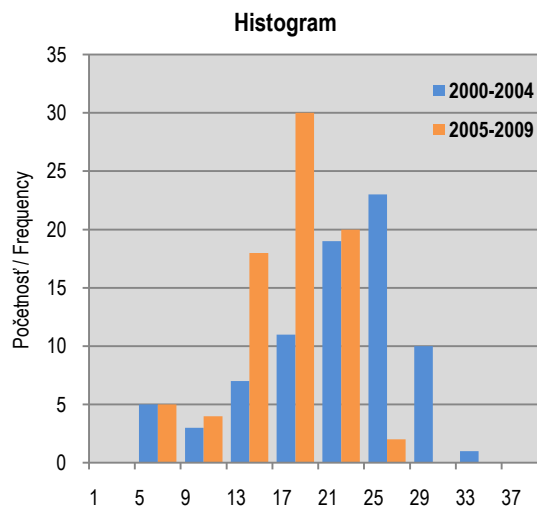
¹⁵ Index umelej potratovosti vzťahuje počet umelých potratov k celkovému počtu (živo)narodených detí, t.j. znižoval by sa, aj keby počet potratov zostával konštantný a zvyšoval by sa počet narodených detí. Analogicky je možné konštruovať aj index samovoľnej a celkovej potratovosti.

¹⁶ Abstrahujeme od vitality narodeného dieťaťa, t.j. pôrody zahŕňajú tak živo- ako aj mŕtvonarodených.

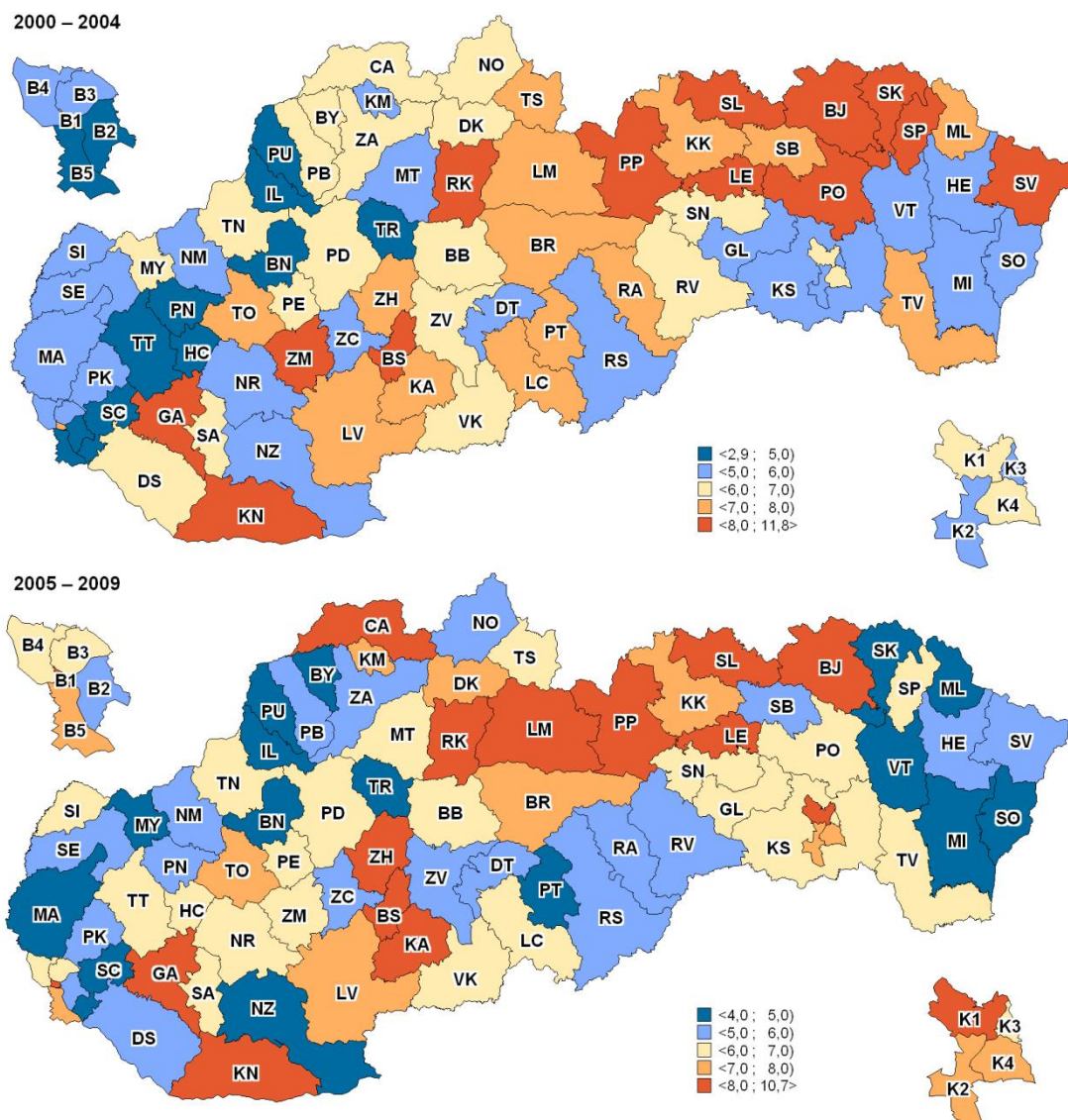
Obr. 6.3: Podiel UPT na úhrne ukončených tehotenstiev (%) / *Proportion of induced abortions on brought-to-term pregnancies (%)*

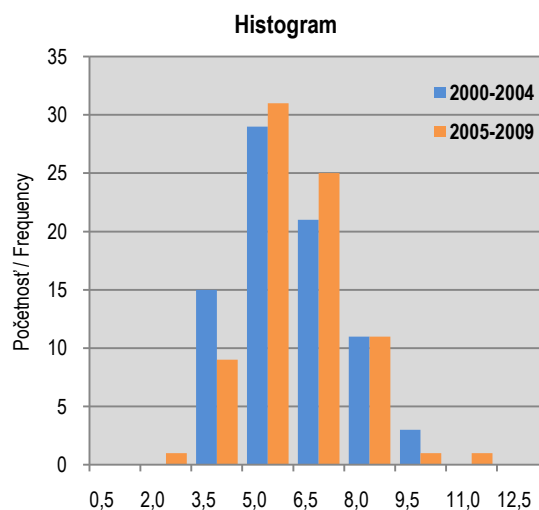
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	29,63	24,98	Variation coefficient
Stredná hodnota	22,50	18,01	Mean
Medián	23,66	18,29	Median
Smerodajná odchýlka	6,67	4,50	Standard deviation
Špicatosť	0,08	0,61	Kurtosis
Šikmosť	-0,76	-0,75	Skewness
Minimum	5,33	5,00	Minimum
Maximum	36,11	27,22	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	18,75	15,98	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	27,42	21,38	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	5,73	7,88	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	40,44	29,47	Upper fence

Obr. 6.4: Podiel spontánných potratov na úhrne ukončených tehotenstiev (%) / Proportion of miscarriages on brought-to-term pregnancies (%)

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	23,44	23,34	Variation coefficient
Stredná hodnota	6,51	6,43	Mean
Medián	6,43	6,25	Median
Smerodajná odchýlka	1,53	1,50	Standard deviation
Špicatosť	0,86	-0,06	Kurtosis
Šikmosť	0,47	0,60	Skewness
Minimum	2,95	4,04	Minimum
Maximum	11,75	10,73	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	5,55	5,37	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	7,33	7,22	Upper quartile
Dolná príahľá hodnota	2,87	2,60	Lower fence
Horná príahľá hodnota	10,00	9,99	Upper fence

V štruktúre UPT z hľadiska rodinného stavu naďalej dominujú vo väčšine okresov vydaté ženy, hoci sa zastúpenie slobodných žien medzi žiadateľkami zvyšuje. V sledovaných obdobiach 2000–2004 a 2005–2009 sa na úrovni SR ako celku znížil podiel vydatých žien na vykonaných UPT z 58,8 % na 51,8 %, zastúpenie slobodných žien vzrástlo z 32,8 na 38,7 % a podiel rozvedených a ovdovených žien stúpol z 8,4 na 9,5 % (celoslovenský priemer za dané obdobie). Platí, že v okresoch s najnižším podielom slobodných žien dominujú vydaté ženy, ktorým bolo vykonané UPT a vice versa. Hodnoty v jednotlivých okresoch však značne varírujú. V období 2005–2009 sa pohyboval podiel vydatých žiadateľiek o UPT medzi 36,8 % (Bratislava V) a 73,7 % (Svidník) a proporcia slobodných spadala do rozmedzia hodnôt 21,8 % (Svidník) a 54,1 % (Bratislava V). Tieto dva okresy predstavujú dva extrémny, väčšinou je pomer vydatých a slobodných žiadateľiek vyrovnanější.

V období 2005–2009 dominovali vydaté ženy medzi žiadateľkami o UPT v 52 okresoch, v ktorých sa podieľali na UPT nadpolovičnou väčšinou. Vyšší podiel slobodných než vydatých žiadateľiek o UPT vykazovalo len 8 okresov: Bratislava I, IV a V, Košice III, Banská Štiavnica, Detva, Rožňava a Veľký Krtíš. Zároveň v týchto okresoch pripadal vyšší podiel UPT na slobodné bezdetné ženy, než na vydaté ženy s dvoma a viac deťmi. Zvýšené zastúpenie slobodných (40 a viac %) nájdeme v okresoch Bratislavy a v okolí hlavného mesta, v košických okresoch, v okresoch na juhu stredného Slovenska, v okresoch Detva, Martin, Prievidza, Žiar nad Hronom, Žarnovica, Dunajská Streda a v okresoch nitrianskeho kraja s výnimkou okresu Topoľčany. V týchto okresoch bol podiel vydatých žien na interrupciách pod 50 %.

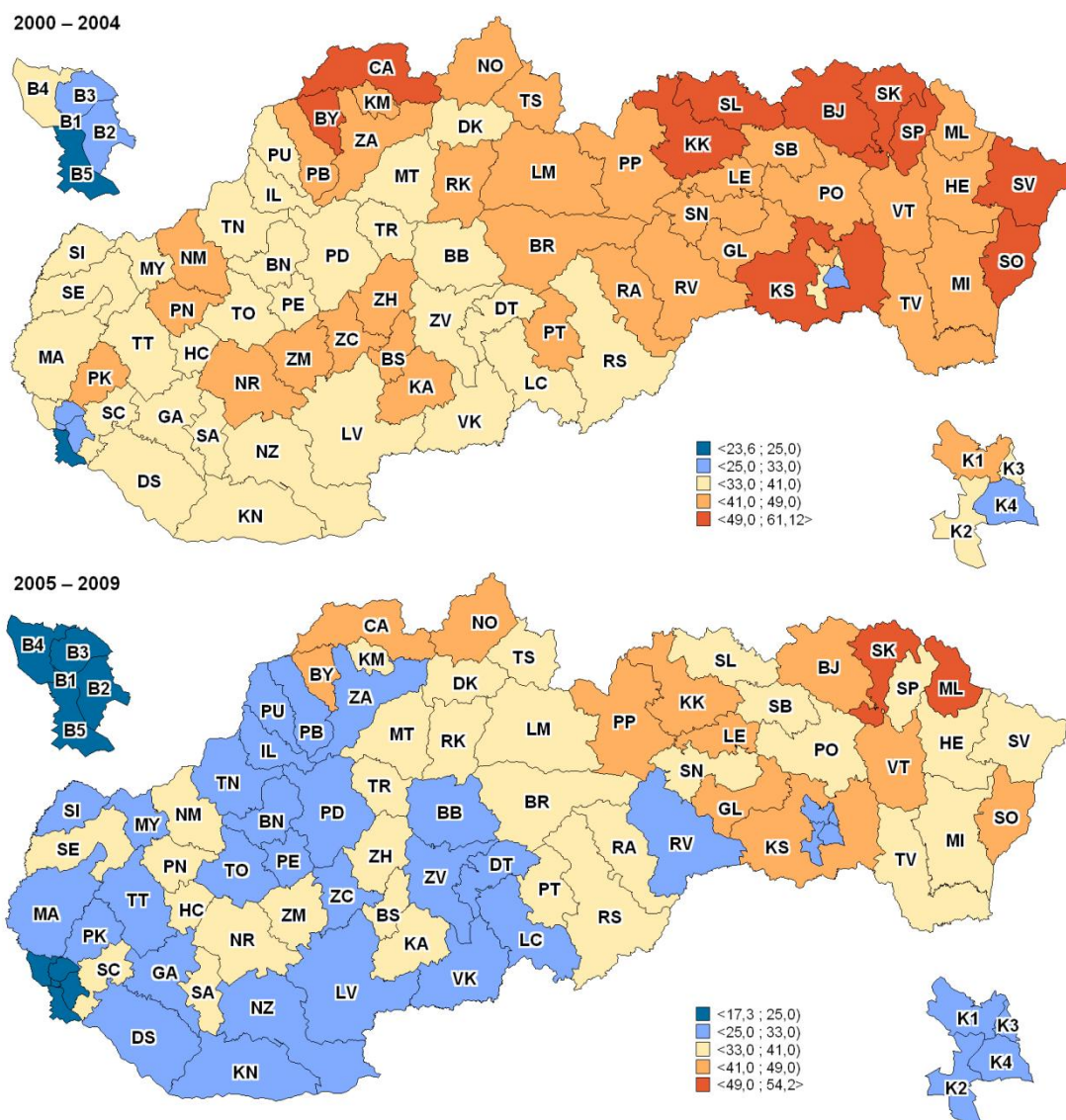
Medzi slobodnými žiadateľkami dominovali v období 2005–2009 bezdetné ženy, a to v 73 okresoch. Opačná situácia bola v okresoch Komárno, Rožňava, Levoča, Sobrance a Trebišov. V rámci vydatých žien sú aj naďalej najčastejšími žiadateľkami o UPT vydaté ženy s dvoma a viac deťmi, výnimkou sú len okresy Bratislava V a Bánovce nad Bebravou, v ktorých častejšie podstúpili UPT v období 2005–2009 vydaté ženy s jedným dieťaťom alebo vydaté bezdetné, než vydaté ženy s dvoma a viac deťmi. Vydaté ženy s aspoň dvoma deťmi dominujú aj v celkovej štruktúre UPT s prihliadnutím na kombináciu rodinného stavu a počtu živonarodených detí pred UPT. Boli najčastejšími žiadateľkami o UPT v 73 okresoch SR. V okresoch Bratislava I, IV a V, Detva a Košice III podstupovali UPT najčastejšie slobodné bezdetné ženy a v okrese Bánovce nad Bebravou bol pomer medzi slobodnými bezdetnými, vydatými ženami s dvoma a viac deťmi a vydatými ženami s menej ako dvoma deťmi vyrovnaný (zhodne približne 25 %, o poslednú štvrtinu sa podelili slobodné ženy s deťmi a rozvedené alebo ovdovené žiadateľky).

Zastúpenie vydatých žien s dvoma a viac deťmi na UPT sa postupne znižuje, ako vidno z obrázka 6.5. V období 2000–2004 sa ich podiel pohyboval medzi 23,6 % (Bratislava V) a 61,1 % (Svidník), v nasledujúcom období medzi 17,3 % (Bratislava V) a 54,2 % (Medzilaborce). Evidentný je juhozápadno-severovýchodný gradient. V okresoch na severe a východe Slovenska tvoria vydaté ženy s dvoma a viac deťmi viac než 49 % (2000–2004), resp. nad 40 % žiadateľiek (obdobie 2005–2009). Najnižší podiel nájdeme v bratislavských okresoch, v ktorých dominujú slobodné ženy. Špecifická je najmä situácia okresu Bratislava V, v ktorom pripadá 34 % UPT na slobodné bezdetné ženy, zhodne 19 % na slobodné ženy s deťmi a na vydaté ženy s menej než dvoma deťmi (vrátane bezdetných), 17 % na vydaté ženy s dvoma a viac deťmi a zvyšných 10 % na rozvedené a ovdovené ženy.

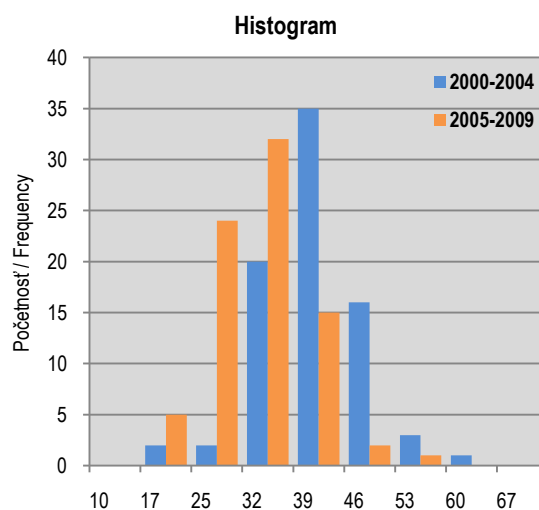
Pre správnu interpretáciu vyššie uvedených charakteristík je potrebné upozorniť na fakt, že štruktúra žien podstupujúcich UPT z hľadiska ich rodinného stavu a počtu narodených detí je ovplyvnená vývojom tak sobášnosti, ako aj plodnosti. Klesajúca sobášnosť slobodných sa podpísala pod zvýšenie podielu slobodných žien v populácii a pokles plodnosti sa premietol do zmien v štruktúre žien podľa počtu narodených detí, a to tak, že klesá proporcia žien s dvoma a viac deťmi v celej populácii a stúpa podiel jednodetných a slobodných žien. Tieto zmeny sa odrážajú aj v štruktúre žien podstupujúcich UPT. Preto nie je možné podiely jednotlivých podskupín žiadateľiek stotožniť s intenzitou umelej potratovosti. To, že dominujú vydaté ženy s dvoma deťmi, môže byť len odrazom skutočnosti, že v populácii žien v reprodukčnom veku tvoria vydaté ženy s dvoma deťmi väčšinu, a nie to, že majú najvyššiu umelú potratovosť. Preto nie je prekvapením, že stúpa podiel UPT pripadajúci na slobodné ženy s deťmi (vplyv rastúcej nemanželskej plodnosti), ako aj podiel vydatých žien s jedným dieťaťom (vplyv celkovo nízkej plodnosti, ako aj odkladania manželstva a rodičovstva). Neznamená to, že slobodné ženy s deťmi podstupujú viac interrupcií, ale že ich je viac v populácii žien v reprodukčnom veku. Pre porovnanie intenzity umelej potratovosti je potrebné konštruovať miery umelej potratovosti pre jednotlivé podskupiny, k čomu však nemáme k dispozícii potrebné údaje (údaje o rozložení žien podľa parity a rodinného stavu nie sú dostupné ani na celoslovenskej úrovni).

Zdá sa, že sa v rámci Slovenska začínajú odčleňovať dva rôzne typy správania vzhľadom na využívanie UPT. Prvý typ, ktorý môžeme označiť sa tradičný, je typický tým, že UPT podstupujú najmä vydaté ženy s viacerými deťmi, ktoré podľa všetkého považujú veľkosť svojej rodiny za kompletnú a UPT je formou konečnej antikoncepcie. Tento stav môže byť udržiavaný aj tým, že ženy nad 40 rokov nemusia za zákrok platiť, a preto môže byť pre niektoré z nich UPT lacnejším riešením, než používanie niektorej z antikoncepčných metód. Tento prístup k plánovaniu rodičovstva prevládá v Čechách aj na Slovensku po prijatí liberálneho potratového zákona v roku 1986 (klesla miera využívania antikoncepcie a dramaticky sa zvyšoval počet interrupcií). Od začiatku 90. rokov klesá umelá potratovosť všetkých žien

Obr. 6.5: Podiel UPT vykonaných vydatým ženám s dvoma a viac deťmi (% z celkového počtu UPT) / Proportion of induced abortions of married women having at least two children on total induced abortions (%)

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	15,54	18,77	Variation coefficient
Stredná hodnota	42,11	34,46	Mean
Medián	41,56	33,86	Median
Smerodajná odchýlka	6,55	6,47	Standard deviation
Špicatosť	1,02	0,66	Kurtosis
Šikmosť	-0,03	0,38	Skewness
Minimum	23,56	17,31	Minimum
Maximum	61,11	54,17	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	37,95	30,46	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	46,18	38,72	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	25,62	18,09	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	58,52	51,09	Upper fence

bez ohľadu na ich rodinný stav, najvýraznejší je však pokles práve u vydatých žien, čím sa zvyšuje percentuálne zastúpenie slobodných žien na UPT. Typ potratovosti, ktorému dominujú slobodné bezdetné ženy, a teda v tomto prípade UPT slúži nie ako konečná antikoncepcia, ale má korigovať neželané tehotenstvá často veľmi mladých dievčat, je typický pre západoeurópske krajiny (Velická 2001). Na Slovensku je tento typ potratovosti dominantný v metropolách a blíži sa mu aj situácia vo väčšine okresov západného Slovenska, na Považí a v niektorých okresoch stredného Slovenska. Presadzuje sa predovšetkým v tých okresoch, v ktorých je umelá potratovosť nízka, hoci existujú výnimky (napr. okresy Komárno, Dunajská Streda a pod.). Naopak, tradičnú štruktúru potratovosti si udržujú okresy Kysúc, Oravy a východného Slovenska, v ktorých je intenzita umelej potratovosti nie je vysoká, čo môžeme interpretovať tak, že vydaté ženy s deťmi sa vo väčšej miere spoliehajú na UPT ako spôsob riešenia neželanej tehotnosti. Tento stav svedčí o nedostatočnom využívaní efektívnych antikoncepčných metód, ktoré je korigované prípadným umelým prerušením tehotenstva. Navyše, v týchto okresoch vidíme tiež zvýšenú až nezvykle vysokú mieru samovoľnej potratovosti.

SUMMARY - ABORTION

Induced abortion (IA) upon request of woman is legal by 12th week of the pregnancy and the maximum cost is set up to 249 euro (in case of health reasons IA is free of charge). In case of serious health risk IA is acceptable by 24th week of pregnancy. In 2009 a new law introduced a compulsory information about possible physical and psychological risk of induced abortion as well as the necessity to provide information on alternative solutions of the pregnancy. IA can be performed earliest after 48 hours from the moment information had been provided to the woman requesting IA.

Both, total induced abortion rate and proportion of IA on brought-to-term pregnancies have decreased in 75 out of 79 districts of Slovakia in 2000–2009. Regional differences persist and the spatial differences have not diminished during the steady decline of IA rates. Districts in Northern Slovakia display lowest induced abortion rates of about 11–13 IA per woman of reproductive age. However, highest total spontaneous abortion rate and extra ordinarily high proportion of pregnancies terminated in miscarriage (8–12 %) can be found in these districts, which are typical of high religiousness (Catholicism) of population. It is possible that some IA are being classified as spontaneous abortions (miscarriages) by the clinics in these regions. Therefore, we can see inverse regions when comparing maps displaying induced and spontaneous abortion characteristics.

In contrast, IA is most frequent in the districts located in South-central Slovakia and reaches 0.45–0.55 IA per woman. In these districts IA comprise about 20–25 % of all brought-to-term pregnancies. High total IA rate and proportion on brought-to-term pregnancies display also districts in South-western Slovakia. A decline occurred in these districts when periods 2000–2004 and 2005–2009 are compared.

Fluctuating miscarriage rate is difficult to interpret. Although total brought-to term pregnancy rate increased in 2008 and 2009 as a result of fertility recuperation, in 2008 the number and total spontaneous abortion rate increased and then decreased sharply in 2009. Very likely the number of reported miscarriages depends a lot on categorisation practices in particular hospitals. We find elevated miscarriage rates in regions with highest proportion of non-integrated Roma population, which is not surprising due to poor reproductive health of these women. At the same time, miscarriage is more frequent in the regions with high religiousness, such as Northern Slovakia.

Married women having at least two children are still the most frequent induced abortion applicants. The only exception is the capital Bratislava, where never-married childless women dominate. A south-west – north-east gradient is apparent when looking at proportion of married women with 2 children undergoing IA. Never-married women contribute more to total number of IA in the southwest and married women with children dominate in northeast.

7. ÚMRTNOST'

Ján Mészáros

Klesajúca tendencia úmrtnosti populácie Slovenska (Vaňo 2009) je syntézou úmrtností vykazovaných v jednotlivých regiónoch. Vzhľadom na priestorovú diverzitu faktorov vplývajúcich na úmrtnosť je zrejmé, že v niektorých oblastiach sa vychýľuje úmrtnosť v pozitívnom smere a niekde v negatívnom. Naším cieľom je poukázať na tieto výkyvy cez rôzne intenzitné ukazovatele úmrtnosti a napomáhať tak k odhaleniu oblastí, kde by bolo potrebné prijať opatrenia na zintenzívnenie poklesu úmrtnosti.

Dĺžka života sa vo väčšine okresov predlžuje

Jedným z dôležitých ukazovateľov je stredná dĺžka života pri narodení. Meria dĺžku života populácie ako dôsledok poklesu, resp. nárastu úmrtnosti. Na regionálnej úrovni poskytuje spoľahlivé informácie vzhľadom na priaznivé štatistické charakteristiky, ako napríklad nízke hodnoty variačných koeficientov, či už pre mužov alebo pre ženy.

Za obdobie 2000–2004 hodnoty strednej dĺžky života pri narodení u mužov za okresy (obr. 7.1) vytvárali interval od 65,20 po 73,31 roka, v období 2005–2009 interval od 67,49 po 75,00 roka, čím aj medián narástol z hodnoty 69,67 na hodnotu 70,67. Tento fakt ukazuje všeobecný nárast dĺžky života mužov z pohľadu regiónov¹⁷. Z pohľadu jednotlivých okresov na základe údajov z obdobia 2000–2004 najkratší život vykazovali muži v okrese Krupina, a to 65,2 roka. Treba však poznamenať, že táto hodnota je taká nízka, že patrí do oblasti štatisticky odľahlých hodnôt (t.j. je menšia ako dolná príľahlá hodnota), čiže štatisticky nespoľahlivých a treba ju brať s určitou rezervou. V období 2005–2009 už tento okres vykazoval strednú dĺžku života pri narodení 68,42 roka, tým sa odpútal od posledného miesta v poradí, ale stále patrí medzi 10 okresov s najkratšou strednou dĺžkou života pri narodení u mužov. Z týchto okresov treba uviesť ešte okresy Čadca (67,49), Trebišov (67,74), Banská Štiavnica (67,97) a Rožňava (67,99), ktoré už dlhodobo vykazujú nízke hodnoty skúmaného ukazovateľa. Všeobecne možno konštatovať, že s malými výnimkami najkratšie žijú muži v južných, juhovýchodných a niektorých severných okresoch.

V období 2000–2004 najvyššie hodnoty strednej dĺžky života pri narodení u mužov vykazovali okresy Bratislava IV (73,31), Bratislava III (73,14), Bratislava I (73,11), Trenčín (72,12) a Bratislava II (71,14). V období 2005–2009 sa poradie veľmi nezmenilo. Najdlhší život preukazovali muži v okresoch Bratislava IV (75,00) a Bratislava I (74,42). Obe hodnoty strednej dĺžky života pri narodení v týchto okresoch sú však také veľké, že presahujú hranicu hornej príľahlej hodnoty, a tým sú štatisticky nespoľahlivé. Medzi okresy najdlhšou strednou dĺžkou života pri narodení môžeme zaradiť aj okresy Bratislava V (73,18), Piešťany (73,30) a aj Trenčín (72,99). Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že najdlhšie žijú muži v okolí Bratislavy, na strednom Považí a s výnimkami na severovýchode Slovenska.

Je dôležité uviesť okresy, kde stredná dĺžka života pri narodení u mužov poklesla. Stalo sa tak v šiestich okresoch, a to v okresoch Bratislava III, Čadca, Humenné, Kežmarok, Levoča a Gelnica. V ostatných okresoch nastal nárast, najväčší už spomínanom okrese Krupina, ďalej v okresoch Trnava a Senec, kde stredná dĺžka života pri narodení narástla o viac ako 2 roky.

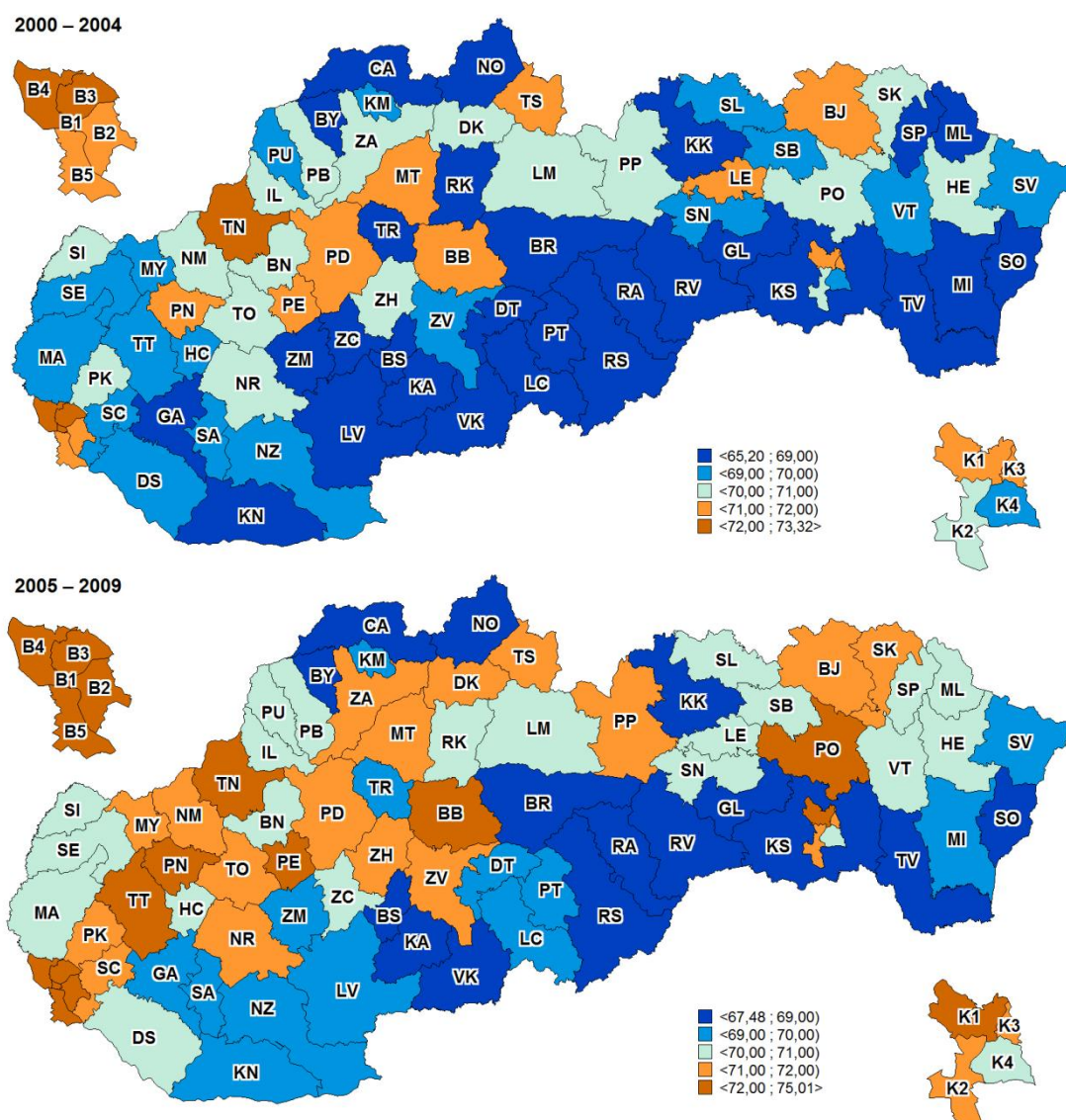
Stredné dĺžky života pri narodení u žien v okresoch (obr. 7.2) v období 2000–2004 vytvárali interval od 75,44 po 79,49, v období 2005–2009 interval od 76,24 po 80,33. Medián narástol z hodnoty 77,84 na hodnotu 78,59, čo dokazuje všeobecný nárast dĺžky života žien z pohľadu regiónov. V období 2000–2004 najdlhšie žili ženy v okresoch Stropkov (79,49), Trenčín (79,41), Bratislava IV (79,25), Nové Mesto nad Váhom (79,21) a Bratislava I (79,16). V období 2005–2009 sa toto poradie veľmi nezmenilo. Avšak treba upozorniť na fakt, že v niektorých okresoch stredná dĺžka života pri narodení žien prvýkrát v histórii prekročila hodnotu 80 rokov. Boli to okresy Trenčín (80,33), Bratislava IV (80,31), Hlohovec (80,27), Bratislava I (80,24) a Trnava (80,10). Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že najdlhšie žijú ženy v okresoch Bratislavy, na strednom Považí, v niektorých okresoch stredného a severovýchodného Slovenska.

Na druhej strane okresy, kde žijú ženy najkratšie, sú Revúca (76,24), Banská Štiavnica (76,56), Gelnica (76,67), Krupina (76,71) a Žarnovica (76,77). Kým prvé štyri spomenuté okresy už dlhodobo patria k okresom s najnižšou strednou dĺžkou života pri narodení u žien, okres Žarnovica sa sem dostal kvôli najväčšiemu poklesu ukazovateľa v celoslovenskom meradle, a to o 1,8 roka. Vo všeobecnosti najkratšie žijú ženy na juhu, juhovýchode Slovenska a v niektorých okresoch severného a západného Slovenska.

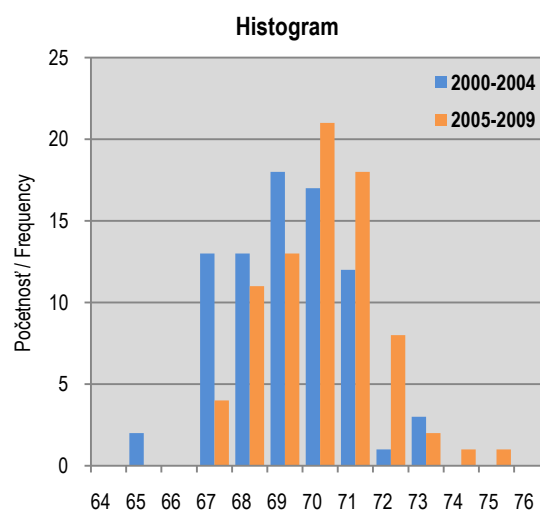
Z hľadiska vývoja tohto ukazovateľa z jedného obdobia na druhé, pokles bol zaznamenaný v siedmich okresoch, a to v okresoch Bánovce nad Bebravou, Žilina, Detva, Poltár, Žarnovica, Medzilaborce a Stropkov. V ostatných okresoch nastal nárast, pričom najväčší bol v okresoch Trnava a Hlohovec, kde nárast strednej dĺžky života pri narodení žien bol viac ako dva roky.

¹⁷ Stredná dĺžka života pri narodení rastie aj na republikovej úrovni. V roku 2009 u mužov dosiahla hodnotu 71,27 a u žien 78,74 roka.

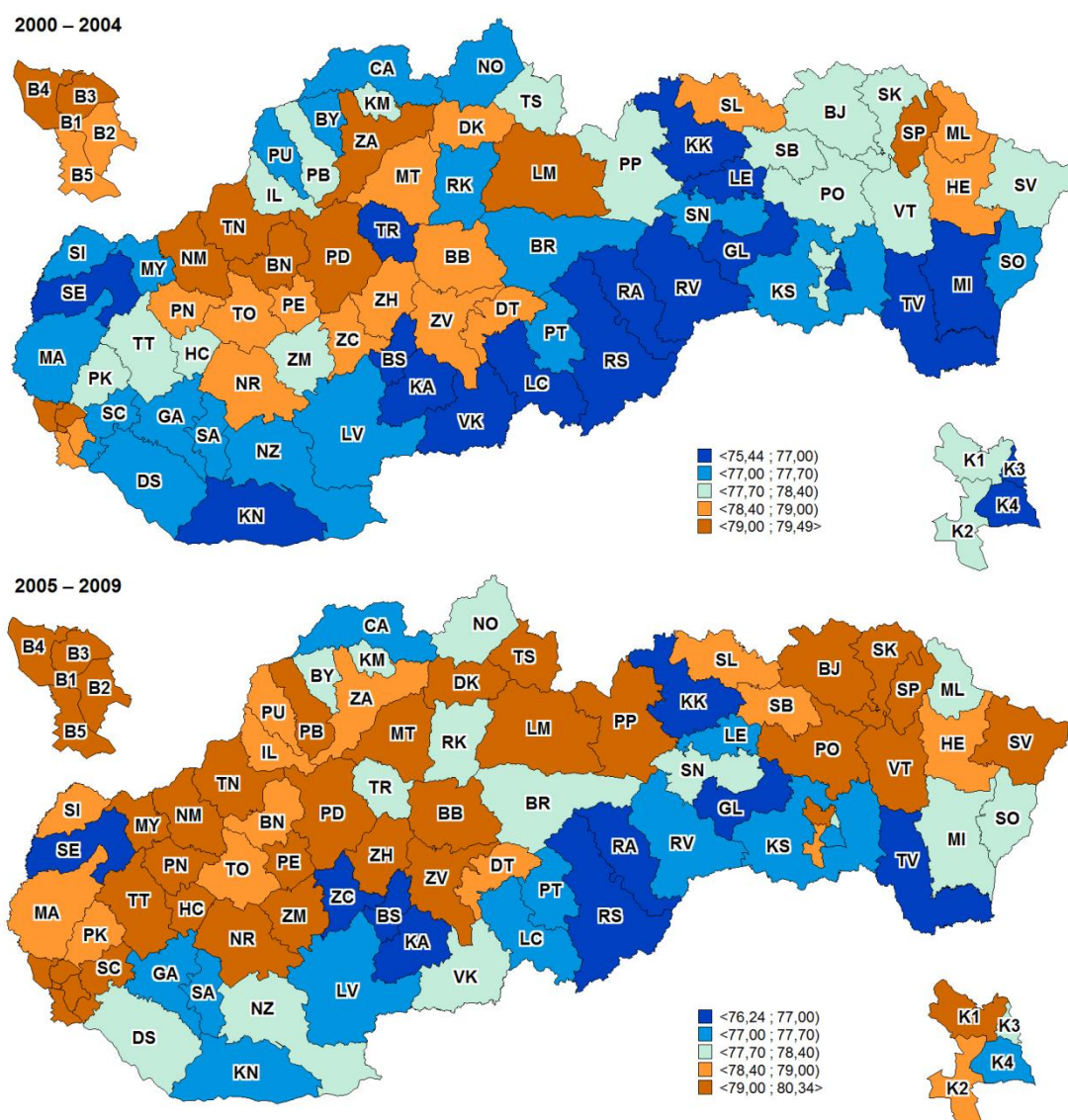
Obr. 7.1: Stredná dĺžka života pri narodení, muži / *Life expectancy at birth, males*

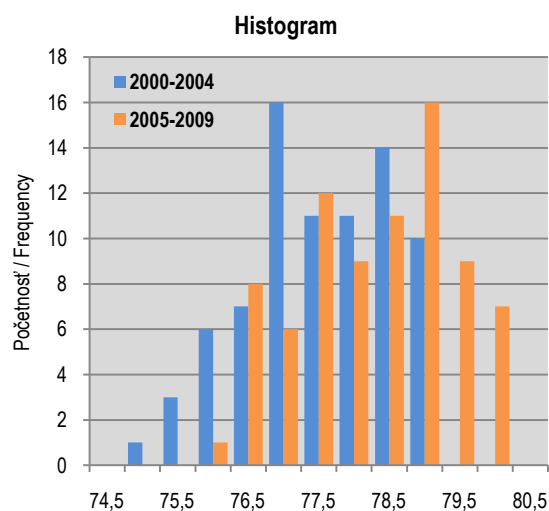
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	2,34	2,22	Variation coefficient
Stredná hodnota	69,62	70,56	Mean
Medián	69,67	70,67	Median
Smerodajná odchýlka	1,63	1,56	Standard deviation
Špicatosť	-0,05	-0,02	Kurtosis
Šikmosť	-0,09	0,23	Skewness
Minimum	65,20	67,49	Minimum
Maximum	73,31	75,00	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	68,46	69,43	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	70,44	71,36	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	65,50	66,54	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	73,39	74,26	Upper fence

Obr. 7.2: Stredná dĺžka života pri narodení, ženy / *Life expectancy at birth, females*

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	1,28	1,35	Variation coefficient
Stredná hodnota	77,77	78,53	Mean
Medián	77,84	78,59	Median
Smerodajná odchýlka	1,00	1,06	Standard deviation
Špicatosť	-0,70	-0,92	Kurtosis
Šikmosť	-0,33	-0,18	Skewness
Minimum	75,44	76,24	Minimum
Maximum	79,49	80,33	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	77,15	77,65	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	78,56	79,29	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	75,03	75,18	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	80,68	81,76	Upper fence

Nesmieme zabudnúť na hodnotenie rozdielu dĺžky života žien a mužov. Môžeme konštatovať, že vo všetkých okresoch Slovenska ženy žijú dlhšie ako muži. Rozdiely medzi strednou dĺžkou života pri narodení sa pohybujú u oboch pohlaví medzi hodnotami 5,3 a 10,1 roka. Najväčší rozdiel je v okresoch Čadca (10,1), Sobrance (9,9), Brezno (9,6), Hlohovec (9,6) a Bytča (9,5), na druhej strane najmenší rozdiel je v okresoch Bratislava IV (5,3), Bratislava I (5,8), Partizánske (6,3), Piešťany (6,3) a Košice III (6,3).

Veľké rozdiely v doječenskej úmrtnosti podľa okresov

Úmrtnosť v prvom roku života v regiónoch Slovenska, meraná mierami doječenskej úmrtnosti (obr. 7.3), čo je počet zomrelých detí do veku jedného roka na 1000 živonarodených detí, vykazuje vysokú menlivosť. Variačný koeficient v období 2000–2004 je 42 %, a v období 2005–2009 až 54 %. Vyplyva to z toho, že v 50 % všetkých okresov zomreli v priemere menej ako 3–4 deti ročne do veku jedného roka a malý nárast alebo pokles tohto počtu do ďalšieho obdobia mohol vyvolať veľkú zmenu ukazovateľa. Z tohto dôvodu závery vyslovené v nasledujúcom texte majú nízku spoľahlivosť a extrémnym výkyvom nemôžeme prikladať veľký význam.

Miery doječenskej úmrtnosti v okresoch Slovenska vytvorili v období 2000–2004 interval od 2,55 ‰ po 19,72 ‰, ktorý sa v období 2005–2009 zmenil na interval od 1,12 ‰ po 15,80 ‰. Vzhľadom na to, že sa aj medián znížil z hodnoty 6,32 ‰ na 4,90 ‰, môžeme konštatovať všeobecné zlepšenie úmrtnosti detí do jedného roka podľa regiónov¹⁸. Vo všeobecnosti najnižšie hodnoty miery doječenskej úmrtnosti vykazovali okresy na západe, na severe a na severovýchode Slovenska. Naopak, najväčšie hodnoty boli na východe. V 28 okresoch nastal nárast ukazovateľa z obdobia 2000–2004 na obdobie 2005–2009.

Z pohľadu jednotlivých okresov v období 2000–2004 bola najnižšia doječenská úmrtnosť v okresoch Komárno (2,55), Banská Štiavnica (2,68), Bratislava III (2,95), Pezinok (3,36) a Nové Zámky (3,49). V období 2005–2009 už to boli okresy Bánovce nad Bebravou (1,12), Bratislava IV (1,99), Piešťany (2,13), Snina (2,21) a Bratislava V (2,36).

Najvyššia doječenská úmrtnosť bola zaznamenaná v období 2000–2004 v okresoch Trebišov (16,72), Košice okolie (14,02), Sobrance (12,39), Gelnica (11,99) a Košice II (11,90). Treba poznamenať, že hodnoty pre okresy Trebišov a Košice okolie patria medzi odľahlé, a tak sú štatisticky nevýznamné. V období 2005–2009 najvyššie hodnoty prakticky vykazovali tie isté okresy, t.j. Gelnica (15,53), Sobrance (15,8), Trebišov (13,20) a Košice II (12,96), len okres Košice okolie (11,30) vystriedal Kežmarok (13,39). Hodnoty ukazovateľa za okresy Gelnica a Sobrance sú väčšie ako horná príľahlá hodnota a tak sú štatisticky neakceptovateľné.

Treba ešte poukázať na fakt, že v období 2005–2009 ešte 10 okresov vykazovalo hodnotu miery doječenskej úmrtnosti vyššiu ako 10 ‰. V období 2000–2004 ich bolo 16, čo naznačuje určité zlepšenie. Ak by sa podarilo do budúcnosti znížiť u všetkých týchto okresov mieru doječenskej úmrtnosti na terajšiu priemernú hodnotu, mali by sme doječenskú úmrtnosť na republikovej úrovni pod 5 ‰.

Úmrtnosť na choroby obehovej sústavy dominuje vo všetkých okresoch

Úmrtnosť v regiónoch podľa príčin smrti nám dáva obraz o priestorovom vplyve jednotlivých príčin smrti na celkovú úmrtnosť. Na jej meranie sme použili štandardizovanú mieru úmrtnosti, (za štandard sme zvolili štruktúru celej populácie Slovenska k 31.12.2009), ktorá vyjadruje počet zomrelých na určitú príčinu smrti na 1000 osôb štandardnej populácie. Súbor štandardizovaných mier úmrtnosti podľa vybraných príčin smrti môžeme brať ako štatisticky spoľahlivé, variačné koeficienty sa pohybujú okolo 10 %, a tak dávajú dobrý základ na analýzu.

Súbor štandardizovaných mier úmrtnosti na choroby obehovej sústavy mužov (obr. 7.4) nám dáva informáciu o prevahe tejto príčiny smrti vo všetkých okresoch. V období 2000–2004 vytvorili interval hodnôt od 6,17 po 11,24 a v období 2005–2009 interval od 5,09 po 10,36. Medián poklesol z hodnoty 8,56 na hodnotu 7,71, čo naznačuje zlepšenie úmrtnosti na túto príčinu smrti. Zlepšenie nastalo vo väčšine okresov, výnimku tvorili len okresy Galanta, Topoľčany, Banská Štiavnica, Kežmarok, Levoča a Gelnica.

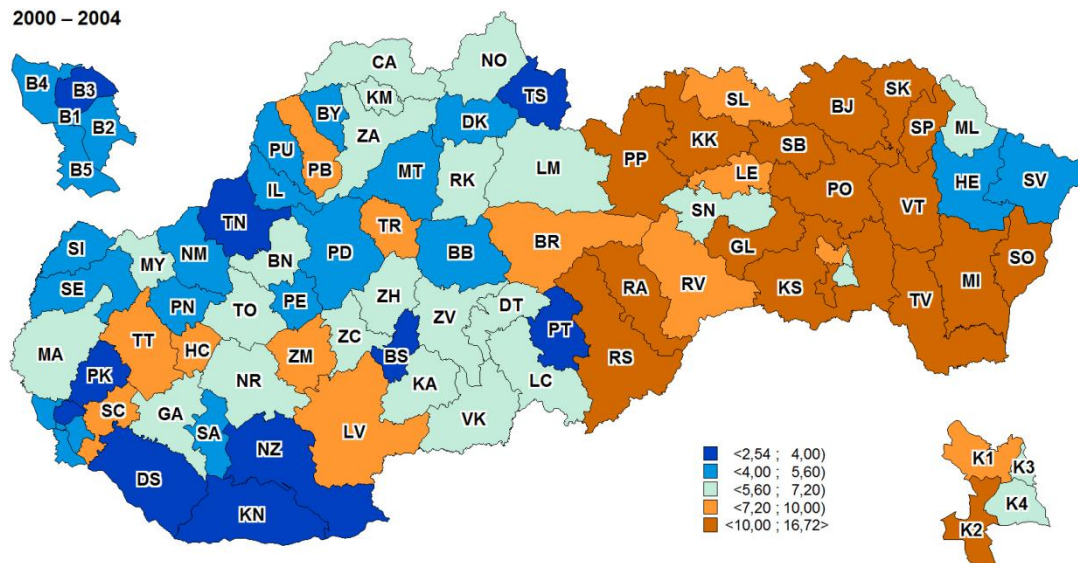
V období 2000–2004 najvyššiu úmrtnosť na choroby obehovej sústavy mužov vykazovali okresy Krupina (11,24), Snina (11,19), Revúca (10,96), Turčianske Teplice (10,72) a Trebišov (10,36). V období 2005–2009 to boli okresy Banská Štiavnica (10,36), Krupina (10,17), Ružomberok (9,58), Revúca (9,48) a Poltár (9,44). Zdanlivo sú to okresy iné, ale so svojou polohou sú blízko k okresom menovaným v predchádzajúcom období, a tak spolu vytvárajú oblasť s najhoršími výsledkami. Všeobecne sa dá konštatovať, že najvyššia úmrtnosť mužov na tieto choroby bola v okresoch južného, juhovýchodného a východného Slovenska.

Najnižšiu úmrtnosť na choroby obehovej sústavy u mužov v období 2000–2004 vykazovali okresy Bratislava I (6,17), Bratislava III (6,33), Bratislava IV (6,53), Levoča (6,72) a Nitra (6,83). V období 2005–2009 to boli okresy Bratislava I (5,09), Bratislava IV (5,74), Bratislava V (5,82), Trnava (5,97) a Košice I (6,11). Samozrejme tu treba

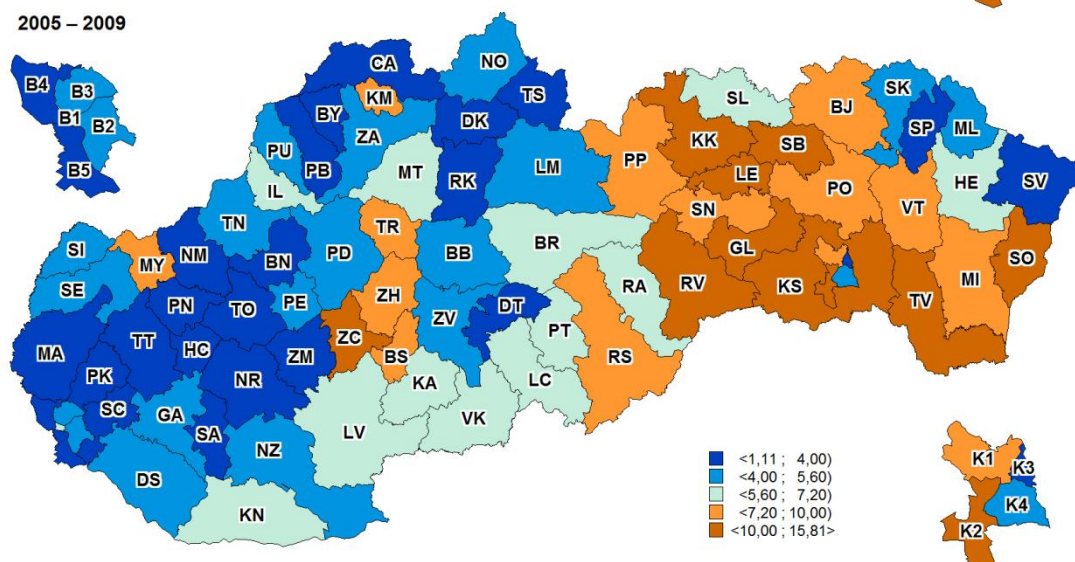
¹⁸ Miera doječenskej úmrtnosti na republikovej úrovni v roku 2009 poklesla na hodnotu 5,65 ‰.

Obr. 7.3: Miera dojčenskej úmrtnosti (%) / *Infant mortality rate (%)*

2000 – 2004

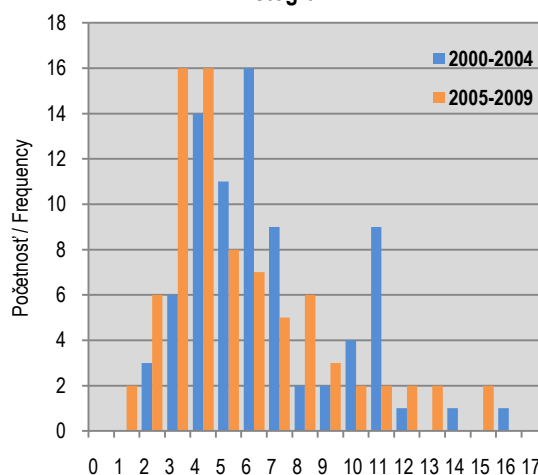

2005 – 2009

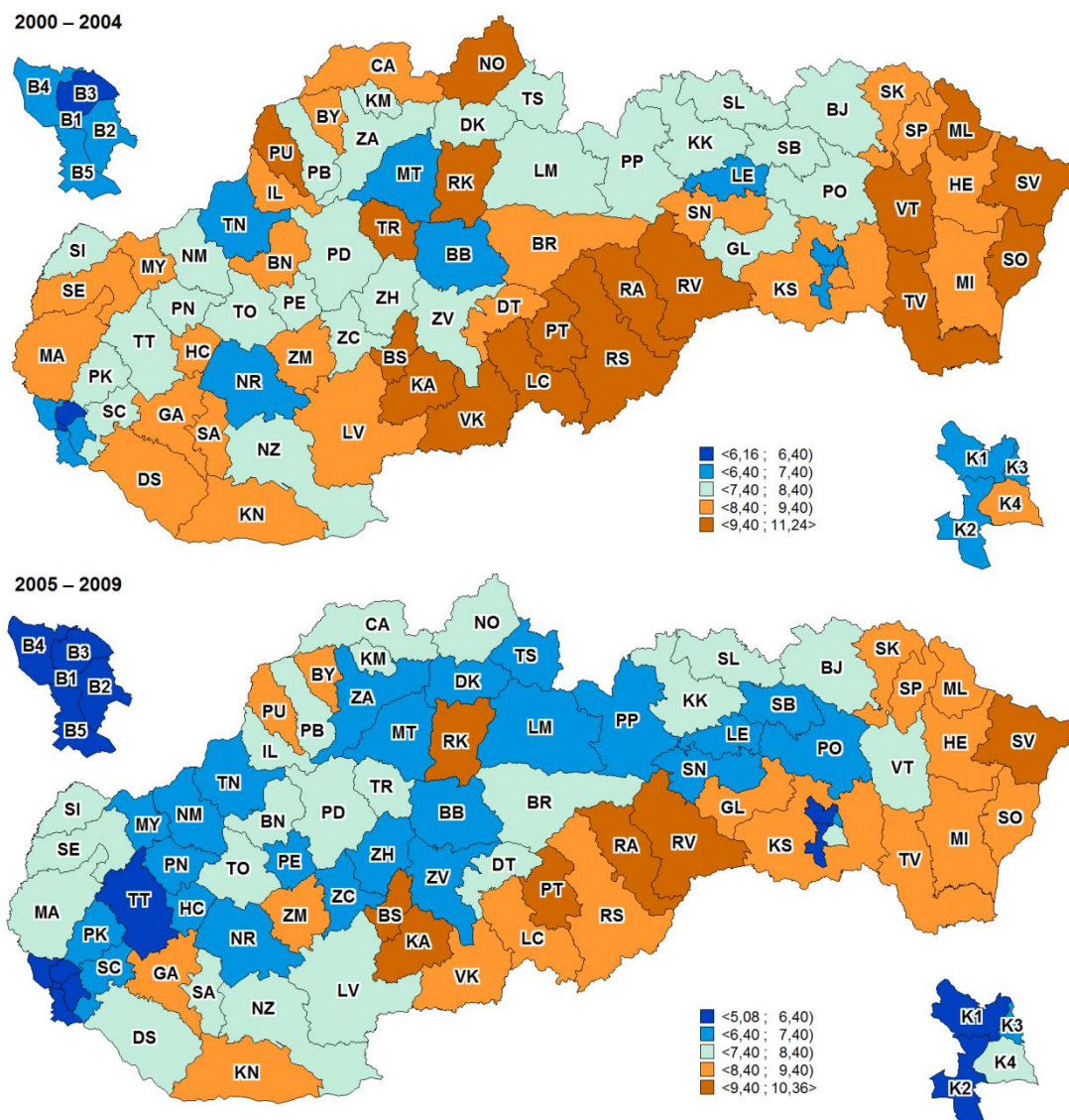

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	42,24	54,06	Variation coefficient
Stredná hodnota	6,97	6,06	Mean
Medián	6,32	4,90	Median
Smerodajná odchýlka	2,95	3,27	Standard deviation
Špicatosť	0,51	0,87	Kurtosis
Šikmosť	0,94	1,15	Skewness
Minimum	2,55	1,12	Minimum
Maximum	16,72	15,80	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	4,54	3,68	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	8,05	7,70	Upper quartile
Dolná príahľá hodnota	0,00	0,00	Lower fence
Horná príahľá hodnota	13,31	13,72	Upper fence

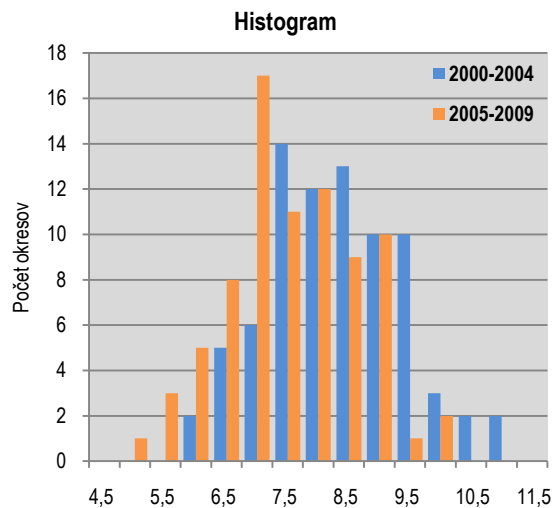
Histogram

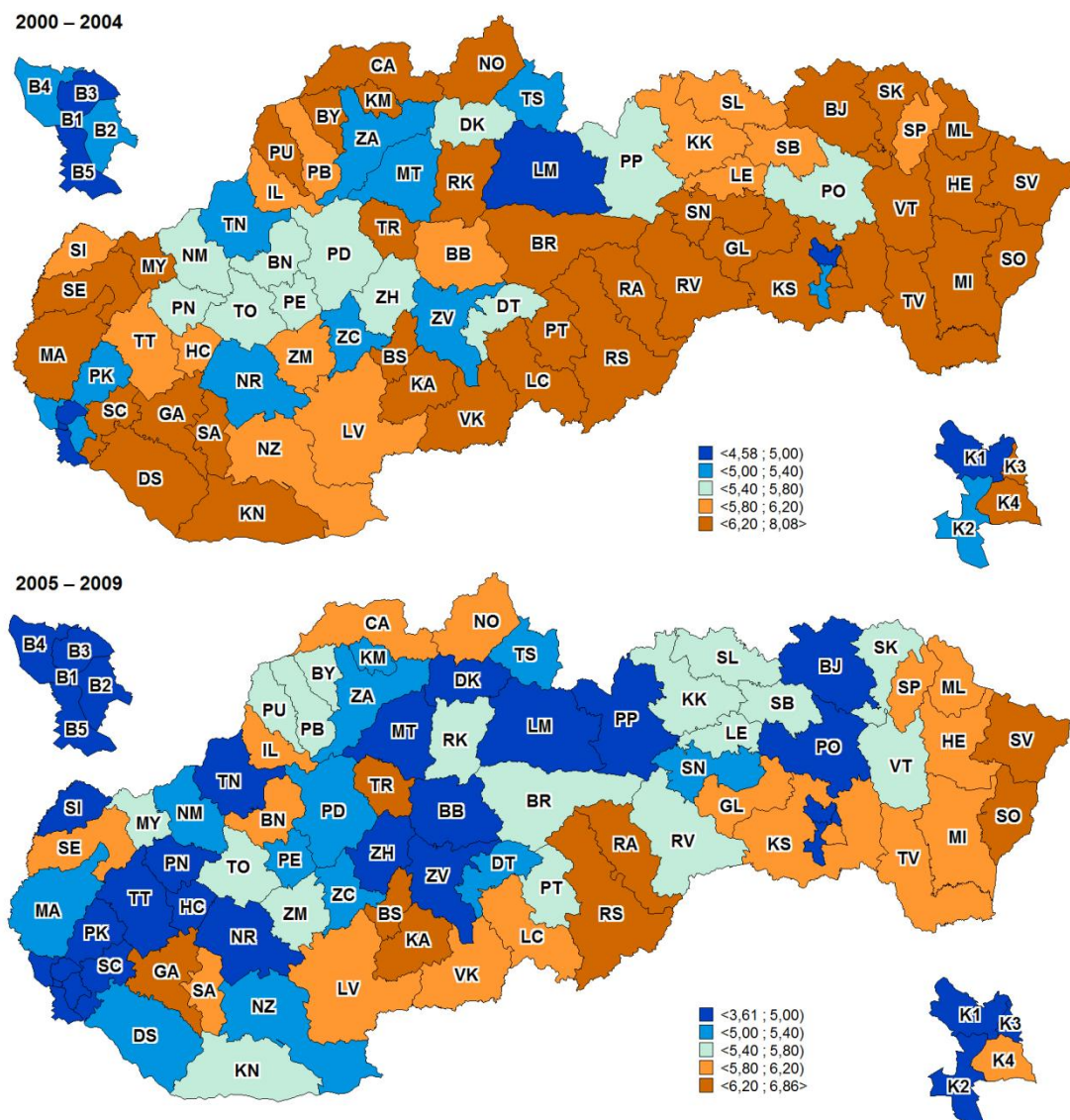
Obr.7.4: Štandardizovaná miera úmrtnosti na obehovú sústavu, muži (na tisíc obyvateľov, Európska štandardná populácia) / *Standardized circulatory system mortality rate, males (per thousand population; European Standard Population)*

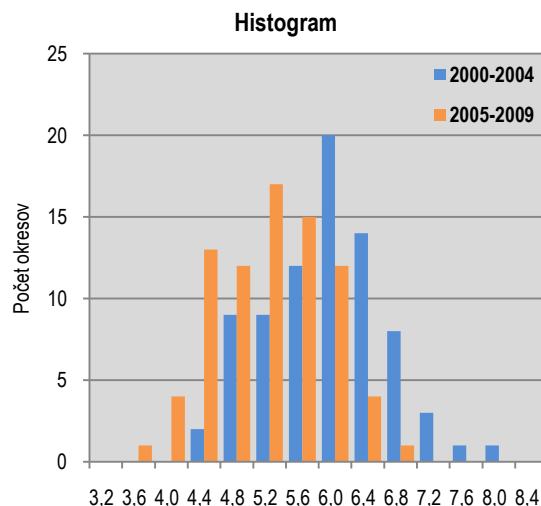
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	13,23	14,18	Variation coefficient
Stredná hodnota	8,56	7,82	Mean
Medián	8,56	7,71	Median
Smerodajná odchýlka	1,13	1,11	Standard deviation
Špicatosť	-0,27	-0,47	Kurtosis
Šikmosť	0,17	0,03	Skewness
Minimum	6,17	5,09	Minimum
Maximum	11,24	10,36	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	7,88	7,06	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	9,32	8,73	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	5,72	4,55	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	11,49	11,24	Upper fence

Obr.7.5: Štandardizovaná miera úmrtnosti na obehovú sústavu, ženy (na tisíc obyvateľov, Európska štandardná populácia) / *Standardized circulatory system mortality rate, females (per thousand population; European Standard Population)*

	2000-2004	2005-2009	
Variačný koeficient	11,91	12,46	Variation coefficient
Stredná hodnota	6,11	5,39	Mean
Medián	6,17	5,41	Median
Smerodajná odchýlka	0,73	0,67	Standard deviation
Špicatosť	-0,27	-0,57	Kurtosis
Šikmosť	0,11	-0,22	Skewness
Minimum	4,59	3,62	Minimum
Maximum	8,07	6,86	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	5,62	4,84	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	6,52	5,93	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	4,26	3,20	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	7,88	7,56	Upper fence

vyzdvihnúť všetky okresy Bratislavy a aj priľahlé okresy, okresy stredného Považia a niektoré okresy stredného a východného Slovenska. Dobré výsledky vykazujú aj okresy Košíc, s výnimkou okresu Košice IV, kde bola úmrtnosť na choroby obehovej sústavy mužov pomerne vysoká.

Z hľadiska prevahy príčin smrti bola situácia u žien podobná ako u mužov. Vo všetkých okresoch bola úmrtnosť na choroby obehovej sústavy dominantnou príčinou smrti. V období 2000–2004 vytvorili štandardizované miery úmrtnosti na choroby obehovej sústavy u žien (obr. 7.5) interval od 4,59 po 8,07, ktorý sa v období 2005–2009 zmenil na interval od 3,62 po 6,86. Medián ukazovateľov sa znížil z hodnoty 6,17 na hodnotu 5,41, čo naznačuje všeobecné zlepšenie úmrtnosti na uvedenú príčinu smrti u žien. Z hľadiska jednotlivých okresov sa táto úmrtnosť znížila vo všetkých, s výnimkou okresov Bánovce nad Bebravou a Žilina, ale tieto okresy patria medzi okresy s priemernou úmrtnosťou na choroby obehovej sústavy žien, a tak tento pokles nezmenil ich postavenie.

V období 2000–2004 najvyššiu úmrtnosť na choroby obehovej sústavy žien zaznamenali okresy Krupina (8,07), Revúca (7,72), Snina (7,43), Lučenec (7,26) a Senica (7,24). Okres Krupina so svojou vysokou štandardizovanou mierou úmrtnosti prekročil hornú príslušnú hodnotu štatistického súboru, a tak reálne táto úmrtnosť nemusí byť až taká vysoká. Tento okres sa objavil medzi najhoršími aj v období 2005–2009, ale s podstatne nižšou úmrtnosťou. V období 2005–2009 najvyššiu úmrtnosť žien na túto príčinu smrti vykazovali okresy Banská Štiavnica (6,86), Revúca (6,50), Krupina (6,44), Rimavská Sobota (6,42) a Snina (6,40). Všeobecne najvyššia úmrtnosť u žien na túto chorobu bola v okresoch južného, juhovýchodného a východného Slovenska.

Najnižšiu úmrtnosť na choroby obehovej sústavy u žien v období 2000–2004 vykazovali okresy Bratislava III (4,59), Bratislava I (4,79), Košice I (4,94), Bratislava V (4,98) a Liptovský Mikuláš (4,99). V období 2005–2009 to boli okresy Bratislava I (3,62), Bratislava IV (4,08), Bratislava II (4,20), Košice I (4,20) a Bratislava III (4,38). Vo všeobecnosti, podobne ako u mužov, môžeme konštatovať nízku úmrtnosť na choroby obehovej sústavy v okresoch Bratislavy a blízkeho okolia, v okresoch stredného Považia a v niektorých okresoch stredného a východného Slovenska. Košické okresy, okrem okresu Košice IV, podobne ako bratislavské okresy, majú nízku úmrtnosť žien na túto chorobu.

Ak porovnáme úmrtnosť mužov s úmrtnosťou žien na choroby obehovej sústavy v jednotlivých okresoch zistíme, že vo všetkých je úmrtnosť mužov vyššia a dosahuje v priemere 1,5 násobok úmrtnosti žien.

Nádorové ochorenia sú druhou najčastejšou príčinou smrti v okresoch

Štandardizované miery úmrtnosti na nádorové ochorenia u mužov (obr. 7.6) v období 2000–2004 vytvárali interval od 2,77 po 4,31 a v období 2005–2009 interval 2,54 po 3,97. Medián poklesol z hodnoty 3,73 na hodnotu 3,39, čo je znakom všeobecného poklesu úmrtnosti na túto chorobu. Aj jednotlivé okresy, s výnimkou desiatich okresov (Bratislava III, Bánovce nad Bebravou, Nové Mesto nad Váhom, Prievidza, Nové Zámky, Topoľčany, Tvrdošín, Bardejov, Levoča, Vranov nad Topľou), vykazujú pokles.

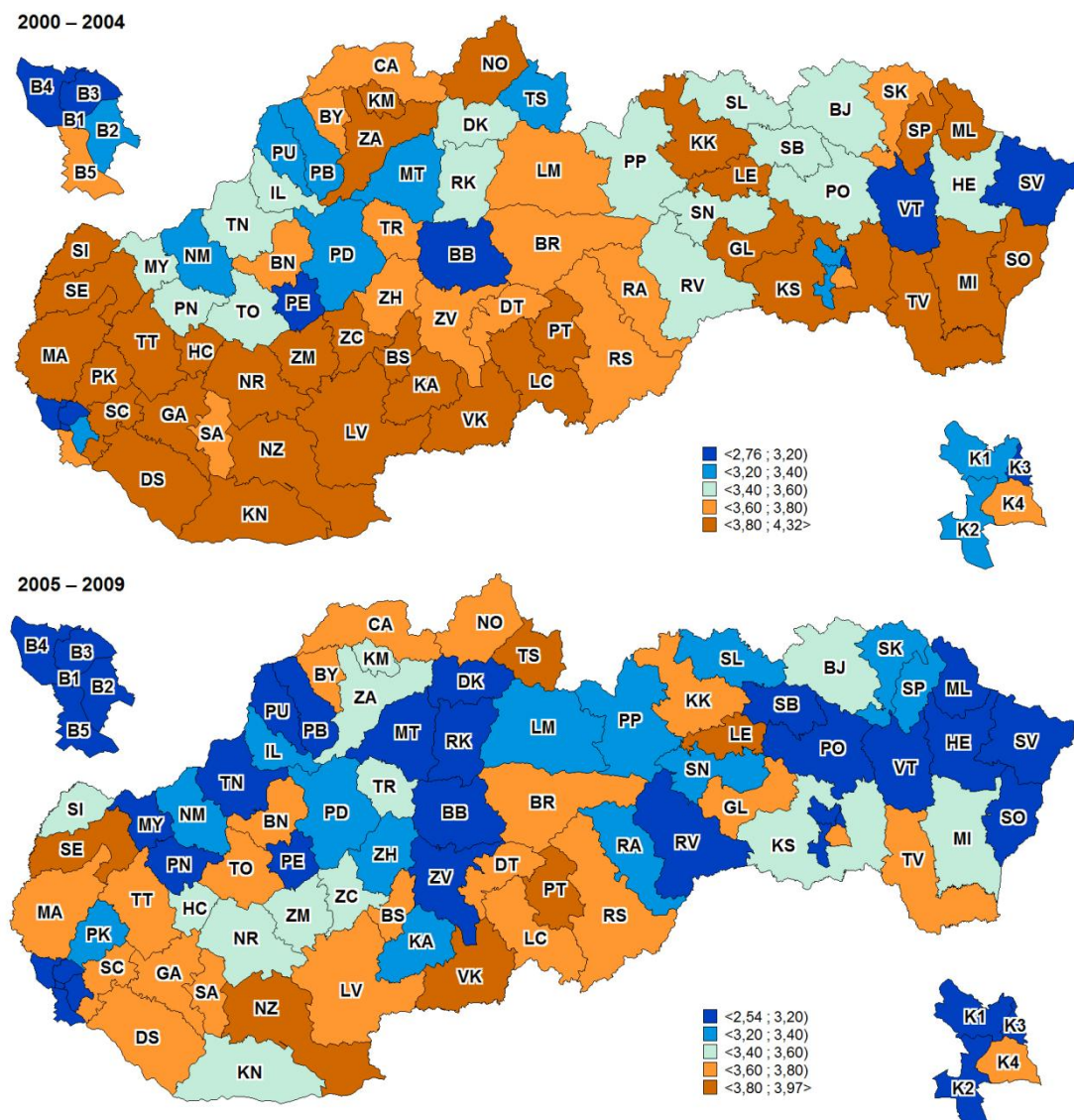
Najvyššiu úmrtnosť mužov na nádorové ochorenia v období 2000–2004 vykazovali okresy Krupina (4,31), Levice (4,21), Michalovce (4,16), Trnava (4,15) a Komárno (4,10). V období 2005–2009 to boli okresy Nové Zámky (3,97), Tvrdošín (3,97), Levoča (3,95), Senica (3,84) a Veľký Krtíš (3,80). Všeobecne možno povedať, že najvyššia úmrtnosť mužov na nádorové ochorenia bola zaznamenaná na juhu, na juhovýchode Slovenska a v niektorých okresoch severného Slovenska.

V období 2000–2004 najnižšiu úmrtnosť mužov na nádorové ochorenia zaznamenali okresy Košice III (2,77), Snina (2,83), Vranov nad Topľou (3,02), Bratislava III (3,06) a Bratislava I (3,11). Veľká zmena nenastala ani v období 2005–2009, okresy Snina (2,54), Košice III (2,73) a Bratislava I (2,75) zostávajú medzi najlepšími a k nim pribudli okresy Košice I (2,77) a Košice II (2,77). Ako vidno, najlepšie výsledky dávajú okresy Bratislavy a Košíc (s výnimkou okresu Košice IV), ďalej okresy v páse severozápad, stred a severovýchod Slovenska.

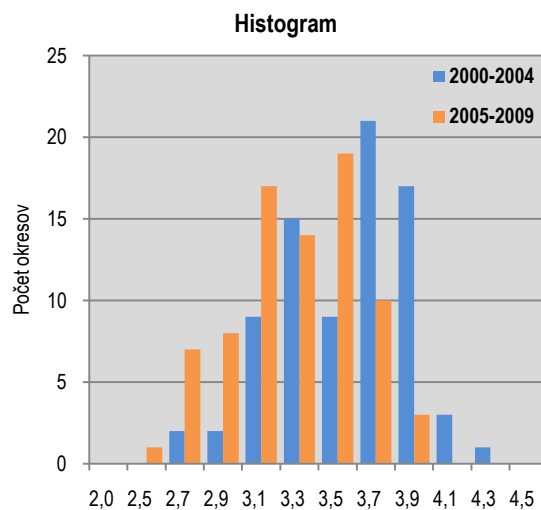
Zvolené ukazovatele úmrtnosti žien na nádorové ochorenia (obr. 7.7) v období 2000–2004 vytvárali interval od 1,23 po 2,13 a v období 2005–2009 interval od 1,06 po 2,00. Všeobecný pokles ukazuje pokles mediánu z hodnoty 1,75 na hodnotu 1,65. V jednotlivých okresoch ten pokles nebol až taký jednoznačný, lebo až v 18 okresoch nastal nárast ukazovateľa. Najväčší nárast bol v okresoch Námestovo, Ružomberok a Poltár, ktoré sa z pozície najlepších okresov posunuli medzi najhoršie.

Najvyššiu úmrtnosť žien na nádorové ochorenia v období 2000–2004 zaznamenali v okresoch Bratislava III (2,13), Bratislava II (2,09), Pezinok (2,09), Bratislava I (2,08) a Komárno (2,06). V období 2005–2009 si tieto okresy mierne polepšili svoje postavenie, ale stále zostali medzi okresmi s najvyššou úmrtnosťou žien na nádorové ochorenia. Najhoršie výsledky vykazovali okresy Senica (2,00), Bratislava V (1,98), Komárno (1,96), Nové Zámky (1,94) a Košice III (1,93). Vo všeobecnosti tu treba zdôrazniť postavenie bratislavských a košických okresov, ktoré dlhodobo vykazujú najvyššiu úmrtnosť žien na nádorové ochorenia. Samozrejme nemôžeme zabudnúť ani na západ a juh Slovenska.

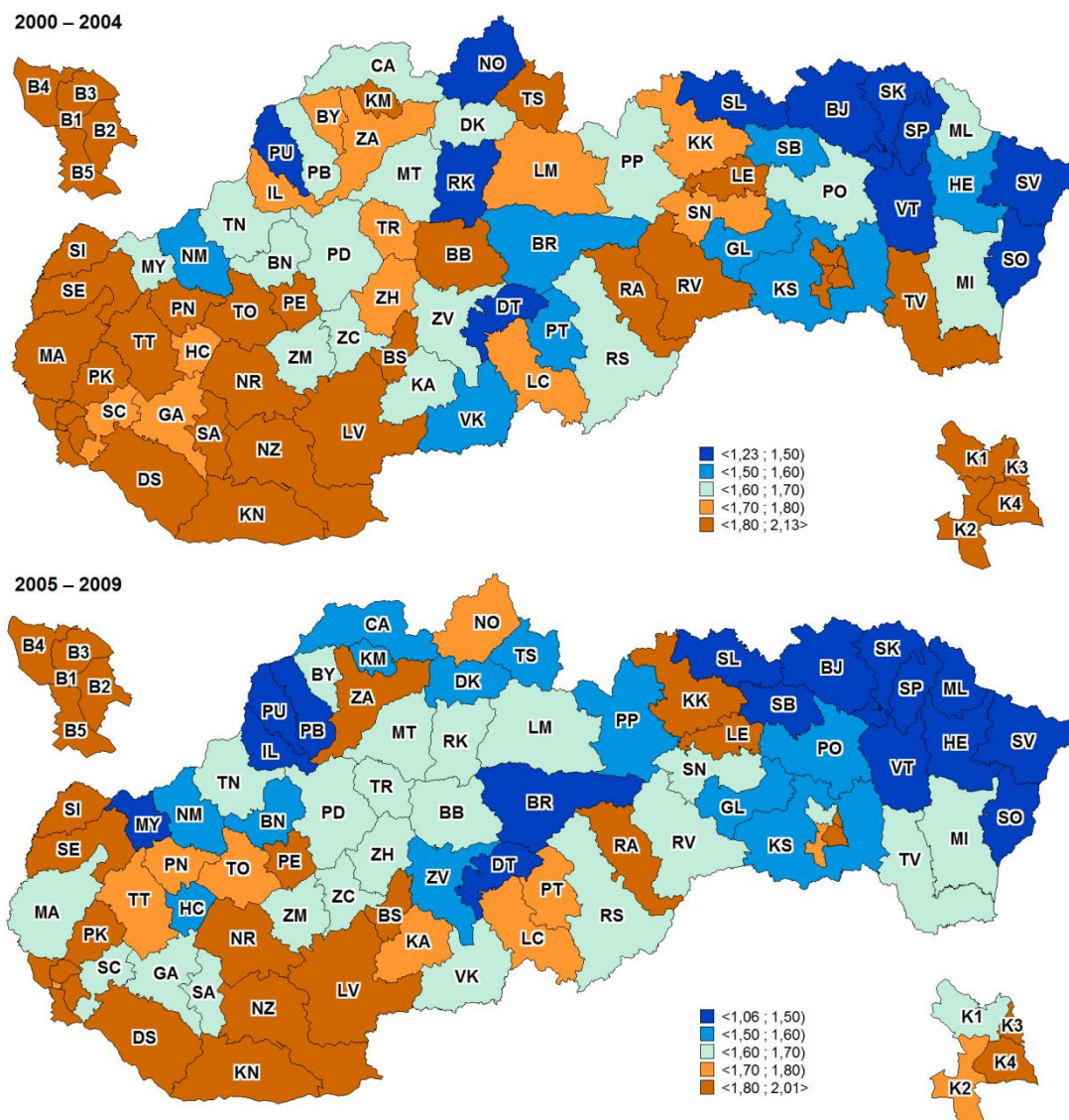
Obr.7.6: Štandardizovaná miera úmrtnosti na nádorové ochorenia, muži (na tisíc obyvateľov, Európska štandardná populácia) / Standardized neoplasm mortality rate, males (per thousand population; European Standard Population)

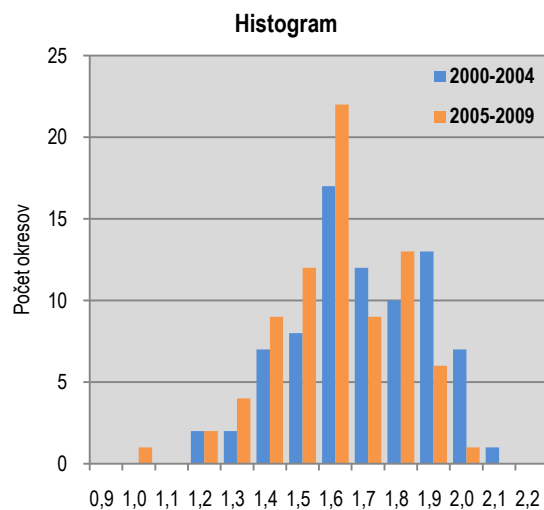
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	9,08	9,93	Variation coefficient
Stredná hodnota	3,65	3,37	Mean
Medián	3,73	3,39	Median
Smerodajná odchýlka	0,33	0,33	Standard deviation
Špicatosť	-0,25	-0,65	Kurtosis
Šikmosť	-0,50	-0,31	Skewness
Minimum	2,77	2,54	Minimum
Maximum	4,31	3,97	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	3,44	3,13	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	3,91	3,66	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	2,75	2,34	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	4,60	4,45	Upper fence

Obr.7.7: Štandardizovaná miera úmrtnosti na nádorové ochorenia, ženy (na tisíc obyvateľov, Európska štandardná populácia) / Standardized neoplasm mortality rate, females (per thousand population; European Standard Population)

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	12,02	11,24	Variation coefficient
Stredná hodnota	1,74	1,65	Mean
Medián	1,75	1,65	Median
Smerodajná odchýlka	0,21	0,19	Standard deviation
Špicatosť	-0,62	0,25	Kurtosis
Šikmosť	-0,17	-0,43	Skewness
Minimum	1,23	1,06	Minimum
Maximum	2,13	2,00	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	1,62	1,54	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	1,90	1,80	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	1,19	1,16	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	2,33	2,18	Upper fence

Okresy s najnižšou úmrtnosťou žien na nádorové ochorenia musíme hľadať s malými výnimkami na východe Slovenska. Najnižšie hodnoty štandardizovaných mier v období 2000–2004 vykazovali okresy Snina (1,23), Púchov (1,28), Stará Ľubovňa (1,37), Svidník (1,39) a Vranov nad Topľou (1,42). Prevaha okresov na východe Slovenska sa zvýraznila v období 2005–2009, keď okresy Snina (1,06), Medzilaborce (1,25), Sobrance (1,29), Svidník (1,31) a Humenné (1,38) vykazovali najnižšiu úmrtnosť žien na nádorové ochorenia.

Podobne ako pri úmrtnosti na choroby obehovej sústavy, aj pri úmrtnosti na nádorové ochorenia je vo všetkých okresoch vyššia úmrtnosť mužov ako žien, a to v priemere dvojnásobne.

Rozdiely v úmrtnosti v okresoch vo veľkej miere závisia od kvality a rozsahu poskytovania zdravotnej starostlivosti

Poskytovanie zdravotnej starostlivosti je jedným z hlavných faktorov vplyvujúcich na úmrtnosť. Na jednej strane to vyplýva aj z primárnej úlohy zdravotnej starostlivosti (Andreev 2003), na druhej strane to potvrdzujú aj rôzne štúdie, publikácie (Rychtaříková 2004, Korda, Butler 2004). Územná divergencia kvality, rozsahu a včasnosti môže významne ovplyvniť jej pôsobenie na celoštátnej úrovni, a tak je na mieste skúmať ju na regionálnej úrovni. Jednou z možností, ako merať vplyv poskytovania zdravotnej starostlivosti, je využiť tzv. koncept odvrátiteľnej úmrtnosti (Newey 2004, Burcin, Mészáros 2008a, Mészáros 2008b). Táto metóda je založená na sledovaní vybraných príčin smrti, ktoré vedú k predčasným úmrtiam, pričom pomocou liečebných alebo preventívnych opatrení môžu byť tieto choroby vyliečené (napr. zápal slepého čreva), úmrtie oddialené (liečenie vysokého krvného tlaku) alebo im možno predchádzať preventívnymi opatreniami (obmedzenia fajčenia, pitia alkoholu, zmena stravovacích návykov). Nárast ukazovateľa, v našom prípade štandardizovanej miery úmrtnosti, merajúcej úmrtnosť na tieto príčiny smrti, potom môže signalizovať nedostatočnú kvalitu alebo rozsah zdravotnej starostlivosti alebo nízke akceptovanie preventívnych opatrení.

Štandardizované miery odvrátiteľnej úmrtnosti mužov (obr. 7.8) v okresoch Slovenska v období 2000–2004 vytvárali interval od 3,20 po 8,22 a v období 2005–2009 interval od 2,55 po 5,85, čo so snížením mediánu z hodnoty 4,90 na 4,18 dokazuje zlepšenie odvrátiteľnej úmrtnosti mužov. Je to napriek tomu, že maximálna hodnota ukazovateľa v prvom období (8,22) patriaca okresu Krupina bola odľahlá hodnota a je štatisticky neakceptovateľná, ďalšia najvyššia hodnota ukazovateľa v okrese Trebišov (6,58) bola tiež výrazne väčšia hodnota ako najväčšia hodnota v druhom období. Do prvej päťky s najvyššou odvrátiteľnou úmrtnosťou mužov v období 2000–2004 zaradíme aj okresy Poltár (6,41), Sobrance (6,33) a Rožňava (6,28). V období 2005–2009 sa ako najhoršie ukazovali okresy Rožňava (5,85), Banská Štiavnica (5,81), Bytča (5,64), Trebišov (5,60) a Čadca (5,55). Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že najvyššia odvrátiteľná úmrtnosť bola v oblasti juhovýchodného Slovenska v páse okresov od Banskej Štiavnice po Gelnicu, v okrese Trebišov a na severe Slovenska v okresoch Bytča a Čadca.

Najnižšiu odvrátiteľnú úmrtnosť mužov v období 2000–2004 vykazovali okresy Bratislava IV (3,20), Bratislava I (3,27), Bratislava III (3,32), Trenčín (3,57) a Bratislava II (3,72). V období 2005–2009 to boli okresy Bratislava I (2,55), Bratislava IV (2,68), Prešov (3,09), Bratislava III (3,12) a Bardejov (3,12). Vo všeobecnosti najnižšia odvrátiteľná úmrtnosť mužov bola v okresoch Bratislavy so svojim okolím, v okresoch Košíc, okrem okresu Košice IV, na strednom Považí a vo vybraných okresoch stredného a severného Slovenska. Treba poznamenať, že pokles odvrátiteľnej úmrtnosti mužov z jedného skúmaného obdobia do druhého bol zaznamenaný, s výnimkou v okresoch Gelnica, Bytča, Bánovce nad Bebravou a Ilava, vo všetkých ostatných okresoch.

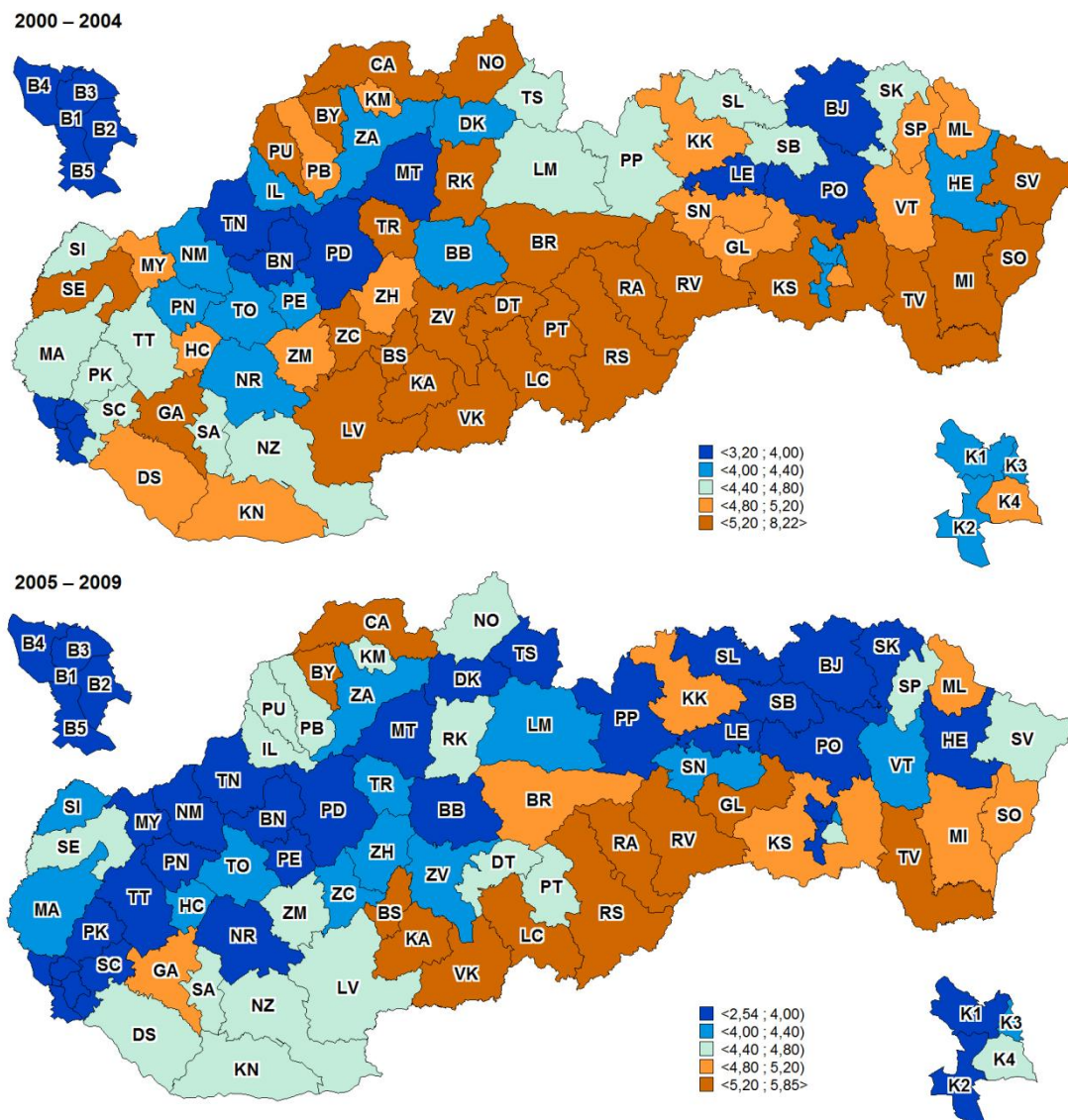
V období 2000–2004 štandardizované miery odvrátiteľnej úmrtnosti žien (obr. 7.9) v okresoch Slovenska vytvárali interval hodnôt od 1,43 po 3,13, ktorý sa zmenil v období 2005–2009 na interval od 1,23 po 2,77. Medián sa znížil z hodnoty 2,04 na hodnotu 1,80. Toto všetko naznačuje všeobecné zlepšenie odvrátiteľnej úmrtnosti žien. Z hľadiska okresov zlepšenie odvrátiteľnej úmrtnosti nastalo vo všetkých okresoch, okrem 8 nasledujúcich: Bánovce nad Bebravou, Nové Mesto nad Váhom, Šaľa, Kysucké Nové Mesto, Žilina, Žarnovica, Humenné a Stropkov.

Najvyššie hodnoty štandardizovanej miery odvrátiteľnej úmrtnosti žien v období 2000–2004 vykazovali okresy Krupina (3,13), Revúca (3,06), Rožňava (2,88), Banská Štiavnica (2,79) a Lučenec (2,76). Hodnoty ukazovateľa okresov Krupina a Revúca prekročili hranicu štatisticky akceptovateľných hodnôt, a tak ich umiestnenie je spochybňiteľné, ale oba okresy patria medzi tie, kde je všeobecná úmrtnosť vysoká, takže uvedené poradie môžeme akceptovať. V období 2005–2009 v najhoršej päťke zostali okresy Revúca (2,77), Banská Štiavnica (2,32) a Krupina (2,31), k nim sa pridali okresy Gelnica (2,37) a Rimavská Sobota (2,35). Vo všeobecnosti najvyššia odvrátiteľná úmrtnosť žien je v južných okresoch Slovenska a v okresoch Senica, Čadca, Kežmarok.

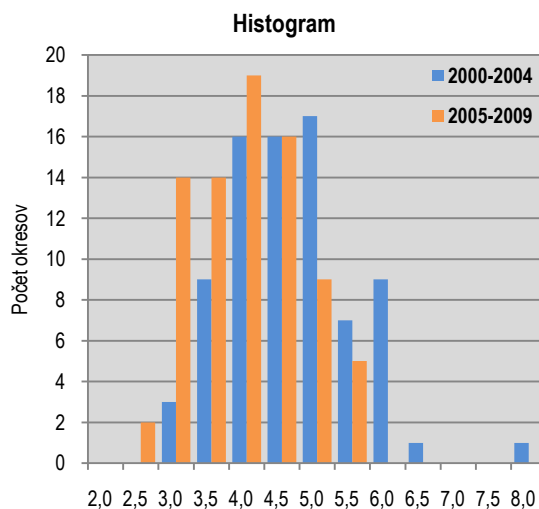
Najnižšia odvrátiteľná úmrtnosť žien v období 2000–2004 bolo zaznamenaných v okresoch Bratislava I (1,43), Trenčín (1,59), Medzilaborce (1,62), Nové Mesto nad Váhom (1,63) a Stropkov (1,64). V období 2005–2009 sa medzi najlepšie okresy okrem okresov Bratislava I (1,34) a Trenčín (1,34) dostali aj okresy Bardejov (1,23), Bratislava IV (1,33) a Prešov (1,37). Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že najnižšia odvrátiteľná úmrtnosť žien bola v okresoch Bratislavy, vo väčšine okresov stredného Považia, na severovýchode Slovenska.

Na záver, berúc do úvahy rôzne pohľady na úmrtnosť v regiónoch Slovenska, môžeme konštatovať, že najvyššia úmrtnosť je v okresoch južnej časti Slovenska a v okolí okresov Čadca, Námestovo a Kežmarok. Je to dlhodobá záležitosť a je zdokumentovaná staršími publikáciami (Jurčová, Mészáros 2006). Dôvodom tohto stavu je do značnej

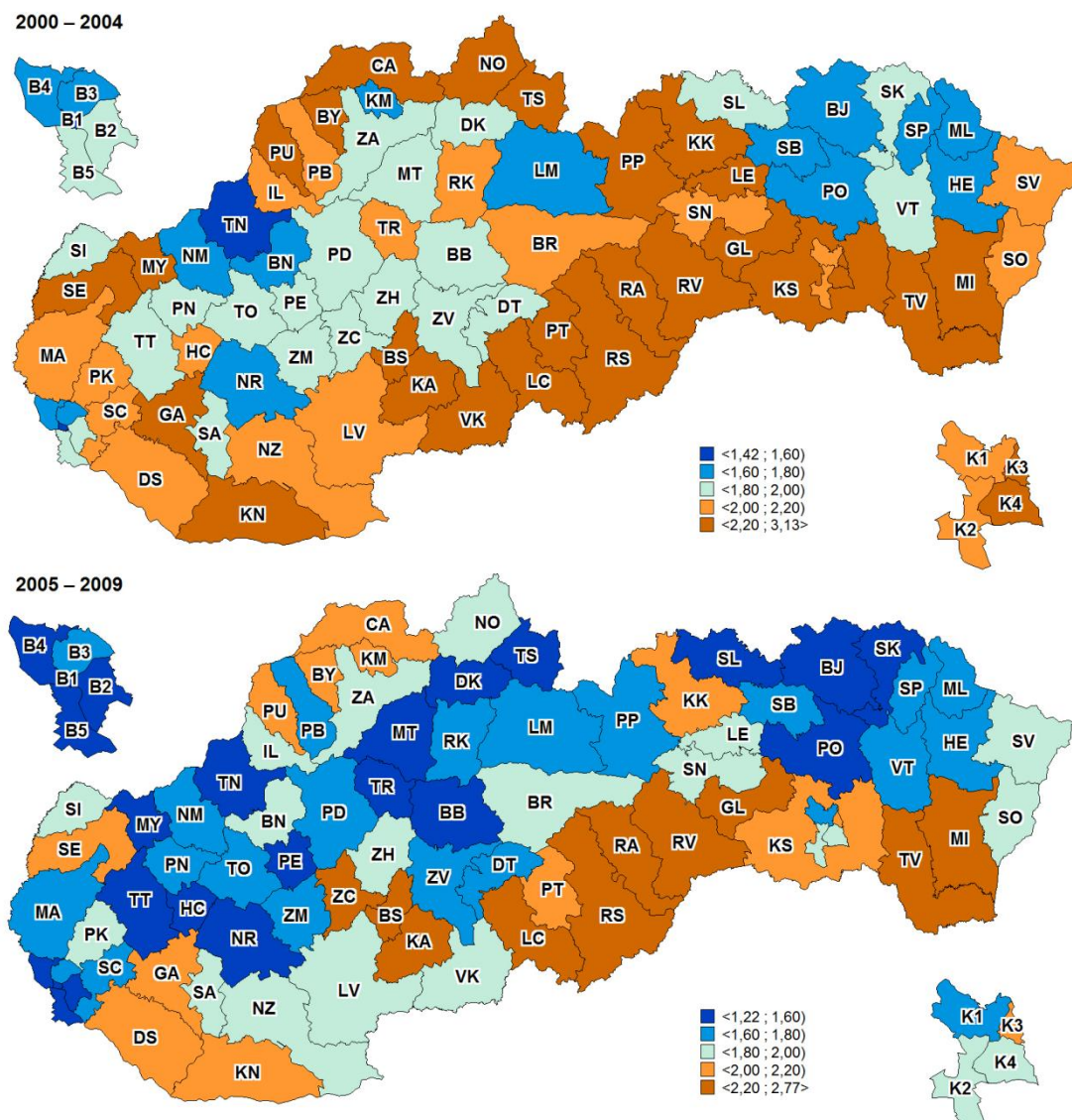
Obr.7.8: Štandardizovaná miera odvrátiteľnej úmrtnosti, muži (na tisíc obyvateľov, Európska štandardná populácia) / Standardized avoidable mortality rate, males (per thousand population; European Standard Population)

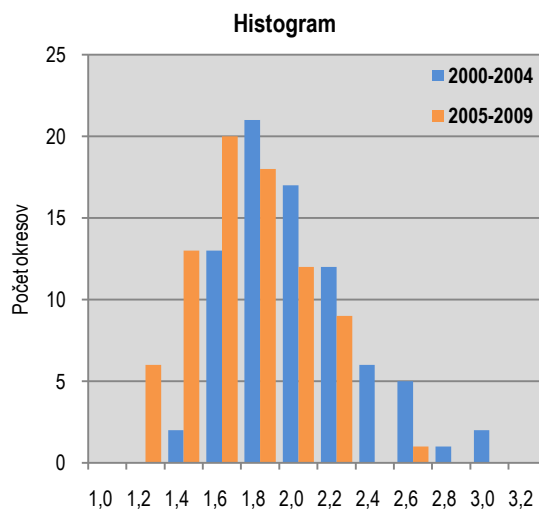
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	18,12	18,02	Variation coefficient
Stredná hodnota	4,90	4,25	Mean
Medián	4,90	4,18	Median
Smerodajná odchýlka	0,89	0,77	Standard deviation
Špicatosť	1,29	-0,60	Kurtosis
Šikmosť	0,68	0,09	Skewness
Minimum	3,20	2,55	Minimum
Maximum	8,22	5,85	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	4,22	3,72	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	5,38	4,76	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	2,48	2,17	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	7,12	6,31	Upper fence

Obr.7.9: Štandardizovaná miera odvrátiteľnej úmrtnosti, ženy (na tisíc obyvateľov, Európska štandardná populácia) / Standardized avoidable mortality rate, females (per thousand population; European Standard Population)

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	16,78	16,72	Variation coefficient
Stredná hodnota	2,09	1,82	Mean
Medián	2,04	1,80	Median
Smerodajná odchýlka	0,35	0,30	Standard deviation
Špicatosť	0,56	-0,12	Kurtosis
Šikmosť	0,84	0,39	Skewness
Minimum	1,43	1,23	Minimum
Maximum	3,13	2,77	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	1,85	1,61	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	2,26	2,02	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	1,23	0,99	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	2,88	2,64	Upper fence

miery zdravotná starostlivosť, ale nielen z hľadiska jej poskytovania, ale aj z hľadiska jej prijímania. Väčšia časť populácie žijúca v týchto regiónoch totiž neakceptuje odporúčania na zlepšenie spôsobu života, neabsolvuje odporúčané preventívne lekárske prehliadky, neznižuje sa množstvo fajčiarov a je tam vysoká konzumácia alkoholických nápojov (Mészáros 2008a). Prísnejšie kritériá na nízku úmrtnosť spĺňajú iba okresy Bratislavy, ďalej niektoré okresy stredného Považia smerom na severovýchod Slovenska, kde väčšina ukazovateľov je na úrovni, ktorá je porovnateľná s európskym priemerom.

SUMMARY - MORTALITY

Mortality in the districts of Slovakia is characterized by a high diversity. Factors affecting mortality development are significantly influenced by local conditions. Life expectancy at birth for either men or women defines the areas where population lives shorter or longer. The most favorable conditions for a long life are in the districts of Bratislava, and in some districts around the river Váh towards to the North-eastern Slovakia, where the male life expectancy at birth is approaching 75 years and for women it is close to 80 years. On the other hand, the worst conditions are in the southern districts of Slovakia and in the surrounding of districts Čadca, Námestovo, and Kežmarok.

High mortality in the first year of life is a characteristic typical for the most districts in Eastern Slovakia. Here the infant mortality rate exceeds 10 ‰, while in other parts of Slovakia it is close to the value of 5–6 ‰.

Deaths due to diseases of the circulatory system are predominant causes of death for men and women in all districts of Slovakia. We also find high excess male mortality in circulatory system diseases, exceeding on average 1.5 times the mortality of women. The second dominant cause of death in all districts is deaths due to a neoplasm. Similarly to the circulatory system diseases, in all districts we find excess male mortality due to neoplasm. Male mortality is on average twice as high as female.

Regions with a high avoidable mortality cover virtually the same districts as those where we find the lowest life expectancy at birth, respectively where the population lives shorter. This shows that the solution to reduce mortality could lay in improvement of the health care. Better health care can be achieved not only by providing better quality services, but also by raising people's awareness about healthy lifestyle, which includes improvement of hygiene habits, taking preventive medical examinations, reducing the number of tobacco smokers and reducing the alcohol consumption.

8. MIGRÁCIA

Danuša Jurčová

Prvé roky nového tisícročia predstavujú zaujímavú etapu aj vo vývoji migrácie. Kým v období 2000–2004 ešte doznievali migračné trendy z konca minulého storočia, v období po roku 2004 (po vstupe SR do EÚ) sa výrazne zvýšil počet prisťahovaných zo zahraničia, najviac v roku 2008, keď podľa údajov Štatistického úradu SR sa prisťahovalo do SR až 8,8 tisíc osôb. Rast počtu prisťahovaných v období 2005–2009 bol spojený aj s rastom zahraničných investícií, a to zhruba do polovice roku 2008. Okrem toho vstup Rumunska a Bulharska do EÚ k 1.1.2007 uľahčil aj občanom týchto krajín prístup na trh práce SR, a tak sa ich počet medzi prisťahovanými výrazne zvýšil, najmä v rokoch 2007 a 2008 (Divinský 2009, Jurčová 2009).

Rast počtu prisťahovaných sa prejavil aj v distribúcii imigrantov zo zahraničia v jednotlivých regiónoch, z čoho ťažili najmä hospodársky prosperujúce regióny. Naopak, regionálne disparity sa zvýraznili odchodom občanov SR za prácou do zahraničia, ako aj odchádzkou za prácou v rámci SR, najmä z regiónov menej prosperujúcich. Pre ilustráciu tejto situácie uvedieme príklad Prešovského kraja. Podľa Výberového zisťovania pracovných síl (VZPS) ¹⁹ v roku 2008 z Prešovského kraja odchádzalo za prácou do iných krajov SR okolo 47,7 tisíc osôb a súčasne za prácou do cudziny odišlo približne 18,5 tisíc osôb, takže straty tohto kraja z migrácie za prácou dosiahli cca 66,2 tisíc osôb. V tomto prípade však nejde o pohyb spojený so zmenou trvalého pobytu. Okrem toho sa z Prešovského kraja sa v roku 2008 vysťahovalo okolo 3,1 tisíc obyvateľov, do kraja sa prisťahovalo 1,6 tisíc osôb, takže sťahovaním spojeným so zmenou trvalého pobytu sa straty tohto kraja zvýšili o ďalších 1,5 tisíc osôb.

Vplyv hospodárskej krízy sa prejavil v oblasti migrácie až v roku 2009, keď prírastok SR zo zahraničného sťahovania, spojeného so zmenou trvalého pobytu, klesol na 4,4 tisíc osôb (oproti prírastku 7,1 tisíc v roku 2008, či 6,8 tisíc osôb v roku 2007). Napriek tomuto poklesu prírastok zo zahraničného sťahovania SR vo výške 25,5 tisíc osôb v období 2005–2009 bol viac ako 3 krát väčší ako v období 2000–2004. Priemerné ročné hodnoty boli však v relatívnych ukazovateľoch veľmi nízke. V období 2000–2004 dosiahol priemerný ročný prírastok zo zahraničného sťahovania 0,28 promile a v období 2005–2009 0,94 promile.

Zahraničná migrácia na úrovni okresov je nevýrazná

Na úrovni okresov je zahraničná migrácia diferencovaná. V celom období 2000–2004 mali iba štyri bratislavské okresy (okrem okresu Bratislava I) a okres Nové Zámky počet prisťahovaných vyšší ako 500 osôb. Pritom v relatívnych ukazovateľoch sa hodnoty pohybovali v intervale od -0,18 % po 1,17 %, ale iba dva bratislavské okresy (Bratislava II a Bratislava III) a okres Piešťany dosiahli priemerný ročný prírastok zo zahraničného sťahovania vo výške 1 % a viac. Treba však zdôrazniť, že práve u týchto troch okresov ide o odľahlé hodnoty ukazovateľa v štatistickom súbore. Straty zo zahraničného sťahovania vykazovalo 7 okresov, boli však minimálne.

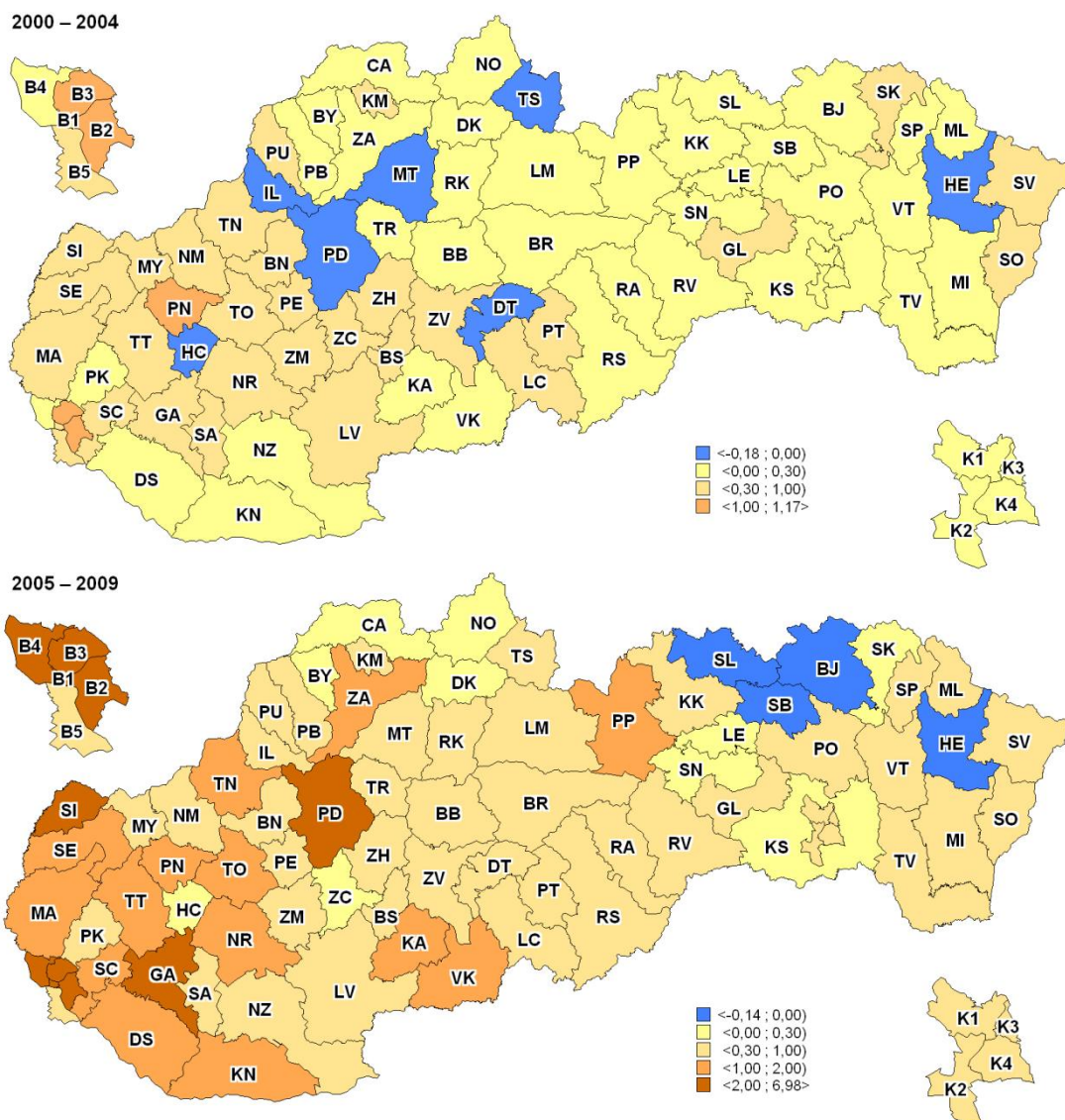
V celom období 2005–2009 sa počet prisťahovaných už pohyboval vo výške 1,1 až 1,7 tisíc osôb v bratislavských okresoch (okrem okresu Bratislava V) a v okresoch Dunajská Streda, Galanta, Trnava, Prievidza, Trenčín, Nitra a Žilina. Vzhľadom na pomerne nízky počet vysťahovaných prírastky zo zahraničnej migrácie dosahovali hodnoty vyššie ako tisíc osôb v deviatich okresoch. V relatívnych ukazovateľoch priemerný ročný prírastok sa pohyboval v intervale od -0,14 % po 6,98 %. Vyšší ako 2 % bol v siedmich okresoch – v bratislavských (okrem okresu Bratislava V) a v okresoch Galanta, Prievidza a Skalica, pričom v okrese Bratislava I dokonca dosiahol až 7 %. Prírastok vo všetky týchto okresoch bol však extrémny a prekročil hornú hranicu príľahlej hodnoty ukazovateľa. Na druhej strane v celom súbore sa vyskytli iba štyri záporné hodnoty, t.j. úbytky zo zahraničnej migrácie (do 0,2 %) mali iba v 4 okresy Prešovského kraja. V období 2005–2009 dosiahol medián relatívnych hodnôt migračného salda dvojnásobnú hodnotu v porovnaní s obdobím 2000–2004, čo potvrdzuje výraznejší posun prírastkov obyvateľstva zo zahraničnej migrácie v smere vyšších hodnôt aj z pohľadu okresov.

Podiel Bratislavy na prírastku obyvateľov zo zahraničného sťahovania je vysoký

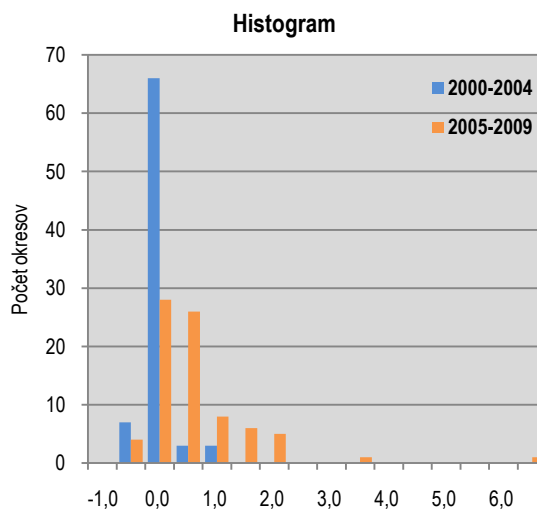
Ak sa z hľadiska zahraničnej migrácie pozrieme na naše najväčšie mestá, môžeme konštatovať, že výrazne vzrástol počet prisťahovaných do Bratislavy, ktorá predstavovala, nielen ako hlavné mesto, atraktívne prostredie pre zahraničných podnikateľov, zahraničné firmy, rôzne inštitúcie, ale aj pre cudzincov, ktorí získali zamestnanie lektorov a špecialistov rôznych odvetví. Napriek tomu, že počet prisťahovaných do Bratislavy vzrástol v období 2005–2009 viac ako 3,5 krát v porovnaní s obdobím 2000–2004, podiel Bratislavy na prisťahovaných zo zahraničia do SR, ako aj podiel

¹⁹ O odchádzke a dochádzke za prácou sú k dispozícii iba údaje z VZPS, a to na úrovni krajov. Na úrovni okresov sú tieto údaje k dispozícii zo sčítania.

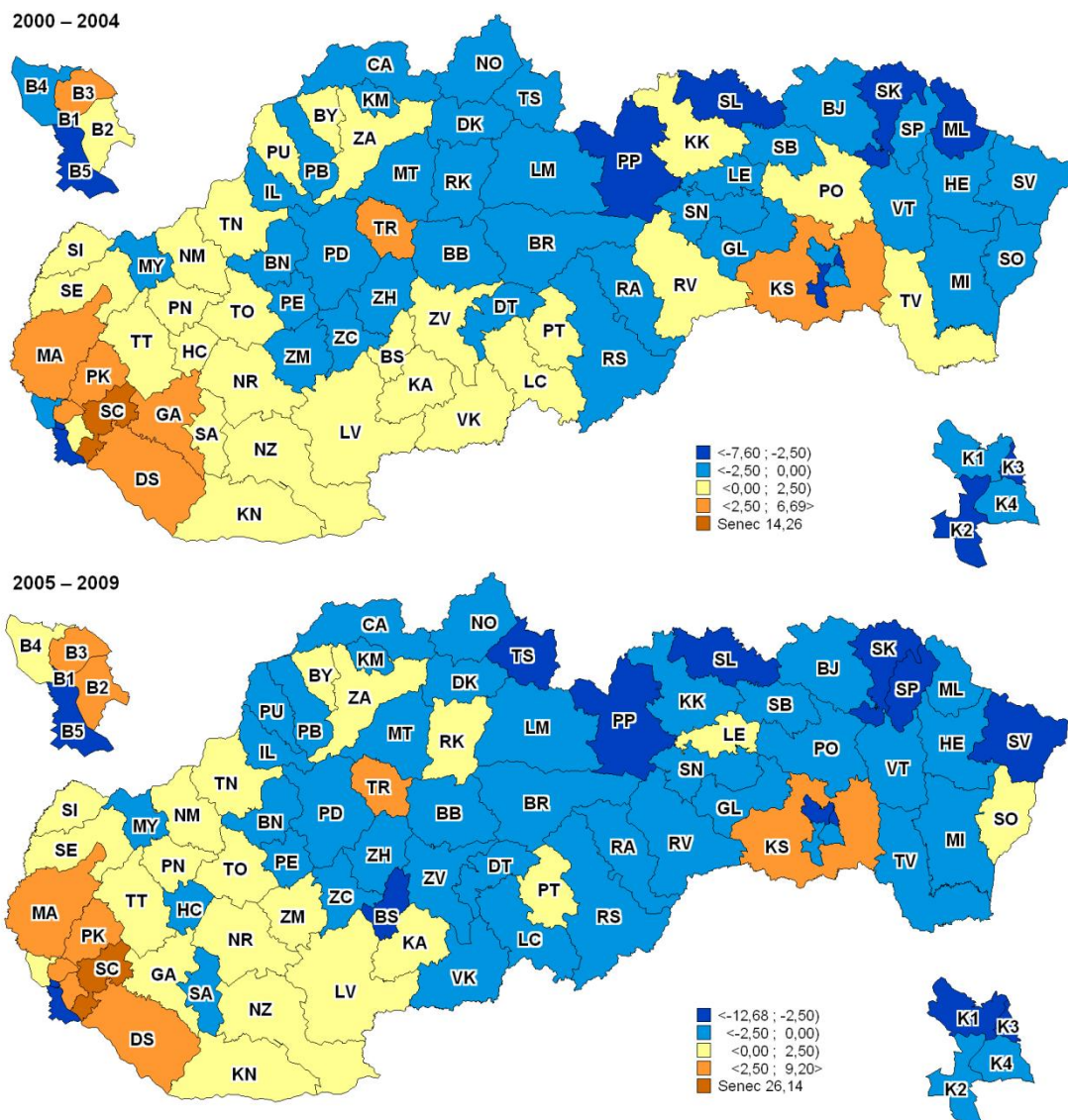
Obr. 8.1: Prírastok (úbytok) zo zahraničnej migrácie na tisíc obyvateľov / *Net external migration per 1000 population*

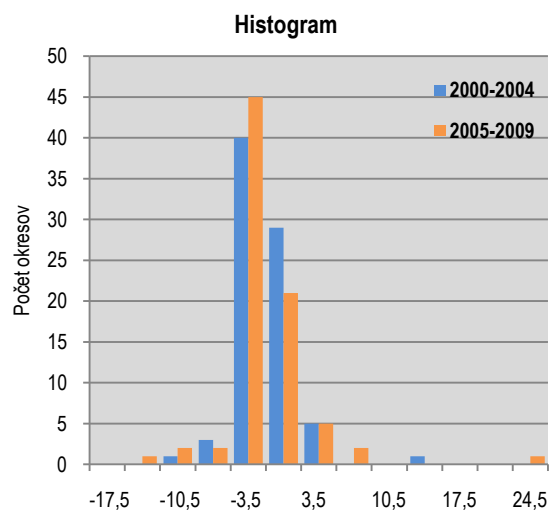
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	0,83	1,12	Variation coefficient
Stredná hodnota	0,28	0,86	Mean
Medián	0,28	0,57	Median
Smerodajná odchýlka	0,23	0,96	Standard deviation
Špicatosť	4,27	20,61	Kurtosis
Šikmosť	1,45	3,78	Skewness
Minimum	-0,18	-0,14	Minimum
Maximum	1,17	6,98	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	0,14	0,35	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	0,38	1,03	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	-0,22	-0,68	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	0,73	2,05	Upper fence

Obr. 8.2: Prírastok (úbytok) z vnútornej migrácie na tisíc obyvateľov / *Net internal migration per 1000 population*

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	-17,11	-18,38	Variation coefficient
Stredná hodnota	-0,16	-0,24	Mean
Medián	-0,37	-0,60	Median
Smerodajná odchýlka	2,78	4,34	Standard deviation
Špicatosť	9,41	17,98	Kurtosis
Šikmosť	1,79	2,71	Skewness
Minimum	-7,60	-12,68	Minimum
Maximum	14,26	26,14	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	-1,45	-2,03	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	0,80	0,49	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	-4,84	-5,81	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	4,19	4,27	Upper fence

Bratislavy na prírastku zo zahraničného sťahovania SR zostáva v obidvoch obdobiach rovnaký, i keď vysoký, a to na úrovni okolo 20 % celoslovenskej hodnoty. Aj podiel prisťahovaných zo zahraničia do Košíc v druhom období vzrástol, a to viac ako 2,5 krát, ale v obidvoch obdobiach sa podiel mesta nachádza zhruba na úrovni 3,5 % prisťahovaných do SR. Súčasne podiel mesta Košice na migračnom salde SR klesol z 3,5 na 2,8 %. (Prírastok Bratislavy v prvom období dosiahol 0,7 ‰, v druhom období 2,5 ‰, prírastok Košíc 0,2 ‰, resp. 0,6 ‰.)

Migranti zo zahraničia zvyknú najčastejšie uvádzať, že na Slovensko sa prisťahovali z tzv. „iných dôvodov“, čo je pri prihlasovaní na pobyt najjednoduchšie²⁰. Medzi dôvodmi zahraničnej migrácie, ktoré špecifikujú, prevažujú rodinné dôvody (sobáš a nasledovanie rodinného príslušníka). Tieto dôvody majú vyššie zastúpenie u vysťahovaných ako u prisťahovaných a z hľadiska pohlavia majú vyššie zastúpenie u žien. Pracovné dôvody (zmena pracoviska a priblíženie k pracovisku) sú zastúpené podstatne slabšie. Migranti sú najčastejšie vo veku 25–34 rokov.

Rozhodujúci vplyv na prírastky a úbytky obyvateľstva v regiónoch má vnútorná migrácia.

Ak zoberieme do úvahy na jednej strane výšku obratu zahraničnej migrácie SR a na druhej strane objem vnútornej migrácie v SR, je zrejmé, že rozhodujúci vplyv na prírastky a úbytky obyvateľstva v regiónoch má vnútorná migrácia. Kým obrat zahraničnej migrácie dosiahol v prvom období v priemere 3,9 tisíc osôb ročne a v druhom období 8,7 tisíc osôb ročne, objem vnútorného sťahovania v prvom období dosiahol v priemere ročne 83,1 tisíc osôb a v druhom 87,6 tisíc osôb. Prítom na sťahovanie medzi okresmi v rámci SR (nie na sťahovanie medzi okresmi v rámci krajov) pripadá zhruba polovica objemu vnútorného sťahovania v SR.

Okresy Bratislavy a Košíc majú najintenzívnejšie migračné pohyby

Migračné pohyby obyvateľstva SR sú orientované smerom na západ, hlavne do Bratislavského kraja. Samozrejme, najatraktívnejším priestorom celé územie Slovenska je oblasť hlavného mesta Bratislava a jej okolia a pre obyvateľov východného Slovenska predovšetkým mesto Košice a jeho okolie. Na medziokresnej úrovni Bratislavu reprezentuje päť okresov a mesto Košice štyri okresy. Keďže sťahovanie medzi okresmi v rámci mesta je intenzívne, bratislavské a košické okresy patria medzi tie okresy SR, ktoré vykazujú najvyššiu dynamiku migračných pohybov v rámci SR, t.j. vysoké hodnoty prisťahovaných a vysťahovaných v relatívnych aj v absolútnych hodnotách, a to v obidvoch obdobiach. Bratislavské a košické okresy tak do istej miery skresľujú situáciu vo vnútornom sťahovaní – zvyšujú objem vnútorného sťahovania o medziokresné sťahovanie v rámci mesta.

V období 2000–2004 sa do každého z bratislavských a košických okresov prisťahovalo z ostatých okresov SR v priemere ročne 14–25 osôb na 1000 obyvateľov a vysťahovalo 20–29 osôb na 1000 obyvateľov. V absolútnych hodnotách to predstavovalo 1,0 až 2,3 tisíc osôb u prisťahovaných a 1,2 až 2,5 tisíc osôb u vysťahovaných, s výnimkou okresu Košice III s nižšími hodnotami. V období 2005–2009 sa rozpätie zväčšilo u prisťahovaných na 16–28,5 ‰ a u vysťahovaných na 18,2–31 ‰, čo v absolútnych hodnotách predstavovalo zhruba 1,2–3,0 tisíc osôb u prisťahovaných a 1,2–2,9 tisíc osôb u vysťahovaných. Aj v tomto období nižší počet prisťahovaných a vysťahovaných mal okres Košice III a počet prisťahovaných bol nižší aj v okrese Bratislava I. Z hľadiska prírastku obyvateľstva z medziokresného sťahovania v týchto okresoch bola situácia rôzna – v obidvoch obdobiach patrili okresy Bratislava II a Bratislava III medzi okresy s najvyššími prírastkami v SR, a v druhom období sa k nim pripojil aj okres Bratislava IV, na druhej strane okresy Bratislava I, Bratislava V, Košice II, Košice III, a v druhom období aj okres Košice I, patrili medzi okresy s najvyššími úbytkami z vnútorného sťahovania. Zaujímavá situácia nastala v okrese Bratislava IV, keď sa tento okres, v prvom období úbytkový, zaradil v druhom období medzi okresy s najvyšším prírastkom obyvateľstva zo sťahovania v SR. Niektoré bratislavské okresy vykazovali teda zisky nielen zo zahraničnej, ale aj z vnútornej migrácie. Košické okresy však vykazovali v obidvoch obdobiach väčšie či menšie straty z vnútorného sťahovania.

Počet obyvateľov Bratislavy a Košíc sa vnútorným sťahovaním znižuje

Zaujímavý obraz z hľadiska vnútorného sťahovania poskytuje pohľad na Bratislavu a Košice ako na mestá. Do Bratislavy sa v období 2000–2004 prisťahovalo v priemere 3,6 tisíc osôb ročne a v období 2005–2009 4,7 tisíc osôb. Zároveň sa z mesta vysťahoval pomerne vysoký počet osôb, a to v priemere ročne 4,2 tisíc osôb v prvom a 4,9 tisíc osôb v druhom období. Zaujímavosťou je, že z Bratislavy sa obyvatelia vysťahovávajú najmä do najbližšieho okolia mesta, do okresov Senec, Malacky a Pezinok, ale zamestnaní zostávajú takmer výlučne v hlavnom meste. Je istým paradoxom, že napriek svojej atraktivite, Bratislava vystupuje vo vnútornom sťahovaní ako stratová, a to v obidvoch obdobiach, s úbytkami v relatívnych ukazovateľoch vo výške 1,5 a 0,6 ‰.

²⁰ Ide o zmenu trvalého pobytu.

Do Košíc sa v období 2000–2004 prisťahovalo v priemere ročne 1,7 tisíc osôb a vysťahovalo sa 2,3 tisíc osôb, v období 2005–2009 sa situácia výraznejšie nezmenila, prisťahovalo 1,6 tisíc a vysťahovalo sa 2,4 tisíc osôb. Aj z Košíc smeruje obyvateľstvo prevažne zázemia mesta – do okresu Košice – okolie. V relatívnych ukazovateľoch boli straty mesta Košice vyššie ako v Bratislave, keď migračný úbytok dosiahol 2,7 ‰ v prvom a 3,6 ‰ v druhom období. Počet obyvateľov obidvoch miest sa teda vnútorným sťahovaním znižuje, čo je situácia úplne opačná, ako bola napríklad v 80. rokoch minulého storočia.

V posledných 20 rokoch teda rastie najmä atraktivita okresov v bližšom, či širšom okolí Bratislavy (okresy Senec, Malacky, Pezinok, Galanta, Dunajská Streda, atď.) a okresu Košice – okolie v prímestskom prostredí Košíc. Táto situácia súvisí, ako bolo uvedené vo viacerých analýzach migrácie (Bezák 2006, Podolák 2006, Jurčová 2009), predovšetkým s prebiehajúcimi suburbanizačnými procesmi a týka sa nielen našich najväčších miest a ich okolia²¹.

Absolútnym lídrom v medziokresnej migrácii je okres Senec

V relatívnych ukazovateľoch dosahoval v obidvoch obdobiach najvyššie hodnoty prisťahovaných okres Senec. V období 2000–2004 sa do tohto okresu prisťahovalo 24 osôb na 1000 obyvateľov a v období 2005–2009 až 41 osôb. Vysoké relatívne hodnoty prisťahovaných mali v obidvoch obdobiach aj okresy Pezinok, Malacky, Košice okolie, ale je zaujímavé, že aj okres Turčianske Teplice (12,1–15,4 ‰ v prvom období a 12,8–18,8 ‰ v druhom období). Ak neberieme do úvahy mestské okresy, priemerný počet prisťahovaných do okresu Senec vo výške 2,2 tisíc osôb v období 2005–2009 bol o 0,9 tisíc osôb vyšší ako najvyššia hodnota v predchádzajúcom období (okres Senec a okres Košice okolie v priemere po 1,3 tisíc osôb ročne).

Vysoké relatívne hodnoty vysťahovaných, okrem bratislavských a košických okresov, vykazovali aj okresy Senec a Banská Štiavnica. Napriek tomu okres Senec zostáva okresom s najvyšším relatívnym prírastkom zo vnútorného sťahovania a je výrazne vzdialený od ostatných okresov. V prvom období získal tento okres vnútorným sťahovaním 14 osôb na 1000 obyvateľov (v absolútnych hodnotách v priemere 750 osôb ročne). V druhom období získal dokonca 26 osôb na 1000 obyvateľov (v absolútnych hodnotách v priemere 1533 osôb ročne), čo je takmer o 17 bodov viac ako v poradí druhý okres Pezinok. Pomerne vysoké prírastky v obidvoch obdobiach mal teda aj okres Pezinok (6,69 ‰ v prvom a 9,59 ‰ v druhom období), okres Malacky (6,20 ‰, resp. 8,20 ‰), ale aj ďalšie okresy v širšom zázemí Bratislavy, či okres Košice – okolie, s prírastkami o niečo nižšími. Medzi okresy s vysokým prírastkom sa radí aj okres Turčianske Teplice (2,52 ‰ v prvom a 4,77 ‰ v druhom období). Relatívne prírastky z vnútorného sťahovania vo vyššie uvedených okresoch a v okresoch Bratislava II a III sa v období 2005–2009 natoľko líšili od hodnôt v ostatných okresoch, že sa zaradili k odľahlým hodnotám (v prvom období sa medzi odľahlé hodnoty zaradili prírastky v okresoch Senec, Pezinok, Malacky a Košice okolie).

Zrejme vďaka lokalizácii nových priemyselných podnikov sa v období 2005–2009 zvýšili aj prírastky v okresoch Trnava a Trenčín, ale v okrese Žilina už výraznejší posun nebať a v okrese Galanta sa prírastok z vnútorného sťahovania dokonca mierne znížil.

Najvyššie úbytky obyvateľstva z vnútornej migrácie majú okresy na východe SR

Najväčšie úbytky obyvateľstva z vnútornej migrácie (okrem mestských okresov Bratislava I a V a okresov Košice III a II) sa viažu v obidvoch obdobiach najmä na okresy východného Slovenska. Ide najmä o okresy Poprad, Snina, Stropkov, Stará Ľubovňa. K nim sa priradili okresy stredného Slovenska – okres Tvrdosín a okres Banská Štiavnica, ktorý v období 2000–2004 mal ešte slabé zisky z migrácie. V období 2005–2009 sa úbytky sa čiastočne znížili v okresoch Gelnica, Medzilaborce a Košice IV. Ide práve o tie okresy, ktoré patrili do skupiny okresov s najväčšími stratami v prvom období. Naopak, straty z vnútornej migrácie sa výrazne prehĺbili v okrese Košice I. Viaceré z uvedených nemestských okresov sa vyznačujú nedostatkom pracovných príležitostí a vysokou mierou nezamestnanosti. Hodnoty v uvedených bratislavských okresoch a v okrese Košice III však boli extrémne nízke, t.j. nižšie ako dolná príľahlá hodnota štatistického súboru.

V období 2000–2004 vykazovalo straty z vnútorného sťahovania 44 okresov, ale v období 2005–2009 tento počet vzrástol až na 50, a tak iba 29 okresov vykazovalo zisky (v prvom období 35 okresov). Posun v smere úbytkov a ich prehĺbenia v okresoch dokumentuje aj medián, ktorý sa ešte viac posunul v smere záporných hodnôt. Okresy s úbytkom obyvateľstva vnútornou migráciou pribudli najmä na východnom a na juhu stredného Slovenska. Súčasne sa zo skupiny okresov s vysokými prírastkami odčlenil okres Galanta, v ktorom migračný prírastok už nenadobudol predchádzajúce vysoké hodnoty. Variáčné rozpätie hodnôt sa v druhom období v porovnaní s prvým obdobím takmer zdvojnásobilo. Kým v období 2000–2004 sa hodnoty migračného salda pohybovali v intervale od -7,6 do 14,3 ‰, v období 2005–2009 v intervale od -12,7 do 26,1 ‰.

²¹ Suburbanizačné procesy ďalších miest a ich okolia sa však v analýze migrácie na okresnej úrovni neprejavajú.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že prírastky obyvateľstva z vnútornej migrácie sú typické prevažne pre západné Slovensko a úbytky, s výnimkou niekoľkých okresov, pre stredné a východné Slovensko. Prírastky sú pritom najvyššie v suburbanizovaných priestoroch.

Dôvody sťahovania medzi okresmi sa líšia podľa toho, či ide o sťahovanie medzi okresmi v rámci jedného kraja alebo o sťahovanie medzi okresmi dvoch rôznych krajov. V sťahovaní medzi okresmi v kraji majú najvyšší podiel bytové dôvody (36–39 %) a za nimi nasledujú rodinné – sobáš, rozvod a nasledovanie rodinného príslušníka (cca 35 %). Len okolo 3 % sťahujúcich uvádza ako dôvod sťahovania pracovné dôvody. V medzikrajskom sťahovaní rodinné dôvody uvádza 36–39 % sťahujúcich, 27–29 % bytové dôvody, ale až 8–10 % sťahujúcich uvádza ako dôvod sťahovania pracovné dôvody. Z hľadiska vzdelania v medzikrajskom sťahovaní majú sťahujúci v priemere vyššie vzdelanie, z hľadiska rodinného stavu sú najviac zastúpení slobodní, v sťahovaní medzi okresmi v rámci kraja majú najväčší podiel osoby žijúce v manželstve. Trvalé bydlisko menia najmä osoby vo veku 25–34 rokov.

SUMMARY - MIGRATION

In the period after 2004 (after joining the EU), the number of immigrants from abroad has increased significantly in Slovakia. The number of immigrants peaked in 2008 when, according to the Statistical Office of the SR, 8.8 thousand people immigrated to Slovakia. Impact of the economic crisis on migration is apparent in 2009 only, when the foreign net migration dropped to 4.4 thousand persons (compared to 7.1 thousand in 2008, or 6.8 thousand in 2007). Despite this decline, foreign net migration of Slovakia counted 25 500 persons in the period 2005–2009, which was more than three times more than in the period 2000–2004. In relative terms, the average annual net migration ranged from -0.18 ‰ to 1.17 ‰ in the first period and from -0.14 ‰ to 6.98 ‰ in second period. In seven districts net migration was higher than 2 ‰ (especially in the districts of Bratislava). The proportion of the city Bratislava on the number of immigrants of Slovakia and proportion in foreign net migration of Slovakia remains the same in both periods, at about 20 %.

Internal migration has a decreasing impact on net migration in the regions of Slovakia. Internal migratory movements of the population in Slovakia are oriented to the west of the country, especially in the direction towards Bratislava region. During the past 20 years, we observe growing attractiveness of the districts in closer or wider surroundings of Bratislava in particular (districts of Senec, Malacky, Pezinok, Galanta, Dunajská Streda, etc.) and of the district of Košice-okolie in the urban environment of Košice. This situation is mainly due to ongoing suburbanisation processes and involves not only Slovakia's largest cities and their surroundings. The absolute leader in the migration between districts is the district of Senec. In the first period, net internal migration of this district reached 14 persons per 1000 population and even 26 people per 1000 population in the second period, which was almost 17 percentage points more than in the district of Pezinok, the second in line. The highest population losses from internal migration were in the districts of Eastern Slovakia, and in some districts of Bratislava and Košice. In the period 2000–2004, 44 districts reported losses from internal migration, but even 50 districts in the period 2005–2009. While in 2000–2004 the values of net internal migration were in the range from -7.6 to 14.3 ‰, in the period 2005–2009, they ranged from -12.7 to 26.1 ‰.

9. PRÍRASTOK OBYVATEĽSTVA

Danuša Jurčová

Začiatok 21. storočia predstavuje novú vývojovú etapu vo vývoji prírastkov obyvateľstva SR. Kým v predchádzajúcej dekáde mal na rast počtu obyvateľov rozhodujúci vplyv vývoj prirodzeného prírastku, v období 2000–2009 zabezpečovala najväčšie prírastky migrácia. Migráciou sa počet obyvateľov SR období 2000–2009 zvýšil o 33,1 tisíc osôb, ale prirodzený prírastok dosiahol iba polovicu, t.j. 16,9 tisíc osôb.²²

Najnižšie zisky z prirodzeného vývoja zaznamenala SR v období 2000–2004, a to vo výške 2,3 tisíc osôb, čo v priemere ročne znamená prírastok iba 454 osôb. Práve toto obdobie zahŕňa roky 2001–2003, v ktorých Slovenská republika zaznamenala prvýkrát v povojnovom období prirodzený úbytok obyvateľstva, a to pri počte živonarodených (na slovenské pomery) na minimálnych hodnotách (50,8–51,7 tisíc). Je zaujímavé, že na prirodzenom úbytku obyvateľstva SR sa podieľali výlučne muži, a to nielen v rokoch 2001–2003. Muži zaznamenali prirodzený úbytok aj v rokoch 2005–2007, a tak Slovenská republika vystupovala v týchto rokoch ako krajina s prirodzeným prírastkom len vďaka prirodzenému prírastku žien. Počet obyvateľov SR sa v období 2005–2009 zvýšil vďaka prirodzenému prírastku už výraznejšie, o 14,6 tisíc osôb, t.j. zvýšenie v priemere o 2,9 tisíc osôb ročne. Pritom 85 % prirodzeného prírastku tohto obdobia sa zrealizovalo v rokoch 2008–2009, na čom sa podpísal najmä podstatne vyšší počet živonarodených.

Migráciou sa počet obyvateľov SR zvýšil v období 2000–2004 o 7,6 tisíc osôb, čo v priemere znamená prírastok 1,5 tisíc osôb ročne. Obdobie 2005–2009 je už obdobím plného členstva SR v EÚ, čo sa odzrkadlilo aj vo výške migračného prírastku, ktorým sa počet obyvateľov zvýšil o 25,5 tisíc osôb, t.j. v priemere o 5,1 tisíc osôb ročne.

Celkový prírastok odráža vývoj svojich zložiek – prirodzeného prírastku a migračného salda. V období 2000–2004 v SR celkovo pribudlo 9,9 tisíc obyvateľov, v období 2005–2009 40,1 tisíc obyvateľov, čo bolo 2,0 tisíc a 8,0 tisíc obyvateľov ročne. V relatívnych ukazovateľoch boli tieto hodnoty veľmi nízke, v prvom období 0,39 % a v druhom 1,49 %. Slovenská republika mala k 31.12.2009 5 424,9 tisíc obyvateľov.²³

Najvyšší prirodzený prírastok majú okresy na severe a východe SR

Aj vývoj prírastkov obyvateľstva na úrovni okresov potvrdzuje, že demografický vývoj v SR je výrazne regionálne diferencovaný.

Relatívne hodnoty prirodzeného prírastku v okresoch sa v období 2000–2004 pohybovali v intervale od -6,6 % po 8,86 %. Hodnota variačného koeficientu však indikuje, že štatistický súbor týchto hodnôt je značne heterogénny, pravdepodobne aj preto, lebo hodnoty sú tvorené ako rozdiel dvoch zložiek – živonarodených a zomretých. Tri hodnoty prirodzeného prírastku (v okresoch Námestovo, Kežmarok a Sabinov) boli vyššie ako horná príľahlá hodnota štatistického súboru. Z priestorového hľadiska okresy západného Slovenska a okresy stredného Slovenska – s výnimkou severozápadnej časti a okresu Rimavská Sobota – zaznamenávali v období 2000–2004 prirodzené úbytky obyvateľstva, t.j. počet živonarodených bol menší ako počet zomretých. Najväčšie úbytky sa viazali na oblasť od okresu Komárno po okres Brezno, menší región vysokých úbytkov tvorili okresy Myjava, Nové Mesto nad Váhom a Piešťany. Ako solitér vystupoval na strednom Slovensku okres Turčianske Teplice. Na krajnom východe sa vysokými úbytkami vyznačovali okresy Medzilaborce a Sobrance. Z mestských okresov mali vysoké úbytky okresy Bratislava I, Bratislava II a Bratislava III. Ostatné bratislavské okresy boli ziskové, čo je dané aj mladšou vekovou štruktúrou ich obyvateľstva. Z košických okresov vykazoval úbytky iba okres Košice IV.

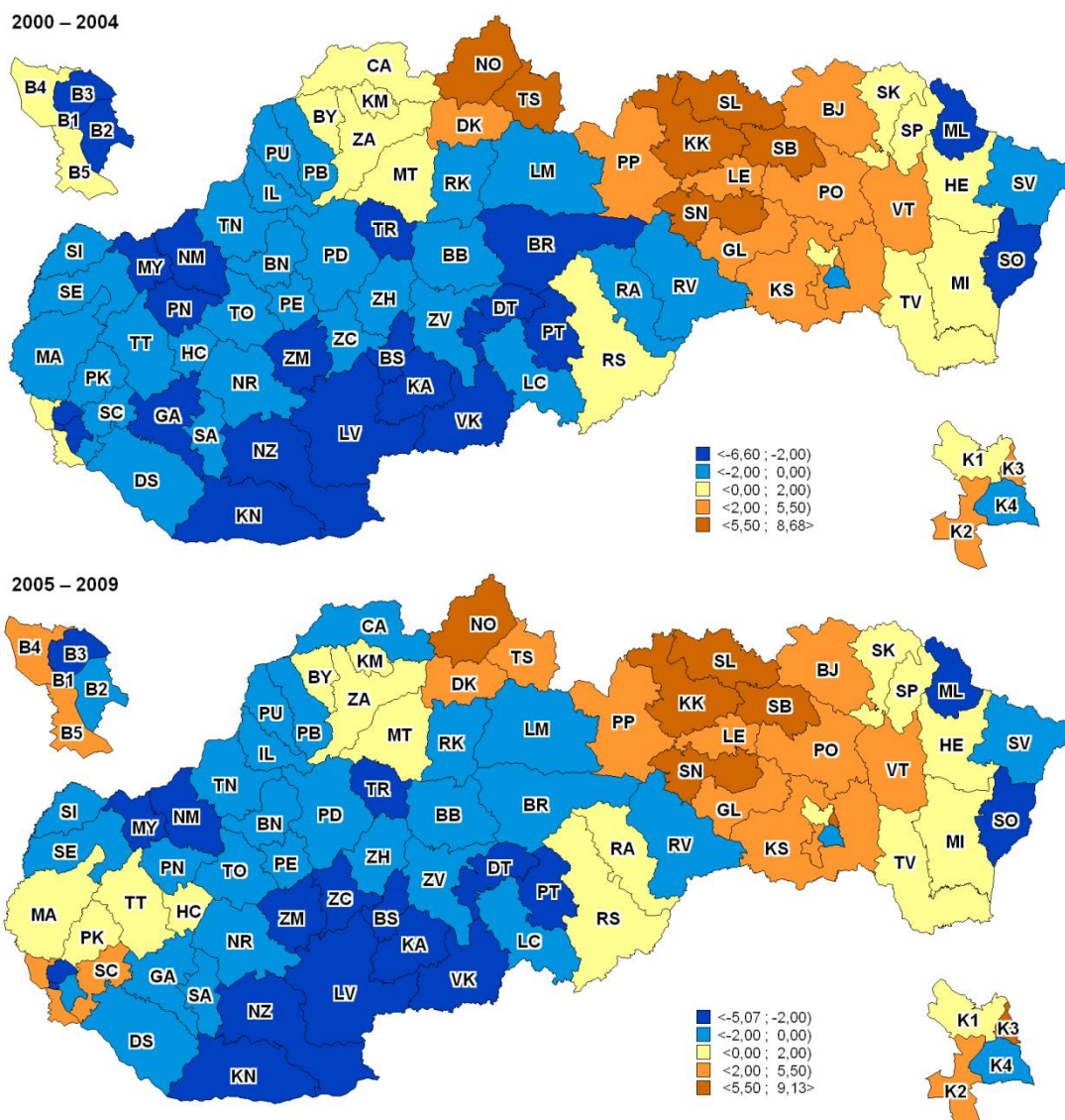
Okresy s prirodzeným prírastkom obyvateľstva tvorili v podstate 2 regióny. Menší sa rozprestieral od okresu Čadca po Tvrdošín a na juhu po okres Martin. V tomto regióne najvyššie prírastky vykazovali okres Námestovo 8,7 % (najviac v SR) a okres Tvrdošín 6,0 %. Väčší región zahŕňal celé východné Slovensko – od okresu Poprad smerom na východ, až po úbytkové okresy na krajnom východe – Medzilaborce, Snina a Sobrance. V tomto regióne mali najvyššie prírastky okresy Kežmarok, Sabinov, Stará Ľubovňa a Spišská Nová Ves (s hodnotami 5,9–8,3 %). Celkove bol počet živonarodených nižší ako počet zomretých v 49 okresoch Slovenskej republiky, čo potvrdzuje aj záporná hodnota mediánu. Na tejto situácii sa najviac podpísalo obdobie rokov 2001 – 2003.

Obdobie 2005–2009 už prinieslo zmeny vo vývoji prirodzeného prírastku. Variačné rozpätie súboru sa síce takmer nezmenilo (interval od -5,07 % po 9,13 %), ale variačný koeficient je priaznivý, dosahuje 10,5 %. Aj tento súbor obsahuje tri okresy s hodnotami nad hornou príľahlou hodnotou. Ide o tie isté okresy ako v predchádzajúcom období. Z regionálneho hľadiska možno konštatovať, že kým okresy na severe a východe Slovenska s prirodzeným prírastkom

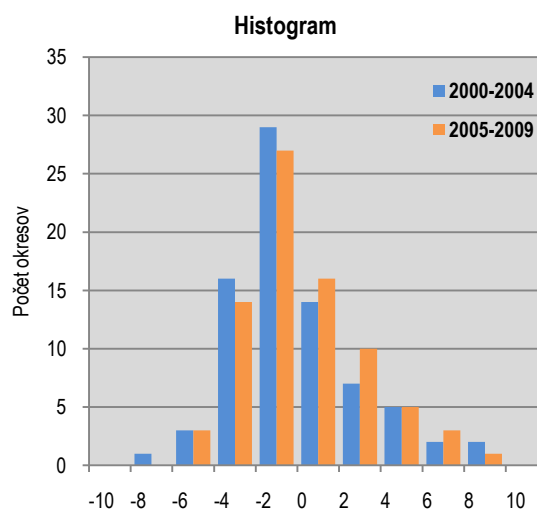
²² Z pohľadu jednotlivých rokov bol migračný prírastok vyšší ako prirodzený prírastok v rokoch 2001–2008, rokoch 2000 a 2009 to bolo naopak. Na úrovni SR ide vlastne o prírastok z migrácie zahraničnej.

²³ K 31.12.2000 mala SR 5 402,6 tisíc obyvateľov, tento údaj však nadväzuje na sčítanie z roku 1991 a počet obyvateľov k 31.12.2009 nadväzuje na sčítanie z roku 2001. Preto rozdiel medzi hodnotami týchto koncových stavov je iný, ako vyššie uvedený celkový prírastok získaný bilanciou pohybu obyvateľstva za obdobie 2000–2009.

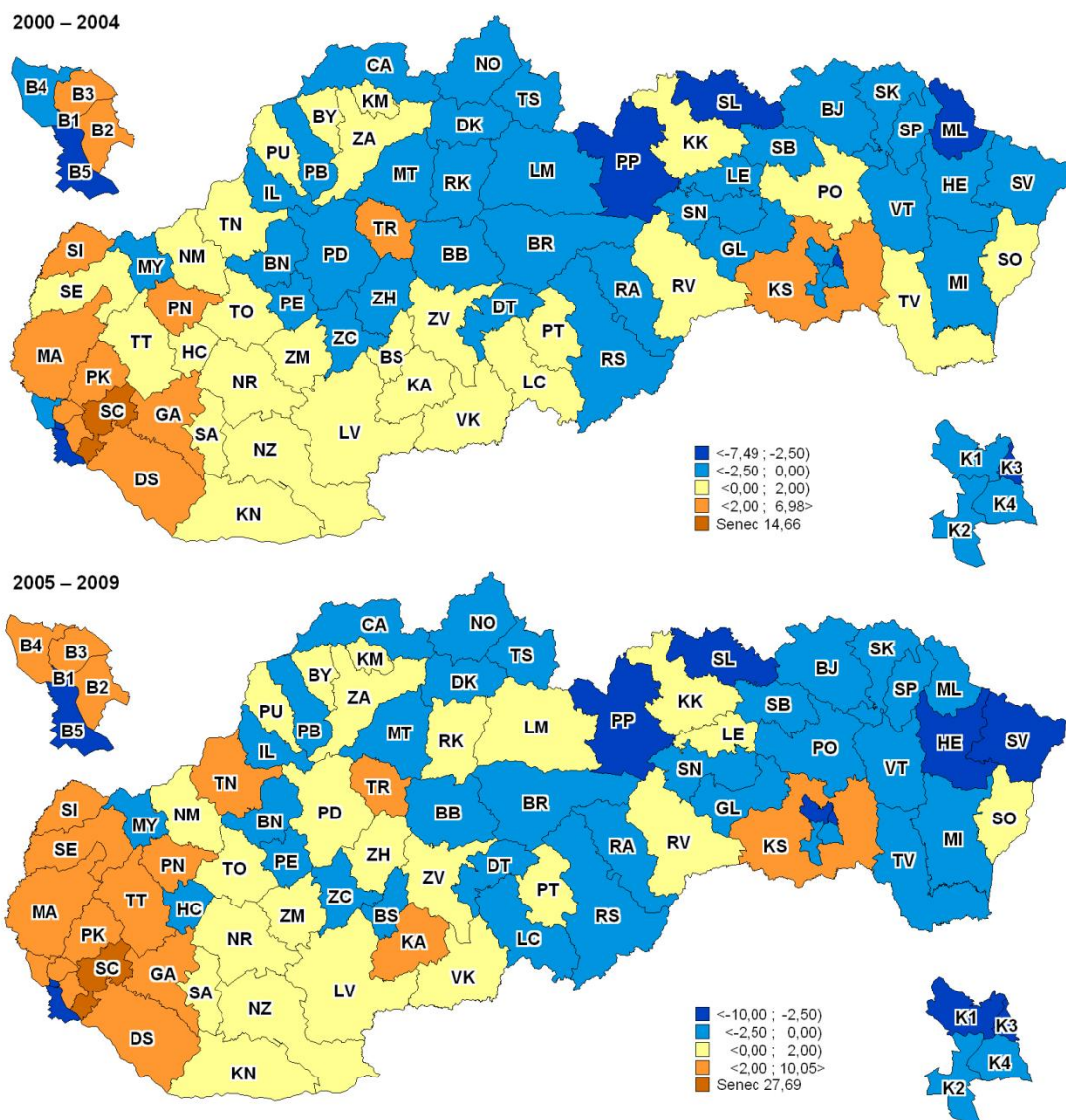
Obr. 9.1: Prirodzený prírastok (úbytok) na tisíc obyvateľ'ov / *Natural increase (decrease) per 1000 population*

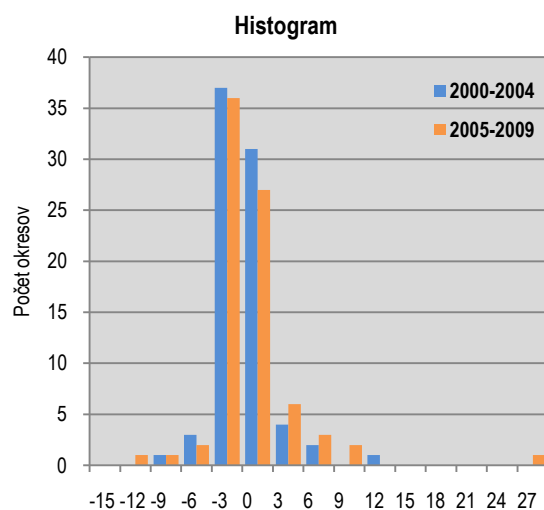
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	-74,87	10,51	Variation coefficient
Stredná hodnota	-0,04	0,29	Mean
Medián	-0,80	-0,36	Median
Smerodajná odchýlka	3,21	3,04	Standard deviation
Špicatosť	0,42	0,39	Kurtosis
Šikmosť	0,77	0,82	Skewness
Minimum	-6,60	-5,07	Minimum
Maximum	8,68	9,13	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	-2,01	-1,54	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	1,51	1,80	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	-7,29	-6,55	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	6,79	6,81	Upper fence

Obr. 9.2: Migračný prírastok (úbytok) na tisíc obyvateľov / *Net migration per 1000 population*

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	23,69	7,18	Variation coefficient
Stredná hodnota	0,12	0,62	Mean
Medián	-0,09	-0,06	Median
Smerodajná odchýlka	2,84	4,48	Standard deviation
Špicatosť	8,76	16,91	Kurtosis
Šikmosť	1,76	3,01	Skewness
Minimum	-7,49	-10,00	Minimum
Maximum	14,66	27,69	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	-1,33	-1,62	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	1,05	1,42	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	-4,90	-6,19	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	4,62	5,98	Upper fence

obyvateľstva si udržali úroveň prírastku z predchádzajúceho obdobia, resp. došlo k jeho miernemu zvýšeniu, na západnom Slovensku v okresoch Senec, Malacky, Pezinok, Trnava, Hlohovec po rokoch prirodzeného úbytku obyvateľstva nastalo oživenie prirodzeného vývoja a úbytky sa zmenili na mierne prírastky. Súvisí to, ako bolo uvedené v kapitole Plodnosť, s realizáciou odložených pôrodov a zvýšeným počtom žien vo veku najvyššej plodnosti, čo pre prirodzený vývoj v konečnom dôsledku znamenalo zvýšenie počtu živonarodených detí, najmä v ostatných dvoch rokoch. A tak kým na severnom a východnom Slovensku sú prirodzené prírastky dôsledkom doznievajúceho starého reprodukčného modelu, na západnom Slovensku sa vytvoril región okresov, v ktorých prirodzené prírastky sú dôsledkom iného režimu reprodukcie – zastavenia poklesu plodnosti, resp. jej mierneho rastu. Najvyšší prirodzený prírastok dosiahli okresy Kežmarok (9,1 ‰), Námestovo (8,0 ‰) a Sabinov (7,8‰). Na západnom Slovensku boli zatiaľ prírastky podstatne nižšie. Vyšší prírastok mali iba okresy Bratislava V (4,0 ‰), Senec (2,8 ‰) a Bratislava IV (2,6 ‰). Počet okresov s prirodzeným úbytkom obyvateľstva sa znížil na 44, teda v obidvoch obdobiach bola stratová viac ako polovica okresov SR.

Najvyššie prírastky obyvateľstva z migrácie majú okresy v širšom okolí Bratislavy a na východe okres Košice – okolie

Prírastky obyvateľstva z migrácie sú významnou súčasťou celkového prírastku obyvateľstva. Ako už bolo spomenuté v kapitole Migrácia, na migračný prírastok, resp. úbytok obyvateľstva na regionálnej úrovni má v súčasnosti rozhodujúci vplyv vnútorná migrácia. Na druhej strane zahraničná migrácia ovplyvňuje situáciu vo veľkých mestách a v regiónoch ekonomicky prosperujúcich, najmä v tých, do ktorých v sledovanom období smerovali zahraničné investície.

V prvom období sa hodnoty relatívneho migračného salda pohybovali v intervale od -7,49 ‰ po 14,26 ‰. Kvartilové rozpätie však dosiahlo úroveň 2,38, čo znamená, že migračný prírastok polovice okresov sa nachádzal v intervale od -1,33 po 1,05, t.j. migračné saldo nadobúdalo veľmi nízke hodnoty. V súbore sa nachádzali štyri okresy (okresy Senec, Pezinok, Malacky a Bratislava III) s hodnotami väčšími ako horná príľahlá hodnota a dva okresy (Bratislava V a Košice III) s hodnotami nižšími ako dolná príľahlá hodnota.

Prírastky obyvateľstva migráciou vykazovali najmä okresy západného a juhu stredného Slovenska. Na východe región s prírastkami vytvorili okresy Rožňava, Košice – okolie, Prešov a Trebišov. Ako solitéry v oblasti migračných úbytkov vystupovali okresy Turčianske Teplice, Kežmarok a Sobrance, a naopak, na západe v oblasti migračných prírastkov vystupoval ako okres s migračnými úbytkami okres Myjava. Prírastky a úbytky však neboli vysoké a u 57 okresov sa pohybovali v intervale od -2 ‰ do +2 ‰. Výrazný prstenec okresov s najvyššími migračnými prírastkami sa sformoval v okolí Bratislavy (okresy Malacky, Pezinok, Galanta, Dunajská Streda s prírastkami do 7 ‰, ale najmä okres Senec s prírastkom 14,7 ‰) a v okolí Košíc (okres Košice – okolie s prírastkom 4,4 ‰). Je to najmä výsledok suburbanizačných procesov, t.j. prírastkov obyvateľstva z vnútorného sťahovania v prímestskom prostredí. Naopak, najväčšie úbytky sa viažu na niektoré okresy Bratislavy a Košíc a z nemestských okresov najmä na okresy východného Slovenska s nevýhodnou polohou – Stará Ľubovňa a Medzilaborce, ale aj na okres Poprad. Môžeme konštatovať, že spolu 41 okresov s úbytkami obyvateľstva migráciou vytvorilo dva veľké regióny, a to na strednom a severovýchodnom Slovensku, ktoré sú miestami narušené okresmi so slabými prírastkami.

V druhom období sa migračná situácia zmenila. Variačné rozpätie sa zväčšilo z hodnoty 22,15 na hodnotu 38,82. Zvýšil sa počet okresov s vyššími prírastkami obyvateľstva, t.j. prstenec okresov s najvyššími prírastkami v širšom okolí Bratislavy sa rozšíril o okresy Senica a Trnava a spolu s okresmi Skalica a Piešťany tak vytvorili ucelený región najvyšších migračných prírastkov. Pritom práve okresy tohto regiónu – Senec, Pezinok, Malacky, Piešťany, Dunajská Streda a Skalica vykazujú odľahlé hodnoty štatistického súboru. Hneď v susedstve týchto okresov sa nachádzajú dva okresy s úbytkom obyvateľstva z migrácie – Myjava a Hlohovec. Ako solitéry s vyššími prírastkami vystupujú okresy Trenčín, Turčianske Teplice a Krupina. Nevýrazne sa zvýšil prírastok okresu Košice – okolie. Špecifické postavenie medzi okresmi s migračnými prírastkami má okres Senec, s prírastkom takmer 28 osôb na tisíc obyvateľov. Počet úbytkových okresov sa v období 2005–2009 znížil iba o jeden okres, ale priestorový obraz z predchádzajúceho obdobia sa do istej miery narušil. Najmä na strednom Slovensku sa okresy s nízkymi úbytkami a prírastkami striedajú; výraznejší región úbytkov však zostáva na východnom Slovensku, kde okresy Humenné a Medzilaborce s úbytkami 7 a 10 osôb na tisíc obyvateľov sú už okresmi s odľahlými hodnotami štatistického súboru.

Vo vývoji celkového prírastku obyvateľstva v okresoch sa odráža rozdielny vývoj prirodzeného prírastku a migrácie. Predovšetkým nevyvážený štatistický súbor prirodzeného prírastku v období 2000–2004 ovplyvnil aj hodnoty celkového prírastku, a tak jeho variačný koeficient dosiahol až 47 ‰. Kvartilové rozpätie tohto súboru (3,14 ‰) indikuje, že 50 ‰ okresov malo hodnoty prírastku v intervale od -2,02 ‰ po 1,14 ‰, na druhej strane šesť okresov vykazovalo odľahlé hodnoty vyššie ako horná príľahlá hodnota a jeden okres (Bratislava I) odľahlú hodnotu nižšiu ako dolná príľahlá hodnota, t.j. extrémny úbytok obyvateľstva.

Ako už bolo uvedené, z priestorového hľadiska v období 2000–2004 sa na západe SR na celkovom prírastku výrazne podieľala migrácia, ale na severe a východe – s výnimkou okresov na krajnom severovýchode – to bol prirodzený prírastok. Utvorilo sa v podstate 5 regiónov – 3 regióny s rastom počtu obyvateľov, teda s prírastkom obyvateľstva – prvý v širšom okolí Bratislavy až po okres Nitra, druhý v oblasti Oravy, Kysúc a Žiliny. Tretí, najväčší

región, sa vytvoril na východnom Slovensku od okresov Poprad a Rožňava smerom na východ. Do tohto regiónu nepatrili okresy pri hranici SR od okresu Svidník po okres Sobrance (s výnimkou okresu Stropkov), ktoré tvorili región úbytkov obyvateľstva. Najväčší región s celkovým úbytkom obyvateľstva tvorí v podstate celé zvyšné územie SR. Ako izolovaný okres s prírastkom obyvateľstva vystupoval na strednom Slovensku okres Zvolen.

Najvyšší celkový prírastok mal vďaka intenzívnej vnútornej migrácii okres Senec, jeho odstup od ostatných okresov sa zvyšuje

Najvyšší celkový prírastok v období 2000–2004 mal vďaka výraznej vnútornej migrácii okres Senec, a to napriek miernemu prirodzenému úbytku obyvateľov. V období 2005–2009 vďaka omladenej vekovej štruktúre (prísťahovanie mladých rodín, a tým aj zvýšenie reprodukčného potenciálu) zaznamenal tento okres aj prirodzený prírastok, a tak vo výške celkového prírastku sa jeho odstup od ostatných okresov ešte viac zvýšil. Na tisíc obyvateľov pribudlo 30 osôb, kým v prvom období necelých 14. Na druhé miesto sa v celkovom prírastku zaradil v prvom období okres Kežmarok, za ktorým nasledoval okres Košice – okolie, v druhom období zaujal druhé miesto okres Pezinok (12 ‰), tretie okres Malacky (10 ‰) a až za nimi nasledovali okresy Kežmarok a Košice – okolie. V období 2005–2009 sa síce počet okresov s prírastkom obyvateľstva zvýšil iba o jeden okres (z 35 na 36), ale vo všeobecnosti možno konštatovať, že prírastky v jednotlivých okresoch boli vyššie a úbytky nadobudli menšie hodnoty (hodnoty sa pohybovali v intervale od -9,76 ‰ po 30,47 ‰). Kvantilové rozpätie sa pritom mierne zväčšilo a posunulo v smere kladných hodnôt. Na západnom Slovensku sa celkový prírastok zvýšil najmä vďaka intenzívnejšej migrácii. Nárast nastal v okolí Bratislavy, kde sa výrazný migračný prírastok skombinoval s prirodzeným prírastkom, i keď pomerne nízkym (okresy Senec, Pezinok a Malacky). Na druhej strane, počet obyvateľov v okresoch na východnom Slovensku a na Orave sa zvyšoval iba prirodzeným vývojom. Na východnom Slovensku má výnimočné postavenie okres Košice – okolie, v ktorom sa na celkovom prírastku približne rovnakou mierou podieľa migračný aj prirodzený prírastok. V druhom období sa región úbytkov na severovýchodnom Slovensku skompletizoval do jedného celku, keď celkový úbytok zaznamenal aj okres Stropkov. Priestorový obraz na strednom a západnom Slovensku sa zdá byť rozdrobenejší – veľký región úbytkov netvorí už taký jednoliaty celok, rozdelil sa na dve časti, nakoľko okresy Trenčín a okresy Prievidza a Turčianske Teplice, ako aj okresy na juhozápade (Senica, Trnava, Piešťany) sa zaradili medzi okresy s celkovým prírastkom. Opačne sa vyvinula situácia napríklad v okresoch Čadca, Zvolen, Šaľa. Počet okresov s extrémnymi hodnotami sa v druhom období znížil na 4 (okresy Senec, Pezinok, Malacky a Kežmarok).

Komplikovaná situácia je v bratislavských a košických okresoch, ktoré vzhľadom na svoju vekovú štruktúru, ako aj vzhľadom na postavenie týchto miest ako centier celoslovenského a nadregionálneho významu, majú špecifické reprodukčné aj migračné správanie. Okresy Bratislava IV a Bratislava V vykazujú v oboch obdobiach prirodzený prírastok, okresy Bratislava II, III a v druhom období aj okres Bratislava IV migračný prírastok. Migrácia výrazne odčerpávala obyvateľstvo z okresov Bratislava I a Bratislava V, a tak nevýrazný celkový prírastok mali v prvom období iba okresy Bratislava III a IV. V druhom období sa k nim pripojil aj okres Bratislava II. Prírastky týchto okresov v druhom období však už patrili medzi najvyššie v SR a naopak, okresy Bratislava I a Bratislava V zostali medzi okresmi s najvyššími úbytkami. Súčasne si okres Bratislava I zachoval svoju pozíciu z predchádzajúceho obdobia, ako okres s celkovým úbytkom pod dolnou príľahlou hodnotou štatistického súboru. Výška prírastkov, resp. úbytkov obyvateľov bola vo všetkých bratislavských a košických okresoch v plnej miere ovplyvnená prírastkami obyvateľstva zo zahraničného sťahovania (ani jeden z týchto okresov nevykazuje straty zo zahraničného sťahovania). Keďže všetky košické okresy vykazovali vysoké straty vo vnútornom sťahovaní, prirodzený prírastok (s výnimkou okresu Košice IV) a zisky zo zahraničného sťahovania stačili kompenzovať tieto straty iba v okrese Košice II a prvom období vyrovnali straty aj v okrese Košice I. Okresy Košice III a Košice IV mali v oboch obdobiach celkový úbytok obyvateľstva.

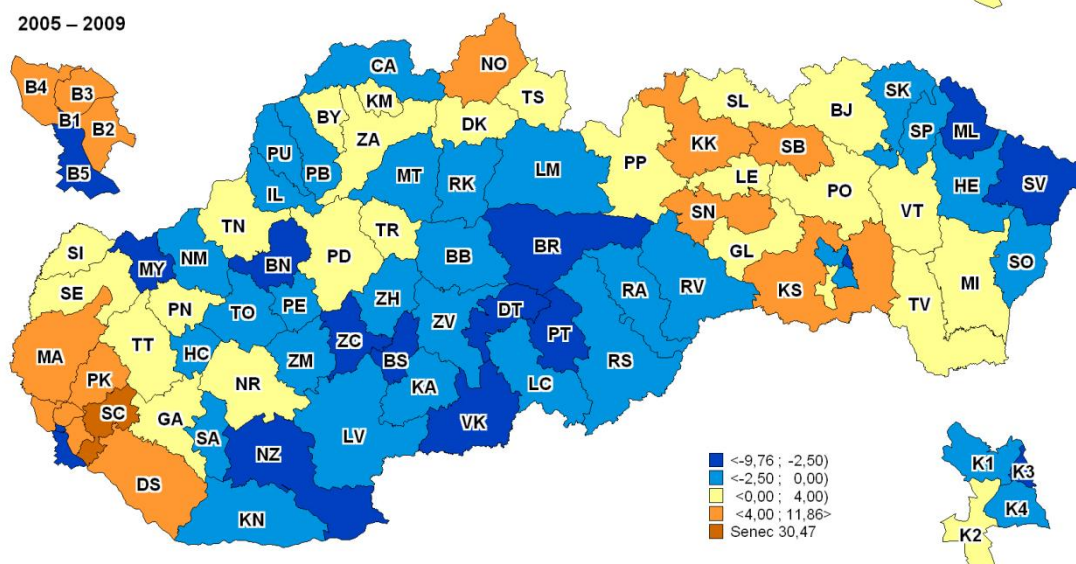
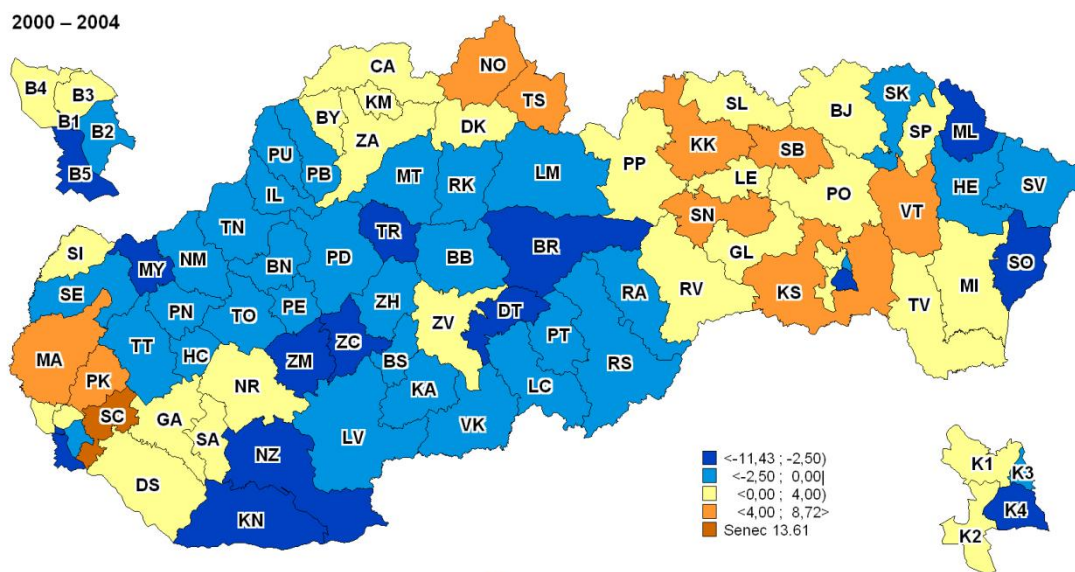
Zahraničná migrácia prispieva v Bratislave k rastu počtu obyvateľov, v Košiciach čiastočne zmierňuje úbytky

Ak sa pozrieme na Bratislavu a Košice ako na mestá, situácia nekopíruje verne obraz z mestských okresov, nakoľko migrácia nezahŕňa pohyby v rámci mesta, t.j. vzájomnú migráciu medzi mestskými časťami, či okresmi v rámci mesta.

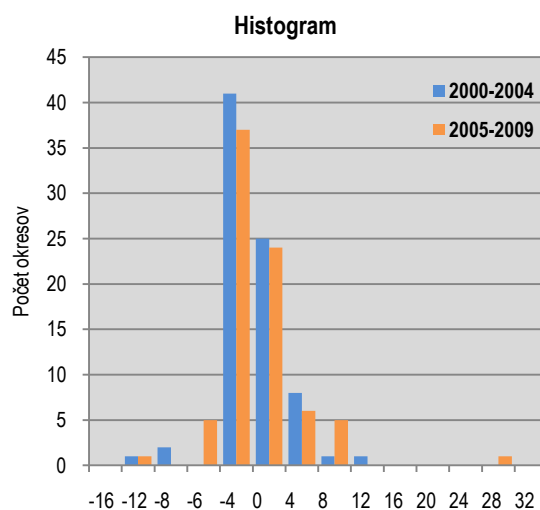
Bratislava vykazovala v období 2000–2004 straty, a to jednak prirodzeným vývojom, ako aj vnútornou migráciou. Tieto straty čiastočne zmieňovala iba zahraničná migrácia. Výsledkom bolo znižovanie počtu obyvateľov hlavného mesta. V období 2005–2009 Bratislava už zaznamenala prirodzený prírastok, ako aj prírastok obyvateľstva z migrácie. Najväčší vplyv na rast počtu jej obyvateľov v tomto období mala zahraničná migrácia, kým vo vnútornej migrácii sa aj v tomto období prejavovali straty. Počet obyvateľov Bratislavy sa v prvom období znížil o 4,7 tisíc osôb, naopak v druhom období vzrástol o 5,9 tisíc osôb. K 31.12.2009 mala Bratislava 446,7 tisíc obyvateľov.

V meste Košice sa počet obyvateľov znižoval v celom období 2000–2009, a to napriek sústavnému prirodzenému prírastku a prírastku obyvateľstva zo zahraničnej migrácie. Tieto prírastky však neboli dostatočne vysoké na to, aby vykryli straty obyvateľstva z vnútornej migrácie. Počet obyvateľov Košíc sa tak znížil v prvom období o 2,9 tisíc osôb a v druhom období dokonca o 3,5 tisíc osôb. Mesto Košice malo k 31.12.2009 237,7 tisíc obyvateľov.

Obr. 9.3: Celkový prírastok (úbytok) na tisíc obyvateľov / *Total population change per 1000 population*

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	47,14	5,57	Variation coefficient
Stredná hodnota	0,08	0,91	Mean
Medián	-0,22	-0,24	Median
Smerodajná odchýlka	3,62	5,09	Standard deviation
Špicatosť	2,86	13,85	Kurtosis
Šikmosť	0,68	2,76	Skewness
Minimum	-11,43	-9,76	Minimum
Maximum	13,61	30,47	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	-2,02	-1,94	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	1,14	2,43	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	-6,75	-8,48	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	5,88	8,97	Upper fence

Podľa počtu obyvateľov na začiatku sledovaného obdobia (k 1.1.2000) bol najväčším okresom SR okres Nitra, ktorý mal 163 418 obyvateľov a najmenším okres Medzilaborce s 12 728 obyvateľmi. Vzhľadom na uvedený prirodzený vývoj a vývoj vnútornej a zahraničnej migrácie, na konci obdobia (k 31.12.2009) bol najväčším okres Prešov so 166 905 obyvateľmi a najmenším zostal okres Medzilaborce, v ktorom počet obyvateľov klesol na 12 098 osôb. V celom období 2000–2009 počet obyvateľov vzrástol v 34 okresoch a znížil sa až v 45 okresoch.

SUMMARY – POPULATION CHANGE

The first nine years of the 21st century represent a new stage in the population development of Slovakia. While in the previous decade, natural increase had a decisive influence on population growth, in the period 2000–2009 it was migration. The population of Slovakia has increased by 33,100 persons due to migration, but natural increase has been only half, i.e. 16,900 people.

Population growth in Slovakia is regionally differentiated. Migration contributed significantly to the total growth in the west, but in the Northern and Eastern Slovakia – with the exception of the North-eastern districts – the population grew due to natural increase. Three regions with population growth were formed – the first in the wider area of Bratislava, the second in the north of Central Slovakia (Orava, Kysuce and district Žilina). The third – and the largest region – was established in the Eastern Slovakia (from district of Poprad and Rožňava eastwards). A smaller region of depopulation was formed near the border with Ukraine and essentially all the remaining territory of Slovakia was an area with a total population decline.

The highest overall growth in 2000–2004 was due to significant internal migration in district Senec near Bratislava. In the period 2005–2009 due to rejuvenation of the age structure (immigration of young families, thereby increasing reproductive potential) this district also recorded natural growth, and thus its distance from other districts in population growth has further increased. Overall growth in this district reached 30 persons per thousand population, while in the first period it was less than 14. The increase occurred also in other districts around Bratislava, in which a significant increase of migration is combined with natural increase, although relatively low. A similar situation occurred in Eastern Slovakia in the district of Kosice. However, in the east has been the predominance of the districts where the population grew through natural increase. A typical example was the district of Kežmarok.

10. VEKOVÁ ŠTRUKTÚRA

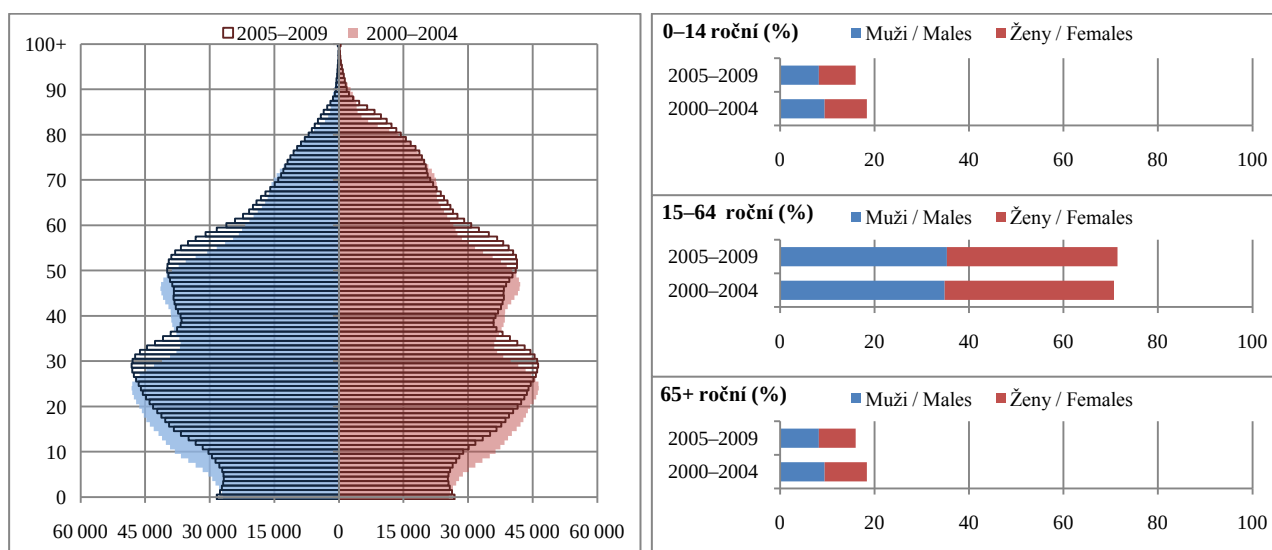
Viera Pilinská

Veková štruktúra obyvateľstva je jednou z najdôležitejších demografických charakteristík každej populácie. Je výsledkom predchádzajúcich trendov vo vývoji pôrodnosti, úmrtnosti a migrácie za ostatných sto rokov a zároveň určuje budúci populačný vývoj. Dominantným problémom všetkých vyspelých krajín je populačné starnutie, ktoré svojimi dopadmi ovplyvňuje všetky oblasti spoločenského života - ekonomickú, sociálnu a v neposlednom rade aj oblasť zdravotnej starostlivosti. Je preto namieste, aby sa zmenám vo vekovej štruktúre obyvateľstva venovala náležitá pozornosť, aby spoločnosť bola pripravená riešiť dôsledky starnutia, prijímať opatrenia na ich zmiernenie a celkovo prispôbiť svoje fungovanie v zmysle zmenených medzigeneračných vzťahov.

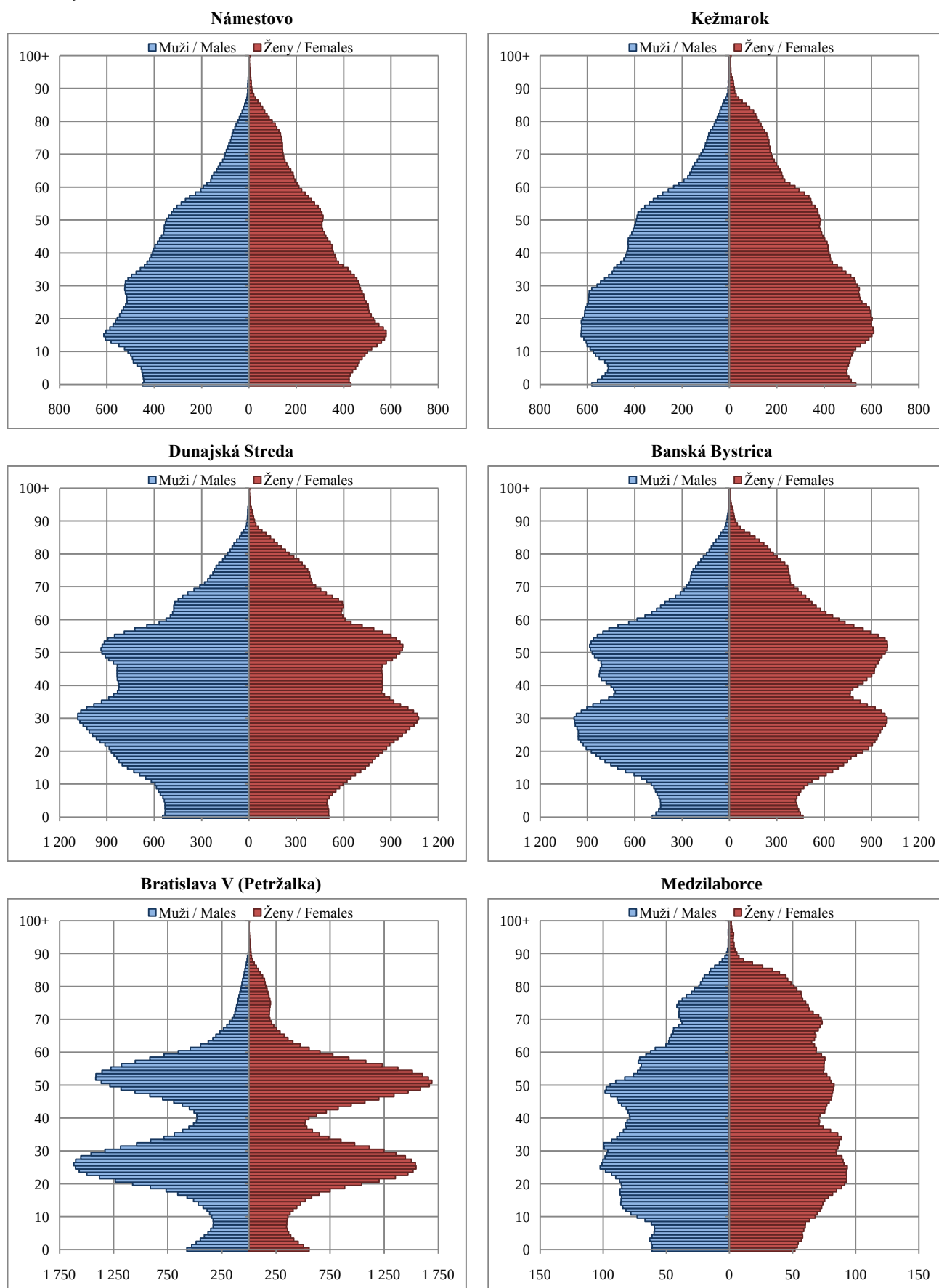
Veková štruktúra Slovenskej republiky sa vyznačuje značnými nerovnomernosťami, ktoré sa vo forme zárezov alebo naopak rozšírení premietajú do vekovej pyramídy. V rozšíreniach vekovej pyramídy dominujú dve natalitné vlny – prvá z obdobia polovice 40. rokov až konca 50. rokov minulého storočia a po nej nasleduje druhá a zatiaľ najmohutnejšia natalitná vlna zo 70. rokov. V oboch prípadoch išlo o obdobia zvýšenej intenzity pôrodnosti – obdobie tzv. kompenzačnej fázy po druhej svetovej vojne a obdobie 70. rokov, v ktorom išlo o deti narodené v období prijatých pronatalitných opatrení rodičom zo silných populačných ročníkov (Jurčová, Mészáros 2006). Naopak, zárezy spôsobené poklesom počtu narodených detí sú evidentné z obdobia na konci 60. rokov, ale zvlášť v období 90. rokov a na prelome tisícročí. Nerovnomernosť vo vekovej pyramíde spôsobená výkyvmi v úrovni pôrodnosti z prvej štvrtiny 20. storočia, sa prakticky stráca v dôsledku pomerne nízkych početností prežívajúcich osôb.

Napriek tomu, že demografická analýza tejto publikácie je zameraná na kratší časový úsek, zásadné zmeny vo vekovej štruktúre populácie Slovenska, ako aj tendencie jej pravdepodobného vývoja na národnej i regionálnej úrovni sú pomerne dobre identifikovateľné. Ako bolo uvedené v predchádzajúcich kapitolách obdobie rokov 2000–2004 sa vyznačovalo poklesom dynamiky rastu počtu obyvateľov. V rokoch 2001–2003 bol dokonca zaznamenaný prirodzený úbytok obyvateľstva. K celkovému úbytku obyvateľstva nedošlo iba vďaka prírastkom z migrácie. Plodnosť dosiahla svoje historické minimum, klesol počet živonarodených detí. Na vekovej pyramíde sa tieto skutočnosti premietajú ako najužšia základňa, resp. najväčší zárez. V nasledujúcom období 2005–2009 počet obyvateľov začal opäť narastať, rástol aj počet živonarodených detí, zvlášť v posledných dvoch rokoch sledovaného obdobia, keď vzrástla úroveň plodnosti. Po ôsmich rokoch sa dostala nad úroveň tzv. veľmi nízkej plodnosti, t.j. nad hodnotu 1,3 dieťaťa na ženu (Potančoková 2009). Vzhľadom na predchádzajúci vývoj aj migrácia zaznamenala na podmienky Slovenska významný vzostup, keď sa migračné prírastky dostali na úroveň spred desiatich rokov. V prípade úmrtnosti možno konštatovať, že sa v celom sledovanom období úmrtnostné pomery na Slovensku zlepšovali, dôkazom čoho je rastúca stredná dĺžka života pri narodení u oboch pohlaví. Tieto pozitívne zmeny vidieť aj na tvare vekovej pyramídy v období 2005–2009 v podobe rozširujúcej sa základne, čo sa dá interpretovať ako potenciálny základ ďalšej natalitnej vlny.

Graf 10.1: Veková pyramída Slovenska a percentuálne zastúpenie hlavných vekových skupín v období 2000–2004 a 2005–2009 / Age pyramid of Slovakia and proportions of the main age-groups (%) in the period 2000–2004 and 2005–2009

Graf 10.2a-f: Vekové pyramídy vybraných okresov v období 2005–2009 / Age pyramids of selected districts of Slovakia, 2005–2009

Náznak rozšírenia základne vekovej pyramídy podobne ako na republikovej úrovni je možné identifikovať aj na úrovni okresov, čo je možné chápať ako spoločný zjednocujúci prvok pre väčšinu okresov SR. Vekové pyramídy okresov Námestovo, Kežmarok, Dunajská Streda, Bratislava V, Rimavská Sobota a Banská Bystrica (graf 10.2) reprezentujú typy rôznych vekových štruktúr okresov Slovenska. V prípade okresov Kežmarok a Námestovo môžeme hovoriť o progresívnej vekovej štruktúre, ktorú charakterizuje relatívne vysoký podiel mladého obyvateľstva, pričom každý nasledujúci ročník narodených bol početnejší. Zhruba pred 15 rokmi však aj v takto progresívne rastúcich okresoch (z hľadiska vekovej štruktúry) došlo k obratu vo vývoji, ktorý kopíroval celospoločenský trend – počet živonarodených klesal, čo sa ako výrazný novodobý zárez prejavilo aj na grafickom znázornení vekovej štruktúry. Predchádzajúce zárezy vo vekovej pyramíde spomínaných okresov sú na rozdiel od ostatných oblé a menej výrazné. Okresy Dunajská Streda a Banská Bystrica predstavujú typickú regresívnu populáciu, kde sa úbytok počtu živonarodených prejavil omnoho skôr – približne pred 30 rokmi. Typ regresívno-stacionárnej vekovej štruktúry reprezentuje okres Medzilaborce. Populácia v tomto okrese sa vyvíjala bez zvláštnych výkyvov, rovnomerne až do okamihu spred 20 rokov, kedy sa základňa vekovej pyramídy začala pozvoľna zužovať v dôsledku znižovania počtu živonarodených. Pomerne špecifický tvar vekovej pyramídy okresu Bratislava V je typický pre sídliskové populačné štruktúry. Obe natalitné vlny sa vyznačujú relatívne krátkym trvaním a vysokou intenzitou.

Podiel detskej zložky v populácii jednotlivých okresov Slovenska klesá

Populačné správanie obyvateľov Slovenska je geograficky diferencované. Napriek pretrvávajúcim územným vzorcom vo vekovej diferenciácii, vo vekových profiloch jednotlivých okresov, ak ich posudzujeme z hľadiska starnutia populácie, sa rozdiely postupne strácajú. Pri porovnaní obdobia 2000–2004 s obdobím 2005–2009 z hľadiska percentuálneho rozloženia hlavných vekových skupín môžeme konštatovať, že vo všetkých okresoch Slovenska došlo k zníženiu podielu detskej zložky populácie. Najväčšie úbytky 0–14 ročných zaznamenali okresy Košice II o takmer 4 percentuálne body, Považská Bystrica o 3,8 percentuálneho bodu, okresy Ilava a Humenné o 3,5 percentuálneho bodu. Zníženie detskej zložky populácie o viac ako 3 percentuálne body zaznamenalo aj ďalších desať okresov – Košice II, Stropkov, Dolný Kubín, Svidník, Prievidza, Tvrdosín, Námestovo, Stará Ľubovňa, Snina a Bratislava IV. Naopak, úbytok menej ako jeden percentuálny bod mali okresy Košice IV, Bratislava I, Bratislava III a Košice III. Na základe proporcionálneho zastúpenia 0–14 ročných v populácii je možné územie Slovenskej republiky rozdeliť na dva typy. Prvý typ s vyšším zastúpením detskej zložky vo vekovej štruktúre (19,5–28,3 %), pre ktorý je typická dlhodobá vysoká pôrodnosť, a teda aj vysoký prirodzený prírastok, tvoria okresy takmer celého východoslovenského regiónu, s výnimkou okresov Košice III a IV a okresu Medzilaborce. K spomínaným okresom možno priradiť aj okresy Kysúc (Bytča, Kysucké Nové Mesto, Čadca) a Oravy (Námestovo, Tvrdosín, Dolný Kubín) a okres Revúca. Zvyšok územia tvoria okresy s nižším podielom (10,4–17,5 %), resp. s priemernými hodnotami (17,5–19,5 %) 0–14 ročných v populácii. Hranicu, ktorá v sledovanom období oddeľovala tieto dve odlišné územia, tvorili okresy Košice–vidiek, Gelnica, Spišská Nová Ves, Poprad. Najväčší podiel detskej, resp. predproduktívnej vekovej skupiny, mal v prvom analyzovanom období okres Námestovo, a to 28,3%. Viac ako jednu štvrtinu populácie tvorila detská zložka ešte v okresoch Kežmarok, Sabinov a Stará Ľubovňa. Naopak najmenší podiel 0–14 ročných, od 11,8 do 13 %, mali v období rokov 2000–2004 okresy mesta Bratislavy – Bratislava I, V a III. V období 2005–2009 sa priestorové rozloženie okresov západoslovenského a stredoslovenského regiónu s nižším zastúpením detskej zložky v populácii zachovalo a ešte viac rozšírilo smerom na východ. Vo východoslovenskom regióne sa tak vytvorili dva kompaktné celky z okresov Medzilaborce, Svidník, Humenné a Sobrance a z okresov na území mesta Košice. K podobnej zmene vekovej štruktúry došlo aj v okrese Kysucké Nové Mesto. Iba štyri okresy si udržali svoje postavenie v rebríčku okresov s najvyšším podielom 0–14 ročných v populácii. Sú to Námestovo, Kežmarok, Stará Ľubovňa a Sobrance s podielom 21,5–28,3 %.

Relatívne zastúpenie obyvateľstva v produktívnom veku rastie

Produktívna časť populácie tvorí hlavný zdroj pracovných síl. Preto jej percentuálne zastúpenie a s tým súvisiace zmeny vo vekovej štruktúre, si vyžadujú osobitnú pozornosť. Spoločnou črtou v regionálnom vývoji vekovej štruktúry je zvyšovanie relatívneho zastúpenia tejto zložky obyvateľstva. Spomedzi 79 okresov iba v jednom prípade došlo k jeho zníženiu, hoci minimálnemu, a to v okrese Košice IV, v ktorom sa medzi obdobiami 2000–2004 a 2005–2009 podiel obyvateľstva v produktívnom veku znížil o jeden percentuálny bod. K okresom s najväčším percentuálnym zastúpením obyvateľov v produktívnom veku (nad 80 %) patrili v oboch sledovaných obdobiach iba dva – Bratislava V a Košice III. Z geografického hľadiska sa rozloženie okresov s vyšším podielom tejto časti populácie v období 2000–2004 sústreďovalo v troch izolovaných zoskupeniach. Prvé vzniklo na juhozápade Slovenska, z okresov na území mesta Bratislavy (Bratislava I, IV a V), ďalej z okresov Dunajská Streda, Senec, Trnava a Pezinok. Druhé zoskupenie vzniklo v stredoslovenskom regióne a vytvorili ho okresy Ilava, Prievidza a Banská Bystrica. Nakoniec posledné zoskupenie na východe Slovenska tvorili okresy Košice II, Košice III a Košice IV. V nasledujúcom období sa situácia v geografickom

rozložení okresov s vysokým zastúpením produktívneho obyvateľstva významne zmenila. Kým v období 2000–2004 malo iba 17 okresov podiel obyvateľov vo veku 15–64 rokov vyšší ako 70 %, v období 2005–2009 to bolo už 51 okresov, ktoré zaberali takmer celé južné a juhozápadné Slovensko, Považie a severnú časť stredného Slovenska a okresy Košice II, Košice III, Košice IV a Humenné. Podiel obyvateľov vo veku 15–64 rokov vzrástol najviac (o 3–3,5 percentuálneho bodu) v okresoch Košice I, Stará Ľubovňa, Námestovo, Sobrance, Považská Bystrica, Svidník a Snina. Naopak najmenší nárast okrem už spomínaného úbytku v okrese Košice IV, bol evidovaný v okresoch Košice III a Košice II, Bratislava II a Bratislava V, Dunajská Streda a Gelnica, v ktorých vzrástol podiel produktívnej zložky obyvateľstva v rozmedzí 0,2–1,3 percentuálneho bodu. Nízke hodnoty (63,9–69,5 %) proporcionálneho zastúpenia obyvateľstva v produktívnom veku sa z regionálneho hľadiska sústreďovali predovšetkým v okresoch na území východoslovenského regiónu, ďalej v Gemeri, na severe v oblasti Kysúc a Oravy, na juhu Slovenska v okresoch Zlaté Moravce, Žarnovica, Krupina a Veľký Krtíš. V období 2005–2009 sa približne dve tretiny uvedeného územia v dôsledku zvýšenia hodnôt percentuálneho zastúpenia 15–64 ročných „priklonilo“ k priemerným hodnotám – v rozpätí 69,5–71,5 %. Jedine okres Sabinov si zachoval minimálne hodnoty z predchádzajúceho sledovaného obdobia, v ktorom sa s hodnotou 66,2 % stal okresom s najnižším podielom produktívneho obyvateľstva v populácii.

Špecifickú skupinu v rámci produktívnej vekovej skupiny tvorí reprodukčná zložka populácie vymedzená vekom od 15 do 49 rokov. V období 2000–2004 sa podiel reprodukčnej vekovej skupiny v okresoch pohyboval v intervale 48,3–66,2 %. Okresy s vyšším (54,2–66,3 %) zastúpením reprodukčnej vekovej skupiny zaberali z priestorového hľadiska juhozápad Slovenska, oblasť Kysúc a Oravy (okrem Námestova), ďalej súvislý územný pás okresov Žiliny, Martina, Považskej Bystrice, Bánovce nad Bebravou, Prievidze, Partizánskeho, Topoľčian, Nitra a Hlohovca. Na strednom Slovensku do tejto kategórie spadali iba dva okresy – Banská Bystrica a Zvolen a vo východoslovenskom regióne okresy Poprad, Spišská Nová Ves, Svidník, Humenné, Košice II a Košice III. Hranica 65 % v zastúpení reprodukčnej vekovej skupiny bola prekročená iba v dvoch prípadoch, a to u okresov Košice III a Bratislava V. Aj v nasledujúcom období 2005–2009 patrili spomínané okresy k okresom s najvyšším zastúpením reprodukčnej vekovej skupiny obyvateľstva, hoci u nich došlo k evidentnému poklesu – o 10,4 percentuálneho bodu v prípade okresu Bratislava V a o 8 percentuálnych bodov v prípade okresu Košice III. Celkovo pri porovnaní oboch sledovaných období percentuálne zastúpenie obyvateľstva v reprodukčnom veku sa znížilo v troch štvrtinách okresov.

Podiel seniorov narastá zatiaľ iba pozvoľna

V prípade vývoja poproduktívnej vekovej skupiny zatiaľ nemožno hovoriť o žiadnych dramatických zmenách, ide iba o mierny rast, v niektorých prípadoch skôr o tendencie stagnácie. Pri porovnaní oboch sledovaných období sa v necelých pätine okresov (14 prípadov) zaznamenal percentuálny úbytok, ktorý iba v dvoch okresoch – Bratislava I a Bratislava II prekročil hodnotu jedného percentuálneho bodu. V štyroch prípadoch – v okresoch Poltár, Námestovo, Pezinok a Levoča nedošlo k žiadnej zmene v percentuálnom zastúpení obyvateľov 65 ročných a starších. Zvyšných 61 okresov zaznamenalo nárast, ktorý sa pohyboval v intervale 0,1–2,5 percentuálneho bodu. Najviac vzrástol podiel poproduktívneho obyvateľstva v okresoch Košice II (2,5 percentuálneho bodu) a Bratislava IV (1,8 percentuálneho bodu). Na celkovej populácii jednotlivých okresov sa obyvateľstvo v poproduktívnom veku podieľalo v oboch obdobiach približne v rozmedzí od 4–20%. Najpočetnejšie bolo zastúpené v okresoch Bratislava I, Bratislava II, Bratislava III, Medzilaborce, Turčianske Teplice a Myjava, naopak najmenej v okresoch Košice III, Bratislava V, Námestovo, Tvrdošín, Kežmarok a Spišská Nová Ves. Geograficky je „staršie“ obyvateľstvo sústredené skôr na juhu v okresoch Nové Zámky, Levice, Krupina, Zlaté Moravce, Žarnovica, Poltár a v západnej časti Slovenska v okresoch Trenčín, Nové Mesto nad Váhom, Piešťany a Myjava, ďalej v okresoch Bratislava II a Bratislava III. Vo východoslovenskom regióne si udržiavajú dominantné postavenie medzi okresmi s najvyšším zastúpením 65 ročného a staršieho obyvateľstva dva okresy – Sobrance a Medzilaborce. V období 2005–2009 v súlade s trendom pozvoľného zvyšovania percentuálneho zastúpenia poproduktívnej zložky obyvateľstva sa k spomínaným okresom pripojili ďalšie – Komárno, Veľký Krtíš, Detva, Lučenec, Liptovský Mikuláš, Brezno, Topoľčany, Partizánske, Žiar nad Hronom a okres Košice I.

V rámci poproduktívnej zložky obyvateľstva dynamickejšie rastú najstaršie vekové kategórie

V súvislosti s prebiehajúcim procesom starnutia populácie, zvlášť s prihliadnutím na jeho spoločenské dôsledky, sa na obyvateľstvo v poproduktívnom veku upriamuje pozornosť čoraz častejšie a v širších súvislostiach. Z hľadiska životného štýlu, zdravotného stavu, a teda aj z hľadiska nárokov na zdravotnú, sociálnu a inú starostlivosť, ide o pomerne heterogénnu skupinu obyvateľstva. Z tohto dôvodu je ju možné členiť ešte podrobnejšie na skupinu 65 až 74 ročných – tzv. „tretí vek“ (young old) a na osoby 75 ročné a staršie – tzv. „štvrtý vek“ (old-old) (Rychtaříková 2002). Termínom oldest–old sa označuje skupina obyvateľov vo veku nad 85 rokov.

Percentuálne zastúpenie uvedených vekových skupín sa v sledovaných obdobiach vyvíjalo dynamickejšie v prípade 65–74 ročných obyvateľov. U tejto vekovej skupiny došlo medzi obdobia 2000–2004 a 2005–2009 v 29 okresoch

k zvýšeniu percentuálneho podielu, ktorý sa pohyboval v rozmedzí 0,1 až 1,7 percentuálneho bodu. Relatívne najviac sa zvýšil podiel 65–74 ročných v okresoch Košice II, Bratislava IV, Bratislava V a Prievidza. V šiestich okresoch (Dolný Kubín, Bánovce nad Bebravou, Spišská Nová Ves, Bardejov a Nitra) nedošlo k žiadnej zmene v percentuálnom zastúpení uvedenej vekovej skupiny. Zvyšných 44 okresov Slovenska zaznamenalo percentuálny nárast tejto vekovej kategórie v rámci celej populácie okresu. Podobne ako prírastky, ani úbytky nedosahovali významnejšie hodnoty, keďže sa pohybovali od -2,0 do -0,1 percentuálneho bodu. K okresom, v ktorých došlo k relatívne najväčšiemu úbytku 65–74 ročného obyvateľstva patria Bratislava III, Bratislava I, Sobrance a Medzilaborce.

V skupine obyvateľstva nad 75 rokov sa vo všetkých okresoch zvýšilo jeho proporcionálne zastúpenie, hoci ani v jednom prípade neprekročil hodnotu jedného percentuálneho bodu. Výnimkou je okres Krupina s úbytkom 0,1 percentuálneho bodu a okres Poltár, v ktorom sa situácia medzi sledovanými obdobiami, z hľadiska zastúpenia 75 ročných a starších vo vekovej štruktúre nezmenila.

V skupine 85 ročných a starších obyvateľov Slovenska bola situácia podobná. V 66 okresoch Slovenska došlo medzi obdobiami 2000–2004 a 2005–2009 k nárastu v percentuálnom zastúpení 85 ročného a staršieho obyvateľstva. Opäť šlo o minimálne hodnoty, ktoré dosiahli maximálne polovicu percentuálneho bodu, aj to iba v jedinom okrese – Bratislava I. V 16 okresoch nedošlo k žiadnej zmene a percentuálne zastúpenie obyvateľstva nad 85 rokov predstavovalo rovnaký podiel na celkovej populácii okresu v oboch sledovaných obdobiach.

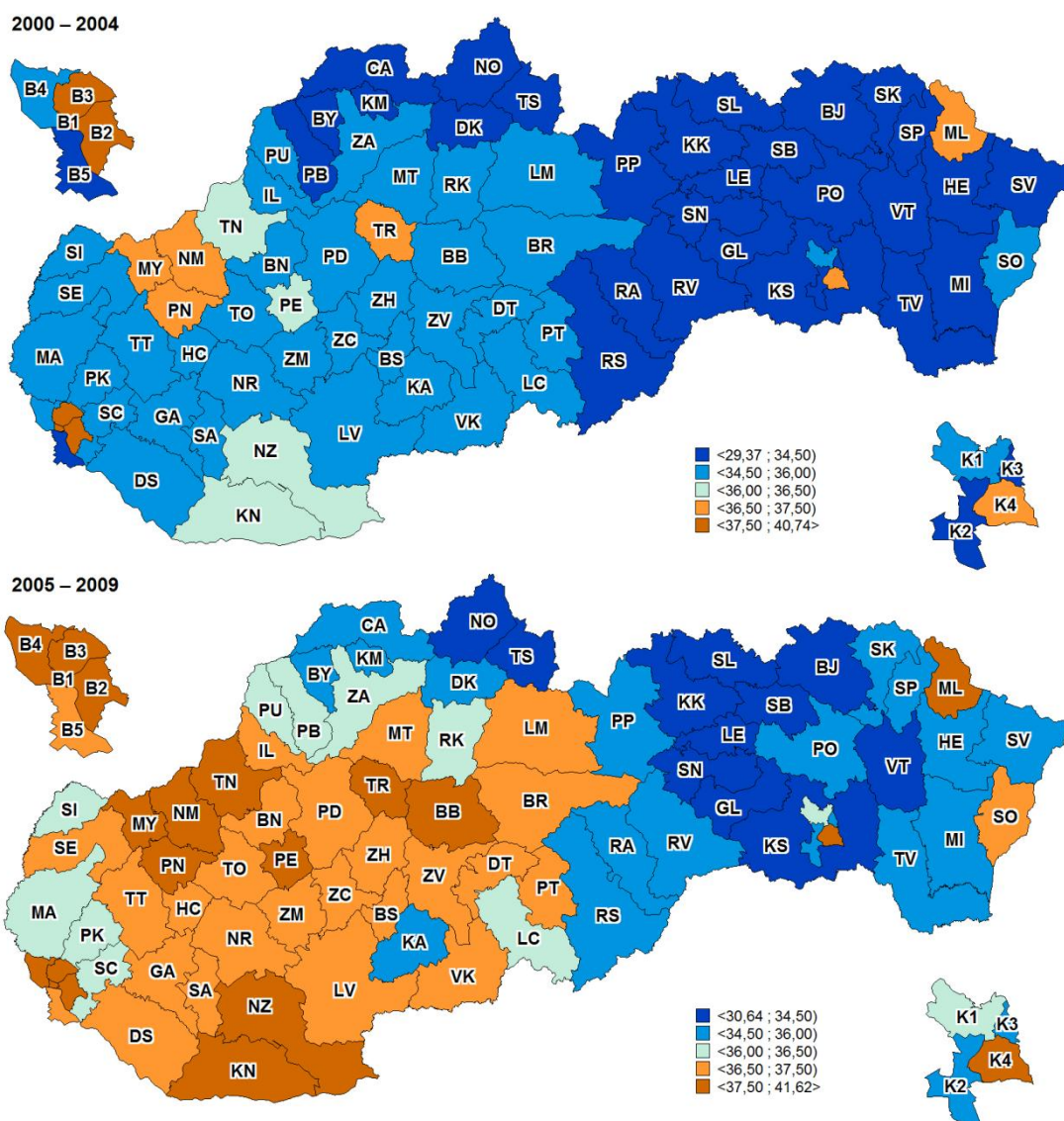
Zaujímavé poznatky poskytuje pohľad na zmeny v percentuálnom zastúpení vekových kategórií 65–74 ročných, 75 ročných a starších a 85 ročných a starších v rámci poproduktívnej zložky obyvateľstva medzi obdobiami 2000–2004 a 2005–2009. Kým v prípade 65 až 74 ročných došlo k relatívnemu úbytku vo všetkých okresoch (okrem okresov Banská Štiavnica a Košice IV), vo vekových skupinách nad 75 rokov a nad 85 rokov pozorujeme výraznú prevahu okresov s prírastkom v ich zastúpení. Podiel 75 ročných a starších na populácii 65 ročných a starších najviac vzrástol v okresoch Bratislava III (nárast o 7,7 percentuálneho bodu), Snina (nárast o 5,5 percentuálneho bodu), Kysucké Nové Mesto (nárast o 5,1 percentuálneho bodu) a Bratislava I (nárast o 5 percentuálnych bodov). Podobne aj v prípade obyvateľstva 85 ročného a staršieho, bol nárast v percentuálnom zastúpení v rámci obyvateľstva 65 ročného a staršieho evidovaný až v 71 prípadoch, najviac v okrese Bratislava I (3,4 percentuálneho bodu), Medzilaborce (2,3 percentuálneho bodu), Sobrance (2,2 percentuálneho bodu) a Bratislava III (1,9 percentuálneho bodu). Z uvedeného vyplýva, že v zastúpení poproduktívnej zložky obyvateľstva v rámci celkovej populácie v danom regióne, zatiaľ neprebiehajú zvlášť významné zmeny, v podrobnejšom členení je však možné pozorovať zreteľný nárast podielu predovšetkým najstarších vekových skupín v rámci populácie nad 65 rokov.

Priemerný vek vzrástol u oboch pohlaví a vo všetkých okresoch Slovenska

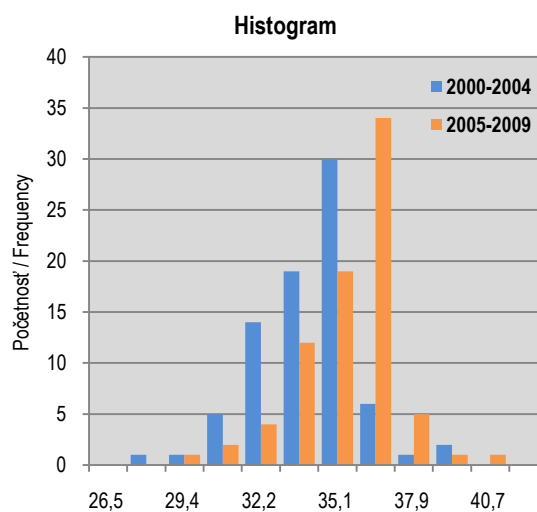
Starnutie populácie na regionálnej úrovni dokumentuje rast hodnôt priemerného veku vo všetkých okresoch Slovenska. Vplyvom sociálno - environmentálnych faktorov (životný štýl, zdravotný stav, zlepšujúce sa úmrtnostné pomery), sa v priemere ženy dožívajú vyššieho veku ako muži, preto sú aj hodnoty priemerného veku podľa pohlavia vyššie u žien ako u mužov. Stredná hodnota priemerného veku mužov v okresoch Slovenska v období 2000–2004 dosiahla 34,76 rokov, u žien 37,84 rokov. Extrémne hodnoty tohto ukazovateľa, ktoré sa „ocitli“ mimo štatisticky významných hodnôt, boli v prvom sledovanom období zaznamenané v piatich okresoch v prípade mužov – v okresoch Námestovo (29,37 rokov), Kežmarok (29,98 rokov), Sabinov (30,82 rokov), ďalej v okresoch Bratislava I (40,74 rokov) a Bratislava III (39,72 rokov), v prípade žien to boli iba tri okresy - Námestovo (31,20 rokov), Bratislava I (45,68 rokov) a Bratislava III (43,89 rokov). Napriek tomu, že skúmané obdobie predstavuje z hľadiska vývoja populácie pomerne krátky časový úsek, porovnaním hodnôt priemerného veku v okresoch SR v období 2000–2004 a 2005–2009 možno konštatovať, že došlo k jeho zvýšeniu u oboch pohlaví vo všetkých okresoch. V prípade mužov sa nárast pohyboval od 2,45 roka v okrese Bratislava V, do 0,46 roka v okrese Bratislava III. U žien sa najviac zvýšil priemerný vek v okrese Košice III o 2,87 rokov a najmenej o 0,48 rokov v okrese Senec. Stredná hodnota priemerného veku v období 2005–2009 vzrástla u mužov na 36,18 rokov, u žien na 39,34 rokov. Z „celookresného“ pohľadu priemerný vek vzrástol v priemere o 1,4 roka u mužov a o 1,5 roka u žien. Podobne ako v predchádzajúcom období aj v rokoch 2005–2009 si postavenie „outlayerov“, t.j. okresov s hodnotami mimo štatisticky významných hodnôt skúmaného ukazovateľa, udržali okresy Námestovo, Kežmarok a Sabinov s extrémne nízkymi hodnotami. K okresom s extrémne vysokými hodnotami skúmaného ukazovateľa patrili okresy Bratislava I a III.

Z regionálneho hľadiska bolo možné v období 2000–2004 identifikovať iba jediné „ohnisko“, resp. územie s najvyššími hodnotami priemerného veku u mužov, a to na území mesta Bratislava, ktoré tvorili dva okresy Bratislava II a Bratislava III. Vyššie hodnoty od 36,5 do 37,5 rokov dosiahli okresy Nové Mesto nad Váhom, Piešťany a Myjava, v stredoslovenskom regióne iba okres Turčianske Teplice a vo východnej časti Slovenska dva okresy – Medzilaborce a Košice IV. Priemerné hodnoty 36 až 36,5 rokov dosahoval sledovaný ukazovateľ v štyroch okresoch západoslovenského regiónu Komárno, Nové Zámky Trenčín a Partizánske. Zvyšnú časť územia zaberali okresy s nízkymi až najnižšími hodnotami priemerného veku u mužov. K tým s najnižším priemerným vekom mužov (29,4–34,5 rokov) patrili Bratislava V, okresy Kysúc a Oravy spolu s okresmi Bytča, Považská Bystrica a takmer celé

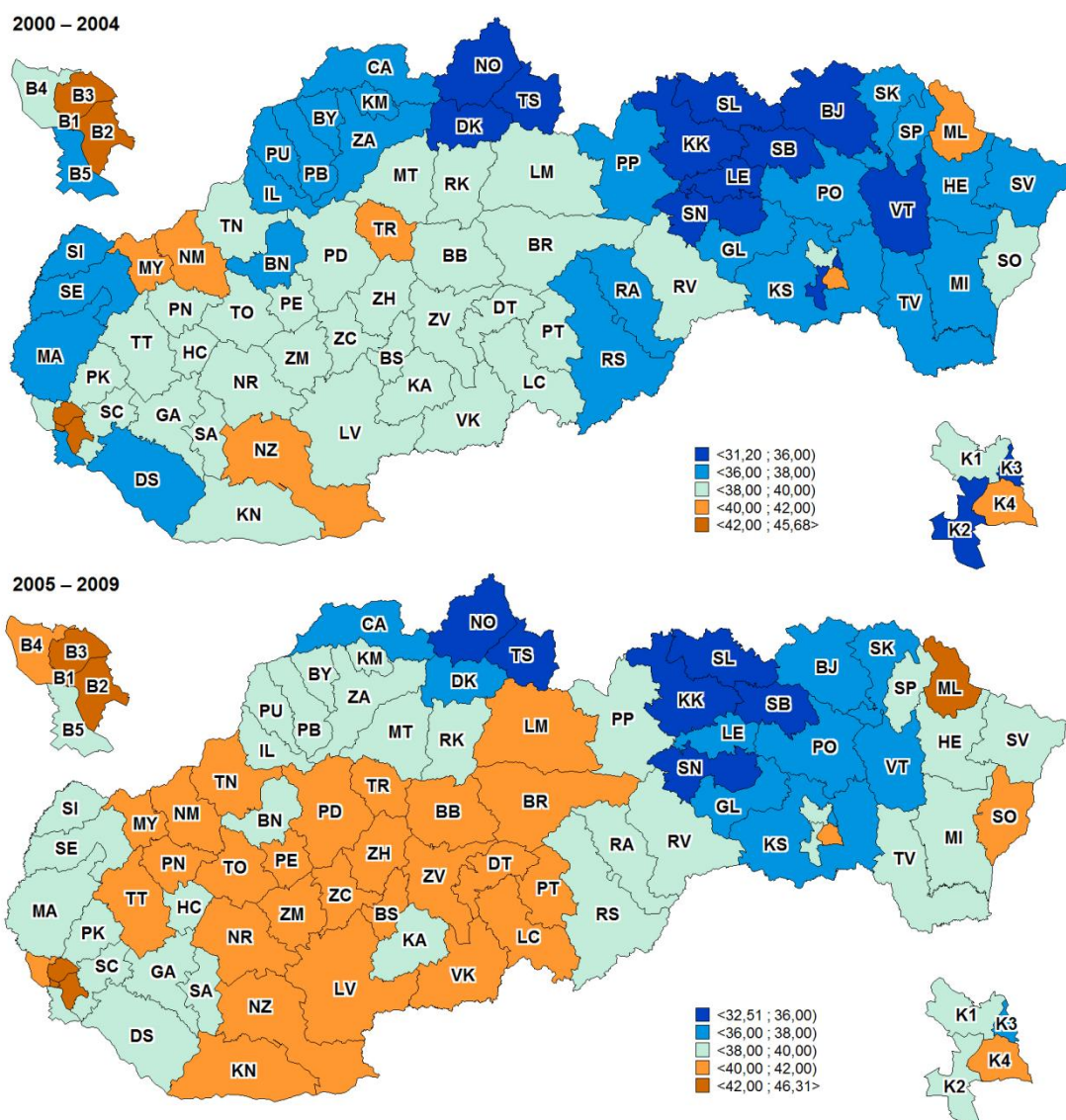
Obr. 10.1: Priemerný vek mužov / *Mean age, males*

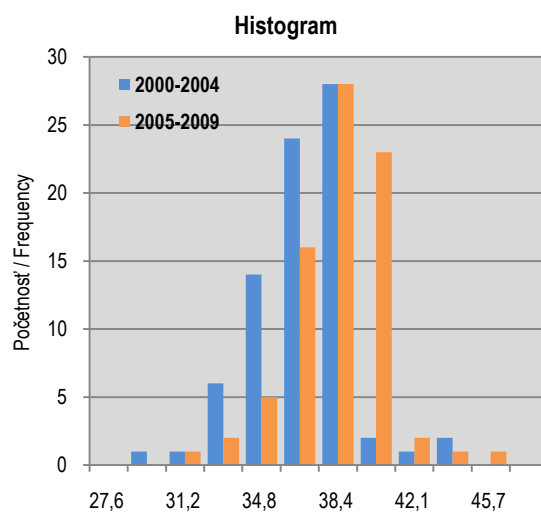
	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	5,43	5,17	Variation coefficient
Stredná hodnota	34,76	36,18	Mean
Medián	35,00	36,52	Median
Smerodajná odchýlka	1,89	1,87	Standard deviation
Špicatosť	1,74	1,42	Kurtosis
Šikmosť	-0,09	-0,49	Skewness
Minimum	29,37	30,64	Minimum
Maximum	40,74	41,62	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	33,60	35,10	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	35,78	37,23	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	30,34	31,89	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	39,04	40,44	Upper fence

Obr. 10.2: Priemerný vek žien / Mean age, females

	2000-2004	2005-2009	
Variačný koeficient	6,02	5,61	Variation coefficient
Stredná hodnota	37,87	39,34	Mean
Medián	38,09	39,58	Median
Smerodajná odchýlka	2,28	2,21	Standard deviation
Špicatosť	2,05	1,83	Kurtosis
Šikmosť	0,05	-0,34	Skewness
Minimum	31,20	32,51	Minimum
Maximum	45,68	46,31	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	36,49	38,16	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	38,97	40,66	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	32,76	34,41	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	42,70	44,41	Upper fence

územie východoslovenského regiónu. V nasledujúcom období rokov 2005–2009 došlo v súvislosti so zvyšovaním priemerného veku mužov k niekoľkým významným zmenám. Prakticky celá centrálna oblasť stredoslovenského a západoslovenského regiónu, vrátane južných okresov, tvorila najrozsiahljší celok s vysokými až najvyššími hodnotami priemerného veku u mužov. Tento kompaktný útvar po okrajoch lemovali skupiny okresov s priemernými hodnotami sledovaného ukazovateľa: v západnej časti Skalica, Malacky, Pezinok, Senec, na severe Púchov, Považská Bystrica, Žilina, Ružomberok a na juhu okres Lučenec. Jedine okres Krupina sa hodnotou priemerného veku u mužov priblížil k okresom s nízkou hodnotou. Zvyšnú časť územia Slovenska – východoslovenský región a severnú časť stredného Slovenska tvorili okresy s nižšími až nízkymi hodnotami priemerného veku mužov.

Obdobná situácia v geografickom rozložení okresov SR na základe vývoja, resp. zmien priemerného veku v sledovaných obdobiach bola aj u žien. V rokoch 2000–2004 sa na území SR vyskytovali okresy s vysokými hodnotami priemerného veku (42–45,7 rokov) u žien ojedinele, podobne ako v prípade mužov, iba na území mesta Bratislava (okresy Bratislava I, II a III). Len v šiestich okresoch dosiahla hodnota priemerného veku u žien viac ako 40 rokov. Ide o okresy Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Nové Zámky, Turčianske Teplice, Košice IV a Medzilaborce. Sledovaný ukazovateľ dosahoval hodnoty 38–40 rokov v prevažnej väčšine okresov stredného a západného Slovenska. Severná časť stredoslovenského regiónu a východoslovenský región spolu s niekoľkými roztrúsenými okresmi na juhu (Dunajská Streda, Rimavská Sobota a Revúca) a v západnej časti Slovenska (Bratislava V, Malacky, Senica, Skalica), patrili k okresom s nízkymi (36–38 rokov) až najnižšími (31,2–36 rokov) hodnotami priemerného veku u žien. V období rokov 2005–2009 sa z tohto pomerne rozsiahleho územia zachovali len dva menšie celky – jeden v oblasti Kysúc a Oravy a druhý v centrálnej časti východoslovenského regiónu (okresy Spišská Nová Ves, Kežmarok, Stará Ľubovňa, Sabinov, Bardejov, Stropkov, Prešov, Vranov nad Topľou, Gelnica, Košice okolie). Zvyšnú časť územia Slovenska tvorili okresy, v ktorých sa priemerný vek žien pohyboval v intervale stredných až vysokých hodnôt. Kým okresy s vyšším priemerným vekom žien vyplňali takmer celú centrálnu oblasť stredoslovenského regiónu, okresy so strednými hodnotami sledovaného ukazovateľa sa rozprestierali skôr na jeho okrajoch a v pohraničí na východe SR.

Obyvateľstvo okresov Slovenska starne, ale s rôznou intenzitou

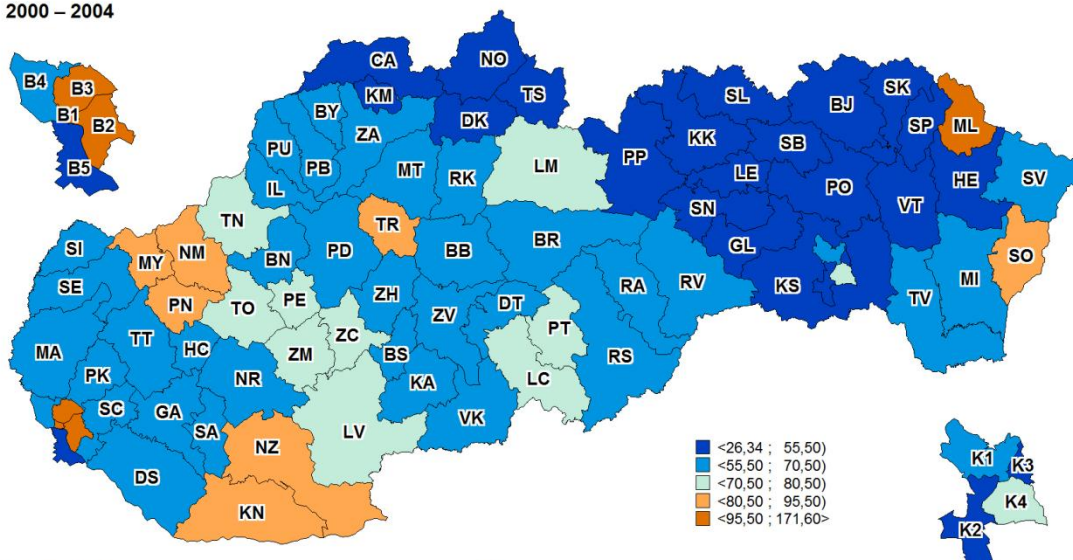
Index starnutia je ďalším z ukazovateľov, ktorý dokumentuje proces starnutia populácie. Široké spektrum hodnôt indexu starnutia na regionálnej úrovni deklaruje rôzny stupeň starnutia v jednotlivých okresoch Slovenska. V období 2000–2004 mal najnižší index starnutia okres Košice III s hodnotou 26,34 %²⁴. V nasledujúcom období 2005–2009 túto pozíciu prebral okres Námestovo s hodnotou indexu starnutia 29,86 %. To znamená, že počas sledovaného obdobia sa rozdiel minimálnych hodnôt zvýšil o 3,5 percentuálneho bodu. Významne odľahlé hodnoty indexu starnutia, ktoré boli zároveň najvyššími hodnotami celého sledovaného obdobia, dosiahol okres Bratislava I. V období 2005–2009 to bolo 174,42 %, o takmer 3 percentuálne body viac v porovnaní s obdobím 2000–2004. Kým v období 2000–2004 boli na Slovensku iba štyri okresy s hodnotou indexu starnutia nad 100 %, v období rokov 2005–2009 ich bolo dvakrát viac. Znamená to, že v týchto okresoch žilo viac starých ľudí vo veku 65 rokov a viac ako 0–14 ročných detí. K nim patria okresy Bratislava I, II a III, u ktorých boli hodnoty indexu starnutia (110,10–171,60 %) príliš vzdialené od štatisticky významných hodnôt. Túto skupinu tzv. „outlayerov“ v období 2005–2009 doplnili aj Myjava, Piešťany, Nové Mesto nad Váhom, Turčianske Teplice a Medzilaborce. K najväčšiemu nárastu indexu starnutia medzi sledovanými obdobiami došlo v okrese Bratislava IV – o 27,3 percentuálnych bodov na hodnotu 86,73 %. Nárast hodnoty sledovaného ukazovateľa o viac ako 20 percentuálnych bodov zaznamenalo ešte ďalších šesť okresov – Piešťany, Partizánske, Myjava, Ilava, Prievidza a Košice II. Významne vzrástla aj stredná hodnota indexu starnutia – zo 65,16 % v období 2000–2004 na 77,46 % v období 2005–2009.

Hodnoty indexu starnutia podmieňuje najmä pôrodnosť a pochopiteľne aktuálna veková štruktúra v konkrétnom regióne. Preto aj priestorové rozloženie indexu starnutia korešponduje s priestorovým rozložením prirodzeného prírastku. V období 2000–2004 tvorilo najmladšie obyvateľstvo s indexom starnutia od 26,34–55,50 % dva významné regióny – prvý tvorili okresy Kysúc a Oravy, druhý zaberal takmer celý východoslovenský región, okrem okresov pozdĺž jeho východnej hranice a okresu Medzilaborce. K uvedeným okresom možno priradiť ešte okres Bratislava V, ktorého index starnutia spadá do spomínaného intervalu. Najviac okresov (40 prípadov) dosiahlo index starnutia v rozmedzí 55,50–70,50 % a vytvorili na území SR tri zreteľné zoskupenia – vo východoslovenskom regióne – okresy Svidník, Michalovce a Trebišov, v stredoslovenskom regióne prakticky celá centrálna časť (okrem okresu Turčianske Teplice) a v západoslovenskom regióne, okresy v jeho juhozápadnej časti – od Záhoria smerom na juh po okresy Dunajská Streda, Šaľa a Nitra, ktoré tvorili hranicu celku. Okresy s najvyššími hodnotami indexu starnutia vytvárali geograficky skôr menšie a izolované celky. V období 2005–2009 sa starnutie obyvateľstva prehĺbilo, čo sa prejavilo aj na zmene geografického rozmiestnenia indexu starnutia. Aj keď si okresy takmer celého východoslovenského regiónu udržali svoje postavenie s nízkymi hodnotami indexu starnutia, oblasti s najnižšími hodnotami sa významne zúžili a zachovali sa iba dve. Prvú oblasť tvorili okresy Kežmarok, Stará Ľubovňa, Sabinov, Levoča a Spišská Nová Ves,

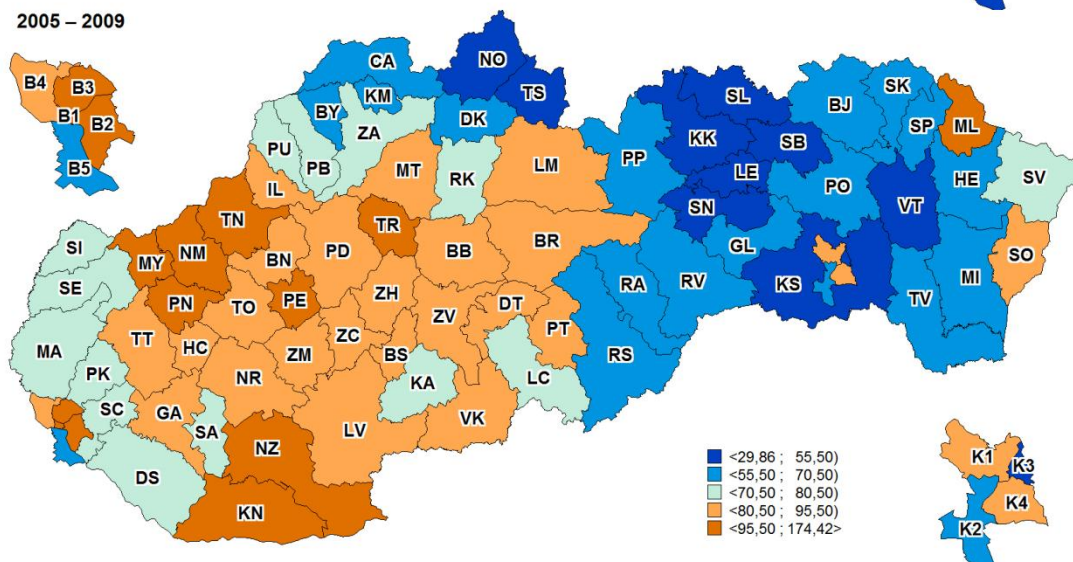
²⁴ To znamená, že na 100 osôb vo veku do 15 rokov, pripadalo 26,34 osôb 65 ročných a starších.

Obr.10.3: Index starnutia (pomer osôb 65 ročných a starších k 0–14 ročným, v %) / Ageing index (population aged 65+ to population aged 0–14, in %)

2000 – 2004

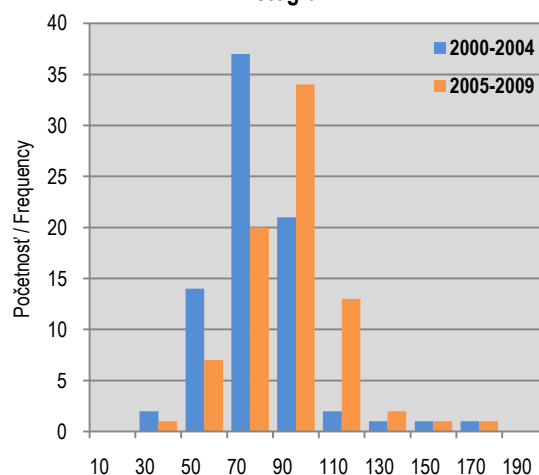

2005 – 2009

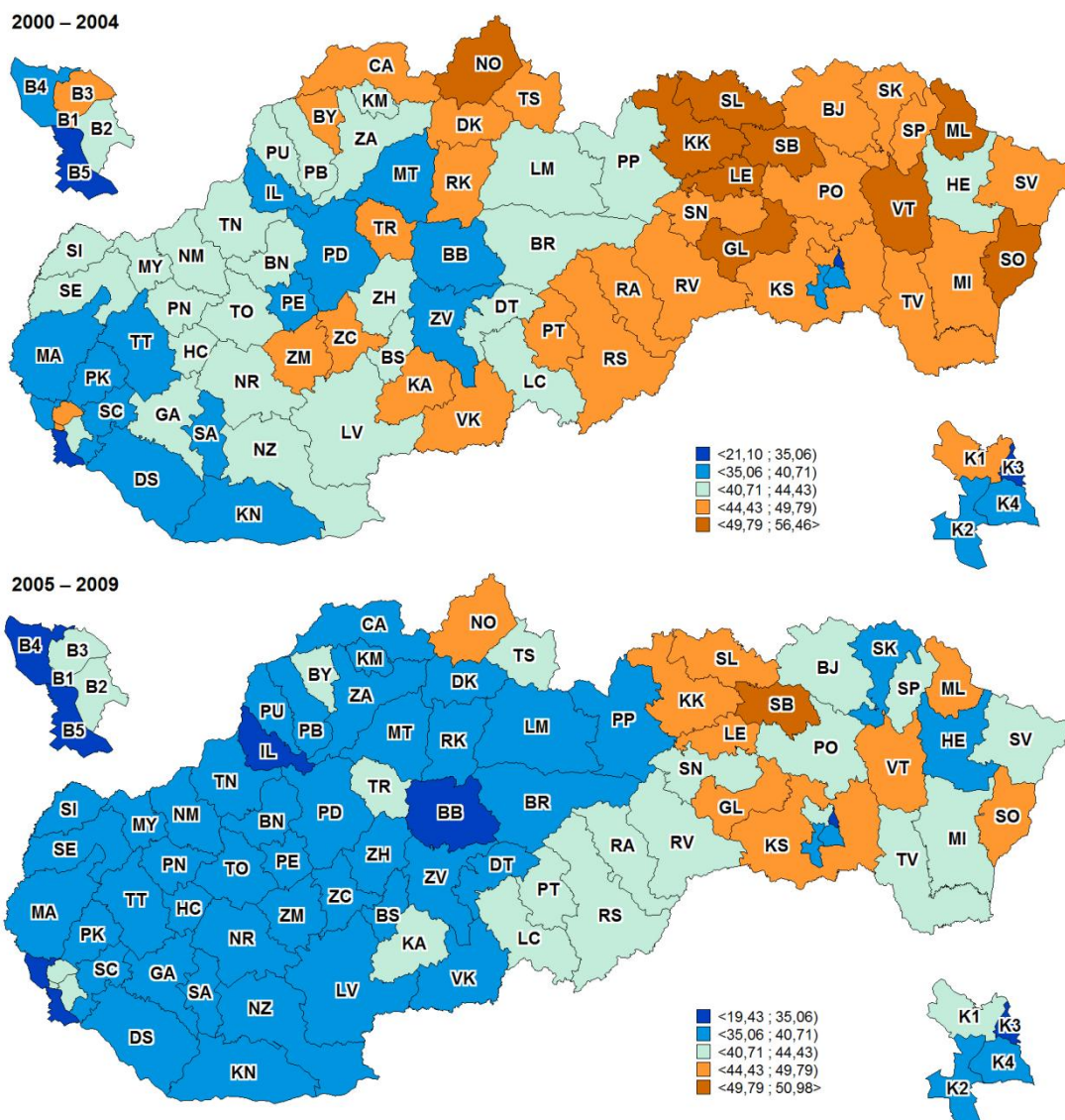

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	33,62	30,28	Variation coefficient
Stredná hodnota	65,16	77,46	Mean
Medián	64,61	75,79	Median
Smerodajná odchýlka	21,91	23,46	Standard deviation
Špicatosť	8,05	3,54	Kurtosis
Šikmosť	1,98	1,02	Skewness
Minimum	26,34	29,86	Minimum
Maximum	171,60	174,42	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	52,70	62,92	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	73,26	88,20	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	21,86	24,99	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	104,10	126,12	Upper fence

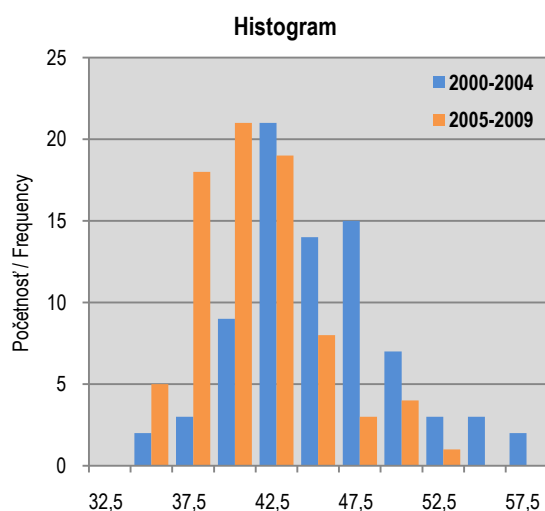
Histogram

Obr. 10.4: Index ekonomického zaťaženia (%) / *Economic dependency ratio (%)*

	2000–2004	2005–2009	
Variačný koeficient	13,01	12,07	Variation coefficient
Stredná hodnota	43,68	39,61	Mean
Medián	43,37	39,47	Median
Smerodajná odchýlka	5,68	4,78	Standard deviation
Špicatosť	4,28	4,91	Kurtosis
Šikmosť	-0,92	-0,98	Skewness
Minimum	21,10	19,43	Minimum
Maximum	56,46	50,98	Maximum
Dolný kvartil (Q0,25)	41,35	37,23	Lower quartile
Horný kvartil (Q0,75)	46,67	41,96	Upper quartile
Dolná príľahlá hodnota	33,35	30,14	Lower fence
Horná príľahlá hodnota	54,67	49,05	Upper fence

druhú tvorili okresy Vranov nad Topľou, Košice okolie a Košice III. Na strednom Slovensku sa zachovala oblasť s najnižším indexom starnutia iba na Orave. Zvyšná časť územia, predovšetkým západná a stredná časť Slovenska patrila k okresom s indexom starnutia vyšším ako 80,5 %. Okresy na okrajoch tohto pomerne rozsiahleho územného celku sa vyznačovali priemernými hodnotami indexu starnutia. Spomedzi nich je zvlášť zaujímavé zoskupenie okresov Skalica, Senica, Malacky, Pezinok, Senec a Dunajská Streda, ktoré vytvárajú súvislý pás oddeľujúci mesto Bratislava od zvyšku územia SR.

Zmeny vo vekovej štruktúre populácie sa v pozitívnom zmysle prejavili na ekonomickom zaťažení produktívnej časti obyvateľstva

V dôsledku poklesu predproduktívnej zložky obyvateľstva došlo medzi oboma sledovanými obdobiami k zníženiu hodnôt ekonomického zaťaženia produktívnej populácie neproduktívnou vo všetkých okresoch SR²⁵. Najviac (o viac ako 7 percentuálnych bodov) sa spomínaný ukazovateľ znížil v okresoch Stará Ľubovňa, Námestovo, Košice I, Sobrance. Najnižšie hodnoty ekonomického zaťaženia (do 35 %) v oboch sledovaných obdobiach vykazovali okresy s vysokým zastúpením produktívnej zložky obyvateľstva a zároveň s nízkym podielom ekonomicky závislých skupín, predovšetkým obyvateľstva v poproduktívnom veku. Patrí sem okresy Bratislava V, Košice III, a v období 2005–2009 aj Banská Bystrica, Ilava a Bratislava IV. V okresoch Bratislava V a Košice III sa index ekonomického zaťaženia starými pohyboval na veľmi nízkej úrovni, od 5 do 7 %. Zvyšné okresy Slovenska mali index ekonomického zaťaženia starými v oboch sledovaných obdobiach nad 10 %. Najviac (viac ako 25 %) obyvateľov vo veku 65 rokov a viac na 100 obyvateľov v produktívnom veku pripadalo v okresoch Bratislava I, Bratislava III a Medzilaborce. Vysoký index ekonomického zaťaženia, ktorý presahoval hranicu 50 %, mali v období 2000–2004 okres Sabinov, Námestovo, Stará Ľubovňa, Sobrance, Kežmarok, Medzilaborce, Gelnica a Vranov nad Topľou. V období 2005–2009 si túto hodnotu zachoval už iba okres Sabinov (50,98 %), ktorý v oboch sledovaných obdobiach vystupoval ako okres s odľahlou hodnotou tohto ukazovateľa. Vo všetkých prípadoch išlo o vysoké zaťaženie predovšetkým predproduktívnou vekovou skupinou. Index ekonomického zaťaženia mladými v okresoch Námestovo, Sabinov, Kežmarok v období 2000–2004 prevyšoval 40 %, takže na 100 osôb v produktívnom veku pripadalo viac ako 40 0–14 ročných detí. V období 2005–2009 si uvedené okresy zachovali najvyššie hodnoty indexu ekonomického zaťaženia mladými, ale tie sa v súlade s celoplošným znížením ekonomického zaťaženia pohybovali už len v intervale 36–37 %. Kým v období 2000–2004 bolo na Slovensku 44 okresov s indexom ekonomického zaťaženia mladými do 42,5 %, v období 2005–2009 sa ich počet znížil na 16 okresov.

Z geografického pohľadu bolo v období 2000–2004 rozmiestnenie okresov s vyšším indexom ekonomického zaťaženia sústredené vo východnej časti územia Slovenska (okrem okresov mesta Košíc – Košice II, Košice III a Košice IV), v oblasti okresov Poltár, Rimavská Sobota, Rožňava a Revúca, v oblasti Kysúc (Bytča, Čadca) a Oravy (Námestovo, Tvrdošín, Dolný Kubín). V stredoslovenskom regióne sem možno priradiť aj okres Turčianske Teplice, Zlaté Moravce, Žarnovica, Krupina a Veľký Krtíš. Z tohto rozsiahleho územného celku sa období 2005–2009 postupným znižovaním ekonomického zaťaženia zachovali len „torzá“. Na severe stredoslovenského regiónu zostal osamotený okres Námestovo, na severe východného Slovenska skupina okresov Sabinov, Levoča, Kežmarok, Stará Ľubovňa, v jeho južnej časti okresy Gelnica, Košice – okolie a Vranov nad Topľou a nakoniec okresy Medzilaborce a Sobrance. Zvyšná časť územia SR – prakticky celý západoslovenský a stredoslovenský región – bola tvorená okresmi s indexom zaťaženia do 40 %, okrem niekoľkých územných celkov s priemernými hodnotami 40,71–44,43 %. Z nich najvýraznejší sa sformoval na juhu – na území Gemera (okresy Revúca, Rimavská Sobota, Rožňava), a okresov Poltár, Lučenec, Spišská Nová Ves a Prešov.

SUMMARY – POPULATION AGE STRUCTURE

Population behaviour is influenced by different economic and social conditions at regional level. Regional disparities were significantly emphasised during the transition period. The current differences in the age structure of individual districts in terms of population aging, indicate not only the trend of persistence in regional patterns, but also a gradual reduction of disparities between districts. In spite of short time period analysed in this publication, some basic trends in the population age structure have been identified comparing of two observed periods 2000–2004 and 2005–2009. The proportion of children dropped in all districts and, in contrast, the proportion of population in productive age increased. The only exception is the district of Košice IV. We can see only a moderate growth in proportion of population aged 65 and over in most regions. However, when looking at the elderly population in more detail, we observe a significant increase proportion of the oldest age groups – especially those aged 75 and over („old–old“) and aged 85 and over („oldest–old“). The population aging at the regional level is documented by growth values of the

²⁵ Výnimkou je okres Košice IV, v ktorom index ekonomického zaťaženia vzrástol z 35,06 % v období 2000–2004 na 36,85 % v období 2005–2009.

mean age as well as the ageing index for both sexes. Changes in the age structure positively affected the economic burden of productive population. Economic dependency ratio decreased in all districts but one (Košice IV).

Geographically, we can split the territory of Slovakia into two parts. First one covers southwest, west and central part of the central region and it is characterized by a higher mean age of population, a high ageing index, a higher proportion of productive population aged 15–64 and a low proportion of children aged 0–14. The second region covering North-central Slovakia and Eastern Slovakia is typical by a lower mean age in both sexes, a low aging index, higher proportion of children and post-productive population aged 65 and over. Consequently, there are also higher economic dependency ratio. Districts Košice III and Námestovo had the youngest population during the observed period. Districts Bratislava I, Bratislava II a Bratislava III belong to the oldest districts in Slovakia. Districts Bratislava V a Košice III had the largest share population in productive age, on the contrary, district Sabinov had the lowest.

11. REGIONÁLNA DEMOGRAFICKÁ TYPIZÁCIA OKRESOV SR

Danuša Jurčová, Ján Mészáros

Na vytvorenie syntetického obrazu o demografickom vývoji v SR sme použili metódy zhlukovej analýzy. Výsledky zhlukovania umožnili zaradiť 79 okresov SR z hľadiska intenzity jednotlivých premenných do šiestich zhlukov, ktoré reprezentujú 6 navzájom odlišných typov demografických štruktúr. Vytvorené regionálne typy demografického správania sú zobrazené na mape (obr. 11.2). Vlastnosti týchto štruktúr sme vyhodnotili využitím boxplotov, t.j. krabicových diagramov jednotlivých premenných v každom zhluku (obr. 11.1). Takto získané informácie sme doplnili o poznatky získané z analýzy jednotlivých procesov, uvedenej v predchádzajúcich kapitolách.

Aj táto analýza, podobne ako predchádzajúce regionálne demografické analýzy VDC (Jurčová 2003, 2004; Jurčová, Mészáros 2006), potvrdzuje, že rozhodujúcimi činiteľmi diferenciácie demografického správania v SR zostávajú procesy prirodzeného vývoja.

Prvý typ demografického správania reprezentuje **zhluk 4**, ktorý tvorí 11 okresov na severe a severovýchode SR – okresy Námestovo, Tvrdošín a zoskupenie od okresov Kežmarok a Spišská Nová Ves na východ po okresy Svidník a Vranov nad Topľou. Charakterizuje ho najvyššia sobášnosť a najnižšia rozvodovosť. Migrácia je nevýznamná.

Najpočetnejší **zhluk 3** tvorí 23 okresov. Charakterizuje ho veľmi nízka plodnosť, s maximom takmer na hranici 1,3 dieťaťa na ženu počas reprodukčného obdobia (Dolný Kubín 1,32), čo je úroveň tzv. lowest - low fertility, t.j. najnižšej plodnosti. Zároveň ide o zhluk s nízkou úmrtnosťou²⁶. Do tohto zhluku patria okresy západného Slovenska, počnúc troma okresmi hlavného mesta Bratislavy a okresmi Malacky a Skalica (bez okresu Senica) smerom na severovýchod po okres Ilava, ďalej po okresy Žilina, Dolný Kubín a Martin na severe, smerom na východ siaha po okres Nitra, zahŕňa okresy Hornej Nitry, a nakoniec okresy na Pohroní – Žiar nad Hronom, Banská Bystrica a Zvolen. Do zhluku nepatria izolované okresy Bánovce nad Bebravou, Turčianske Teplice a na severovýchodnom okraji zhluku ležiaci Ružomberok. Zhluk obsahuje zároveň najviac odľahlých hodnôt (najmä z hľadiska sobášnosti a migrácie).

Ďalší regionálny typ tvorí 21 okresov **zhluku 5**. Tento zhluk celkove charakterizujú, podobne ako v zhluku 3, veľmi nízke hodnoty plodnosti, ale pomerne vysoké hodnoty úmrtnosti a nižšia rozvodovosť. Z priestorového hľadiska okresy tohto zhluku ležiace zhruba na rozhraní západného a stredného Slovenska akoby dopĺňali zhluky 3 a 6 a aj z hľadiska niektorých hodnôt jednotlivých ukazovateľov tvoria prechod medzi zhlukmi 3 a 6. Okresy vytvorili pritom jedno výraznejšie zoskupenie na severozápade SR (okresy stredného Považia a Kysúce) a druhé, menej výrazné, na juhu stredného Slovenska (okresy Krupina, Veľký Krtíš, Detva a Poltár). Spolu s okresmi Senica, Bánovce nad Bebravou, Turčianske Teplice a Ružomberok (ktoré nepatrili do zhluku 3), tu patria aj okresy Zlaté Moravce a Žarnovica a okres Nové Zámky. Okresy s podobnými vlastnosťami vytvorili samostatné zoskupenie na krajnom severovýchode SR. Kým v predchádzajúcej demografickej analýze (Jurčová, Mészáros 2006) okresy severovýchodného Slovenska nemali demografické správanie výraznejšie rozdielne v porovnaní s okresmi na severe SR, v poslednom období na severovýchode SR dochádza k diferenciácii demografického správania, čo sa v porovnaní so zhlukom 4 prejavuje najmä vo veľmi nízkej plodnosti. Z analýzy plodnosti však vyplýva, že od ostatných okresov zhluku 5 sa toto zoskupenie odlišuje nižším priemerným vekom matky pri prvom pôrode.

Šesťnásť okresov **zhluku 6** tvorí tri výrazné zoskupenia. Prvé, najpočetnejšie zoskupenie pokrýva celý juhovýchod SR, od Lučenca a Brezna na východ, s výnimkou troch okresov Košíc. Druhé, menšie zoskupenie sa nachádza na juhu západného Slovenska a tvoria ho okresy Dunajská Streda, Galanta, Šaľa a Komárno a tretie, najmenšie tvorí dvojica okresov Levice - Banská Štiavnica. Pre tento zhluk je charakteristická najvyššia úmrtnosť a najvyššia potratovosť. Zaujímavou črtou tohto zhluku je vysoký podiel detí narodených mimo manželstva, a to najmä v uvedenom najpočetnejšom zoskupení, kde dosahuje viac ako 43 % (s výnimkou okresov Brezno a Košice – okolie). Pre túto časť zhluku je súčasne typický najnižší vek matky pri narodení prvého dieťaťa.

Zvláštne zoskupenie tvorí **zhluk 1**. Nachádza sa v ňom 5 mestských okresov – tri košické (Košice I, II, III), dva bratislavské (Bratislava I a Bratislava V) a okresy Liptovský Mikuláš a Poprad. Charakteristickou črtou tohto zhluku je najmä vysoká potratovosť, nízka úmrtnosť a nízka plodnosť. Okresy zhluku, s výnimkou okresu Liptovský Mikuláš, majú aj vysoký úbytok obyvateľstva migráciou.

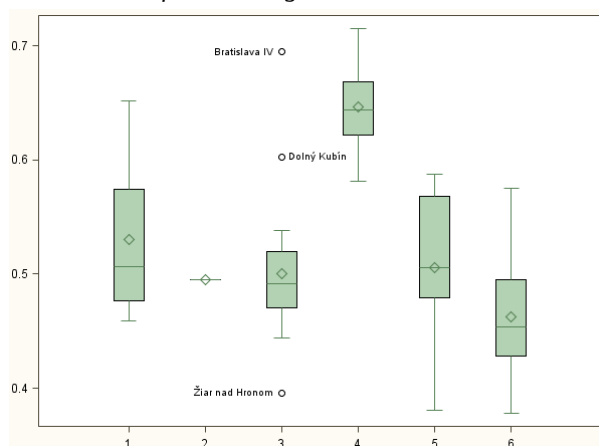
Z migračného hľadiska sa od ostatných okresov SR najvýraznejšie odlišuje okres Senec, a to do takej miery, že vytvára samostatný **zhluk 2**. Prírastok obyvateľstva z migrácie dosahuje v relatívnych ukazovateľoch hodnotu 28 %, čo je hodnota takmer trikrát väčšia ako u okresu Pezinok, podľa migračného prírastku druhého v poradí. A hoci plodnosť sa nachádza tesne nad hranicou najnižšej plodnosti (1,34 dieťaťa na ženu počas reprodukčného obdobia), medzi okresmi na západnom Slovensku je najvyššia.

Z uvedených vlastností zhlukov a ich priestorového rozloženia vyplýva diferencované reprodukčné správanie obyvateľstva SR. Územie SR zostáva rozdelené na dve časti, s deliacou čiarou zhruba od okresov Oravy na juhovýchod

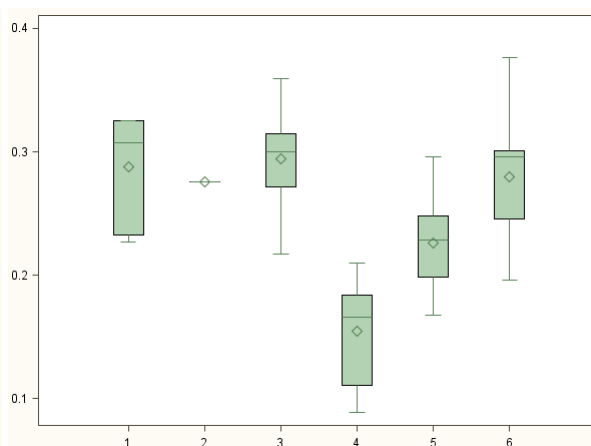
²⁶ Úmrtnosť charakterizuje stredná dĺžka života, t.j. najnižšie hodnoty strednej dĺžky života znamenajú najvyššiu úmrtnosť.

Obr. 11.1: Krabicové diagramy odhadov štatistických charakteristík jednotlivých ukazovateľov podľa zhlukov /
Box and whisker diagrams displaying estimates of statistical characteristics of indicators in clusters

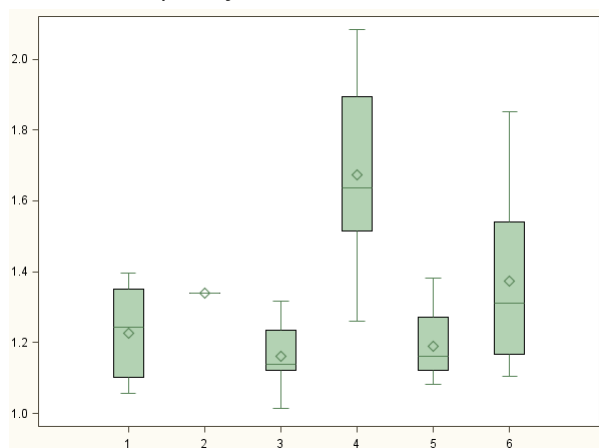
Úhrnná prvosobášnosť
Total first marriage rate

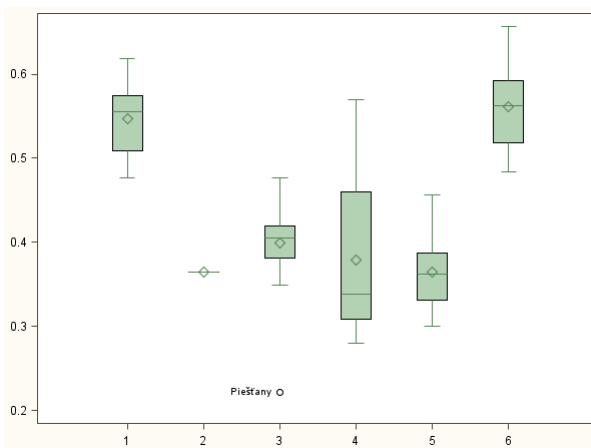
Úhrnná rozvodovosť
Total divorce rate

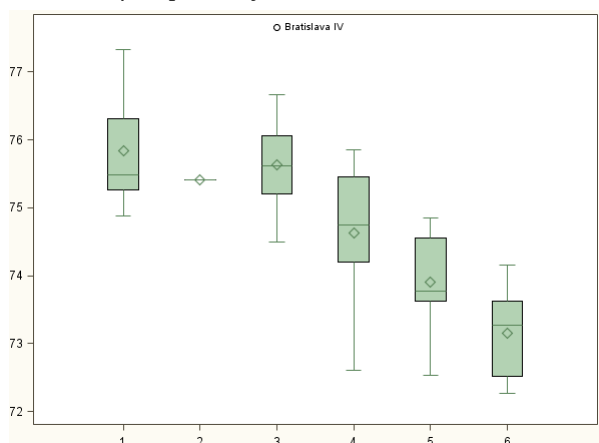
Úhrnná plodnosť
Total fertility rate

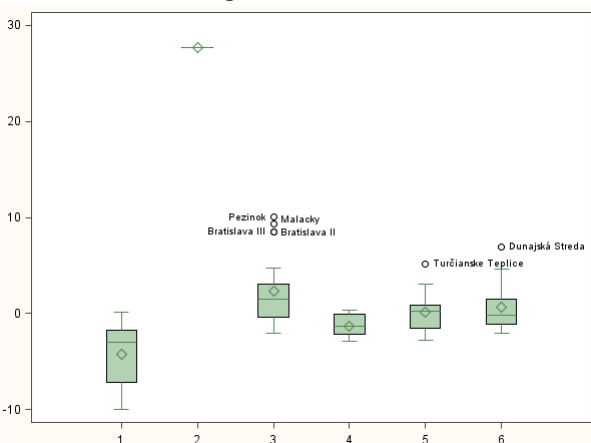
Úhrnná potratovosť
Total abortion rate

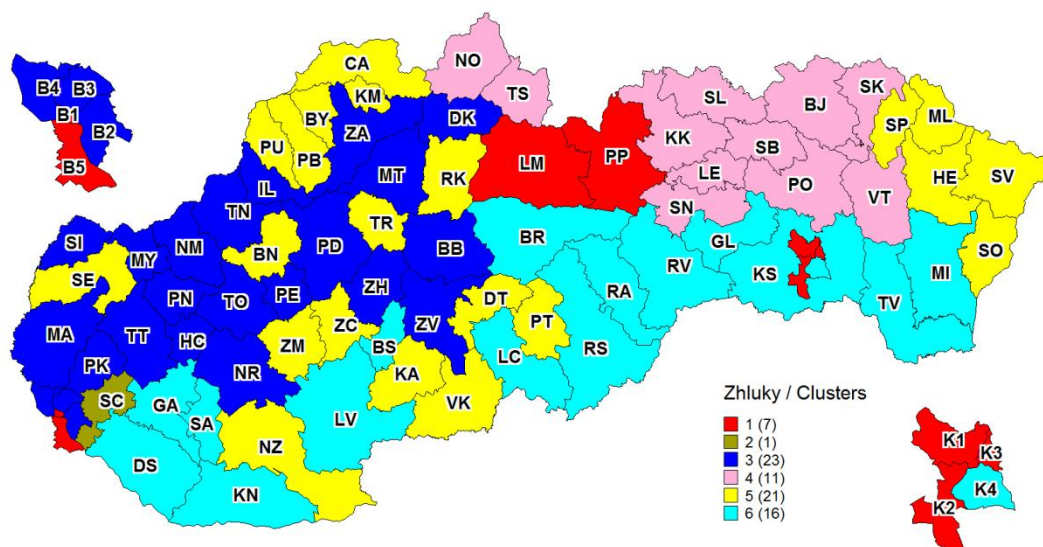
Stredná dĺžka života pri narodení
Life expectancy at birth

Migračné saldo
Net migration

Obr. 11.2: Regionálna demografická typizácia okresov SR / *Regional demographic typology of the districts of Slovakia*

k okresu Lučenec. Západnú časť SR vyplňajú okresy zhlukov 3,5,6 a 2, spolu s dvoma okresmi zhliku 1, východnú časť SR pokrývajú okresy zhlukov 4 a 6, doplnené okresmi zhlukov 5 a 1. Pritom východná časť územia je tvorená kompaktnejšími, ale výrazne odlišnými územnými celkami (s rozdelením sever – juh a krajný severovýchod), ktoré sú narušené okresmi zhliku 1 na ich západnom okraji a v meste Košice. Na druhej strane západná časť SR má skôr mozaikovitý charakter, s výrazným zhlukom 3, doplneným okresmi zhliku 5 v na severe a v strede, kým juh vyplňajú okresy zhliku 6 (podobne ako vo východnej časti SR), sú však doplnené okresmi zhliku 5. V porovnaní s okolitými okresmi majú odlišné reprodukčné správanie dva okresy v meste Bratislava a osobitný charakter má aj zhluk 2 v zázemí Bratislavy.

SUMMARY – REGIONAL DEMOGRAPHIC TYPOLOGY OF THE DISTRICTS OF SLOVAKIA

In order to obtain a synthetic picture of the demographic development in Slovakia we used methods of cluster analysis. The results of clustering enabled to classify 79 districts of Slovakia (in terms of intensity indicators) into six clusters representing six different types of demographic structures. The characteristics of these structures were evaluated using box-plots of the variables in each cluster (Fig. 11.1). The information acquired was supplemented by information obtained from the analysis of the demographic processes in the previous chapters. Obtained regional types of demographic behaviour are shown on the map (Fig. 11.2).

This analysis, alike the previous analyses of the Demographic Research Centre (Jurčová 2003, 2004; Jurčová, Mészáros 2006), confirmed that processes of natural changes remain crucial determinants of differentiation in demographic behaviour in Slovakia.

Characteristics of the clusters are as follows:

Cluster 4 is characterized predominantly by highest marriage rate and highest divorce rate. Migration is insignificant.

Cluster 3 is characterized by lowest total fertility rate, with a maximum close to the value of lowest-low fertility (1.3 children per woman of reproductive age) in the district of Dolný Kubín (1.32); it is also a cluster of very low mortality.

Cluster 5 is characterized by very low level of fertility but higher mortality and lower divorce rate as in the cluster 3.

Cluster 6 is characterized by highest mortality coupled with highest divorce rate, high abortion rate and high proportion of non-marital live births.

Cluster 1 – a characteristic feature of this cluster is particularly high abortion rate, low mortality and low fertility. The districts of this cluster, with the exception of Liptovský Mikuláš district, also have high migration losses.

Cluster 2 includes the district of Senec only. It differs from other districts in Slovakia to such extent that it creates a separate cluster. Relative net migration reaches 28 %, a value nearly three times greater than in the district of Pezinok, the second in the order of districts by the migration gain. And although the TFR was just above the lowest-low fertility (1.34 children per woman of reproductive age), it was the highest value of TFR in Western Slovakia.

12. ZÁVER

Danuša Jurčová

Cieľom analýzy demografického vývoja na úrovni okresov SR bolo ukázať, ako sa zmeny v reprodukčnom správaní populácie SR prejavujú na regionálnej úrovni, v ktorých okresoch, sa zmeny medzi obdobiami 2000–2004 a 2005–2009 prejavili najvýraznejšie, ako aj to, či sa rozdiely v reprodukčnom správaní medzi okresmi zväčšujú alebo zmenšujú.

Pomerne veľké regionálne rozdiely pretrvávajú v oblasti sobášnosti. Najvyššiu intenzitu sobášnosti slobodných mužov a žien majú dlhodobé okresy severného a severovýchodného Slovenska. Je to na jednej strane výsledok odlišných matrimoniálnych vzorcov, na druhej strane odraz neskoršieho nástupu zmien v demografickej reprodukcii po roku 1989. Do skupiny okresov s najvyššou intenzitou sobášnosti sa postupne pripájajú aj niektoré mestské okresy Bratislavy a Košíc, ako výsledok rekuperácie odkladaných sobášov do vyššieho veku. Práve odkladanie vstupu do prvého manželstva významnou mierou ovplyvňuje charakteristiky časovania sobášnosti. V podstate vo všetkých okresoch Slovenska dochádza postupne k zvyšovaniu priemerného veku pri prvom sobáši. Intenzita sobášnosti a počiatkové hodnoty, z ktorých tento proces bol naštartovaný, stoja v pozadí významných regionálnych rozdielov. Vstup do prvého manželstva najdlhšie odkladajú muži a ženy v okresoch západného Slovenska, a najmä v mestských okresoch Bratislavy. Ako prví vstupujú do manželstva muži a ženy na severe, severovýchode a východe Slovenska.

Rastúci trend vykazuje intenzita rozvodovosti. Najvyššia úhrnná rozvodovosť je na západnom Slovensku, naopak, najnižšie hodnoty dosahujú okresy severného a severovýchodného Slovenska. Rozloženie mier rozvodovosti podľa veku muža a ženy poukazuje na postupné posúvanie maximálnych hodnôt do vyššieho veku. Tento trend je najmä výsledkom odkladania sobášov a predlžovania dĺžky trvania manželstva pri rozvoze. Najvyšší priemerný vek pri rozvoze mali muži i ženy v Bratislave, najnižší priemerný vek dosahovali muži a ženy v okresoch severného, severovýchodného a východného Slovenska. Znižuje sa podiel rozvodov s maloletými deťmi. Extrémne príčiny rozvodu (nevera, alkoholizmus, nezáujem o rodinu, zlé zaobchádzanie, odsúdenie pre trestný čin) na strane muža i ženy dominujú najmä v niektorých okresoch severného a južného Slovenska.

Pozoruhodné sú veľké regionálne rozdiely úhrnných mier plodnosti. V období 2000–2004 sa tieto ukazovatele v okresoch pohybovali medzi 0,89 a 2,02 dieťaťa na jednu ženu, v období 2005–2009 medzi 1,02 a 2,08 dieťaťa na ženu. Okresy na severe a severovýchode SR majú tradične najvyššiu plodnosť. Najväčší nárast úhrnnej plodnosti medzi dvoma obdobiami však vykazuje hlavné mesto Bratislava a susedné okresy. V Bratislave klesla úhrnná plodnosť na veľmi nízku úroveň okolo 1 dieťaťa na ženu už na konci 90. rokov, a preto rekuperácia je najvýraznejšia práve tu. Zvláštnym prípadom je okres Senec – okres s typickou vysokou imigráciou a úhrnnou mierou plodnosti nad 1,3 dieťaťa na ženu. Je to výsledok procesu suburbanizácie a selektívnej migrácie. Do okresu Senec sa sťahujú hlavne mladé páry, a je pravdepodobné, že sa tam sťahujú aj s cieľom založenia rodiny. Najvyšší priemerný vek matky pri narodení prvého dieťaťa vykazuje Bratislava, kde sa viac ako 50% všetkých detí narodí matkám 30 ročným a starším. Zároveň prestáva univerzálne platiť, že regióny s najvyšším priemerným vekom matky pri narodení prvého dieťaťa majú najnižšiu plodnosť, ako to bolo pred rokom 2005. V dôsledku odkladania rodičovstva sa zvyšuje rôznorodosť modelov plodnosti vo všetkých okresoch. Kým odkladanie rodičovstva k 30. rokom veku je hlavný proces, v okresoch s vyšším podielom sociálne vylúčených (rómskych) komunít pozorujeme paralelnú existenciu dvoch rozdielnych modelov plodnosti: pre prvý je typický skorý materský štart a vysoká plodnosť vo veku okolo 20 rokov, v druhom sa maximum plodnosti presunulo do veku 27 až 28 rokov.

Ďalším dôležitým trendom vo vývoji plodnosti po roku 1990 je rastúci podiel nemanželsky narodených. Vysoká nemanželská plodnosť, podobne ako skoré rodičovstvo, je typická pre okresy na juhu stredného a východného Slovenska s vysokou nezamestnanosťou a vysokou koncentráciou sociálne vylúčeného obyvateľstva segregovaných a separovaných rómskych komunít. Podiel nemanželsky narodených v okresoch Rimavská Sobota, Revúca a Rožňava bol vyšší ako 50 %. Naopak, v okresoch Kysúc, Oravy a severovýchodného Slovenska s vysokou religiozitou sú tradične najnižšie hodnoty. Tendencia zvyšovania podielu nemanželsky narodených v Bratislave a v jej okolí súvisí pravdepodobne s rastúcou akceptáciou nemanželských spoľutí v týchto okresoch.

Úhrnná umelá potratovosť, ako aj podiel umelých potratov na ukončených tehotenstvách sa v období 2000–2009 znížili v 75 zo 79 okresov Slovenska. Regionálne rozdiely však pretrvávajú. Okresy na severe SR vykazujú najnižšiu mieru umelej potratovosti, okolo 0,11–0,13 umelého potratu na jednu ženu v reprodukčnom veku. Avšak v týchto okresoch, pre ktoré je typická vysoká religiozita, je súčasne najvyššia miera úhrnnej samovoľnej potratovosti a vysoký podiel tehotenstiev ukončených spontánnym potratom (8–12%). Naopak, umelé potraty sa najčastejšie vyskytujú v okresoch na juhu stredného Slovenska, kde miera úhrnnej umelej potratovosti dosahuje 0,45 až 0,55 potratu na jednu ženu a kde sa umelé potraty podieľajú na ukončených tehotenstvách približne 20–25%. Vysokú úhrnnú umelú potratovosť a vysoký podiel umelých potratov na ukončených tehotenstvách mali tiež okresy na juhu západného Slovenska, ale ak porovnáme obdobia 2000–2004 a 2005–2009, aj v týchto okresoch došlo k poklesu uvedených ukazovateľov.

Kolísave miery samovoľnej potratovosti sa ťažko interpretujú. Aj keď v rokoch 2008 a 2009 došlo k zvýšeniu miery ukončených tehotenstiev ako výsledku rekuperácie plodnosti, počet samovoľných potratov a úhrnná miera samovoľnej potratovosti v roku 2008 vzrástli, a naopak, v roku 2009 sa prudko znížili. Veľmi pravdepodobne počet hlásených samovoľných potratov závisí od praxe vykazovania v zdravotníckych zariadeniach. Zistili sme zvýšenú spontánnu potratovosť v regiónoch s najvyšším podielom neintegrovanej rómskej populácie, čo nie je prekvapujúce vzhľadom na zlé reprodukčné zdravie týchto žien. Súčasne sú však samovoľné potraty častejšie v regiónoch s vysokou religiozitou na severe stredného Slovenska.

Vydaté ženy s najmenej dvoma deťmi sú stále najčastejšími žiadateľkami o umelé prerušenie tehotenstva. Jedinou výnimkou je hlavné mesto Bratislava, kde dominujú bezdetné ženy. Juhozápadno-severovýchodný gradient je zrejmý pri pohľade na podiel vydatých žien s 2 deťmi, ktoré podstúpili umelý potrat. Slobodné ženy viac prispievajú k celkovému počtu umelých potratov na juhozápade a vydaté ženy s deťmi dominujú na severovýchode SR.

Úmrtnosť v regiónoch Slovenska sa vyznačuje vysokou diverzitou. Faktory pôsobiace na jej vývoj sú značne ovplyvnené miestnymi podmienkami. Stredná dĺžka života pri narodení mužov a žien vymedzuje oblasti, kde populácia žije najkratšie a kde najdlhšie. Najpriaznivejšie podmienky na dlhý život sú v okresoch Bratislavy, v niektorých okresoch stredného Považia, a odtiaľ smerom na severovýchod Slovenska, kde sa dĺžka života mužov blíži k 75 rokom a žien k 80 rokom. Naopak, najhoršie podmienky sú v okresoch južného Slovenska a v okresoch Čadca, Námestovo a Kežmarok.

Vysokou úmrtnosťou v prvom roku života sa vyznačuje väčšina okresov na východe Slovenska. Tu sa miera dočenskej úmrtnosti vyšplhala nad 10 ‰, kým na ostatnom území sa blíži hodnote 5–6 ‰. Prevládajúcou príčinou smrti u oboch pohlaví vo všetkých okresoch sú choroby obehovej sústavy. Vysoká nadúmrtnosť mužov na tieto choroby dosahuje v priemere 1,5 násobok úmrtnosti žien. V poradí ďalšou príčinou smrti vo všetkých okresoch sú nádorové ochorenia. Nadúmrtnosť mužov na túto chorobu v okresoch je v priemere dvakrát vyššia ako u žien.

Okresy s vysokou odvrátenou úmrtnosťou sú prakticky tie isté, ako okresy s najnižšou strednou dĺžkou života pri narodení, resp. tie, v ktorých žijú ľudia najkratšie. Ukazuje sa, že k zníženiu úmrtnosti by mohlo prispieť zlepšovanie zdravotnej starostlivosti, a to nielen jej kvalitnejším poskytovaním, ale aj zvýšenou aktivitou pri presvedčaní obyvateľov na zmenu spôsobu života - zlepšenie hygienických návykov, absolvovanie preventívnych lekárskech prehliadok, znižovanie počtu fajčiarov tabaku a znižovanie konzumácie alkoholu.

Rozhodujúci vplyv na prírastky a úbytky obyvateľstva v regiónoch má vnútorná migrácia. Migračné pohyby obyvateľstva SR sú orientované smerom na západ, hlavne do Bratislavského kraja. Rastie najmä atraktivita okresov v bližšom, či širšom okolí Bratislavy (okresy Senec, Malacky, Pezinok, Galanta, Dunajská Streda, atď.) a okresu Košice-okolie v prímestskom prostredí Košíc. Táto situácia súvisí predovšetkým s prebiehajúcimi suburbanizačnými procesmi a týka sa nielen našich najväčších miest a ich okolia. Absolútnym lídrom v medziokresnej migrácii je okres Senec, s prírastkom z vnútornej migrácie vo výške 14 ‰ v prvom období a 26 ‰ v druhom období, čo je takmer o 17 bodov viac ako v poradí druhý okres Pezinok. Najvyššie úbytky obyvateľstva z vnútornej migrácie majú okresy na východe SR a niektoré mestské okresy Bratislavy a Košíc. V období 2000–2004 vykazovalo straty z vnútorného sťahovania 44 okresov, ale v období 2005–2009 až 50 okresov.

Po vstupe SR do EÚ výrazne vzrástol počet prisťahovaných zo zahraničia do SR, a tak prírastok zo zahraničného sťahovania SR vo výške 25,5 tisíc osôb v období 2005–2009 bol viac ako 3 krát väčší ako v období 2000–2004. V relatívnych ukazovateľoch priemerný ročný prírastok na úrovni okresov bol však nízky. Imigranti zo zahraničia smerujú najmä do Bratislavy a Košíc. Podiel Bratislavy na prírastku zo zahraničného sťahovania SR dosiahol okolo 20 % celoslovenskej hodnoty, podiel Košíc cca 3 %.

Začiatok 21. storočia predstavuje novú vývojovú etapu vo vývoji prírastkov obyvateľstva SR, keď najväčšie prírastky obyvateľov zabezpečovala migrácia. Migráciou sa počet obyvateľov SR období 2000–2009 zvýšil o 33,1 tisíc osôb, kým prirodzený prírastok dosiahol iba polovicu, t.j. 16,9 tisíc osôb. Na celkovom prírastku sa migrácia výrazne podieľala na západe SR, ale na severe a východe – s výnimkou okresov na krajnom severovýchode - to bol prirodzený prírastok. Utvorili sa 3 regióny s prírastkom obyvateľstva - prvý v širšom okolí Bratislavy, druhý na severe stredného Slovenska v oblasti Oravy, Kysúc a Žiliny. Tretí, najväčší región, sa vytvoril na východnom Slovensku od okresov Poprad a Rožňava smerom na východ. Pri hranici s Ukrajinou sa utvoril menší región úbytkov obyvateľstva a v podstate celé ostatné územie SR sa vyznačovalo s celkovým úbytkom obyvateľstva. Najvyšší celkový prírastok v období 2000–2004 mal vďaka výraznej vnútornej migrácii okres Senec neďaleko Bratislavy. V období 2005–2009 vďaka omladenej vekovej štruktúre (prisťahovanie mladých rodín, a tým aj zvýšenie reprodukčného potenciálu) zaznamenal tento okres aj prirodzený prírastok, a tak vo výške celkového prírastku sa jeho odstup od ostatných okresov ešte viac zvýšil. Nárast nastal i v ďalších okresoch v okolí Bratislavy, v ktorých sa tiež výrazný migračný prírastok skombinoval s prirodzeným prírastkom, i keď pomerne nízkym (okresy Pezinok a Malacky). Podobná situácia nastala v okrese Košice – okolie, na východe SR však mali prevahu okresy, v ktorých počet obyvateľov rástol vďaka prirodzenému prírastku. Typickým príkladom bol okres Kežmarok.

Vo vývoji vekovej štruktúry na regionálnej úrovni možno identifikovať niekoľko základných trendov: podiel detskej zložky sa znížil vo všetkých okresoch, podiel produktívnej časti populácie naopak vzrástol, s výnimkou okresu

Košice IV. V zastúpení poproduktívnej zložky obyvateľstva pozorujeme zatiaľ iba mierny nárast vo väčšine okresov, ale v rámci populácie nad 65 rokov je zreteľný nárast podielu najstarších vekových skupín. Starnutie populácie na regionálnej úrovni dokumentuje rast hodnôt priemerného veku u oboch pohlaví a rast indexu starnutia. Zmeny vo vekovej štruktúre sa pozitívne prejavili v ekonomickom zaťažení produktívnej časti obyvateľstva, keď index ekonomického zaťaženia klesol vo všetkých okresoch, s výnimkou okresu Košice IV.

Z regionálneho hľadiska pre juhozápad a západ SR a centrálnu časť stredoslovenského regiónu je typický vyšší priemerný vek obyvateľstva, vysoký index starnutia, vyšší podiel produktívneho obyvateľstva a naopak nízky podiel detí. Sever stredného Slovenska a východ krajiny sa vyznačuje nižším priemerným vekom u oboch pohlaví, nízkym indexom starnutia, vyšším podielom predproduktívnej populácie a vyšším indexom ekonomického zaťaženia. Najmladšie obyvateľstvo žilo v okresoch Košice III a Námestovo, najstaršie v okresoch Bratislava I, Bratislava II a Bratislava III. Najvyšší podiel obyvateľstva v produktívnom veku mali okresy Bratislava V a Košice III, najnižší okres Sabinov.

Komplexný obraz o reprodukčnom správaní obyvateľstva SR poskytujú výsledky zhlukovej analýzy. Zhluková analýza potvrdila, že rozhodujúcimi činiteľmi diferenciácie demografického správania v SR zostávajú procesy prirodzeného vývoja. Z vlastností zhlukov a ich priestorového rozloženia vyplýva, že územie SR je rozdelené na dve časti, s deliacou čiarou zhruba od okresov Oravy na juhovýchod k okresu Lučenec.

Západná časť SR má skôr mozaikovitý charakter, s dominantným postavením zhluku 3. Tu sa v niektorých okresoch, najmä v blízkosti Bratislavy, začínajú prejavovať nové črty reprodukčného správania, a to v rekuperácii, t.j. „doháňaní“ sobášov a pôrodov odkladaných do vyššieho veku. Ešte stále tu však platí, že ide o okresy, v ktorých typickými črtami sú veľmi nízke hodnoty plodnosti (s maximom takmer na hranici najnižšej plodnosti, ale s jej nepatrným rastom v posledných dvoch rokoch) a veľmi nízka úmrtnosť. Juh západnej časti SR vyplňajú okresy zhluku 6, s diametrálne odlišnými vlastnosťami - typická je najvyššia úmrtnosť, najvyššia potratovosť, ale aj vysoká rozvodovosť, a tiež vysoký podiel detí narodených mimo manželstva. Zhluky 3 a 6 sú doplnené okresmi zhluku 5 – s nižšou úmrtnosťou a výrazne nižšou potratovosťou ako v zhluku 6, ale s vyššou úmrtnosťou a nižšou rozvodovosťou ako v zhluku 3. Osobitný charakter v západnej časti SR má zhluk 2 v zázemí Bratislavy. Tvorí ho jediný okres – Senec, ktorého charakteristickou črtou je na slovenské pomery extrémny prírastok obyvateľstva z vnútornej migrácie.

Východná časť územia SR je tvorená kompaktnejšími, ale výrazne odlišnými územnými celkami, v ktorých pretrvávajú niektoré staré vzorce reprodukčného správania. Jej sever pokrýva zhluk 4 – s vysokou sobášnosťou, veľmi nízkou rozvodovosťou, s nízkym podielom detí narodených mimo manželstva. Tu patria aj okresy najvyššími hodnotami plodnosti v SR. Juh tejto časti, podobne ako na západe SR, pokrýva zhluk 6 (najvyššia úmrtnosť, najvyššia potratovosť, ale aj vysoká rozvodovosť a tiež vysoký podiel detí narodených mimo manželstva). Krajný severovýchod so zhlukom 5 sa svojím reprodukčným správaním odčlenil až v posledných rokoch. Okrem vyššie uvedených vlastností jeho charakteristickou črtou je veľmi nízka plodnosť, s hodnotami až na hranici najnižšej plodnosti, ale aj skorší rodičovský štart ako v okresoch zhluku 5 v západnej časti SR.

Špeciálne postavenie má zhluk 1, ktorý pokrýva 2 okresy Bratislavy, 3 okresy Košíc a okresy Poprad a Liptovský Mikuláš. Pre okresy tohto zhluku je typická vysoká potratovosť, nízka úmrtnosť a nízka plodnosť.

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že zmeny v reprodukčnom správaní nastupujú najskôr na západnom Slovensku a s istým časovým oneskorením sa presúvajú smerom na severovýchod. Najvýraznejšie sa prejavujú v oblasti sobášnosti a plodnosti. Kým na západe sú už v súčasnosti viditeľné zmeny, ktoré prináša rekuperácia, na severe a východe postupuje model odkladania rodičovstva a vstupu do manželstva do vyššieho veku, príp. paralelne s ním existuje model skorého rodičovského štartu s vysokou plodnosťou, hlavne na juhu SR.

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

Skratka / Abbreviation	Okres / District	Skratka / Abbreviation	Okres / District
BA I	Bratislava I	TS	Tvrdošín
BA II	Bratislava II	ZA	Žilina
BA III	Bratislava III	BB	Banská Bystrica
BA IV	Bratislava IV	BS	Banská Štiavnica
BA V	Bratislava V	BR	Brezno
MA	Malacky	DT	Detva
PK	Pezinok	KA	Krupina
SC	Senec	LC	Lučenec
DS	Dunajská Streda	PT	Poltár
GA	Galanta	RA	Revúca
HC	Hlohovec	RS	Rimavská Sobota
PN	Piešťany	VK	Veľký Krtíš
SE	Senica	ZV	Zvolen
SI	Skalica	ZC	Žarnovica
TT	Trnava	ZH	Žiar nad Hronom
BN	Bánovce nad Bebravou	BJ	Bardejov
IL	Ilava	HN	Humenné
MY	Myjava	KK	Kežmarok
NM	Nové Mesto nad Váhom	LE	Levoča
PE	Partizánske	ML	Medzilaborce
PB	Považská Bystrica	PP	Poprad
PD	Prievidza	PO	Prešov
PU	Púchov	SB	Sabinov
TN	Trenčín	SV	Snina
KN	Komárno	SL	Stará Ľubovňa
LV	Levice	SP	Stropkov
NR	Nitra	SK	Svidník
NZ	Nové Zámky	VT	Vranov nad Topľou
SA	Šaľa	GE	Gelnica
TO	Topoľčany	KE I	Košice I
ZM	Zlaté Moravce	KE II	Košice II
BY	Bytča	KE III	Košice III
CA	Čadca	KE IV	Košice IV
DK	Dolný Kubín	KS	Košice – okolie
KM	Kysucké Nové Mesto	MI	Michalovce
LM	Liptovský Mikuláš	RV	Rožňava
MT	Martin	SO	Sobrance
NO	Námestovo	SN	Spišská Nová Ves
RK	Ružomberok	TV	Trebišov
TR	Turčianske Teplice		

LITERATÚRA

- Andreev, E. M. et al. 2003. The evolving pattern of avoidable mortality in Russia. *International Journal of Epidemiology* 32: 437-446.
- Bezák, A. 2006. Vnútorne migrácie na Slovensku: súčasné trendy a priestorové vzorce. *Geografický časopis* 58, (1): 15-44.
- Burcin, B., Mészáros, J. 2008. Vývoj odvrátiteľnej úmrtnosti na Slovensku. *Slovenská štatistika a demografia* 2008, (2-3): 24-39.
- Divinský, B. 2009. Migračné trendy v Slovenskej republike po vstupe krajiny do EÚ (2004-2008). Bratislava: IOM Medzinárodná organizácia pre migráciu.
- Goldstein, J. R., Sobotka, T., Jasilioniene, A. (2009). The end of "lowest-low" fertility? *Population and Development Review* 35(4): 663-699.
- Hamplová, D. 2010. Non-marital fertility as new form of social inequality? Transformation of Czech families after 1989. *Thematic Series 1/2010 Family Patterns and Demographic development*. Beslin: GESIS. <http://www.gesis.org/forschung-lehre/gesis-publikationen/servicepublikationen/social-sciences-eastern-europe-thematic-series/>.
- Hamplová, D. (ed.) 2007. *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Hamplová, H. (ed.) 2006. Mimomanželská plodnost v České republice po roce 1989: sociální a ekonomické souvislosti. *Sociologické studie* 06/05. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Hašková, H. 2006. Zkoumání bezdětnosti, jejího růstu a s ním souvisejících sociodemografických jevů v české společnosti v kontextu zemí střední a východní Evropy. In: Hašková, H. (ed.) *Fenomén bezdětnosti v sociologické a demografické perspektivě*. Sociologické studie 4/06. Praha: SÚAV ČR, s. 22 – 58.
- Jurčová, D. 2009. Migrácia. In: Vaňo, B. (ed.) *Populačný vývoj v Slovenskej republike 2009*. Bratislava: INFOSTAT, s. 51-62.
- Jurčová, D. (ed.) 2004. *Demografická charakteristika obvodov Slovenskej republiky 1996-2003*. Bratislava: INFOSTAT.
- Jurčová, D. (ed.) 2003. *Populačný vývoj v regiónoch Slovenskej republiky 2001*. Bratislava: INFOSTAT.
- Jurčová, D., Mészáros, J. (eds.) 2006. *Populačný vývoj v okresoch SR 2005*. Bratislava: INFOSTAT.
- Korda, R. J., Butler, J.R.G. 2004. The impact of health care on mortality: Time trends in avoidable mortality in Australia 1968-2001. *Working Paper* (on-line), No. 49: National Centre for Epidemiology and Population Health (cit. 18. 11. 2007), dostupné z: <http://nceph.anu.edu.au/Staff_Students/Staff_pdf_papers/Korda_WP49_ABSOLUTE_%20FINAL2508.pdf>.
- Kumanová, Z., Džambazovič, R. 2002. Rómska rodina: na rozhraní medzi tradicionalistou a modernitou. In: *Čačipen pal o Roma. Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku*. Bratislava: IVO.
- Lesthaeghe, R., Surkyn, J. 2002. New Forms of Household Formation in Central and Eastern Europe: Are they Related to Newly Emerging Value Orientations? *Economic Survey of Europe 2002* (1): 197 – 216. United Nations, New York, Geneva: Economic Commission for Europe.
- Mészáros, J. 2008a. *Atlas úmrtnosti Slovenska 1993-2007*. Bratislava: INFOSTAT.
- Mészáros, J. 2008b. Vývoj odvrátiteľnej úmrtnosti v okresoch Slovenskej republiky v období 1993 až 2007. *Slovenská štatistika a demografia*, 2008 (4): 3-14.
- Možný, I. 2004. The Czech Family: Movement Towards the Open European Society of Late modernity. In: Mareš, P. (ed.) *Society, Reproduction and Contemporary Challenges*. Brno: Barrister and Principal, s. 15 – 40.
- Národné centrum zdravotníckych informácií. 2009. *Metodické pokyny na vyplňanie formulára Žiadosť o umelé prerušenie tehotenstva a hlásenie potratu Z (MZ SR) 7-12*. Bratislava: NCZI.
- Newey, C. et al. 2004. *Avoidable Mortality in the Enlarged European Union*. ISS Statistics 2. Brussels, ISS.
- Perelli-Harris, B., Sigle-Rushton, W., Kreyenfeld, M., Lappegård, T., Berghammer, C., Keizer, R. 2010. „The educational gradient of nonmarital childbearing in Europe: emergence of a pattern of disadvantage. *MPIDR Working Paper* WP-2010-004.
- Philipov, D. 2003. Fertility in Times of Discontinuous Societal Change. In: Kotowska, I., Józwiak, J. (eds.). *Population of Central and Eastern Europe. Challenges and Opportunities*. Warsaw: Statistical Publishing Establishment, s. 665 – 689.
- Podolák, P. 2006. Priestorový pohyb obyvateľstva – Vnútorná migrácia na Slovensku. In: Mládek, J., Kusendová, D., Marenčáková, J., Podolák, P., Vaňo, B. (eds.) *Demogeografická analýza Slovenska*. Bratislava: Univerzita Komenského, s. 69 – 78.
- Potaňčoková, M. 2009. Plodnosť. In: Vaňo, B. (ed.) *Populačný vývoj v Slovenskej republike 2008*. Bratislava: INFOSTAT, s. 21-32.
- Potaňčoková, M. 2008. *Plodnosť žien na Slovensku v rokoch 1950-2007 v generačnom pohľade*. Bratislava: INFOSTAT.
- Rabušic, L. 2001. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství.

- Rychtaříková, J. 2004. The case of the Czech Republic. Determinants of the Recent Favourable Turnover in Mortality. *Demographic Research* (on-line), Special Collection 2, Determinants of Diverging Trends in Mortality, S2-5, p. 105-137 (cit. 18.11.2007), dostupné z: <<http://www.demographic-research.org/>>.
- Rychtaříková, J. 2002. Úspěšné stárnutí – leitmotiv 21. století. *Demografie* 44 (1): 43-46.
- Selická, D. 2003. Špecifiká rómskej rodinnej výchovy. In: 9. *Slovenská demografická konferencia na tému „Rodina“*, Tajov 17.-19.9.2003. Zborník príspevkov. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, s. 161-163.
- Stankovičová, I., Vojtková, M. 2007. *Viacrozmerné štatistické metódy s aplikáciami*. Bratislava: Iura Edition.
- Šprocha, B. 2009. Sobášnosť. In: *Populačný vývoj v SR 2008*. Bratislava: INFOSTAT.
- Šprocha, B. 2007. Plodnosť Rómov na Slovensku. *Demografie* 49 (3): 191-201.
- Vaňo, B., et al. 2009. *Populačný vývoj v Slovenskej republike 2008*. Bratislava: INFOSTAT.
- Vaňo, B. (ed.) 2007. *Populačný vývoj v SR 2006*. Bratislava: INFOSTAT.
- Westerling, R. 2001. Commentary: Evaluating avoidable mortality in developing countries - an important issue for public health. *International Journal of Epidemiology*, 30: 973-975.
- Vašková, R. 2005. Bariéry a predpoklady vzniku novej rodiny ako samostatné jednotky u –náctiletých matek. In: *Demografie* 4/2005, s. 251 – 264.
- Velická, M. 2001. Umelá potratovosť na Slovensku v poslednom desaťročí, Slovensko v európskom kontexte. In: *Zborník príspevkov 8. demografická konferencia*, Ražské Teplice 10.-12.9.2001 Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť.

TABUĽKOVÁ PRÍLOHA

Okres / District			Úhrnná sobášnosť slobodných - muži				Úhrnná sobášnosť slobodných - ženy			
			Total first marriage rate - men				Total first marriage rate - women			
			2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009	
			Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie
			Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank
101	BA I	Bratislava I	0,58	6	0,59	10	0,56	15	0,56	25
102	BA II	Bratislava II	0,50	36	0,46	58	0,47	61	0,44	73
103	BA III	Bratislava III	0,51	32	0,52	25	0,48	55	0,51	43
104	BA IV	Bratislava IV	0,55	17	0,71	1	0,54	25	0,68	5
105	BA V	Bratislava V	0,47	48	0,47	52	0,46	63	0,49	54
106	MA	Malacky	0,45	63	0,47	47	0,48	54	0,49	52
107	PK	Pezinok	0,53	22	0,50	36	0,52	34	0,51	46
108	SC	Senec	0,50	37	0,48	41	0,48	56	0,51	47
201	DS	Dunajská Streda	0,45	64	0,43	68	0,44	73	0,43	74
202	GA	Galanta	0,46	55	0,44	62	0,49	44	0,47	61
203	HC	Hlohovec	0,47	50	0,49	40	0,51	36	0,53	33
204	PN	Piešťany	0,52	28	0,49	37	0,52	32	0,50	50
205	SE	Senica	0,49	40	0,46	57	0,53	27	0,50	49
206	SI	Skalica	0,47	53	0,47	50	0,50	42	0,49	53
207	TT	Trnava	0,51	31	0,50	34	0,52	35	0,54	32
301	BN	Bánovce nad Bebravou	0,51	33	0,48	42	0,52	33	0,53	34
302	IL	Ilava	0,46	60	0,51	29	0,48	51	0,57	22
303	MY	Myjava	0,47	54	0,43	66	0,49	46	0,48	55
304	NM	Nové Mesto nad Váhom	0,47	46	0,46	55	0,51	39	0,52	39
305	PE	Partizánske	0,44	67	0,45	60	0,49	50	0,51	44
306	PB	Považská Bystrica	0,49	42	0,51	27	0,49	45	0,56	24
307	PD	Prievidza	0,44	68	0,46	56	0,46	67	0,48	56
308	PU	Púchov	0,48	44	0,50	33	0,51	38	0,54	30
309	TN	Trenčín	0,54	19	0,52	26	0,55	22	0,52	36
401	KN	Komárno	0,42	75	0,41	74	0,43	76	0,43	75
402	LV	Levice	0,43	72	0,43	67	0,45	71	0,45	68
403	NR	Nitra	0,50	34	0,48	44	0,50	41	0,51	48
404	NZ	Nové Zámky	0,43	69	0,42	70	0,46	65	0,46	65
405	SA	Šaľa	0,47	51	0,44	65	0,47	59	0,47	60
406	TO	Topoľčany	0,52	26	0,47	46	0,54	26	0,52	37
407	ZM	Zlaté Moravce	0,47	52	0,49	39	0,48	53	0,52	41
501	BY	Bytča	0,57	10	0,55	18	0,62	7	0,59	20
502	CA	Čadca	0,56	16	0,53	22	0,62	5	0,60	16
503	DK	Dolný Kubín	0,50	35	0,58	14	0,55	19	0,62	14
504	KM	Kysucké Nové Mesto	0,51	30	0,51	31	0,54	23	0,55	26
505	LM	Liptovský Mikuláš	0,50	38	0,49	38	0,53	28	0,52	40
506	MT	Martin	0,45	61	0,45	59	0,47	58	0,46	63
507	NO	Námestovo	0,64	2	0,65	3	0,68	2	0,72	2
508	RK	Ružomberok	0,52	25	0,51	32	0,55	21	0,55	28
509	TR	Turčianske Teplice	0,40	77	0,41	73	0,42	77	0,45	69
510	TS	Tvrdošín	0,57	11	0,60	9	0,62	6	0,67	6
511	ZA	Žilina	0,49	39	0,51	30	0,53	29	0,55	27
601	BB	Banská Bystrica	0,46	58	0,46	53	0,45	68	0,48	58
602	BS	Banská Štiavnica	0,41	76	0,47	51	0,43	75	0,46	66
603	BR	Brezno	0,44	66	0,44	64	0,45	69	0,47	62
604	DT	Detva	0,47	49	0,47	48	0,46	64	0,50	51
605	KA	Krupina	0,45	62	0,46	54	0,49	49	0,53	35
606	LC	Lučenec	0,46	59	0,41	72	0,48	57	0,44	71
607	PT	Poltár	0,38	78	0,36	79	0,38	79	0,40	78
608	RA	Revúca	0,42	73	0,42	71	0,46	66	0,45	70
609	RS	Rimavská Sobota	0,46	56	0,40	75	0,49	43	0,44	72
610	VK	Veľký Krtíš	0,42	74	0,37	78	0,45	72	0,42	76
611	ZV	Zvolen	0,43	71	0,42	69	0,47	62	0,46	64
612	ZC	Žarnovica	0,46	57	0,44	63	0,47	60	0,52	42
613	ZH	Žiar nad Hronom	0,43	70	0,38	76	0,44	74	0,41	77
701	BJ	Bardejov	0,57	12	0,63	7	0,60	10	0,70	3
702	HN	Humenné	0,53	21	0,54	20	0,59	12	0,59	19
703	KK	Kežmarok	0,66	1	0,69	2	0,69	1	0,74	1
704	LE	Levoča	0,58	7	0,58	15	0,59	11	0,66	10
705	ML	Medzilaborce	0,59	5	0,47	45	0,54	24	0,45	67
706	PP	Poprad	0,56	15	0,53	21	0,56	18	0,58	21
707	PO	Prešov	0,57	13	0,59	12	0,60	9	0,63	13
708	SB	Sabinov	0,60	4	0,62	8	0,63	4	0,66	9
709	SV	Snina	0,57	9	0,54	19	0,58	13	0,59	18
710	SL	Stará Ľubovňa	0,57	8	0,64	4	0,58	14	0,67	7
711	SP	Stropkov	0,56	14	0,53	23	0,60	8	0,63	12
712	SK	Svidník	0,54	18	0,59	11	0,56	17	0,66	11
713	VT	Vranov nad Topľou	0,64	3	0,63	6	0,67	3	0,70	4
801	GE	Gelnica	0,48	43	0,51	28	0,49	47	0,55	29
802	KE I	Košice I	0,49	41	0,50	35	0,48	52	0,48	57
803	KE II	Košice II	0,44	65	0,44	61	0,45	70	0,48	59
804	KE III	Košice III	0,47	47	0,64	5	0,49	48	0,67	8
805	KE IV	Košice IV	0,53	23	0,59	13	0,53	31	0,56	23
806	KS	Košice – okolie	0,51	29	0,53	24	0,51	37	0,54	31
807	MI	Michalovce	0,53	20	0,48	43	0,56	16	0,52	38
808	RV	Rožňava	0,36	79	0,37	77	0,39	78	0,39	79
809	SO	Sobrance	0,52	24	0,57	16	0,53	30	0,60	15
810	SN	Spišská Nová Ves	0,52	27	0,56	17	0,55	20	0,60	17
811	TV	Trebišov	0,48	45	0,47	49	0,51	40	0,51	45

Okres / District			Priemerný vek pri 1. sobáši - muži				Priemerný vek pri 1. sobáši - ženy			
			Mean age at first marriage - men				Mean age at first marriage - women			
			2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009	
			Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie
			Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank
101	BA I	Bratislava I	30,1	1	30,4	2	27,5	1	29,2	2
102	BA II	Bratislava II	29,3	3	30,3	3	26,9	2	28,9	5
103	BA III	Bratislava III	29,3	2	30,2	6	26,8	3	29,1	3
104	BA IV	Bratislava IV	29,2	4	30,2	5	26,6	4	28,8	6
105	BA V	Bratislava V	29,0	5	30,6	1	26,6	5	29,3	1
106	MA	Malacky	27,7	18	28,9	22	24,9	25	27,0	35
107	PK	Pezinok	28,1	13	29,0	20	25,1	14	27,6	13
108	SC	Senec	27,8	17	29,2	13	25,0	16	27,3	19
201	DS	Dunajská Streda	27,0	54	28,7	38	24,2	52	27,2	30
202	GA	Galanta	27,1	48	28,6	40	24,4	43	26,9	45
203	HC	Hlohovec	27,3	33	28,6	43	24,5	40	27,0	39
204	PN	Piešťany	28,1	9	29,3	12	25,1	13	27,5	15
205	SE	Senica	27,0	51	28,1	56	24,1	55	26,6	50
206	SI	Skalica	27,1	45	28,3	50	24,5	38	26,8	48
207	TT	Trnava	27,6	20	28,9	27	25,1	15	27,3	22
301	BN	Bánovce nad Bebravou	27,1	47	28,7	36	24,7	32	27,1	33
302	IL	Ilava	27,6	25	29,0	19	25,0	20	27,4	18
303	MY	Myjava	28,1	10	28,9	23	24,9	23	27,3	20
304	NM	Nové Mesto nad Váhom	27,4	31	29,0	21	24,5	39	27,2	25
305	PE	Partizánske	27,9	15	29,0	17	25,0	18	27,4	16
306	PB	Považská Bystrica	27,4	32	28,9	24	24,7	33	27,2	23
307	PD	Prievidza	27,6	22	29,0	18	24,8	28	27,1	32
308	PU	Púchov	27,7	19	28,8	29	24,9	22	26,9	44
309	TN	Trenčín	27,8	16	29,1	15	25,2	11	27,4	17
401	KN	Komárno	27,3	37	28,8	30	24,4	44	27,2	27
402	LV	Levice	27,3	36	28,6	41	24,3	45	26,9	42
403	NR	Nitra	27,6	23	28,7	35	24,9	24	27,0	37
404	NZ	Nové Zámky	27,3	39	28,9	28	24,4	42	27,0	36
405	SA	Šaľa	27,1	49	28,6	42	24,2	50	27,2	24
406	TO	Topoľčany	27,4	30	28,8	31	24,8	30	26,9	41
407	ZM	Zlaté Moravce	27,2	43	28,7	33	24,6	35	26,9	43
501	BY	Bytča	26,4	68	27,7	66	23,8	72	26,4	58
502	CA	Čadca	26,2	74	27,6	68	23,8	68	25,9	72
503	DK	Dolný Kubín	27,2	40	28,9	25	25,0	19	27,2	28
504	KM	Kysucké Nové Mesto	26,5	63	27,8	65	24,1	57	26,1	64
505	LM	Liptovský Mikuláš	27,5	28	28,7	39	25,2	12	27,2	26
506	MT	Martin	27,6	26	29,3	11	25,0	17	27,8	9
507	NO	Námestovo	25,9	78	26,7	78	23,5	76	25,3	78
508	RK	Ružomberok	27,6	21	28,3	48	24,8	31	26,8	47
509	TR	Turčianske Teplice	27,0	50	28,4	45	23,9	67	27,1	31
510	TS	Tvrdošín	26,8	56	27,9	60	24,2	54	26,6	54
511	ZA	Žilina	27,3	35	28,7	37	24,8	29	27,2	29
601	BB	Banská Bystrica	28,1	11	29,7	7	25,8	6	28,2	7
602	BS	Banská Štiavnica	27,9	14	29,2	14	24,9	26	27,6	11
603	BR	Brezno	27,2	41	28,7	34	24,5	41	27,1	34
604	DT	Detva	27,3	38	28,4	47	24,3	47	27,0	38
605	KA	Krupina	26,9	55	28,3	51	24,1	56	26,5	56
606	LC	Lučenec	27,1	46	28,1	55	24,2	48	26,6	51
607	PT	Poltár	26,3	71	28,4	46	23,8	69	26,5	55
608	RA	Revúca	26,6	62	27,6	67	23,7	73	26,0	68
609	RS	Rimavská Sobota	26,5	65	27,6	70	23,9	65	26,0	69
610	VK	Veľký Krtíš	26,1	77	28,0	58	23,3	78	26,1	65
611	ZV	Zvolen	27,5	27	29,1	16	24,9	21	27,6	12
612	ZC	Žarnovica	27,6	24	28,7	32	24,3	46	27,0	40
613	ZH	Žiar nad Hronom	27,4	29	29,4	10	24,6	36	27,3	21
701	BJ	Bardejov	26,7	59	27,6	69	24,2	49	26,0	67
702	HN	Humenné	26,8	57	28,2	52	24,2	53	26,6	52
703	KK	Kežmarok	25,5	79	25,9	79	23,3	79	24,7	79
704	LE	Levoča	26,4	67	28,0	57	23,9	66	26,3	61
705	ML	Medzilaborce	27,2	42	27,9	59	24,0	59	26,3	62
706	PP	Poprad	27,3	34	28,3	49	24,6	34	26,9	46
707	PO	Prešov	27,2	44	28,2	53	24,8	27	26,7	49
708	SB	Sabinov	26,4	70	27,1	75	24,0	62	25,7	76
709	SV	Snina	26,5	64	27,5	72	23,8	70	25,9	71
710	SL	Stará Ľubovňa	26,1	76	27,2	74	23,7	74	25,8	74
711	SP	Stropkov	26,3	72	27,3	73	24,0	63	26,2	63
712	SK	Svidník	26,2	73	27,0	76	24,0	60	26,0	70
713	VT	Vranov nad Topľou	26,1	75	26,8	77	23,5	75	25,4	77
801	GE	Gelnica	27,0	53	27,8	63	24,2	51	25,8	75
802	KE I	Košice I	28,3	7	29,5	9	25,6	9	27,7	10
803	KE II	Košice II	28,1	8	28,9	26	25,4	10	27,5	14
804	KE III	Košice III	28,1	12	30,3	4	25,7	8	29,0	4
805	KE IV	Košice IV	28,6	6	29,5	8	25,8	7	28,1	8
806	KS	Košice – okolie	26,6	60	27,5	71	23,9	64	25,9	73
807	MI	Michalovce	26,4	69	27,9	62	24,0	58	26,4	60
808	RV	Rožňava	26,7	58	28,5	44	24,0	61	26,6	53
809	SO	Sobrance	26,6	61	28,1	54	23,5	77	26,4	59
810	SN	Spišská Nová Ves	27,0	52	27,9	61	24,5	37	26,5	57
811	TV	Trebišov	26,5	66	27,8	64	23,8	71	26,1	66

Okres / District			Úhrnná rozvodovosť - muži				Úhrnná rozvodovosť - ženy				Priemerná dĺžka trvania manželstva pri rozvo			
			Total divorce rate - men				Total divorce rate - women				Mean marriage duration at divorce			
			2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009	
			Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank
101	BA I	Bratislava I	0,28	14	0,22	52	0,28	18	0,23	56	13,9	6	13,3	56
102	BA II	Bratislava II	0,29	13	0,33	4	0,28	16	0,33	6	12,6	56	13,4	53
103	BA III	Bratislava III	0,30	9	0,31	12	0,29	11	0,32	14	12,6	61	13,8	33
104	BA IV	Bratislava IV	0,30	5	0,36	2	0,30	10	0,36	2	13,2	22	14,1	14
105	BA V	Bratislava V	0,34	1	0,33	5	0,31	7	0,30	27	15,6	1	14,6	3
106	MA	Malacky	0,21	43	0,26	36	0,23	40	0,28	36	12,5	63	13,3	60
107	PK	Pezinok	0,26	20	0,29	20	0,27	20	0,30	28	12,9	42	13,7	43
108	SC	Senec	0,19	53	0,27	34	0,20	55	0,28	34	12,7	52	13,4	50
201	DS	Dunajská Streda	0,25	22	0,29	26	0,26	24	0,30	30	12,3	69	13,3	57
202	GA	Galanta	0,22	36	0,30	17	0,23	36	0,32	13	12,7	48	13,2	67
203	HC	Hlohovec	0,20	51	0,23	48	0,21	50	0,26	47	12,6	57	13,9	29
204	PN	Piešťany	0,21	42	0,25	40	0,23	42	0,27	42	12,9	43	14,1	19
205	SE	Senica	0,21	45	0,28	28	0,22	44	0,31	24	12,1	73	12,7	76
206	SI	Skalica	0,22	41	0,31	14	0,23	41	0,33	4	12,6	58	13,2	65
207	TT	Trnava	0,21	44	0,29	23	0,22	48	0,31	15	12,9	44	13,6	45
301	BN	Bánovce nad Bebravou	0,23	32	0,25	42	0,24	32	0,26	45	12,4	67	13,2	63
302	IL	Ilava	0,22	38	0,29	25	0,23	39	0,31	16	13,5	11	14,6	4
303	MY	Myjava	0,20	49	0,31	11	0,21	49	0,32	11	14,0	4	13,6	46
304	NM	Nové Mesto nad Váhom	0,22	39	0,30	18	0,23	37	0,32	12	13,3	17	13,8	32
305	PE	Partizánske	0,22	40	0,29	21	0,22	46	0,31	25	13,3	18	13,7	42
306	PB	Považská Bystrica	0,21	47	0,24	45	0,22	43	0,25	48	13,4	15	13,9	28
307	PD	Prievidza	0,26	19	0,28	31	0,28	14	0,31	19	12,6	62	14,1	18
308	PU	Púchov	0,18	57	0,20	61	0,19	56	0,22	61	13,1	30	14,0	24
309	TN	Trenčín	0,21	46	0,26	37	0,22	45	0,28	35	13,1	32	14,1	17
401	KN	Komárno	0,30	10	0,29	24	0,31	6	0,31	18	12,1	75	13,2	62
402	LV	Levice	0,27	15	0,28	29	0,29	12	0,30	26	12,9	38	13,7	44
403	NR	Nitra	0,24	28	0,25	39	0,25	28	0,27	41	12,4	66	13,4	52
404	NZ	Nové Zámky	0,27	16	0,28	30	0,28	15	0,31	22	12,2	72	13,2	66
405	SA	Šaľa	0,26	21	0,29	19	0,28	19	0,31	20	12,0	76	13,3	58
406	TO	Topoľčany	0,22	37	0,27	33	0,24	34	0,29	33	12,7	51	13,2	61
407	ZM	Zlaté Moravce	0,18	55	0,21	56	0,20	53	0,23	55	13,7	8	13,0	72
501	BY	Bytča	0,13	70	0,19	65	0,14	70	0,21	65	13,2	24	13,0	71
502	CA	Čadca	0,15	63	0,19	64	0,17	63	0,21	63	12,8	46	13,4	55
503	DK	Dolný Kubín	0,17	60	0,21	55	0,18	61	0,22	57	13,3	16	14,0	23
504	KM	Kysucké Nové Mesto	0,17	61	0,18	67	0,18	60	0,20	67	12,6	60	13,8	31
505	LM	Liptovský Mikuláš	0,24	27	0,27	32	0,26	25	0,29	32	13,4	14	14,1	21
506	MT	Martin	0,30	6	0,32	9	0,32	5	0,33	5	13,3	19	14,2	12
507	NO	Námestovo	0,06	79	0,08	79	0,06	79	0,09	79	12,7	50	12,4	78
508	RK	Ružomberok	0,22	34	0,25	41	0,24	31	0,27	38	13,0	36	13,5	47
509	TR	Turčianske Teplice	0,25	24	0,22	51	0,28	17	0,26	46	13,1	27	13,1	69
510	TS	Tvrdošín	0,09	76	0,13	76	0,10	76	0,15	76	12,7	49	14,2	9
511	ZA	Žilina	0,20	50	0,24	43	0,21	52	0,26	43	13,2	21	14,1	15
601	BB	Banská Bystrica	0,33	2	0,31	13	0,33	3	0,31	21	13,5	13	13,8	34
602	BS	Banská Štiavnica	0,27	17	0,29	22	0,28	13	0,31	23	11,5	79	14,4	5
603	BR	Brezno	0,24	29	0,21	57	0,26	26	0,23	54	13,2	25	14,8	2
604	DT	Detva	0,18	56	0,24	47	0,20	54	0,26	44	12,9	41	13,8	35
605	KA	Krupina	0,19	52	0,20	62	0,22	47	0,21	62	13,7	7	13,8	30
606	LC	Lučenec	0,32	3	0,31	10	0,34	2	0,32	10	12,6	59	13,4	51
607	PT	Poltár	0,25	25	0,22	54	0,27	22	0,24	51	13,2	23	14,2	11
608	RA	Revúca	0,17	59	0,36	1	0,19	59	0,39	1	14,0	5	14,4	7
609	RS	Rimavská Sobota	0,30	8	0,27	35	0,30	8	0,28	37	13,1	29	13,2	64
610	VK	Veľký Krtíš	0,23	31	0,23	50	0,25	29	0,24	50	13,2	26	13,7	38
611	ZV	Zvolen	0,29	11	0,33	3	0,30	9	0,35	3	12,8	47	13,7	37
612	ZC	Žarnovica	0,24	30	0,24	44	0,25	30	0,27	40	12,1	74	13,9	27
613	ZH	Ziar nad Hronom	0,30	7	0,30	15	0,32	4	0,33	7	12,6	55	13,7	39
701	BJ	Bardejov	0,10	75	0,14	75	0,12	75	0,15	75	13,0	35	13,5	48
702	HN	Humenné	0,20	48	0,24	46	0,21	51	0,25	49	12,6	54	12,8	75
703	KK	Kežmarok	0,13	71	0,17	70	0,14	71	0,18	72	12,9	40	12,4	77
704	LE	Levoča	0,12	74	0,17	69	0,13	74	0,20	68	12,2	70	13,5	49
705	ML	Medzilaborce	0,13	69	0,16	71	0,15	66	0,18	71	13,5	12	13,9	26
706	PP	Poprad	0,23	33	0,23	49	0,23	38	0,24	53	13,1	28	14,1	16
707	PO	Prešov	0,15	62	0,19	63	0,15	65	0,20	66	13,0	34	14,1	20
708	SB	Sabinov	0,08	77	0,10	78	0,08	77	0,12	77	13,1	31	14,2	8
709	SV	Snina	0,14	66	0,20	59	0,15	67	0,22	58	12,5	64	13,4	54
710	SL	Stará Ľubovňa	0,07	78	0,11	77	0,08	78	0,11	78	14,2	3	14,2	10
711	SP	Stropkov	0,12	73	0,16	73	0,13	73	0,18	73	13,1	33	13,9	25
712	SK	Svidník	0,13	68	0,16	72	0,13	72	0,17	74	13,6	9	13,1	68
713	VT	Vranov nad Topľou	0,13	67	0,17	68	0,14	69	0,19	70	12,0	77	12,3	79
801	GE	Gelnica	0,14	64	0,18	66	0,17	62	0,21	64	12,9	39	12,8	74
802	KE I	Košice I	0,27	18	0,32	7	0,26	23	0,33	8	12,3	68	14,1	13
803	KE II	Košice II	0,25	23	0,32	6	0,25	27	0,33	9	13,6	10	14,8	1
804	KE III	Košice III	0,29	12	0,32	8	0,27	21	0,30	31	15,4	2	13,7	40
805	KE IV	Košice IV	0,25	26	0,30	16	0,24	35	0,30	29	12,8	45	12,9	73
806	KS	Košice – okolie	0,14	65	0,20	60	0,16	64	0,22	59	12,5	65	13,8	36
807	MI	Michalovce	0,22	35	0,25	38	0,24	33	0,27	39	12,7	53	13,0	70
808	RV	Rožňava	0,32	4	0,29	27	0,34	1	0,31	17	13,0	37	14,4	6
809	SO	Sobrance	0,12	72	0,16	74	0,14	68	0,19	69	11,6	78	14,0	22
810	SN	Spišská Nová Ves	0,18	58	0,20	58	0,19	58	0,22	60	13,2	20	13,7	41
811	TV	Trebišov	0,19	54	0,22	53	0,19	57	0,24	52	12,2	71	13,3	59

Okres / District			Priemerný vek pri rozvode - muži Mean age at first marriage – men				Priemerný vek pri rozvode - ženy Mean age at first marriage – women			
			2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009	
			Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank
101	BA I	Bratislava I	38,3	1	39,6	1	37,0	1	37,3	3
102	BA II	Bratislava II	37,3	7	38,7	7	35,4	8	37,1	5
103	BA III	Bratislava III	36,8	21	38,9	3	35,0	24	37,3	2
104	BA IV	Bratislava IV	37,5	2	39,1	2	35,8	5	37,4	1
105	BA V	Bratislava V	37,5	3	38,9	4	36,0	2	37,2	4
106	MA	Malacky	35,8	66	37,7	40	34,2	62	35,7	42
107	PK	Pezinok	36,6	33	38,6	8	34,9	32	36,5	12
108	SC	Senec	35,8	62	37,8	33	34,0	70	36,1	25
201	DS	Dunajská Streda	35,7	71	37,2	64	33,8	73	35,2	68
202	GA	Galanta	36,2	47	37,2	65	34,4	48	35,0	71
203	HC	Hlohovec	35,8	63	37,5	50	34,4	52	35,9	37
204	PN	Piešťany	36,7	27	37,9	27	34,9	34	36,1	24
205	SE	Senica	35,8	67	37,1	66	34,1	68	34,9	73
206	SI	Skalica	36,0	57	37,5	48	34,4	49	35,5	54
207	TT	Trnava	36,4	42	37,8	35	34,4	47	35,9	33
301	BN	Bánovce nad Bebravou	35,8	65	37,7	42	34,3	53	35,6	51
302	IL	Ilava	36,7	23	38,3	15	34,9	28	36,4	14
303	MY	Myjava	37,3	5	37,7	37	35,3	12	35,5	55
304	NM	Nové Mesto nad Váhom	36,8	22	38,2	19	34,9	30	35,8	39
305	PE	Partizánske	37,0	14	37,8	30	34,7	39	35,5	53
306	PB	Považská Bystrica	36,7	31	37,8	31	35,1	20	36,0	30
307	PD	Prievidza	36,0	58	38,2	18	34,3	59	36,3	16
308	PU	Púchov	36,5	39	38,3	16	34,5	42	36,2	21
309	TN	Trenčín	36,5	36	38,2	17	34,9	29	36,7	9
401	KN	Komárno	35,7	74	37,5	47	33,6	77	35,2	69
402	LV	Levice	36,2	48	37,6	45	34,3	57	35,5	56
403	NR	Nitra	36,2	50	37,4	58	34,2	61	35,7	45
404	NZ	Nové Zámky	35,8	69	37,5	53	33,9	71	35,4	61
405	SA	Šaľa	35,4	78	37,5	49	33,7	75	35,6	50
406	TO	Topoľčany	36,1	53	37,7	41	34,1	66	35,5	52
407	ZM	Zlaté Moravce	36,5	38	37,6	44	35,0	25	35,5	58
501	BY	Bytča	36,4	44	36,5	76	34,3	54	34,5	78
502	CA	Čadca	36,1	56	37,0	69	34,5	44	35,4	59
503	DK	Dolný Kubín	37,0	13	37,9	26	35,2	18	35,7	43
504	KM	Kysucké Nové Mesto	35,7	73	37,1	68	34,2	64	35,3	62
505	LM	Liptovský Mikuláš	36,9	19	37,8	29	35,3	11	35,9	35
506	MT	Martin	37,2	8	38,4	14	35,3	14	36,3	15
507	NO	Námestovo	36,5	40	36,3	79	35,2	16	34,6	77
508	RK	Ružomberok	36,2	49	37,7	39	34,8	35	35,9	36
509	TR	Turčianske Teplice	36,4	43	37,5	51	34,2	60	35,7	46
510	TS	Tvrdošín	36,5	37	37,4	56	34,9	33	36,0	29
511	ZA	Žilina	36,5	35	38,0	24	35,1	23	36,2	20
601	BB	Banská Bystrica	37,1	10	38,0	23	35,3	10	36,2	19
602	BS	Banská Štiavnica	35,6	76	38,5	11	33,8	74	36,4	13
603	BR	Brezno	36,7	28	38,5	10	34,6	40	36,6	11
604	DT	Detva	35,8	64	37,0	70	34,1	69	35,7	47
605	KA	Krupina	36,8	20	37,2	63	35,1	22	35,7	48
606	LC	Lučenec	35,9	61	37,3	61	33,9	72	35,5	57
607	PT	Poltár	36,6	34	37,4	60	35,0	26	35,3	66
608	RA	Revúca	36,7	26	38,0	25	35,2	15	35,8	38
609	RS	Rimavská Sobota	36,7	30	37,5	52	34,5	43	35,2	67
610	VK	Veľký Krtíš	35,7	70	36,8	75	34,2	63	34,9	75
611	ZV	Zvolen	36,0	59	37,8	32	34,4	51	36,0	31
612	ZC	Žarnovica	36,3	45	38,1	21	33,6	76	36,1	26
613	ZH	Žiar nad Hronom	36,0	60	38,1	22	34,1	67	36,2	23
701	BJ	Bardejov	35,8	68	37,6	43	34,5	45	35,7	44
702	HN	Humenné	36,4	41	36,9	74	34,8	37	34,6	76
703	KK	Kežmarok	37,0	11	37,4	57	35,7	6	35,3	63
704	LE	Levoča	36,3	46	37,4	55	34,3	58	36,0	28
705	ML	Medzilaborce	36,7	29	37,9	28	35,2	17	35,7	41
706	PP	Poprad	36,9	15	38,4	12	35,4	9	36,7	10
707	PO	Prešov	37,1	9	38,1	20	35,1	19	36,3	17
708	SB	Sabinov	36,7	25	37,4	59	34,8	36	36,0	32
709	SV	Snina	35,6	75	36,9	72	34,4	46	35,1	70
710	SL	Stará Ľubovňa	36,9	17	37,7	38	35,9	4	36,2	22
711	SP	Stropkov	36,7	24	37,1	67	34,5	41	34,9	74
712	SK	Svidník	36,6	32	36,5	77	35,1	21	35,0	72
713	VT	Vranov nad Topľou	35,7	72	36,3	78	34,2	65	34,3	79
801	GE	Gelnica	36,1	54	37,2	62	34,7	38	35,4	60
802	KE I	Košice I	36,9	18	38,8	5	35,3	13	36,8	8
803	KE II	Košice II	37,0	12	38,6	9	35,6	7	37,0	7
804	KE III	Košice III	37,4	4	38,4	13	36,0	3	37,0	6
805	KE IV	Košice IV	37,3	6	38,8	6	34,9	31	36,3	18
806	KS	Košice – okolie	36,1	55	37,6	46	34,3	56	35,6	49
807	MI	Michalovce	36,2	52	36,9	73	34,4	50	35,3	64
808	RV	Rožňava	36,2	51	37,8	34	34,3	55	35,9	34
809	SO	Sobrance	35,5	77	37,4	54	33,1	79	36,1	27
810	SN	Spišská Nová Ves	36,9	16	37,8	36	35,0	27	35,8	40
811	TV	Trebišov	35,4	79	37,0	71	33,4	78	35,3	65

Okres / District			Úhrnná plodnosť Total fertility rate				Priemerný vek pri 1. pôrode Mean age at first birth				% nemanželsky narodených % non-marital births			
			2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009	
			Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank
101	BA I	Bratislava I	1,07	57	1,26	33	28,64	1	29,84	1	16,8	50	21,2	50
102	BA II	Bratislava II	1,04	66	1,26	32	27,16	4	28,67	5	20,2	37	22,7	46
103	BA III	Bratislava III	1,00	73	1,24	40	27,50	2	29,10	2	17,6	47	20,4	52
104	BA IV	Bratislava IV	0,99	75	1,25	35	27,33	3	28,81	3	16,0	54	18,6	60
105	BA V	Bratislava V	0,89	79	1,06	77	27,00	5	28,74	4	27,6	16	27,6	30
106	MA	Malacky	1,11	44	1,26	31	24,82	33	26,62	24	23,0	30	27,0	32
107	PK	Pezinok	1,06	61	1,30	26	25,57	10	27,45	10	14,8	58	18,2	62
108	SC	Senec	1,10	49	1,34	23	25,50	13	27,45	9	17,8	45	17,5	67
201	DS	Dunajská Streda	1,05	64	1,10	69	24,07	59	25,91	46	25,7	21	31,8	19
202	GA	Galanta	1,05	62	1,12	66	24,40	44	26,05	42	20,4	35	28,4	26
203	HC	Hlohovec	1,09	50	1,17	46	24,90	30	26,50	28	15,6	55	22,3	48
204	PN	Piešťany	1,03	67	1,11	68	25,46	15	27,39	11	13,3	67	19,4	57
205	SE	Senica	1,08	54	1,13	60	24,52	39	25,74	50	16,8	51	24,8	37
206	SI	Skalica	1,08	56	1,14	54	24,85	32	26,15	37	17,0	48	23,5	42
207	TT	Trnava	1,03	71	1,13	58	25,49	14	27,16	13	13,5	66	18,5	61
301	BN	Bánovce nad Bebravou	1,11	45	1,12	63	24,79	34	26,52	27	15,3	56	23,3	44
302	IL	Ilava	1,02	72	1,13	62	25,40	17	26,92	16	14,4	60	18,9	59
303	MY	Myjava	0,92	78	1,02	79	25,55	11	26,70	22	16,9	49	22,6	47
304	NM	Nové Mesto nad Váhom	1,03	69	1,14	57	24,95	28	26,61	25	14,7	59	22,3	49
305	PE	Partizánske	0,97	76	1,06	76	25,22	20	26,29	34	18,0	44	24,8	38
306	PB	Považská Bystrica	1,11	46	1,12	65	24,96	27	26,82	19	13,0	68	18,0	64
307	PD	Prievidza	1,00	74	1,08	75	24,73	35	26,35	33	21,2	34	27,6	31
308	PU	Púchov	1,18	35	1,13	59	25,20	21	26,75	20	11,0	72	14,0	73
309	TN	Trenčín	1,08	53	1,14	55	25,84	7	27,51	8	11,3	70	16,3	69
401	KN	Komárno	1,03	70	1,16	49	24,16	54	25,69	52	32,3	9	35,9	12
402	LV	Levice	1,07	58	1,15	52	24,26	49	25,61	53	27,3	18	34,2	16
403	NR	Nitra	1,09	51	1,12	64	25,13	24	26,45	30	17,7	46	22,7	45
404	NZ	Nové Zámky	1,03	68	1,08	74	24,52	40	25,95	44	24,1	25	30,5	21
405	SA	Šaľa	1,06	59	1,17	45	24,19	51	26,15	38	23,8	27	30,5	22
406	TO	Topoľčany	1,04	65	1,14	56	24,92	29	26,39	32	14,3	61	20,2	54
407	ZM	Zlaté Moravce	1,06	60	1,09	73	24,66	36	26,42	31	16,6	52	20,3	53
501	BY	Bytča	1,38	19	1,38	19	24,16	53	25,47	56	8,4	77	13,6	75
502	CA	Čadca	1,36	22	1,27	29	24,10	56	25,56	54	9,7	74	13,9	74
503	DK	Dolný Kubín	1,36	21	1,32	25	24,98	26	26,54	26	10,6	73	16,3	70
504	KM	Kysucké Nové Mesto	1,28	27	1,22	42	24,17	52	25,52	55	15,3	57	19,7	56
505	LM	Liptovský Mikuláš	1,10	47	1,18	44	25,37	18	26,64	23	19,9	38	25,8	35
506	MT	Martin	1,14	39	1,15	50	25,19	22	26,92	17	23,6	28	27,9	28
507	NO	Námestovo	2,02	1	1,89	3	23,67	62	25,17	63	3,1	79	6,0	79
508	RK	Ružomberok	1,26	30	1,28	28	25,10	25	26,45	29	13,6	64	20,0	55
509	TR	Turčianske Teplice	1,10	48	1,10	70	24,24	50	25,97	43	20,3	36	31,7	20
510	TS	Tvrdošín	1,58	10	1,45	16	24,44	43	26,19	36	4,9	78	8,7	78
511	ZA	Žilina	1,18	36	1,22	41	25,28	19	26,86	18	12,2	69	17,7	65
601	BB	Banská Bystrica	0,95	77	1,06	78	26,12	6	27,75	7	19,1	42	23,9	40
602	BS	Banská Štiavnica	1,11	43	1,24	39	24,48	41	26,09	40	29,6	13	36,1	11
603	BR	Brezno	1,16	37	1,27	30	24,07	58	25,27	62	27,2	19	34,8	15
604	DT	Detva	1,09	52	1,09	72	24,33	47	25,84	48	18,4	43	26,0	34
605	KA	Krupina	1,39	18	1,34	22	23,84	60	25,36	59	24,2	23	28,8	23
606	LC	Lučenec	1,27	29	1,35	20	23,50	64	24,77	69	39,2	4	41,5	6
607	PT	Poltár	1,11	42	1,16	48	23,31	69	24,57	72	31,5	10	42,3	5
608	RA	Revúca	1,42	16	1,58	9	22,76	79	24,03	77	41,9	2	43,4	3
609	RS	Rimavská Sobota	1,46	14	1,55	10	22,99	77	23,78	78	43,9	1	46,2	2
610	VK	Veľký Krtíš	1,15	38	1,11	67	23,18	71	24,82	66	28,9	14	38,1	8
611	ZV	Zvolen	1,08	55	1,15	51	25,16	23	27,10	14	23,3	29	27,6	29
612	ZC	Žarnovica	1,18	34	1,13	61	24,38	45	25,85	47	19,7	39	28,6	25
613	ZH	Ziar nad Hronom	1,13	41	1,15	53	24,59	37	26,06	41	26,4	20	35,7	13
701	BJ	Bardejov	1,52	11	1,51	14	24,32	48	25,70	51	14,1	63	14,5	71
702	HN	Humenné	1,22	31	1,21	43	24,35	46	26,13	39	13,6	65	16,4	68
703	KK	Kežmarok	1,97	2	2,08	1	23,05	76	24,07	76	19,6	40	18,2	63
704	LE	Levoča	1,66	9	1,54	11	23,49	65	25,04	64	24,2	24	28,1	27
705	ML	Medzilaborce	1,32	25	1,29	27	22,91	78	25,28	61	30,6	12	35,3	14
706	PP	Poprad	1,33	24	1,40	18	24,45	42	25,92	45	24,5	22	26,0	33
707	PO	Prešov	1,46	13	1,52	13	24,86	31	26,26	35	19,2	41	20,6	51
708	SB	Sabinov	1,95	3	1,95	2	23,19	70	24,54	73	23,9	26	28,8	24
709	SV	Snina	1,21	32	1,16	47	24,10	57	25,47	57	8,8	75	14,1	72
710	SL	Stará Ľubovňa	1,84	4	1,74	6	23,71	61	25,42	58	14,2	62	17,7	66
711	SP	Stropkov	1,36	20	1,24	37	24,15	55	25,83	49	11,1	71	10,7	76
712	SK	Svidník	1,30	26	1,26	34	24,55	38	25,32	60	8,6	76	9,9	77
713	VT	Vranov nad Topľou	1,69	7	1,64	8	23,18	72	24,60	71	22,8	31	19,2	58
801	GE	Gelnica	1,72	5	1,85	4	23,09	73	23,75	79	35,7	5	42,7	4
802	KE I	Košice I	1,20	33	1,24	38	25,82	8	27,79	6	22,4	33	23,4	43
803	KE II	Košice II	1,28	28	1,35	21	25,45	16	26,70	21	33,8	8	37,5	9
804	KE III	Košice III	1,05	63	1,10	71	25,70	9	26,96	15	27,6	17	25,6	36
805	KE IV	Košice IV	1,14	40	1,25	36	25,52	12	27,31	12	22,6	32	24,0	39
806	KS	Košice – okolie	1,70	6	1,74	7	23,42	67	24,65	70	31,0	11	34,0	17
807	MI	Michalovce	1,44	15	1,47	15	23,58	63	24,80	67	28,9	15	33,1	18
808	RV	Rožňava	1,40	17	1,41	17	23,05	75	24,15	75	41,1	3	46,8	1
809	SO	Sobrance	1,33	23	1,32	24	23,49	66	24,80	68	16,2	53	23,8	41
810	SN	Spišská Nová Ves	1,68	8	1,82	5	23,40	68	24,83	65	34,2	7	36,4	10
811	TV	Trebišov	1,48	12	1,53	12	23,07	74	24,25	74	34,7	6	38,9	7

Okres / District			Úhrnná samovoľná potratovosť				Úhrnná umelá potratovosť				Úhrnná miera ukončených tehotenstiev			
			Total miscarriage rate				Total induced abortion rate				Total brought-to-term pregnancy rate			
			2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009	
			Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie
			Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank
101	BA I	Bratislava I	0,12	34	0,16	10	0,50	18	0,38	21	1,69	40	1,80	23
102	BA II	Bratislava II	0,04	79	0,09	56	0,46	25	0,32	36	1,54	65	1,68	36
103	BA III	Bratislava III	0,08	68	0,11	36	0,43	36	0,30	45	1,52	69	1,65	43
104	BA IV	Bratislava IV	0,08	69	0,11	38	0,42	38	0,29	48	1,50	70	1,66	40
105	BA V	Bratislava V	0,07	71	0,12	30	0,52	14	0,36	27	1,49	72	1,54	61
106	MA	Malacky	0,09	66	0,08	69	0,49	20	0,40	15	1,69	42	1,75	26
107	PK	Pezinok	0,09	64	0,10	48	0,43	35	0,31	39	1,58	56	1,71	31
108	SC	Senec	0,07	70	0,08	62	0,42	39	0,28	56	1,60	55	1,71	32
201	DS	Dunajská Streda	0,11	46	0,10	47	0,49	19	0,46	4	1,65	50	1,67	37
202	GA	Galanta	0,14	22	0,16	9	0,47	23	0,36	24	1,66	47	1,64	46
203	HC	Hlohovec	0,06	75	0,10	44	0,39	42	0,29	49	1,55	59	1,57	55
204	PN	Piešťany	0,05	78	0,08	61	0,21	72	0,14	78	1,30	79	1,33	79
205	SE	Senica	0,09	61	0,08	64	0,40	41	0,31	41	1,57	57	1,52	63
206	SI	Skalica	0,09	65	0,10	50	0,37	52	0,31	37	1,54	66	1,55	56
207	TT	Trnava	0,07	74	0,11	41	0,38	50	0,30	43	1,47	73	1,55	59
301	BN	Bánovce nad Bebravou	0,06	77	0,07	75	0,38	46	0,30	47	1,55	61	1,49	70
302	IL	Ilava	0,06	76	0,06	79	0,35	59	0,31	38	1,44	78	1,50	66
303	MY	Myjava	0,09	63	0,06	76	0,43	34	0,34	31	1,44	77	1,42	75
304	NM	Nové Mesto nad Váhom	0,09	60	0,08	63	0,38	48	0,30	44	1,50	71	1,52	62
305	PE	Partizánske	0,10	55	0,10	45	0,39	44	0,25	61	1,45	76	1,42	76
306	PB	Považská Bystrica	0,09	57	0,08	70	0,35	57	0,29	52	1,56	58	1,49	68
307	PD	Prievidza	0,10	49	0,10	42	0,42	37	0,36	25	1,53	68	1,55	57
308	PU	Púchov	0,07	72	0,06	78	0,30	67	0,29	51	1,55	63	1,49	67
309	TN	Trenčín	0,10	50	0,09	54	0,35	58	0,27	58	1,53	67	1,51	65
401	KN	Komárno	0,15	14	0,17	5	0,52	13	0,42	11	1,70	39	1,75	25
402	LV	Levice	0,13	29	0,12	31	0,46	26	0,38	22	1,66	48	1,65	45
403	NR	Nitra	0,08	67	0,09	57	0,37	53	0,29	50	1,54	64	1,51	64
404	NZ	Nové Zámky	0,09	59	0,07	74	0,51	16	0,39	17	1,64	52	1,55	58
405	SA	Šaľa	0,11	44	0,12	32	0,52	10	0,39	16	1,70	38	1,69	35
406	TO	Topoľčany	0,12	38	0,11	39	0,30	65	0,24	67	1,46	75	1,49	69
407	ZM	Zlaté Moravce	0,12	32	0,10	53	0,28	68	0,21	71	1,47	74	1,40	77
501	BY	Bytča	0,13	28	0,08	68	0,30	66	0,25	60	1,82	24	1,72	30
502	CA	Čadca	0,11	47	0,13	23	0,24	70	0,19	73	1,71	35	1,59	53
503	DK	Dolný Kubín	0,12	33	0,13	22	0,33	61	0,25	63	1,81	25	1,71	33
504	KM	Kysucké Nové Mesto	0,10	48	0,14	18	0,34	60	0,31	40	1,73	31	1,67	39
505	LM	Liptovský Mikuláš	0,13	25	0,15	16	0,47	22	0,41	13	1,71	34	1,74	29
506	MT	Martin	0,09	62	0,11	40	0,45	27	0,34	33	1,69	44	1,60	51
507	NO	Námestovo	0,16	9	0,13	26	0,16	78	0,18	74	2,35	4	2,21	7
508	RK	Ružomberok	0,15	13	0,14	17	0,36	56	0,24	65	1,77	28	1,67	38
509	TR	Turčianske Teplice	0,07	73	0,06	77	0,38	49	0,25	59	1,55	62	1,43	74
510	TS	Tvrdošín	0,14	20	0,11	34	0,17	75	0,17	75	1,90	19	1,74	28
511	ZA	Žilina	0,12	37	0,10	51	0,38	47	0,33	34	1,67	46	1,65	44
601	BB	Banská Bystrica	0,10	53	0,10	49	0,50	17	0,31	42	1,55	60	1,46	71
602	BS	Banská Štiavnica	0,15	17	0,17	4	0,46	24	0,41	14	1,73	32	1,82	21
603	BR	Brezno	0,13	27	0,13	25	0,51	15	0,38	19	1,81	26	1,79	24
604	DT	Detva	0,10	56	0,08	66	0,45	29	0,22	70	1,64	53	1,39	78
605	KA	Krupina	0,15	18	0,15	15	0,44	32	0,25	62	1,98	17	1,74	27
606	LC	Lučenec	0,16	12	0,14	19	0,58	5	0,46	6	2,01	16	1,95	15
607	PT	Poltár	0,12	35	0,08	65	0,39	43	0,36	26	1,63	54	1,61	50
608	RA	Revúca	0,16	10	0,11	35	0,62	3	0,49	3	2,21	10	2,19	8
609	RS	Rimavská Sobota	0,13	31	0,12	29	0,65	1	0,53	1	2,24	8	2,22	6
610	VK	Veľký Krtíš	0,12	36	0,10	46	0,45	28	0,25	64	1,73	30	1,46	72
611	ZV	Zvolen	0,11	45	0,09	55	0,52	11	0,33	35	1,72	33	1,58	54
612	ZC	Žarnovica	0,10	54	0,08	67	0,37	51	0,24	66	1,66	49	1,46	73
613	ZH	Žiar nad Hronom	0,13	30	0,13	20	0,45	30	0,34	32	1,71	36	1,63	48
701	BJ	Bardejov	0,16	7	0,16	7	0,17	76	0,16	76	1,86	21	1,84	19
702	HN	Humenné	0,10	52	0,09	60	0,33	62	0,30	46	1,65	51	1,61	49
703	KK	Kežmarok	0,18	4	0,19	3	0,27	69	0,23	69	2,43	1	2,52	1
704	LE	Levoča	0,28	1	0,21	2	0,36	55	0,35	28	2,31	5	2,12	9
705	ML	Medzilaborce	0,13	26	0,08	71	0,30	64	0,28	54	1,76	29	1,66	41
706	PP	Poprad	0,16	11	0,16	6	0,44	31	0,35	30	1,94	18	1,91	17
707	PO	Prešov	0,18	5	0,11	37	0,19	73	0,20	72	1,84	22	1,84	20
708	SB	Sabinov	0,19	3	0,13	27	0,13	79	0,15	77	2,27	6	2,24	5
709	SV	Snina	0,14	23	0,09	58	0,33	63	0,28	57	1,68	45	1,54	60
710	SL	Stará Ľubovňa	0,21	2	0,23	1	0,18	74	0,11	79	2,24	7	2,09	12
711	SP	Stropkov	0,16	8	0,10	43	0,17	77	0,24	68	1,69	43	1,60	52
712	SK	Svidník	0,15	16	0,08	72	0,24	71	0,29	53	1,69	41	1,63	47
713	VT	Vranov nad Topľou	0,12	40	0,09	59	0,41	40	0,37	23	2,23	9	2,11	10
801	GE	Gelnica	0,14	24	0,15	13	0,52	12	0,38	20	2,38	3	2,40	2
802	KE I	Košice I	0,11	42	0,16	8	0,55	8	0,46	5	1,87	20	1,87	18
803	KE II	Košice II	0,11	43	0,15	11	0,64	2	0,42	12	2,04	15	1,93	16
804	KE III	Košice III	0,09	58	0,13	28	0,56	7	0,43	8	1,70	37	1,66	42
805	KE IV	Košice IV	0,12	41	0,13	21	0,56	6	0,43	9	1,82	23	1,82	22
806	KS	Košice – okolie	0,14	21	0,15	12	0,54	9	0,44	7	2,39	2	2,35	3
807	MI	Michalovce	0,12	39	0,10	52	0,48	21	0,39	18	2,04	14	1,97	14
808	RV	Rožňava	0,15	15	0,11	33	0,61	4	0,53	2	2,17	12	2,05	13
809	SO	Sobrance	0,10	51	0,08	73	0,37	54	0,28	55	1,80	27	1,69	34
810	SN	Spišská Nová Ves	0,14	19	0,15	14	0,38	45	0,35	29	2,21	11	2,32	4
811	TV	Trebišov	0,17	6	0,13	24	0,44	33	0,42	10	2,10	13	2,10	11

Okres / District			% spontánnych potratov z úhrnu t. % miscarriages on brought-to-term pregnancies				% UPT z úhrnu tehotenstiev % induced abortions on brought-to-term pregnancies				% pôrodov z úhrnu tehotenstiev % births on brought-to-term pregnancies			
			2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009	
			Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie
			Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank
101	BA I	Bratislava I	7,09	27	8,53	7	28,7	12	19,4	32	64,3	70	72,0	60
102	BA II	Bratislava II	2,95	79	5,45	58	28,6	13	17,7	45	68,5	48	76,8	28
103	BA III	Bratislava III	5,40	63	6,64	32	27,4	21	16,8	54	67,2	53	76,5	32
104	BA IV	Bratislava IV	5,62	58	6,70	30	27,3	22	17,1	51	67,1	54	76,2	35
105	BA V	Bratislava V	4,94	70	7,14	21	36,1	1	21,2	21	58,9	79	71,7	61
106	MA	Malacky	5,01	69	4,41	75	28,0	16	22,1	14	66,9	56	73,5	54
107	PK	Pezinok	5,49	61	5,72	54	26,6	28	17,4	48	67,9	50	76,9	27
108	SC	Senec	4,57	72	4,76	68	25,6	33	15,6	61	69,8	44	79,7	11
201	DS	Dunajská Streda	6,49	39	5,81	50	29,2	10	27,2	1	64,3	69	67,0	77
202	GA	Galanta	8,31	11	9,53	3	27,6	19	21,5	20	64,1	71	68,9	75
203	HC	Hlohovec	4,04	76	6,28	39	24,1	38	18,0	42	71,9	31	75,7	40
204	PN	Piešťany	3,70	78	5,95	47	15,9	67	10,1	73	80,4	9	84,0	4
205	SE	Senica	5,53	60	5,28	61	24,5	36	19,7	28	70,0	42	75,1	45
206	SI	Skalica	5,72	54	6,07	45	22,9	44	19,5	30	71,4	38	74,4	47
207	TT	Trnava	4,52	73	6,85	27	24,6	35	18,8	38	70,9	41	74,3	48
301	BN	Bánovce nad Bebravou	3,83	77	4,42	74	23,6	41	19,5	31	72,6	27	76,1	36
302	IL	Ilava	4,43	74	4,19	78	23,8	39	20,3	26	71,8	34	75,5	42
303	MY	Myjava	6,14	45	4,50	72	29,2	11	23,3	7	64,7	66	72,2	59
304	NM	Nové Mesto nad Váhom	5,87	50	5,32	60	24,3	37	19,3	34	69,8	45	75,4	43
305	PE	Partizánske	6,52	37	6,95	24	25,6	34	17,0	53	67,9	49	76,1	37
306	PB	Považská Bystrica	6,01	47	5,18	63	22,6	45	19,1	36	71,4	37	75,7	39
307	PD	Prievidza	6,75	33	6,64	33	27,0	24	22,8	11	66,2	58	70,6	69
308	PU	Púchov	4,58	71	4,23	77	18,6	61	19,0	37	76,8	15	76,8	29
309	TN	Trenčín	6,63	34	6,10	43	21,8	49	17,3	49	71,6	36	76,6	31
401	KN	Komárno	8,89	5	9,39	4	29,8	7	23,9	5	61,3	78	66,8	78
402	LV	Levice	7,60	19	7,05	23	26,8	26	22,3	13	65,6	60	70,6	68
403	NR	Nitra	5,38	65	6,09	44	23,0	42	18,7	39	71,6	35	75,2	44
404	NZ	Nové Zámky	5,39	64	4,31	76	30,6	4	24,7	4	64,0	73	71,0	65
405	SA	Šaľa	6,43	41	6,77	28	30,3	5	23,0	9	63,3	75	70,2	71
406	TO	Topoľčany	7,86	16	7,12	22	20,1	54	15,7	60	72,1	29	77,2	26
407	ZM	Zlaté Moravce	8,45	10	6,75	29	18,4	62	14,6	66	73,2	22	78,7	17
501	BY	Bytča	6,89	30	4,59	69	15,6	68	14,3	67	77,6	12	81,1	9
502	CA	Čadca	6,09	46	8,22	13	13,4	70	11,3	71	80,5	8	80,5	10
503	DK	Dolný Kubín	6,54	36	7,58	17	17,8	63	14,1	68	75,6	17	78,3	22
504	KM	Kysucké Nové Mesto	5,87	49	7,97	15	18,6	60	18,0	43	75,5	18	74,1	50
505	LM	Liptovský Mikuláš	7,72	18	8,36	11	26,9	25	23,0	10	65,3	63	68,7	76
506	MT	Martin	5,15	67	6,62	34	26,4	29	20,4	23	68,5	47	73,0	58
507	NO	Námestovo	6,59	35	5,82	49	6,6	78	7,8	77	86,8	1	86,4	2
508	RK	Ružomberok	8,49	9	8,51	9	19,7	56	14,1	69	71,8	32	77,4	25
509	TR	Turčianske Teplice	4,31	75	4,51	71	23,7	40	17,5	47	72,0	30	78,0	23
510	TS	Tvrdošín	7,17	24	6,38	36	8,9	75	9,7	74	83,9	3	83,9	5
511	ZA	Žilina	6,94	29	5,73	52	22,0	48	19,4	33	71,1	40	74,9	46
601	BB	Banská Bystrica	6,25	43	6,57	35	32,0	2	20,3	25	61,8	77	73,1	56
602	BS	Banská Štiavnica	8,57	7	9,26	5	26,0	30	21,7	18	65,5	61	69,0	74
603	BR	Brezno	7,02	28	7,34	19	27,7	18	21,0	22	65,3	64	71,6	62
604	DT	Detva	5,75	51	5,74	51	26,7	27	15,4	62	67,6	51	78,8	15
605	KA	Krupina	7,21	23	8,23	12	21,5	51	13,9	70	71,3	39	77,9	24
606	LC	Lučenec	7,75	17	6,86	26	28,2	15	23,2	8	64,0	72	70,0	72
607	PT	Poltár	7,10	26	4,94	65	23,0	43	21,8	16	69,9	43	73,3	55
608	RA	Revúca	7,15	25	5,08	64	27,4	20	22,0	15	65,4	62	73,0	57
609	RS	Rimavská Sobota	5,56	59	5,46	57	28,0	17	23,8	6	66,4	57	70,8	66
610	VK	Veľký Krtíš	6,85	31	6,70	31	25,8	31	16,6	55	67,4	52	76,7	30
611	ZV	Zvolen	6,43	40	5,93	48	29,7	8	20,2	27	63,8	74	73,9	52
612	ZC	Žarnovica	5,73	53	5,42	59	21,6	50	16,3	59	72,6	26	78,3	21
613	ZH	Žiar nad Hronom	7,33	20	8,20	14	25,6	32	20,4	24	67,0	55	71,4	63
701	BJ	Bardejov	8,53	8	8,52	8	8,9	76	8,3	76	82,6	5	83,2	8
702	HN	Humenné	5,91	48	5,18	62	19,3	58	18,3	40	74,8	20	76,5	33
703	KK	Kežmarok	7,28	22	7,49	18	10,2	73	8,8	75	82,5	6	83,8	6
704	LE	Levoča	11,75	1	9,89	2	15,4	69	16,4	57	72,8	25	73,7	53
705	ML	Medzilaborce	7,33	21	4,83	66	16,3	66	16,6	56	76,4	16	78,6	18
706	PP	Poprad	8,10	12	8,38	10	22,1	47	17,6	46	69,8	46	74,0	51
707	PO	Prešov	9,61	2	6,03	46	10,3	72	10,7	72	80,0	10	83,2	7
708	SB	Sabinov	7,91	15	5,55	55	5,3	79	6,5	78	86,8	2	87,9	1
709	SV	Snina	8,08	13	5,72	53	18,8	59	17,9	44	73,1	23	76,4	34
710	SL	Stará Ľubovňa	9,35	3	10,73	1	7,5	77	5,0	79	83,2	4	84,3	3
711	SP	Stropkov	9,26	4	6,25	40	9,4	74	14,9	64	81,3	7	78,9	14
712	SK	Svidník	8,58	6	4,57	70	13,3	71	17,0	52	78,1	11	78,4	19
713	VT	Vranov nad Topľou	5,08	68	4,04	79	17,6	64	17,1	50	77,3	13	78,8	16
801	GE	Gelnica	5,64	55	6,18	42	21,0	53	15,4	63	73,3	21	78,4	20
802	KE I	Košice I	6,19	44	8,63	6	29,4	9	24,8	3	64,4	68	66,6	79
803	KE II	Košice II	5,63	56	7,83	16	31,8	3	21,7	17	62,6	76	70,4	70
804	KE III	Košice III	5,22	66	6,94	25	30,2	6	22,4	12	64,6	67	70,7	67
805	KE IV	Košice IV	6,30	42	7,30	20	28,5	14	21,7	19	65,2	65	71,0	64
806	KS	Košice – okolie	5,75	52	6,33	38	21,4	52	18,1	41	72,8	24	75,6	41
807	MI	Michalovce	5,63	57	4,80	67	22,6	46	19,2	35	71,8	33	76,0	38
808	RV	Rožňava	6,81	32	5,53	56	27,2	23	25,4	2	65,9	59	69,1	73
809	SO	Sobrance	5,48	62	4,42	73	19,4	57	16,4	58	75,1	19	79,2	12
810	SN	Spišská Nová Ves	6,50	38	6,34	37	16,6	65	14,7	65	76,9	14	79,0	13
811	TV	Trebišov	7,95	14	6,24	41	19,9	55	19,6	29	72,2	28	74,2	49

Okres / District			Stredná dĺžka života pri narodení - muži				Stredná dĺžka života pri narodení - ženy				Miera dojčenskej úmrtnosti (‰)			
			Life expectancy at birth. - males				Life expectancy at birth. - females				Infant mortality rate (‰)			
			2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009	
			Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie
			Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank
101	BA I	Bratislava I	73,11	3	74,42	2	79,16	5	80,24	4	4,66	59	5,91	33
102	BA II	Bratislava II	71,90	5	72,84	6	78,53	23	79,44	19	4,20	68	4,33	51
103	BA III	Bratislava III	73,14	2	72,66	8	79,05	9	79,46	18	2,95	77	4,05	55
104	BA IV	Bratislava IV	73,31	1	75,00	1	79,25	3	80,31	2	4,29	63	1,99	78
105	BA V	Bratislava V	71,87	6	73,18	4	78,69	16	79,34	20	5,60	52	2,36	75
106	MA	Malacky	69,96	34	70,52	43	77,42	49	78,48	44	6,99	31	3,90	57
107	PK	Pezinok	70,04	32	71,78	15	77,93	36	78,77	36	3,36	76	2,53	74
108	SC	Senec	69,33	47	71,52	20	77,42	50	79,29	22	7,22	28	3,50	63
201	DS	Dunajská Streda	69,76	39	70,53	42	77,36	52	77,79	59	3,85	73	4,87	41
202	GA	Galanta	68,88	54	69,72	55	77,12	61	77,56	63	6,99	30	4,62	46
203	HC	Hlohovec	69,45	43	70,71	38	77,73	43	80,27	3	7,83	22	3,24	67
204	PN	Piešťany	71,36	12	73,30	3	78,70	14	79,64	11	4,34	62	2,13	77
205	SE	Senica	69,82	37	70,37	48	76,65	67	76,93	72	4,41	60	4,19	52
206	SI	Skalica	70,26	27	70,74	36	77,44	48	78,40	45	5,22	55	4,41	49
207	TT	Trnava	69,93	35	72,22	10	77,80	41	80,10	5	8,22	19	3,31	66
301	BN	Bánovce nad Bebravou	70,38	25	70,93	32	79,02	10	78,77	34	6,76	35	1,12	79
302	IL	Ilava	70,38	26	70,78	33	77,88	38	78,60	39	4,85	57	5,81	34
303	MY	Myjava	69,67	40	71,36	25	77,59	45	79,05	31	6,71	37	8,03	19
304	NM	Nové Mesto nad Váhom	70,95	17	71,97	13	79,21	4	79,25	24	4,40	61	3,99	56
305	PE	Partizánske	71,83	7	72,82	7	78,62	18	79,15	29	4,27	64	4,46	47
306	PB	Považská Bystrica	70,18	30	70,47	44	78,22	31	79,16	28	7,48	24	2,78	73
307	PD	Prievidza	71,49	9	71,77	16	79,15	6	79,53	15	4,67	58	4,66	45
308	PU	Púchov	69,01	51	70,05	51	77,42	51	78,77	35	4,21	67	4,33	50
309	TN	Trenčín	72,12	4	72,99	5	79,41	2	80,33	1	3,55	74	4,43	48
401	KN	Komárno	68,71	58	69,43	61	76,67	66	77,08	70	2,55	79	6,68	27
402	LV	Levice	67,96	65	69,44	60	77,15	60	77,60	61	7,97	21	7,18	24
403	NR	Nitra	70,74	20	71,60	18	78,81	12	79,59	13	6,17	45	3,34	64
404	NZ	Nové Zámky	69,44	45	69,76	54	77,16	58	78,02	51	3,49	75	5,18	39
405	SA	Šaľa	69,40	46	69,71	56	77,18	57	77,54	64	4,26	65	3,11	70
406	TO	Topoľčany	70,45	24	71,16	30	78,56	20	78,66	38	6,20	44	3,24	68
407	ZM	Zlaté Moravce	68,75	57	70,00	52	78,21	32	79,21	26	7,44	25	2,78	72
501	BY	Bytča	68,28	64	68,86	66	77,26	56	78,39	46	4,13	70	3,51	62
502	CA	Čadca	67,53	69	67,49	79	77,32	54	77,59	62	5,87	49	3,16	69
503	DK	Dolný Kubín	70,55	23	71,49	22	78,56	21	80,02	7	5,09	56	3,34	65
504	KM	Kysucké Nové Mesto	69,28	48	69,58	58	77,79	42	77,97	54	6,22	43	8,84	15
505	LM	Liptovský Mikuláš	70,56	22	70,78	34	79,06	8	79,99	8	5,93	46	4,11	54
506	MT	Martin	71,45	10	71,45	23	78,99	11	79,52	16	5,34	54	5,73	36
507	NO	Námestovo	67,13	77	68,83	67	77,32	53	77,85	56	5,87	48	4,93	40
508	RK	Ružomberok	68,91	53	70,27	49	77,60	44	78,15	49	6,25	42	3,05	71
509	TR	Turčianske Teplice	68,34	62	69,52	59	76,61	68	77,86	55	7,31	27	7,28	23
510	TS	Tvrdošín	71,07	16	71,29	27	78,25	30	79,61	12	4,00	71	3,76	59
511	ZA	Žilina	70,25	28	71,20	29	79,09	7	78,81	33	6,32	40	4,85	42
601	BB	Banská Bystrica	71,27	14	72,04	12	78,44	26	79,25	25	4,17	69	4,69	43
602	BS	Banská Štiavnica	67,48	72	67,97	77	75,81	76	76,56	78	2,68	78	8,33	17
603	BR	Brezno	67,69	68	68,76	68	77,16	59	78,38	47	7,37	26	6,33	28
604	DT	Detva	67,27	74	69,03	64	78,66	17	78,51	43	6,30	41	3,58	61
605	KA	Krupina	65,20	79	68,42	70	75,70	78	76,71	76	5,84	50	6,04	30
606	LC	Lučenec	67,48	73	69,13	63	76,47	70	77,43	66	7,09	29	5,93	32
607	PT	Poltár	68,88	55	69,17	62	77,51	46	77,31	67	3,86	72	6,77	26
608	RA	Revúca	67,26	75	68,61	69	75,44	79	76,24	79	11,34	9	6,04	31
609	RS	Rimavská Sobota	67,51	70	68,34	72	76,70	65	76,89	74	11,17	12	9,17	11
610	VK	Veľký Krtíš	67,50	71	68,40	71	76,92	63	77,79	58	6,82	34	6,16	29
611	ZV	Zvolen	69,63	41	71,34	26	78,69	15	79,90	10	6,85	32	4,15	53
612	ZC	Žarnovica	68,75	56	70,61	41	78,61	19	76,77	75	6,46	39	10,17	10
613	ZH	Žiar nad Hronom	70,17	31	71,27	28	78,77	13	79,29	23	5,81	51	7,56	21
701	BJ	Bardejov	71,11	15	71,59	19	78,32	28	79,95	9	11,76	7	9,11	12
702	HN	Humenné	70,86	19	70,73	37	78,55	22	78,76	37	5,41	53	5,78	35
703	KK	Kežmarok	68,64	59	68,30	73	76,20	74	76,92	73	10,27	16	13,39	3
704	LE	Levoča	71,42	11	70,75	35	76,04	75	77,65	60	9,91	17	12,88	6
705	ML	Medzilaborce	68,45	61	70,44	45	78,51	24	78,37	48	6,55	38	5,29	38
706	PP	Poprad	70,02	33	71,50	21	77,86	39	79,46	17	10,83	13	8,99	14
707	PO	Prešov	70,70	21	72,14	11	78,36	27	79,56	14	11,21	10	7,84	20
708	SB	Sabinov	69,45	44	70,68	39	78,12	35	78,51	42	10,66	14	11,65	7
709	SV	Snina	69,10	50	69,82	53	77,84	40	79,29	21	4,26	66	2,21	76
710	SL	Stará Ľubovňa	69,78	38	70,95	31	78,47	25	78,55	41	7,67	23	6,97	25
711	SP	Stropkov	68,94	52	70,40	46	79,49	1	79,04	32	11,59	8	3,88	58
712	SK	Svidník	70,20	29	71,36	24	78,26	29	79,05	30	11,20	11	4,67	44
713	VT	Vranov nad Topľou	69,62	42	70,39	47	78,20	33	79,20	27	10,64	15	9,08	13
801	GE	Gelnica	68,33	63	68,20	75	76,41	72	76,67	77	11,99	4	15,53	2
802	KE I	Košice I	71,81	8	72,53	9	78,18	34	80,09	6	8,12	20	7,49	22
803	KE II	Košice II	70,87	18	71,95	14	77,92	37	78,59	40	11,90	5	12,96	5
804	KE III	Košice III	71,35	13	71,75	17	76,76	64	78,02	52	5,93	47	3,60	60
805	KE IV	Košice IV	69,12	49	70,22	50	76,45	71	77,47	65	6,83	33	5,41	37
806	KS	Košice – okolie	67,73	67	68,96	65	77,01	62	77,30	69	14,06	2	11,30	8
807	MI	Michalovce	68,50	60	69,61	57	76,60	69	77,79	57	11,90	6	8,16	18
808	RV	Rožňava	67,73	66	67,99	76	76,25	73	77,30	68	9,16	18	10,37	9
809	SO	Sobrance	67,14	76	68,22	74	77,45	47	78,08	50	12,39	3	15,80	1
810	SN	Spišská Nová Ves	69,92	36	70,67	40	77,30	55	77,98	53	6,74	36	8,82	16
811	TV	Trebišov	65,95	78	67,74	78	75,77	77	76,97	71	16,72	1	13,20	4

Okres / District			Štandardizovaná miera úmrtnosti - obehová sústava - muži				Štandardizovaná miera úmrtnosti - nádory - muži				Štandardizovaná miera úmrtnosti - odvratiteľná - muži			
			Standardized mortality rate - circulatory system - males				Standardized mortality rate - neoplasms - males				Standardized mortality rate - avoidable - males			
			2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009	
			Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank
101	BA I	Bratislava I	6,17	79	5,09	79	3,11	75	2,75	77	3,27	78	2,55	79
102	BA II	Bratislava II	6,90	73	6,30	73	3,37	63	3,17	55	3,72	75	3,24	72
103	BA III	Bratislava III	6,33	78	6,18	74	3,06	76	3,18	54	3,32	77	3,12	76
104	BA IV	Bratislava IV	6,53	77	5,74	78	3,14	74	2,80	73	3,20	79	2,68	78
105	BA V	Bratislava V	7,16	70	5,82	77	3,74	39	3,11	62	3,82	73	3,29	70
106	MA	Malacky	9,08	25	7,42	46	3,94	13	3,69	16	4,78	42	4,17	41
107	PK	Pezinok	7,92	56	7,24	55	4,03	7	3,35	43	4,71	45	3,58	61
108	SC	Senec	8,14	50	6,55	70	4,00	11	3,60	26	4,71	46	3,80	56
201	DS	Dunajská Streda	8,79	33	7,59	44	3,91	18	3,70	14	4,98	36	4,42	36
202	GA	Galanta	8,71	35	8,73	20	3,93	15	3,73	11	5,31	23	4,81	18
203	HC	Hlohovec	8,71	36	7,32	51	3,81	32	3,60	28	5,03	34	4,14	44
204	PN	Piešťany	8,05	52	6,76	67	3,45	59	2,99	71	4,22	59	3,38	68
205	SE	Senica	8,57	39	8,38	26	3,89	23	3,84	4	5,24	26	4,65	25
206	SI	Skalica	8,34	43	7,78	38	3,91	20	3,41	39	4,45	52	4,19	39
207	TT	Trnava	7,93	55	5,97	76	4,15	4	3,68	18	4,42	54	3,75	57
301	BN	Bánovce nad Bebravou	8,77	34	7,42	47	3,73	40	3,80	7	3,99	69	4,00	50
302	IL	Ilava	8,57	38	8,27	29	3,46	58	3,20	51	4,37	56	4,59	28
303	MY	Myjava	9,37	18	7,24	56	3,48	54	2,83	72	5,04	33	3,84	53
304	NM	Nové Mesto nad Váhom	8,19	47	7,31	52	3,32	65	3,39	40	4,05	65	3,57	62
305	PE	Partizánske	7,99	54	7,00	62	3,20	72	3,02	67	4,02	66	3,74	59
306	PB	Považská Bystrica	8,35	42	8,34	28	3,31	66	2,79	74	4,93	39	4,65	24
307	PD	Prievidza	7,81	62	7,67	41	3,29	67	3,33	46	4,00	68	3,82	55
308	PU	Púchov	9,71	14	8,48	23	3,20	71	3,01	68	5,60	15	4,74	22
309	TN	Trenčín	7,01	72	6,79	65	3,50	51	3,04	66	3,57	76	3,16	74
401	KN	Komárno	8,95	29	8,73	21	4,10	5	3,56	30	5,02	35	4,64	26
402	LV	Levice	8,64	37	8,40	25	4,21	2	3,66	20	5,28	25	4,53	29
403	NR	Nitra	6,83	75	6,61	69	3,89	25	3,58	29	4,11	64	3,87	52
404	NZ	Nové Zámky	8,28	45	8,06	33	3,93	14	3,97	2	4,75	44	4,44	34
405	SA	Šaľa	8,95	30	8,15	32	3,76	35	3,61	24	4,77	43	4,62	27
406	TO	Topoľčany	7,92	57	8,01	34	3,57	48	3,75	9	4,18	62	4,04	47
407	ZM	Zlaté Moravce	9,08	26	8,72	22	3,88	27	3,42	37	5,15	29	4,50	31
501	BY	Bytča	9,33	20	9,29	10	3,74	38	3,73	12	5,63	13	5,65	3
502	CA	Čadca	9,29	22	8,36	27	3,66	46	3,64	23	5,60	16	5,55	5
503	DK	Dolný Kubín	7,75	64	7,03	61	3,50	52	3,11	63	4,33	58	3,32	69
504	KM	Kysucké Nové Mesto	7,84	61	7,84	36	3,89	22	3,50	32	5,16	28	4,49	32
505	LM	Liptovský Mikuláš	7,55	65	7,35	49	3,74	37	3,35	44	4,52	51	4,16	42
506	MT	Martin	7,26	68	6,78	66	3,22	69	3,15	59	3,98	70	3,47	66
507	NO	Námestovo	10,08	7	7,98	35	3,81	31	3,75	10	6,25	7	4,76	20
508	RK	Ružomberok	9,81	11	9,58	3	3,48	55	3,00	70	5,31	22	4,43	35
509	TR	Turčianske Teplice	10,72	4	7,72	39	3,61	47	3,43	36	5,41	19	4,33	38
510	TS	Tvrdošín	7,54	66	7,23	57	3,20	70	3,97	1	4,44	53	3,28	71
511	ZA	Žilina	7,79	63	7,12	58	3,93	16	3,44	34	4,35	57	4,18	40
601	BB	Banská Bystrica	7,16	69	6,84	64	3,18	73	3,01	69	4,21	61	3,47	65
602	BS	Banská Štiavnica	9,55	17	10,36	1	3,92	17	3,65	22	5,87	12	5,81	2
603	BR	Brezno	9,24	24	7,71	40	3,69	43	3,69	15	5,50	18	4,83	17
604	DT	Detva	8,79	32	7,80	37	3,76	34	3,60	27	6,09	10	4,78	19
605	KA	Krupina	11,24	1	10,17	2	4,31	1	3,29	47	8,22	1	5,45	6
606	LC	Lučenec	9,89	9	9,30	9	4,02	8	3,68	17	6,23	8	5,36	9
607	PT	Poltár	10,13	6	9,44	5	3,82	30	3,80	6	6,41	3	4,75	21
608	RA	Revúca	10,96	3	9,48	4	3,72	41	3,37	42	6,25	6	5,44	7
609	RS	Rimavská Sobota	9,73	12	9,16	12	3,72	42	3,67	19	6,08	11	5,33	10
610	VK	Veľký Krtíš	9,70	15	8,93	14	4,00	10	3,80	5	6,21	9	5,37	8
611	ZV	Zvolen	8,14	49	6,95	63	3,76	36	3,12	61	5,29	24	4,01	49
612	ZC	Žarnovica	8,35	41	6,45	71	3,84	28	3,52	31	5,54	17	4,39	37
613	ZH	Žiar nad Hronom	7,87	60	7,30	53	3,77	33	3,21	50	4,90	41	4,11	45
701	BJ	Bardejov	8,21	46	7,52	45	3,46	57	3,48	33	3,76	74	3,12	75
702	HN	Humenné	9,07	27	8,83	17	3,41	62	3,09	64	4,22	60	3,97	51
703	KK	Kežmarok	8,16	48	8,24	30	4,00	9	3,66	21	5,18	27	4,83	16
704	LE	Levoča	6,72	76	7,30	54	3,90	21	3,95	3	3,88	71	3,49	64
705	ML	Medzilaborce	9,91	8	8,88	16	3,82	29	3,12	60	4,93	38	4,91	15
706	PP	Poprad	7,89	59	7,36	48	3,44	60	3,28	48	4,66	48	3,74	58
707	PO	Prešov	7,99	53	6,72	68	3,50	53	3,09	65	3,87	72	3,09	77
708	SB	Sabinov	8,12	51	7,04	60	3,47	56	3,20	53	4,59	50	3,46	67
709	SV	Snina	11,19	2	9,40	7	2,83	78	2,54	79	5,37	21	4,70	23
710	SL	Stará Ľubovňa	7,91	58	7,66	43	3,56	49	3,22	49	4,65	49	3,71	60
711	SP	Stropkov	8,97	28	8,75	19	3,99	12	3,33	45	5,04	32	4,45	33
712	SK	Svidník	8,92	31	8,41	24	3,68	44	3,20	52	4,68	47	3,24	73
713	VT	Vranov nad Topľou	9,66	16	8,17	31	3,02	77	3,17	57	5,10	31	4,11	46
801	GE	Gelnica	8,29	44	9,15	13	4,09	6	3,70	13	5,14	30	5,21	11
802	KE I	Košice I	6,88	74	6,11	75	3,33	64	2,76	76	4,12	63	3,55	63
803	KE II	Košice II	7,31	67	6,36	72	3,23	68	2,77	75	4,01	67	3,84	54
804	KE III	Košice III	7,13	71	7,08	59	2,77	79	2,73	78	4,38	55	4,01	48
805	KE IV	Košice IV	9,36	19	7,66	42	3,68	45	3,61	25	4,95	37	4,52	30
806	KS	Košice – okolie	9,29	23	8,91	15	3,91	19	3,42	38	5,61	14	5,01	14
807	MI	Michalovce	9,31	21	8,75	18	4,16	3	3,44	35	5,39	20	5,08	13
808	RV	Rožňava	9,86	10	9,41	6	3,56	50	3,17	56	6,28	5	5,85	1
809	SO	Sobrance	9,71	13	9,37	8	3,88	26	3,16	58	6,33	4	5,12	12
810	SN	Spišská Nová Ves	8,56	40	7,35	50	3,44	61	3,37	41	4,90	40	4,15	43
811	TV	Trebišov	10,36	5	9,25	11	3,89	24	3,76	8	6,58	2	5,60	4

Okres / District			Štandardizovaná miera úmrtnosti - obehová sústava - ženy Standardized mortality rate - circulatory system - females				Štandardizovaná miera úmrtnosti - nádory - ženy Standardized mortality rate - neoplasms - females				Štandardizovaná miera úmrtnosti - odvratiteľná - ženy Standardized mortality rate - avoidable - females			
			2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009	
			Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie
			Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank
101	BA I	Bratislava I	4,79	78	3,62	79	2,08	4	1,76	27	1,43	79	1,34	76
102	BA II	Bratislava II	5,02	73	4,20	76	2,09	3	1,84	14	1,87	57	1,56	61
103	BA III	Bratislava III	4,59	79	4,38	75	2,13	1	1,92	6	1,71	68	1,63	56
104	BA IV	Bratislava IV	5,01	74	4,08	78	1,99	10	1,88	9	1,69	72	1,33	78
105	BA V	Bratislava V	4,98	76	4,50	73	1,93	16	1,98	2	1,84	60	1,54	63
106	MA	Malacky	6,56	19	5,38	43	1,94	15	1,68	34	2,04	40	1,78	42
107	PK	Pezinok	5,35	65	4,88	58	2,09	2	1,88	8	2,06	36	1,86	35
108	SC	Senec	6,40	27	4,73	63	1,77	35	1,68	36	2,17	27	1,73	44
201	DS	Dunajská Streda	6,26	36	5,33	44	1,93	19	1,85	13	2,05	37	2,05	19
202	GA	Galanta	6,79	14	6,25	8	1,79	33	1,69	31	2,35	16	2,07	17
203	HC	Hlohovec	5,98	48	4,57	71	1,77	36	1,59	54	2,13	31	1,40	74
204	PN	Piešťany	5,75	54	4,91	57	1,89	22	1,79	23	1,90	52	1,61	59
205	SE	Senica	7,24	5	5,88	22	1,84	26	2,00	1	2,46	12	2,18	11
206	SI	Skalica	6,16	42	4,92	56	1,98	11	1,91	7	2,00	44	1,93	32
207	TT	Trnava	5,81	51	4,58	70	2,00	8	1,72	29	2,00	45	1,50	70
301	BN	Bánovce nad Bebravou	5,59	60	5,93	20	1,69	46	1,50	63	1,69	71	1,83	38
302	IL	Ilava	6,17	41	6,12	10	1,72	41	1,46	68	2,13	30	1,94	30
303	MY	Myjava	6,37	29	5,47	39	1,67	49	1,48	65	2,21	26	1,54	64
304	NM	Nové Mesto nad Váhom	5,45	63	5,05	53	1,51	66	1,59	53	1,63	76	1,64	53
305	PE	Partizánske	5,80	53	5,04	54	2,06	7	1,83	16	1,90	51	1,52	67
306	PB	Považská Bystrica	5,95	49	5,60	33	1,63	58	1,46	67	2,03	41	1,72	45
307	PD	Prievidza	5,45	62	5,10	51	1,66	51	1,69	32	1,86	58	1,65	50
308	PU	Púchov	6,98	9	5,58	34	1,28	78	1,41	72	2,32	19	2,01	22
309	TN	Trenčín	5,06	72	4,67	66	1,68	47	1,61	49	1,59	78	1,34	77
401	KN	Komárno	6,25	37	5,78	26	2,06	5	1,96	3	2,23	22	2,03	20
402	LV	Levice	6,09	45	5,92	21	1,95	14	1,84	15	2,10	34	1,87	34
403	NR	Nitra	5,08	71	4,53	72	1,82	30	1,86	12	1,68	73	1,47	71
404	NZ	Nové Zámky	6,05	47	5,32	45	1,90	21	1,94	4	2,12	32	1,96	28
405	SA	Šaľa	6,74	16	6,02	14	1,88	23	1,62	48	1,97	48	1,98	26
406	TO	Topoľčany	5,69	56	5,65	32	1,83	28	1,79	22	1,80	64	1,65	52
407	ZM	Zlaté Moravce	6,09	44	5,55	37	1,66	50	1,63	46	1,99	46	1,62	57
501	BY	Bytča	6,52	21	5,71	29	1,71	42	1,69	30	2,45	13	2,02	21
502	CA	Čadca	6,29	33	6,07	13	1,62	59	1,51	62	2,22	24	2,15	12
503	DK	Dolný Kubín	5,69	57	4,81	61	1,64	53	1,59	52	1,84	61	1,41	73
504	KM	Kysucké Nové Mesto	6,23	38	5,22	49	1,96	13	1,54	60	1,79	65	2,05	18
505	LM	Liptovský Mikuláš	4,99	75	4,79	62	1,76	37	1,62	47	1,75	67	1,62	58
506	MT	Martin	5,20	68	4,85	59	1,70	44	1,64	42	1,87	56	1,51	68
507	NO	Námestovo	6,34	31	6,15	9	1,46	71	1,77	25	2,50	10	1,95	29
508	RK	Ružomberok	6,36	30	5,68	31	1,43	74	1,63	45	2,02	42	1,78	43
509	TR	Turčianske Teplice	7,02	8	6,35	6	1,78	34	1,68	35	2,13	29	1,53	66
510	TS	Tvrdošín	5,39	64	5,05	52	1,82	29	1,58	56	2,22	23	1,45	72
511	ZA	Žilina	5,17	69	5,19	50	1,76	38	1,82	17	1,80	63	1,85	37
601	BB	Banská Bystrica	5,84	50	4,59	68	1,83	27	1,65	41	1,89	54	1,50	69
602	BS	Banská Štiavnica	7,10	7	6,86	1	1,93	18	1,81	19	2,79	4	2,32	4
603	BR	Brezno	6,29	34	5,41	41	1,50	67	1,44	69	2,04	39	2,00	23
604	DT	Detva	5,71	55	5,29	46	1,44	73	1,50	64	1,94	50	1,79	41
605	KA	Krupina	8,07	1	6,44	3	1,61	60	1,79	21	3,13	1	2,31	5
606	LC	Lučenec	7,26	4	6,01	16	1,75	40	1,73	28	2,76	5	2,22	10
607	PT	Poltár	6,49	22	5,75	28	1,51	65	1,78	24	2,23	21	2,12	14
608	RA	Revúca	7,72	2	6,50	2	1,87	25	1,80	20	3,06	2	2,77	1
609	RS	Rimavská Sobota	6,91	11	6,42	4	1,63	56	1,63	44	2,56	9	2,35	3
610	VK	Veľký Krtíš	6,72	17	6,07	12	1,57	61	1,69	33	2,69	6	1,98	27
611	ZV	Zvolen	5,14	70	4,45	74	1,63	57	1,58	55	1,88	55	1,71	47
612	ZC	Žarnovica	5,33	66	5,22	48	1,64	54	1,67	37	1,98	47	2,29	7
613	ZH	Žiar nad Hronom	5,58	61	4,58	69	1,80	32	1,61	50	1,94	49	1,82	39
701	BJ	Bardejov	6,53	20	4,95	55	1,49	69	1,40	73	1,77	66	1,23	79
702	HN	Humenné	6,49	23	5,96	19	1,50	68	1,38	75	1,67	74	1,72	46
703	KK	Kežmarok	6,10	43	5,55	36	1,76	39	1,87	10	2,33	18	2,15	13
704	LE	Levoča	6,18	39	5,69	30	2,00	9	1,86	11	2,37	15	1,80	40
705	ML	Medzilaborce	6,31	32	6,00	17	1,64	55	1,25	78	1,62	77	1,61	60
706	PP	Poprad	5,64	59	4,72	64	1,65	52	1,56	58	2,21	25	1,64	54
707	PO	Prešov	5,66	58	4,70	65	1,67	48	1,57	57	1,70	69	1,37	75
708	SB	Sabinov	5,81	52	5,54	38	1,54	63	1,47	66	1,70	70	1,67	49
709	SV	Snina	7,43	3	6,40	5	1,23	79	1,06	79	2,14	28	1,99	25
710	SL	Stará Ľubovňa	6,17	40	5,57	35	1,37	77	1,43	71	1,85	59	1,54	65
711	SP	Stropkov	6,06	46	5,88	23	1,46	72	1,43	70	1,64	75	1,65	51
712	SK	Svidník	6,97	10	5,77	27	1,39	76	1,31	76	1,82	62	1,55	62
713	VT	Vranov nad Topľou	6,45	26	5,41	42	1,42	75	1,40	74	1,89	53	1,69	48
801	GE	Gelnica	6,62	18	5,85	25	1,57	62	1,53	61	2,68	7	2,37	2
802	KE I	Košice I	4,94	77	4,20	77	2,06	6	1,67	38	2,00	43	1,63	55
803	KE II	Košice II	5,20	67	4,63	67	1,88	24	1,76	26	2,08	35	1,92	33
804	KE III	Košice III	6,47	24	4,82	60	1,97	12	1,93	5	2,62	8	2,11	15
805	KE IV	Košice IV	6,91	12	5,86	24	1,93	17	1,81	18	2,45	14	1,99	24
806	KS	Košice – okolie	6,47	25	6,07	11	1,54	64	1,54	59	2,29	20	2,08	16
807	MI	Michalovce	6,83	13	6,01	15	1,69	45	1,60	51	2,33	17	2,24	9
808	RV	Rožňava	6,76	15	5,41	40	1,90	20	1,65	40	2,88	3	2,29	6
809	SO	Sobrance	6,28	35	6,26	7	1,48	70	1,29	77	2,11	33	1,93	31
810	SN	Spišská Nová Ves	6,38	28	5,22	47	1,71	43	1,66	39	2,05	38	1,86	36
811	TV	Trebišov	7,20	6	5,98	18	1,81	31	1,63	43	2,47	11	2,28	8

Okres / District			Prírastok/úbytok z vnútornej migrácie (‰)				Prírastok/úbytok zo zahraničnej migrácie (‰)			
			Net internal migration (‰)				Net external migration (‰)			
			2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009	
			Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie
			Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank
101	BA I	Bratislava I	-5,51	77	-12,68	79	1,17	1	6,98	1
102	BA II	Bratislava II	1,63	10	6,26	4	1,12	2	2,19	5
103	BA III	Bratislava III	3,79	6	5,01	6	1,00	3	3,53	2
104	BA IV	Bratislava IV	-0,74	44	2,48	9	0,70	4	2,25	4
105	BA V	Bratislava V	-6,09	78	-7,96	77	0,68	5	0,82	25
106	MA	Malacky	6,20	3	7,89	3	0,59	6	1,47	14
107	PK	Pezinok	6,69	2	9,20	2	0,49	7	0,85	24
108	SC	Senec	14,26	1	26,14	1	0,48	8	1,56	12
201	DS	Dunajská Streda	3,91	5	5,13	5	0,47	9	1,82	8
202	GA	Galanta	2,85	7	2,18	10	0,43	10	2,49	3
203	HC	Hlohovec	0,36	29	-0,51	36	0,43	11	0,24	70
204	PN	Piešťany	1,05	15	0,98	15	0,42	12	1,44	15
205	SE	Senica	0,99	16	1,35	11	0,41	13	1,74	10
206	SI	Skalica	1,90	9	0,95	16	0,40	14	2,06	7
207	TT	Trnava	0,03	35	1,09	14	0,40	15	1,34	17
301	BN	Bánovce nad Bebravou	-1,42	59	-1,95	58	0,40	16	0,47	50
302	IL	Ilava	-1,09	51	-2,28	64	0,40	17	0,40	56
303	MY	Myjava	-2,09	68	-2,05	60	0,40	18	0,87	23
304	NM	Nové Mesto nad Váhom	0,54	25	0,49	21	0,39	19	0,69	31
305	PE	Partizánske	-1,01	49	-1,10	48	0,38	20	0,71	30
306	PB	Považská Bystrica	-1,17	55	-1,80	57	0,37	21	0,30	65
307	PD	Prievidza	-1,08	50	-1,06	46	0,37	22	2,12	6
308	PU	Púchov	0,06	34	-0,51	37	0,35	23	0,74	27
309	TN	Trenčín	0,11	32	1,10	13	0,35	24	1,63	11
401	KN	Komárno	0,40	28	0,18	27	0,34	25	1,76	9
402	LV	Levice	1,06	14	0,33	24	0,33	26	0,82	26
403	NR	Nitra	0,69	22	0,22	25	0,33	27	1,55	13
404	NZ	Nové Zámky	0,55	24	0,19	26	0,32	28	0,72	28
405	SA	Šaľa	1,30	13	-0,10	30	0,32	29	0,61	36
406	TO	Topoľčany	0,89	19	0,44	22	0,31	30	1,05	20
407	ZM	Zlaté Moravce	-0,21	39	0,69	18	0,31	31	0,43	52
501	BY	Bytča	0,48	26	0,69	17	0,31	32	0,23	71
502	CA	Čadca	-0,96	47	-1,14	49	0,31	33	0,20	72
503	DK	Dolný Kubín	-1,74	64	-2,19	62	0,29	34	0,17	74
504	KM	Kysucké Nové Mesto	-0,17	38	-0,61	42	0,29	35	0,67	34
505	LM	Liptovský Mikuláš	-0,67	42	-0,52	39	0,29	36	0,68	33
506	MT	Martin	-0,87	45	-1,21	50	0,29	37	0,68	32
507	NO	Námestovo	-1,57	61	-1,55	56	0,29	38	0,27	69
508	RK	Ružomberok	-0,37	40	0,33	23	0,29	39	0,55	42
509	TR	Turčianske Teplice	2,52	8	4,78	7	0,28	40	0,42	54
510	TS	Tvrdošín	-1,82	65	-2,58	70	0,28	41	0,50	47
511	ZA	Žilina	0,45	27	0,49	20	0,26	42	1,30	18
601	BB	Banská Bystrica	-0,12	36	-0,78	44	0,26	43	0,35	59
602	BS	Banská Štiavnica	0,97	17	-2,52	69	0,26	44	0,58	38
603	BR	Brezno	-1,63	63	-2,24	63	0,25	45	0,42	53
604	DT	Detva	-1,01	48	-1,25	51	0,25	46	0,52	44
605	KA	Krupina	0,90	18	1,26	12	0,25	47	1,01	21
606	LC	Lučenec	1,44	11	-0,61	41	0,24	48	0,39	57
607	PT	Poltár	0,23	31	0,16	28	0,23	49	0,48	48
608	RA	Revúca	-1,35	58	-2,37	67	0,23	50	0,35	60
609	RS	Rimavská Sobota	-1,62	62	-1,54	55	0,22	51	0,45	51
610	VK	Veľký Krtíš	0,79	21	-0,60	40	0,21	52	1,41	16
611	ZV	Zvolen	1,32	12	-0,46	35	0,20	53	0,61	37
612	ZC	Žarnovica	-1,10	52	-2,19	61	0,19	54	0,27	67
613	ZH	Žiar nad Hronom	-1,28	56	-0,52	38	0,18	55	0,57	40
701	BJ	Bardejov	-1,49	60	-2,01	59	0,17	56	-0,03	76
702	HN	Humenné	-2,01	67	-2,47	68	0,17	57	-0,06	78
703	KK	Kežmarok	0,25	30	-0,37	32	0,16	58	0,57	39
704	LE	Levoča	-1,17	53	0,14	29	0,14	59	0,16	75
705	ML	Medzilaborce	-3,52	76	-0,80	45	0,14	60	0,31	64
706	PP	Poprad	-2,87	75	-3,66	75	0,13	61	1,07	19
707	PO	Prešov	0,07	33	-0,40	33	0,13	62	0,33	61
708	SB	Sabinov	-1,17	54	-0,66	43	0,12	63	-0,04	77
709	SV	Snina	-2,25	69	-3,27	74	0,11	64	0,51	46
710	SL	Stará Ľubovňa	-2,79	74	-2,70	72	0,11	65	-0,14	79
711	SP	Stropkov	-1,86	66	-2,90	73	0,11	66	0,55	43
712	SK	Svidník	-2,74	73	-2,66	71	0,09	67	0,29	66
713	VT	Vranov nad Topľou	-1,29	57	-1,43	53	0,08	68	0,32	63
801	GE	Gelnica	-2,40	71	-1,46	54	0,05	69	0,37	58
802	KE I	Košice I	-0,93	46	-3,90	76	0,04	70	0,88	22
803	KE II	Košice II	-2,50	72	-2,31	65	0,03	71	0,56	41
804	KE III	Košice III	-7,60	79	-10,41	78	0,03	72	0,41	55
805	KE IV	Košice IV	-2,39	70	-1,37	52	-0,02	73	0,47	49
806	KS	Košice – okolie	4,23	4	4,37	8	-0,02	74	0,27	68
807	MI	Michalovce	-0,63	41	-1,07	47	-0,04	75	0,67	35
808	RV	Rožňava	0,63	23	-0,26	31	-0,04	76	0,52	45
809	SO	Sobrance	-0,14	37	0,64	19	-0,08	77	0,71	29
810	SN	Spišská Nová Ves	-0,72	43	-2,35	66	-0,14	78	0,19	73
811	TV	Trebišov	0,82	20	-0,42	34	-0,18	79	0,32	62

Okres / District			Prírodný prírastok/úbytok (‰) Natural increase/decrease (‰)				Prírastok/úbytok z migrácie (‰) Net migration (‰)				Celkový prírastok/úbytok (‰) Total population change (‰)			
			2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009	
			Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank	Hodnota Value	Poradie Rank
101	BA I	Bratislava I	-6,60	79	-4,06	77	-4,82	77	-5,70	77	-11,43	79	-9,76	79
102	BA II	Bratislava II	-2,72	64	-0,19	37	2,64	9	8,45	5	-0,08	37	8,27	6
103	BA III	Bratislava III	-4,61	76	-2,85	68	4,96	4	8,54	4	0,34	29	5,69	11
104	BA IV	Bratislava IV	0,82	25	2,62	18	-0,50	43	4,73	8	0,32	31	7,35	7
105	BA V	Bratislava V	1,81	19	3,99	10	-5,67	78	-7,14	78	-3,86	76	-3,16	70
106	MA	Malacky	-0,83	41	0,62	28	6,60	3	9,36	3	5,77	7	9,98	3
107	PK	Pezinok	-0,90	43	1,82	20	6,98	2	10,05	2	6,08	6	11,86	2
108	SC	Senec	-1,06	47	2,77	17	14,66	1	27,69	1	13,61	1	30,47	1
201	DS	Dunajská Streda	-0,49	34	-0,35	39	4,15	6	6,95	6	3,66	14	6,60	10
202	GA	Galanta	-2,13	61	-1,89	62	3,24	7	4,67	9	1,11	23	2,78	18
203	HC	Hlohovec	-0,96	45	0,08	35	0,32	35	-0,27	43	-0,64	45	-0,19	39
204	PN	Piešťany	-2,39	63	-1,47	59	2,18	11	2,42	15	-0,22	39	0,94	32
205	SE	Senica	-1,58	55	-1,60	60	1,36	16	3,09	11	-0,22	40	1,49	26
206	SI	Skalica	-0,87	42	-0,34	38	2,60	10	3,01	12	1,73	17	2,67	19
207	TT	Trnava	-1,20	51	0,43	31	0,62	30	2,43	14	-0,58	43	2,86	17
301	BN	Bánovce nad Bebravou	-0,60	36	-1,10	53	-0,92	52	-1,49	58	-1,52	53	-2,58	66
302	IL	Ilava	-0,70	37	-0,47	41	-1,27	58	-1,88	62	-1,97	58	-2,35	65
303	MY	Myjava	-4,79	77	-3,42	73	-1,78	66	-1,18	56	-6,57	78	-4,60	77
304	NM	Nové Mesto nad Váhom	-2,82	65	-2,49	65	0,94	23	1,18	22	-1,88	56	-1,31	54
305	PE	Partizánske	-1,53	53	-1,21	56	-0,61	44	-0,39	44	-2,14	61	-1,60	56
306	PB	Považská Bystrica	-0,40	32	-0,76	47	-1,03	54	-1,50	59	-1,44	52	-2,26	64
307	PD	Prievidza	-0,70	38	-0,89	48	-1,09	56	1,06	25	-1,80	55	0,18	35
308	PU	Púchov	-0,80	40	-0,94	49	0,37	32	0,23	34	-0,43	41	-0,72	46
309	TN	Trenčín	-0,92	44	-0,54	44	0,43	31	2,72	13	-0,50	42	2,19	22
401	KN	Komárno	-3,82	75	-3,16	70	0,66	28	1,94	17	-3,16	70	-1,22	53
402	LV	Levice	-3,68	73	-3,26	71	1,53	15	1,15	23	-2,16	62	-2,12	62
403	NR	Nitra	-0,74	39	-0,76	46	1,10	19	1,77	19	0,36	28	1,02	30
404	NZ	Nové Zámky	-3,73	74	-3,57	75	0,63	29	0,91	27	-3,10	69	-2,66	67
405	SA	Šaľa	-1,64	56	-1,15	55	1,68	13	0,51	31	0,04	34	-0,64	45
406	TO	Topoľčany	-1,97	59	-1,65	61	1,32	17	1,49	20	-0,65	46	-0,16	38
407	ZM	Zlaté Moravce	-3,38	70	-3,12	69	0,14	38	1,11	24	-3,24	71	-2,00	61
501	BY	Bytča	0,37	29	0,46	30	0,77	25	0,92	26	1,15	20	1,38	29
502	CA	Čadca	1,38	23	-0,11	36	-0,76	48	-0,94	52	0,62	27	-1,06	50
503	DK	Dolný Kubín	2,83	16	2,44	19	-1,70	65	-2,03	65	1,13	22	0,42	34
504	KM	Kysucké Nové Mesto	1,57	20	0,52	29	0,14	37	0,06	38	1,71	18	0,58	33
505	LM	Liptovský Mikuláš	-1,16	48	-1,01	52	-0,39	42	0,16	36	-1,55	54	-0,85	48
506	MT	Martin	0,85	24	0,17	34	-0,91	51	-0,53	48	-0,06	36	-0,35	43
507	NO	Námestovo	8,68	1	7,96	2	-1,46	63	-1,28	57	7,21	4	6,68	9
508	RK	Ružomberok	-1,06	46	-0,98	50	-0,09	39	0,88	28	-1,15	49	-0,09	37
509	TR	Turčianske Teplice	-5,79	78	-5,07	79	2,72	8	5,20	7	-3,07	68	0,13	36
510	TS	Tvrdošín	5,97	5	4,62	8	-1,96	68	-2,08	68	4,02	10	2,55	20
511	ZA	Žilina	0,21	30	0,20	33	0,74	26	1,78	18	0,95	25	1,98	24
601	BB	Banská Bystrica	-1,18	49	-0,36	40	-0,09	40	-0,43	46	-1,28	50	-0,79	47
602	BS	Banská Štiavnica	-3,24	68	-2,48	64	1,30	18	-1,94	64	-1,94	57	-4,42	75
603	BR	Brezno	-2,05	60	-1,40	58	-1,40	61	-1,82	61	-3,45	74	-3,22	71
604	DT	Detva	-2,24	62	-2,76	67	-1,02	53	-0,72	50	-3,26	72	-3,49	73
605	KA	Krupina	-3,38	71	-2,53	66	1,03	21	2,27	16	-2,35	64	-0,26	42
606	LC	Lučenec	-1,92	58	-1,11	54	1,75	12	-0,22	42	-0,17	38	-1,33	55
607	PT	Poltár	-3,12	67	-3,46	74	0,66	27	0,64	30	-2,46	66	-2,82	69
608	RA	Revúca	-0,02	31	1,12	24	-1,30	59	-2,03	66	-1,33	51	-0,90	49
609	RS	Rimavská Sobota	0,53	28	0,84	25	-1,45	62	-1,09	54	-0,93	48	-0,25	41
610	VK	Veľký Krtíš	-3,00	66	-3,62	76	0,97	22	0,81	29	-2,03	60	-2,81	68
611	ZV	Zvolen	-1,31	52	-0,51	43	1,65	14	0,14	37	0,33	30	-0,36	44
612	ZC	Žarnovica	-1,88	57	-2,42	63	-0,76	47	-1,91	63	-2,64	67	-4,34	74
613	ZH	Žiar nad Hronom	-1,20	50	-1,21	57	-0,80	49	0,05	39	-2,00	59	-1,16	51
701	BJ	Bardejov	3,84	10	3,74	13	-1,35	60	-2,05	67	2,48	15	1,69	25
702	HN	Humenné	1,42	22	0,71	27	-2,09	70	-2,54	72	-0,68	47	-1,83	57
703	KK	Kežmarok	8,38	2	9,13	1	0,34	34	0,21	35	8,72	2	9,34	4
704	LE	Levoča	4,84	9	3,54	15	-0,90	50	0,30	32	3,93	11	3,84	13
705	ML	Medzilaborce	-3,28	69	-4,32	78	-3,26	76	-0,49	47	-6,54	77	-4,81	78
706	PP	Poprad	3,25	14	3,56	14	-2,62	74	-2,59	73	0,63	26	0,97	31
707	PO	Prešov	3,32	13	3,89	11	0,36	33	-0,06	40	3,68	13	3,83	14
708	SB	Sabinov	7,65	3	7,78	3	-1,06	55	-0,70	49	6,59	5	7,08	8
709	SV	Snina	-0,41	33	-0,73	45	-1,86	67	-2,75	74	-2,27	63	-3,48	72
710	SL	Stará Ľubovňa	6,49	4	5,79	5	-2,67	75	-2,85	75	3,82	12	2,95	16
711	SP	Stropkov	1,82	18	0,41	32	-1,67	64	-2,35	70	0,15	33	-1,94	60
712	SK	Svidník	1,85	17	1,20	23	-2,43	73	-2,37	71	-0,58	44	-1,18	52
713	VT	Vranov nad Topľou	5,33	7	4,74	7	-1,13	57	-1,12	55	4,20	9	3,62	15
801	GE	Gelnica	3,17	15	3,39	16	-2,03	69	-1,09	53	1,14	21	2,31	21
802	KE I	Košice I	0,70	26	0,80	26	-0,68	45	-3,02	76	0,02	35	-2,23	63
803	KE II	Košice II	3,52	11	3,82	12	-2,28	72	-1,75	60	1,24	19	2,06	23
804	KE III	Košice III	5,14	8	5,56	6	-7,49	79	-10,00	79	-2,36	65	-4,44	76
805	KE IV	Košice IV	-1,57	54	-1,00	51	-2,09	71	-0,90	51	-3,67	75	-1,90	58
806	KS	Košice – okolie	3,43	12	4,19	9	4,36	5	4,64	10	7,78	3	8,84	5
807	MI	Michalovce	1,45	21	1,79	21	-0,35	41	-0,41	45	1,11	24	1,38	28
808	RV	Rožňava	-0,55	35	-0,50	42	0,79	24	0,26	33	0,24	32	-0,24	40
809	SO	Sobrance	-3,63	72	-3,28	72	0,20	36	1,35	21	-3,42	73	-1,93	59
810	SN	Spišská Nová Ves	5,86	6	6,71	4	-0,69	46	-2,16	69	5,17	8	4,55	12
811	TV	Trebišov	0,69	27	1,56	22	1,08	20	-0,10	41	1,76	16	1,46	27

Okres / District			0–14 roční (%)				15–64 roční (%)				65 roční a starší (%)			
			Aged 0–14 (%)				Aged 15–64 (%)				Aged 65+ (%)			
			2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009	
			Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie
			Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank
101	BA I	Bratislava I	11,9	79	11,0	78	67,72	65	69,7	66	20,4	1	19,2	1
102	BA II	Bratislava II	14,1	76	12,6	76	70,30	32	71,0	51	15,6	5	16,3	4
103	BA III	Bratislava III	13,0	77	12,0	77	68,23	58	70,3	63	18,8	2	17,7	2
104	BA IV	Bratislava IV	17,2	57	13,8	71	72,59	7	74,2	4	10,2	67	12,0	40
105	BA V	Bratislava V	12,4	78	10,4	79	82,57	1	83,7	1	5,0	78	5,9	78
106	MA	Malacky	17,3	51	15,5	40	71,38	16	73,2	13	11,3	44	11,2	55
107	PK	Pezinok	17,0	59	15,2	45	71,91	9	73,7	9	11,1	52	11,1	61
108	SC	Senec	16,8	61	15,6	38	71,63	12	73,1	15	11,5	41	11,3	53
201	DS	Dunajská Streda	17,2	54	14,8	51	72,66	6	74,0	6	10,1	68	11,2	57
202	GA	Galanta	17,2	55	14,8	52	71,07	19	73,3	11	11,7	37	12,0	39
203	HC	Hlohovec	17,6	44	15,1	46	70,72	22	72,6	27	11,7	39	12,3	32
204	PN	Piešťany	16,3	68	13,7	73	70,37	31	72,3	32	13,4	12	14,1	9
205	SE	Senica	17,8	40	15,3	43	70,66	24	73,1	17	11,5	42	11,6	49
206	SI	Skalica	18,1	37	15,4	41	70,74	21	73,1	14	11,2	48	11,4	52
207	TT	Trnava	16,7	66	14,3	62	72,11	8	73,8	7	11,2	47	11,9	42
301	BN	Bánovce nad Bebravou	17,8	41	15,2	44	70,37	29	72,6	25	11,8	34	12,2	35
302	IL	Ilava	17,6	43	14,1	65	71,78	10	74,2	5	10,6	59	11,7	47
303	MY	Myjava	15,4	73	12,8	75	70,37	30	72,5	29	14,2	7	14,6	7
304	NM	Nové Mesto nad Váhom	16,2	69	13,9	68	69,62	43	71,5	44	14,2	8	14,6	8
305	PE	Partizánske	16,3	67	13,7	72	71,23	17	72,8	22	12,5	23	13,5	16
306	PB	Považská Bystrica	19,4	27	15,6	39	69,80	39	72,9	20	10,8	57	11,5	50
307	PD	Prievidza	17,3	52	14,0	66	71,65	11	73,7	8	11,1	53	12,3	34
308	PU	Púchov	18,7	32	16,0	31	69,72	41	72,0	37	11,6	40	12,0	38
309	TN	Trenčín	16,7	65	14,2	64	70,29	33	72,2	36	13,0	16	13,7	13
401	KN	Komárno	16,0	72	14,0	67	71,18	18	72,5	30	12,9	17	13,5	15
402	LV	Levice	16,9	60	14,7	57	69,85	38	72,0	38	13,2	14	13,3	17
403	NR	Nitra	17,2	56	14,6	58	70,71	23	72,9	21	12,1	29	12,6	27
404	NZ	Nové Zámky	16,2	70	13,9	69	70,44	27	72,2	34	13,4	11	13,9	11
405	SA	Šaľa	17,3	49	15,1	48	71,50	13	73,1	16	11,2	49	11,8	43
406	TO	Topoľčany	16,7	64	14,3	63	70,76	20	72,8	23	12,5	22	12,9	25
407	ZM	Zlaté Moravce	17,7	42	14,7	55	68,87	52	71,3	47	13,5	10	14,0	10
501	BY	Bytča	21,0	13	18,7	12	67,17	70	69,6	67	11,8	33	11,7	46
502	CA	Čadca	20,8	17	17,9	18	68,92	51	71,6	43	10,3	66	10,5	68
503	DK	Dolný Kubín	20,8	15	17,7	19	69,19	47	71,7	41	10,0	69	10,6	66
504	KM	Kysucké Nové Mesto	19,7	24	17,2	25	69,75	40	71,7	40	10,6	60	11,1	59
505	LM	Liptovský Mikuláš	17,1	58	14,7	53	70,23	34	72,2	35	12,7	19	13,1	22
506	MT	Martin	17,3	50	14,7	54	71,41	15	73,1	19	11,3	45	12,2	36
507	NO	Námestovo	28,3	1	25,0	1	64,19	78	67,5	75	7,5	77	7,5	77
508	RK	Ružomberok	18,7	33	16,4	28	69,17	48	71,3	46	12,2	28	12,3	31
509	TR	Turčianske Teplice	16,8	63	14,5	59	68,42	56	70,4	61	14,8	6	15,1	6
510	TS	Tvrdošín	23,6	5	20,4	9	68,14	60	70,8	55	8,2	75	8,9	75
511	ZA	Žilina	18,4	34	15,7	36	70,23	35	72,5	31	11,4	43	11,8	44
601	BB	Banská Bystrica	16,0	71	13,2	74	73,28	4	75,3	3	10,7	58	11,5	51
602	BS	Banská Štiavnica	17,8	39	15,1	47	70,12	36	72,6	24	12,1	30	12,3	33
603	BR	Brezno	18,2	35	15,8	35	69,43	44	71,2	48	12,4	24	13,1	20
604	DT	Detva	17,4	48	14,9	50	70,46	26	71,8	39	12,2	27	13,3	18
605	KA	Krupina	19,4	26	17,4	22	67,31	68	69,5	69	13,3	13	13,0	23
606	LC	Lučenec	17,5	45	16,0	30	69,68	42	71,0	50	12,8	18	12,9	26
607	PT	Poltár	17,2	53	15,6	37	69,02	49	70,7	56	13,7	9	13,7	12
608	RA	Revúca	19,6	25	18,1	16	69,21	46	70,6	58	11,1	51	11,2	56
609	RS	Rimavská Sobota	19,3	28	17,9	17	68,73	53	70,3	62	11,9	32	11,8	45
610	VK	Veľký Krtíš	18,1	36	15,4	42	69,24	45	71,7	42	12,7	21	13,0	24
611	ZV	Zvolen	16,8	62	14,3	61	71,44	14	73,2	12	11,8	35	12,5	29
612	ZC	Žarnovica	17,9	38	15,1	49	68,96	50	71,3	45	13,1	15	13,6	14
613	ZH	Žiar nad Hronom	17,4	47	14,7	56	70,42	28	72,2	33	12,2	26	13,1	21
701	BJ	Bardejov	22,0	10	19,4	11	67,61	66	69,8	65	10,4	62	10,8	64
702	HN	Humenné	19,8	23	16,3	29	69,88	37	72,6	26	10,3	64	11,1	62
703	KK	Kežmarok	26,7	2	24,4	2	65,01	75	67,5	76	8,3	74	8,2	76
704	LE	Levoča	23,0	7	20,6	8	66,76	71	69,1	71	10,3	65	10,3	70
705	ML	Medzilaborce	17,5	46	16,0	32	65,62	74	67,1	78	16,9	3	17,0	3
706	PP	Poprad	20,0	21	17,2	24	70,64	25	72,6	28	9,4	72	10,2	71
707	PO	Prešov	21,3	12	18,5	13	68,24	57	70,4	60	10,4	61	11,0	63
708	SB	Sabinov	26,6	3	24,2	3	63,91	79	66,2	79	9,5	71	9,6	73
709	SV	Snina	20,1	20	16,7	27	67,89	64	70,9	54	12,1	31	12,4	30
710	SL	Stará Ľubovňa	25,7	4	22,4	4	64,56	77	68,0	73	9,8	70	9,6	72
711	SP	Stropkov	20,8	16	17,7	20	68,22	59	71,0	52	10,9	55	11,3	54
712	SK	Svidník	20,9	14	17,7	21	68,03	62	71,1	49	11,0	54	11,2	58
713	VT	Vranov nad Topľou	23,1	6	20,9	6	66,50	72	68,6	72	10,4	63	10,5	67
801	GE	Gelnica	22,2	9	20,6	7	66,09	73	67,4	77	11,7	38	12,0	41
802	KE I	Košice I	19,8	22	15,9	33	67,45	67	71,0	53	12,7	20	13,2	19
803	KE II	Košice II	19,0	31	15,9	34	73,10	5	73,7	10	7,9	76	10,4	69
804	KE III	Košice III	14,9	74	13,9	70	81,24	2	81,4	2	3,9	79	4,7	79
805	KE IV	Košice IV	14,8	75	14,5	60	74,04	3	73,1	18	11,1	50	12,5	28
806	KS	Košice – okolie	21,8	11	20,2	10	67,28	69	69,2	70	10,9	56	10,6	65
807	MI	Michalovce	20,1	19	18,2	15	68,61	54	70,6	57	11,3	46	11,1	60
808	RV	Rožňava	19,2	29	17,4	23	68,53	55	70,5	59	12,3	25	12,1	37
809	SO	Sobrance	19,0	30	16,8	26	64,89	76	68,0	74	16,1	4	15,2	5
810	SN	Spišská Nová Ves	22,9	8	21,0	5	68,08	61	69,5	68	9,0	73	9,5	74
811	TV	Trebišov	20,3	18	18,4	14	67,96	63	70,0	64	11,8	36	11,6	48

Okres / District			Priemerný vek - muži				Priemerný vek - ženy			
			Mean age - males				Mean age - females			
			2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009	
			Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie
			Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank
101	BA I	Bratislava I	40,74	1	41,62	1	45,68	1	46,31	1
102	BA II	Bratislava II	38,54	3	39,24	3	42,21	3	43,10	3
103	BA III	Bratislava III	39,72	2	40,18	2	43,89	2	44,42	2
104	BA IV	Bratislava IV	35,92	15	37,56	14	38,76	28	40,65	21
105	BA V	Bratislava V	34,35	53	36,80	32	36,12	65	38,82	52
106	MA	Malacky	35,06	39	36,41	42	37,97	44	39,18	49
107	PK	Pezinok	35,13	36	36,37	44	38,43	35	39,55	41
108	SC	Senec	35,47	30	36,20	50	38,69	29	39,17	50
201	DS	Dunajská Streda	35,11	38	36,78	33	37,56	50	39,33	46
202	GA	Galanta	35,30	34	36,72	35	38,55	32	39,99	34
203	HC	Hlohovec	35,00	40	36,58	37	38,29	37	39,94	35
204	PN	Piešťany	36,58	8	38,13	7	39,90	11	41,44	9
205	SE	Senica	34,91	43	36,52	39	37,87	45	39,34	45
206	SI	Skalica	34,82	45	36,34	46	37,68	49	39,28	47
207	TT	Trnava	35,47	29	37,13	24	38,44	34	40,08	30
301	BN	Bánovce nad Bebravou	35,12	37	36,67	36	37,99	43	39,67	38
302	IL	Ilava	34,80	47	36,84	29	37,56	51	39,69	37
303	MY	Myjava	37,32	4	38,95	4	40,18	6	41,97	6
304	NM	Nové Mesto nad Váhom	37,04	6	38,47	6	40,04	9	41,47	8
305	PE	Partizánske	36,01	13	37,79	9	38,99	20	40,97	14
306	PB	Považská Bystrica	34,36	52	36,23	48	36,88	56	38,83	51
307	PD	Prievidza	35,52	26	37,45	16	38,02	42	40,07	31
308	PU	Púchov	34,81	46	36,33	47	37,70	48	39,42	44
309	TN	Trenčín	36,17	12	37,79	10	39,32	16	40,94	15
401	KN	Komárno	36,36	10	37,73	11	39,88	12	41,35	11
402	LV	Levice	35,83	19	37,23	21	39,77	13	41,04	13
403	NR	Nitra	35,30	35	36,90	28	38,83	27	40,47	23
404	NZ	Nové Zámky	36,35	11	37,71	13	40,07	8	41,57	7
405	SA	Šaľa	35,31	33	36,77	34	38,09	40	39,58	40
406	TO	Topoľčany	35,80	20	37,39	18	38,88	24	40,45	24
407	ZM	Zlaté Moravce	35,86	17	37,32	19	39,47	15	41,07	12
501	BY	Bytča	33,59	60	34,76	64	37,10	54	38,14	60
502	CA	Čadca	33,07	69	34,56	67	36,14	62	37,69	66
503	DK	Dolný Kubín	33,14	68	34,80	63	35,82	69	37,65	67
504	KM	Kysucké Nové Mesto	34,12	55	35,55	55	36,40	61	38,10	61
505	LM	Liptovský Mikuláš	35,70	22	37,19	22	39,13	18	40,74	18
506	MT	Martin	35,40	31	37,08	25	38,03	41	39,87	36
507	NO	Námestovo	29,37	79	30,64	79	31,20	79	32,51	79
508	RK	Ružomberok	34,98	41	36,39	43	38,11	39	39,44	43
509	TR	Turčianske Teplice	37,12	5	38,51	5	40,13	7	41,42	10
510	TS	Tvrdošín	31,20	75	32,94	75	33,97	75	35,73	75
511	ZA	Žilina	34,84	44	36,37	45	37,81	46	39,45	42
601	BB	Banská Bystrica	35,75	21	37,54	15	38,52	33	40,45	25
602	BS	Banská Štiavnica	34,96	42	36,53	38	38,85	26	40,00	32
603	BR	Brezno	35,35	32	36,80	31	38,66	31	40,14	29
604	DT	Detva	35,83	18	37,44	17	38,68	30	40,45	26
605	KA	Krupina	34,59	49	35,64	52	38,93	22	39,62	39
606	LC	Lučenec	35,48	28	36,48	41	39,10	19	40,17	28
607	PT	Poltár	35,95	14	36,99	27	39,53	14	40,76	17
608	RA	Revúca	34,05	56	35,11	59	37,51	52	38,56	55
609	RS	Rimavská Sobota	34,33	54	35,24	58	37,76	47	38,65	53
610	VK	Veľký Krtíš	35,52	27	36,81	30	38,87	25	40,34	27
611	ZV	Zvolen	35,58	24	37,16	23	39,15	17	40,77	16
612	ZC	Žarnovica	35,57	25	37,06	26	38,96	21	40,67	20
613	ZH	Žiar nad Hronom	35,61	23	37,24	20	38,89	23	40,58	22
701	BJ	Bardejov	32,82	71	34,24	70	35,59	70	37,12	70
702	HN	Humenné	33,87	57	35,60	54	36,63	58	38,61	54
703	KK	Kežmarok	29,98	78	31,00	78	32,64	78	33,62	78
704	LE	Levoča	32,11	73	33,66	72	35,25	71	36,28	72
705	ML	Medzilaborce	36,79	7	37,72	12	40,97	4	42,14	4
706	PP	Poprad	33,24	64	34,89	62	36,01	67	38,04	62
707	PO	Prešov	33,16	67	34,62	66	36,14	63	37,75	65
708	SB	Sabinov	30,82	77	31,85	77	33,20	77	34,25	77
709	SV	Snina	34,37	51	35,94	51	36,76	57	38,42	56
710	SL	Stará Ľubovňa	31,16	76	32,40	76	33,58	76	34,96	76
711	SP	Stropkov	33,36	62	35,08	60	36,42	60	38,03	63
712	SK	Svidník	33,28	63	34,95	61	36,13	64	37,88	64
713	VT	Vranov nad Topľou	32,22	72	33,44	73	34,79	72	36,13	73
801	GE	Gelnica	33,24	65	34,26	69	36,55	59	37,43	68
802	KE I	Košice I	34,72	48	36,22	49	38,38	36	40,00	33
803	KE II	Košice II	33,79	58	35,61	53	35,98	68	38,20	58
804	KE III	Košice III	32,90	70	35,30	57	34,36	74	37,23	69
805	KE IV	Košice IV	36,54	9	37,87	8	40,38	5	42,00	5
806	KS	Košice – okolie	33,19	66	33,93	71	36,02	66	36,74	71
807	MI	Michalovce	33,61	59	34,75	65	36,99	55	38,18	59
808	RV	Rožňava	34,42	50	35,50	56	38,15	38	39,23	48
809	SO	Sobrance	35,90	16	36,52	40	39,92	10	40,72	19
810	SN	Spišská Nová Ves	31,92	74	33,20	74	34,50	73	35,78	74
811	TV	Trebišov	33,53	61	34,51	68	37,25	53	38,29	57

Okres / District			Index starnutia (%)				Index ekonomického zaťaženia (%)			
			Ageing index (%)				Economic dependency ratio (%)			
			2000–2004		2005–2009		2000–2004		2005–2009	
			Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie	Hodnota	Poradie
			Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank	Value	Rank
101	BA I	Bratislava I	171,60	1	174,42	1	47,66	15	43,41	14
102	BA II	Bratislava II	110,10	3	129,04	3	42,25	48	40,75	29
103	BA III	Bratislava III	145,00	2	147,42	2	46,56	22	42,30	17
104	BA IV	Bratislava IV	59,41	51	86,73	25	37,76	73	34,72	76
105	BA V	Bratislava V	40,20	72	56,43	68	21,10	79	19,43	79
106	MA	Malacky	65,30	37	72,24	51	40,09	64	36,58	67
107	PK	Pezinok	65,59	36	73,17	49	39,06	71	35,64	71
108	SC	Senec	68,42	28	72,50	50	39,61	68	36,75	65
201	DS	Dunajská Streda	58,72	52	75,69	41	37,63	74	35,18	74
202	GA	Galanta	67,97	30	81,27	36	40,71	61	36,51	69
203	HC	Hlohovec	66,43	34	81,49	35	41,40	58	37,79	53
204	PN	Piešťany	82,26	10	102,86	8	42,12	49	38,36	48
205	SE	Senica	64,61	40	75,79	40	41,53	56	36,82	63
206	SI	Skalica	62,03	46	74,20	46	41,37	59	36,73	66
207	TT	Trnava	67,40	32	83,32	29	38,67	72	35,54	73
301	BN	Bánovce nad Bebravou	66,23	35	80,50	37	42,10	51	37,76	55
302	IL	Ilava	60,18	49	82,57	33	39,31	70	34,78	75
303	MY	Myjava	91,89	5	114,07	4	42,11	50	37,86	51
304	NM	Nové Mesto nad Váhom	87,29	7	104,87	6	43,64	37	39,93	36
305	PE	Partizánske	76,79	15	98,33	10	40,40	63	37,35	58
306	PB	Považská Bystrica	55,86	57	74,15	47	43,27	41	37,20	60
307	PD	Prievidza	64,34	42	87,59	22	39,57	69	35,60	72
308	PU	Púchov	61,69	47	75,36	42	43,43	39	38,89	43
309	TN	Trenčín	77,97	14	96,60	12	42,26	47	38,58	44
401	KN	Komárno	80,68	11	96,91	11	40,50	62	37,88	50
402	LV	Levice	78,05	13	90,81	14	43,16	42	38,97	42
403	NR	Nitra	70,05	25	86,41	26	41,41	57	37,27	59
404	NZ	Nové Zámky	82,93	9	99,86	9	41,96	53	38,47	46
405	SA	Šaľa	64,41	41	78,61	39	39,87	67	36,81	64
406	TO	Topoľčany	74,77	18	90,38	17	41,32	60	37,40	57
407	ZM	Zlaté Moravce	76,18	16	95,06	13	45,19	28	40,31	33
501	BY	Bytča	56,39	55	62,86	60	48,87	10	43,67	13
502	CA	Čadca	49,22	64	58,45	66	45,09	29	39,64	37
503	DK	Dolný Kubín	47,77	66	59,56	64	44,53	33	39,49	39
504	KM	Kysucké Nové Mesto	53,57	58	64,77	56	43,37	40	39,47	40
505	LM	Liptovský Mikuláš	74,44	19	88,61	20	42,39	46	38,50	45
506	MT	Martin	65,11	39	82,87	31	40,03	65	36,88	61
507	NO	Námestovo	26,46	78	29,86	79	55,78	2	48,08	5
508	RK	Ružomberok	65,14	38	75,11	44	44,57	32	40,29	34
509	TR	Turčianske Teplice	88,10	6	104,10	7	46,15	24	42,11	19
510	TS	Tvrdošín	34,86	76	43,48	74	46,76	20	41,27	25
511	ZA	Žilina	62,16	45	75,33	43	42,39	45	37,94	49
601	BB	Banská Bystrica	67,18	33	87,10	23	36,46	76	32,84	77
602	BS	Banská Štiavnica	67,61	31	81,59	34	42,62	44	37,70	56
603	BR	Brezno	68,40	29	82,93	30	44,03	36	40,54	32
604	DT	Detva	70,23	24	89,12	18	41,92	54	39,23	41
605	KA	Krupina	68,62	27	74,83	45	48,56	12	43,84	11
606	LC	Lučenec	73,33	20	80,44	38	43,51	38	40,75	30
607	PT	Poltár	79,61	12	87,79	21	44,88	31	41,39	24
608	RA	Revúca	56,74	54	61,82	61	44,49	34	41,55	22
609	RS	Rimavská Sobota	61,66	48	65,63	55	45,50	27	42,25	18
610	VK	Veľký Krtíš	70,30	23	84,35	28	44,43	35	39,54	38
611	ZV	Zvolen	70,03	26	87,01	24	39,97	66	36,57	68
612	ZC	Žarnovica	73,19	21	90,39	16	45,02	30	40,20	35
613	ZH	Žiar nad Hronom	70,35	22	88,83	19	42,00	52	38,44	47
701	BJ	Bardejov	47,25	67	55,53	69	47,91	14	43,22	15
702	HN	Humenné	52,24	62	67,78	53	43,11	43	37,77	54
703	KK	Kežmarok	30,89	77	33,58	78	53,82	5	48,23	4
704	LE	Levoča	44,75	70	49,89	72	49,79	9	44,63	9
705	ML	Medzilaborce	96,56	4	106,30	5	52,39	6	49,11	2
706	PP	Poprad	46,82	68	59,46	65	41,57	55	37,82	52
707	PO	Prešov	48,96	65	59,61	63	46,54	23	41,98	20
708	SB	Sabinov	35,60	75	39,52	76	56,46	1	50,98	1
709	SV	Snina	60,08	50	73,86	48	47,29	16	41,02	26
710	SL	Stará Ľubovňa	37,96	74	43,02	75	54,88	3	47,05	7
711	SP	Stropkov	52,57	61	63,48	57	46,58	21	40,81	28
712	SK	Svidník	52,75	59	63,31	58	47,00	18	40,68	31
713	VT	Vranov nad Topľou	44,81	69	50,49	71	50,37	8	45,83	8
801	GE	Gelnica	52,65	60	58,01	67	51,31	7	48,31	3
802	KE I	Košice I	63,99	43	82,73	32	48,26	13	40,94	27
803	KE II	Košice II	41,88	71	65,64	54	36,81	75	35,72	70
804	KE III	Košice III	26,34	79	33,79	77	23,10	78	22,80	78
805	KE IV	Košice IV	75,24	17	86,10	27	35,06	77	36,85	62
806	KS	Košice – okolie	50,25	63	52,53	70	48,64	11	44,46	10
807	MI	Michalovce	55,89	56	60,94	62	45,75	26	41,55	23
808	RV	Rožňava	63,89	44	69,52	52	45,91	25	41,94	21
809	SO	Sobrance	84,34	8	90,68	15	54,11	4	47,09	6
810	SN	Spišská Nová Ves	39,32	73	45,27	73	46,89	19	43,79	12
811	TV	Trebišov	57,95	53	62,97	59	47,15	17	42,93	16

Vydal: **INFOSTAT - Inštitút informatiky a štatistiky**
Dúbravská cesta 3, 845 24 Bratislava

V edícii: **Aktá**

Pod číslom: **A7-2960/2010**

Počet strán: **118**

Počet výtlačkov: **50**

Tlač: **INFOSTAT**

ISBN **978-80-89398-17-1**

EAN **9788089398171**

A7-2960/2010

ISBN 978-80-89398-17-1

9 788089 398171